

Et kjønnsblikk på portrettintervjuer

En kvantitativ og kvalitativ studie av kjønn i portrettintervjuer i norske aviser

Av Marit Dorothea Bjørnstad

Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for medier og kommunikasjon
Universitetet i Oslo
2. november 2010

Et kjønnsblikk på portrettintervjuer

En kvantitativ og kvalitativ studie av kjønn i portrettintervjuer i norske aviser

Av Marit Dorothea Bjørnstad

© Marit Dorothea Bjørnstad

2010

Et kjønnsblikk på portrettintervjuer

Marit Dorothea Bjørnstad

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker representasjonen av kjønn i portrettintervjuer i norske aviser, både kvantitativt og kvalitativt. Ved å ta for seg alle portretter i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og Bergens Tidene i 2009, og registrere dem etter portrettobjektets kjønn, alder og virkeområde, gir den kvantitative oppgavedelen en indikasjon på hvem avisene anser som viktige i norsk offentlighet. Også journalistenes kjønn er registrert, for å finne svar på hvem som portretterer hvem. Resultatene viser at menn portretteres nesten dobbelt så ofte som kvinner, men at kvinner likevel er i flertall blant de unge portrettobjektene. Innenfor kun ett virkeområde – politikk – portretteres menn og kvinner like hyppig. Flere kvinnelige portrettskribenter ser ikke ut til å være ensbetydende med flere kvinnelige portrettobjekter.

Den kvalitative oppgavedelen tar for seg hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet konstrueres i portrettintervjuer av politikere – fem menn og fem kvinner – i VG og Dagsavisen. Ved hjelp av diskursanalyse konkluderer jeg med at man ikke kan snakke om en entydig form for verken maskulinitet eller femininitet. I flere av portrettene utfordres tradisjonelle maskuline og feminine idealer, men det er langt fra ensbetydende med at det ikke finnes eksempler på det motsatte.

Summary

This master thesis examines the representation of sex and the portrayal of gender in portrait interviews in Norwegian newspapers. By investigating all the portraits in VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen and Bergens Tidende in 2009, and registering them by the interviewee's sex, age and field of work, the first and quantitative part of this thesis gives an indication of who the newspapers deem important in the Norwegian public. The reporter's sex is also registered, to give an idea of who portrays whom. The results show that men are portrayed almost twice as often as women, but that women make up the majority of young interviewees. Only within the field of politics, men and women are portrayed equally frequent. More female reporters do not seem to be synonymous with more female interviewees.

The second and qualitative part of this thesis examines how gender, masculinity and femininity are constructed in portrait interviews of politicians – five men and five women – in VG and Dagsavisen. Using discourse analysis, I conclude that it is impossible to talk about any unique form of either masculinity or femininity. Several of the portraits challenge traditional masculine and feminine ideals, but that does not mean that there are no examples of the opposite.

Forord

Min interesse for kombinasjonen av medie- og kjønnsforskning ble vekket allerede som grunnfagsstudent i medie- og kommunikasjonsvitenskap ved Stockholms universitet. Forelesernes alltid tilstedeværende kjønnsperspektiv åpnet øynene mine for hvilken betydning kjønn har for måten vi oppfatter virkeligheten på. De er i bunn og grunn årsaken til at jeg seks år senere leverer en masteroppgave med nettopp et kjønnsperspektiv. Takk!

Å skrive masteroppgave har vært en utfordrende, men samtidig faglig stimulerende og lærerik prosess. Det er klart at et helt år med oppgaveskriving byr på perioder der produksjonsevnen stagnerer, men motivasjonen har jeg sluppet å slite med. Det kan jeg takke Elisabeth Eide for. Jeg kunne ikke fått en mer faglig kompetent veileder (V-2010/H-2010).

Jeg vil også rette en stor takk til min mor Kari Bjørnstad og min venninne Ingrid Dahlen Rogstad for at de tok seg tid til å språkvaske oppgaven. Takk også til Helene Dahl Eide for hjelp med reliabilitetstesting.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke Veronica, Ingrid, Monica, Johan og Anders Mathias for akkurat passe mange kaffepauser.

Gi meg gjerne tilbakemeldinger på marit.dorothea@gmail.com.

Oslo, 2. november 2010
Marit Dorothea Bjørnstad

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	1
1.1 Problemstillinger	2
1.2 Hvorfor et kjønnsblikk?	3
1.3 Oppgavens struktur	3
Kapittel 2: Teori og tidligere forskning	4
2.1 Medienes makt.....	4
2.1.1 Medienes identitetsdannende rolle	4
2.1.2 Feministisk mediekritikk	5
2.2 Hva er kjønnsforskning?	6
2.1.1 Mannsforskning	7
2.3 Kjønn som konstruksjon	7
2.3.1 Å gjøre kjønn	8
2.3.2 Begrepene kvinnelighet og mannlighet – kan de defineres?	9
2.4 Diskursteori	10
2.5 Portrettet som sjanger og metode	12
2.5.1 Portrettintervjuets historie	12
2.5.2 Portrettintervjuets utforming	13
2.6 Et tilbakeblikk på forskingen	15
2.6.1 Kjønnrepresentasjon i nyhetsspaltene	16
2.6.2 Kjønnrepresentasjon i portrettspaltene	17
2.6.3 Kjønnsstereotyper i mediene	18
2.7 Hypoteser	20
2.7.1 Hypotesetestende forskning	20
2.7.2 Hypotese genererende forskning	21
Kapittel 3: Metode og data	22
3.1 Problemstilling 1a: kvantitativ tilnærming	22
3.1.1 Avisene som undersøkes	22
3.1.2 Enheter, variabler og verdier	24
3.1.3 Kvalitetskontroll	26
3.2 Problemstilling 1b: kvalitativ tilnærming	28

3.2.1 Diskursanalyse	29
3.2.2 Semiotisk analyse	31
3.3.3 Mulighet for endring	32
3.3.4 Avis og portrettutvalg	32
3.3.5 Identifisering, avgrensing og utdyping av diskurser	34
3.3.6 Kvalitetskontroll	36
3.4 Refleksjoner rundt egen posisjonering	38
Kapittel 4: Funn og analyse	40
4.1 Kvantitative funn: Hvem anses som viktige i norsk offentlighet?	40
4.1.1 To menn per kvinne	40
4.1.2 Yngre kvinner, eldre menn	42
4.1.3 Ett kjønnsbalansert virkeområde	44
4.1.4 Hvem skriver om hvem?	50
4.1.5 Oppsummering	51
4.1.6 Hvorfor kjønnsubalanse?	52
4.2 Eyelinerens forsvarspolitiske betydning – og andre kvalitative funn	54
4.2.1 Kort om portrettene	54
4.2.2 Under den diskursanalytiske lupen: portretter av menn	59
4.2.3 Under den diskursanalytiske lupen: portretter av kvinner	70
4.2.4 Oppsummering og sammenlikning	86
Kapittel 5: Konklusjon og avsluttende betraktninger	93
5.1 To-tredjedelssamfunnet består	93
5.2 Flere typer av kvinnelighet og mannlighet	95
5.2.1 Syv hypoteser for videre forskning	96
5.3 Hvem bærer ansvaret, og hva kan gjøres?	97
Litteraturliste	99
Vedlegg	106
Vedlegg 1: Totaloversikt over portrettene	106
Vedlegg 2: Oversikt over opphoping av portrettobjekter	109
Vedlegg 3: Oversikt over portretter der det kan være tvil om objektets virkeområde	110
Vedlegg 4: Portrettene som ble brukt i diskursanalysen	112

Liste over tabeller

Tabell 1: Antall portretter fordelt på avis og portrettobjektets kjønn	40
Tabell 2: Antall portretter fordelt på portrettobjektets kjønn og aldersgruppe	42
Tabell 3: Antall portretter fordelt på avis, portrettobjektets kjønn og portrettobjektets aldersgruppe	43
Tabell 4: Andel portretter etter portrettobjektets aldersgruppe, målt i prosent av kjønn	43
Tabell 5: Antall portretter fordelt på portrettobjektets virkeområde og kjønn	44
Tabell 6: Antall portretter etter avis, portrettobjektets virkeområde og portrettobjektets kjønn	45
Tabell 7: Andel portretter etter portrettobjektets virkeområde, målt i prosent av kjønn	45
Tabell 8: Antall mannlige og kvinnelige bylines etter avis.....	50
Tabell 9: Antall portretter målt etter hvilket kjønn som portretterer hvilket kjønn i de fem avisene	50

KAPITTEL 1

Innledning

– *Da du tiltrådte sa du at det var mye likestilling i hjemmet ditt. Hvordan er det nå?*
– Vi har en god fordeling av arbeidsoppgavene. Det er nok mer å si på standarden. Huitfeldt sitter helt frampå den svarte skinnsofaen, hendene hviler på hvert sitt kne, hun drar i kjolen – som med litt hjelp rekker ned til de høye støvlettene. Det kan ikke kalles en avslappet posisjon.
– *Du liker ikke å snakke om disse tingene?*
– Nei, det er så personlig. Du kjenner meg jo ikke!
– *Er det ikke naturlig at en minister for barn og likestilling får spørsmål om barn og likestilling i et portrettintervju?*

– Jo, kanskje. Alle lurer på det, hvordan det egentlig går med familien, ungene og jobben.
– *Mener du fortsatt at kvinnelige statsråder får flere spørsmål om barn og familie enn mannlige?*
– Ja, helt klart. Bård Vegar Solhjell venter sitt tredje barn. Ingen spør hvordan han skal klare det, men alle spør meg.
– *Kan det være fordi du leder barne- og likestillingsdepartementet?*
– Ja da. Men det er symptomatisk at Bård Vegard ikke får spørsmålet.
– *Blir du irritert?*
– Nei, jeg er vant til det.
– *Du virker litt irritert.*
– Jeg var mer irritert før, nå

skjønner jeg mer av det.
– *Var tre barn på rappen utslag av planlagt effektivitet?*
Statsråden smiler, etterfulgt av et kontant svar:
– Ingen kommentar.
– *Uansett mann eller kvinne: Er det stress å ha tre små barn og samtidig være statsråd?*
– Når det gjelder barn, har folk en tendens til å gi råd etter hva de har valgt sjøl. Enten det gjelder fordeling etter skilsmisse eller fødselspermisjon. Vi vil ikke feile når det gjelder egne barn. Jeg er fornøyd med at vi fikk tre barn så tett, men det er ikke sånn at jeg sier at andre burde gjøre det samme. Det krever litt ekstra.

(Bjånesøy 2009)

Ordvekslingen over er utdrag fra et portrettintervju i Dagbladet Magasinet 10. januar 2009, med daværende barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt. Statsråden virker brydd når hun får spørsmål om forholdet mellom jobb og familie. Hun protesterer, dels ved ikke å svare på journalistens spørsmål, dels ved å påpeke at hun får langt flere spørsmål om barn og familie enn sine mannlige kollegaer, representert ved Bård Vegar Solhjell. Journalisten gir seg imidlertid ikke, og holder temaet gående med stadig flere oppfølgingsspørsmål. Statsråden påpeker at dette er hun vant til. Men har hun rett når hun påstår at mannlige politikere i langt mindre grad enn kvinnelige blir utfordret om bruken av sitt omsorgspotensial?

Utgangspunktet for denne masteroppgaven er at man gjennom å studere innholdet i mediene, kan si mye om hvordan kjønn, kvinnelighet og mannlighet uttrykkes og eventuelt hvilke utfordringer disse uttrykkene står overfor. Nordmenn er et av verdens mest avislesende folk (WAN 2008), og en leserundersøkelse gjennomført av Sigurd Høst i 1993 (sitert i Lamark 1995:37) viser at portrettintervjuer er en av de mest leste stofftypene. Hvordan kjønn kommer til uttrykk i portrettintervjuer er dermed av betydning for lesernes bilde av virkeligheten. Det er derfor er det viktig å spørre *hvordan* menn og kvinner portretteres.

Like viktig er det å spørre *hvem* som blir portrettert? Hvem som får plass i portrettspaltene kan sies å være et sterkt uttrykk for hvem er viktige i norsk offentlighet. En undersøkelse av portrettintervjuer fra 1998 viste at kun 36 prosent av de portrettede var kvinner (Dahl & Klemetsen 1999). Det var også en trend at de portrettede var erfarne menn og yngre kvinner, samt at det var en overvekt av menn fra samfunnslivets ”tunge” felt, som politikk og næringsliv. Hvordan ser dette bildet ut i 2009?

Denne masteroppgaven tar for seg representasjonen av kjønn i portrettintervjuer i norske aviser, både kvantitativt og kvalitativt. Prosjektet er ment som et bidrag til den eksisterende forskningen om kjønn, journalistikk og medier. De kvantitative og kvalitative komponentene i denne oppgaven behandles separat.

1.1 Problemstillinger

Oppgaven har én hovedproblemstilling og to underproblemstillinger. Hovedproblemstillingen er overgripende og inkluderer både den kvantitative og den kvalitative delen. Underproblemstillingene representerer hver sin oppgavedel.

- *1) Hvordan blir kjønn representert og konstruert i portrettintervjuer i norske aviser?*
- *1a) Hvordan er kjønnsfordelingen blant de portrettede, hvilke menn og kvinner portretteres og hvem portretterer hvem?*
- *1b) Hvordan konstrueres kjønn, mannlighet og kvinnelighet i portrettintervjuer av politikere?*

Den første av de to underproblemstillingene tar for seg konkrete fakta om portrettobjektene. Jeg kommer til å plassere portrettene innenfor kategoriene kjønn, alder, virke og avis. Målet er å få oversikt over kjønnsfordelingen blant de portrettede, samt finne svar på om det finnes kjønnsforskjeller hva gjelder portrettobjektens alder og virkeområde. Jeg vil samtidig se etter sammenhenger mellom journalistenes kjønn og portrettobjektens kjønn.

Den andre underproblemstillingen retter seg ikke mot personen som sådan, men teksten. Her skal jeg se på hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet konstrueres innenfor fem avgrensede diskurser. Jeg er ute etter å avdekke hva som inkluderes og ekskluderes når kategoriene mann og kvinne skrives til live i portrettspaltene.

1.2 Hvorfor et kjønnsblikk?

Norge er stemplet som et foregangsland hva gjelder kjønnslikestilling. Det skal vi være stolte av, men det må *ikke* brukes som en hvilepute. Å anta at alt er bra fordi vi er best, er feil. Harriet Holter (1976:61), en av norsk kjønnsforsknings mødre, spådde at i fremtiden ville undertrykkningen bli mer strukturell og tilslørt. Hun mente derfor at kunnskap og forskning ville bli viktig i motstandskampen (1976:81). Dette er en av grunnene til at jeg har valgt et kjønnsblikk.

Undersøkelser fra 1998 og 2002 har vist at avisene ser ut til å foretrekke menn som portrettobjekter (Dahl & Klemetsen 1999; Jensen 2004). Dette er forskning det er viktig å følge opp. Kun slik får vi vite om eventuelle endringer. Det er likevel viktig å understreke at likestilling mellom kjønnene ikke kun handler om fordelingspolitikk. Kjønn er en av de vanligste måtene vi kategoriserer verden og oss selv som mennesker på, og kjønnsforskningen bidrar til å forstå hvilke konsekvenser dette får. Vi fødes inn i samfunn som har markert en spesiell forskjell mellom menn og kvinner. Når vi skal på do, må vi velge mellom herre- og dametoiletet, når vi skal svare på en undersøkelse, må vi krysse av i boksen for kvinne eller mann. Vi tenker ikke spesielt gjennom det, kjønn er en forskjellsmarkør vi i mange sammenhenger har akseptert. Den er ofte så akseptert at forskjellene den skaper blir usynlige for oss, for eksempel de ulike forventningene som knyttes til menn og kvinner. Det er nemlig ikke kun forventet at vi skal gå på ulike toalett, det er også forventet at vi skal oppføre oss ulikt, iscenesette oss på forskjellige måter. Innholdet i kategoriene mann og kvinne, maskulin og feminin, må imidlertid ikke oppfattes som stivnet. Det er nettopp muligheten for et bevegelig innhold – muligheten for endring – som gjør kjønnsforskningen viktig.

1.3 Oppgavens struktur

I kapittelet som følger gjør jeg rede for analysens teoretiske grunnlag, samt relevant tidligere forskning. I tillegg legger jeg frem og begrunner antagelser om oppgavens kvantitative funn. I kapittel 3 redegjør jeg for metodene som tas i bruk for å besvare oppgavens problemstillinger. Jeg diskuterer også kvalitetssikring og reflekterer over min egen rolle som forsker. I kapittel 4 presenterer og analyserer jeg resultatene i lys av det teoretiske rammeverket og den tidligere forskningen presentert i kapittel 2, før jeg i kapittel 5 kommer med konklusjoner og noen avsluttende betraktninger.

KAPITTEL 2

Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet gjør jeg først rede for og diskuterer teoriene som setter rammeverket for analysen. Oppgaven representerer det Jørgensen & Phillips (1999:12) kaller et *multiperspektivistisk* arbeid. Det vil si at det teoretiske rammeverket består av flere perspektiver. Dette er spesielt verdsatt i diskursanalyser, ifølge Jørgensen & Phillips (1999:12), fordi ulike synsvinkler gir forskjellige former for innsikt og danner en bredere forståelse av det som skal studeres, i mitt tilfelle kjønn i portrettintervjuer. Jeg vil understreke at selv om perspektivene i denne oppgaven er flere, er mange av dem overlappende og trekker på hverandre.

Etter at det teoretiske rammeverket er redegjort for, presenterer jeg tidligere forskning som jeg mener er relevant for oppgavens problemstillinger. Til slutt i kapittelet legger jeg frem fire hypoteser med forventninger om hva jeg vil finne i den kvantitative undersøkelsen.

2.1 Medienes makt

At mediene har mye makt, er det få som betviler. I et land med en befolkning som er av de mest avislesende i verden, er det liten tvil om at mediene er med på å forme virkelighetsbildet vårt. Eide (2000a:177) skriver at mediene gir konsumentene grunnlag for samtaler og forestillinger om verden. Dermed er mediene med på å definere oss, mener Gripsrud: ”De viser frem måter å forstå verden på, måter å fremstille verden på, i bilder, lyd og skrift” (2002:15). Mediene er slik sett ikke nøytrale formidlere av virkeligheten. Redaksjoner og journalister velger ut, behandler og vinkler innhold. Medieinnholdet er med andre ord en ”slags konstruksjon av det som framstilles” (Gripsrud 2002:21).

2.1.1 Medienes identitetsdannende rolle

Massemediene er ifølge Gripsrud (2002:15) den viktigste institusjonen for det han kaller sekundærsosialisering, dvs. sosialiseringsprosesser som skjer utenfor familien. Som samfunnets forlengede arm inn i intimsfæren er mediene viktige komponenter i vår identitetskonstruksjon, for eksempel hjelper de til med å fortelle oss hva det betyr å være jente eller gutt, kvinne eller mann (Gripsrud 2002:16). Ifølge Gauntlett (2008:123) er ikke

identiteter like sterkt forankret i tradisjoner som de var før, de er mer mangfoldige og formbare. Han mener identiteter er mer ”up for grabs” enn tidligere.

For psykoanalytikeren Jacques Lacan er identitet det samme som de diskursivt produserte subjektsposisjonene man identifiserer seg med (Jørgensen & Phillips 1999:55). Mediene er tilbydere av subjektsposisjoner, og det er rimelig å anta at portrettintervjuer har en særlig identifikasjonseffekt på sitt publikum, både bevisst og ubevisst.

Den ubevisste påvirkningen er en del av grunnlaget for bekymringen for medienes effekter (Gripsrud 2002:24). Tanken er at vi imiterer det vi plukker opp i lesningen, for eksempel bestemte måter å være kvinne eller mann på. Samtidig er mediene med på å formidle og reprodusere forestillinger om hva som er kvinnelig og mannlig, naturlig og unaturlig osv. ”Vi danner oss bilder av oss selv i interaksjon med våre omgivelser. Mediene tilbyr stoff vi forstår oss selv i lys av,” skriver Gripsrud (2002:33).

Man må likevel passe seg for å bli for mediedeterministisk i synet på medienes effekter. Som Gripsrud poengterer, må vi for eksempel ikke glemme at enhver person allerede er utstyrt med verdier og normer som hun eller han bruker til å vurdere fiktive eller virkelige mediehelter ut fra. Gauntlett sier det enda enklere: ”The media’s suggestions may be seductive, but can never simply overpower contrary feelings in the audience” (2008:287). Det vil si at om en leser for eksempel støter på stereotype konstruksjoner av kjønn, kvinnelighet og mannlighet i portrettintervjuer, skal man ikke ta det for gitt at hun eller han imiterer disse konstruksjonene i sin egen måte å være på. Gripsrud (2002:24-25) påpeker imidlertid at vi er svakere for påvirkning fra dokumentariske medietekster enn fiktive. Han mener at vi leser sistnevnte med et ekstra filter, som ikke er til stede i samme grad når vi leser dokumentariske tekster. Et portrettintervju må kunne betraktes som en dokumentarisk tekst.

2.1.2 Feministisk mediekritikk

At mediene er fulle av kjønnsstereotyper som fremstiller kvinner som passive objekter og menn som handlende aktører, har vært en gjentakende kritikk fra feministisk hold siden 1960- og 1970-tallet (Mühleisen 2006:264; van Zoonen 1994:11). Kvinnebevegelsen har altså ikke kun vært opptatt av kampen om like rettigheter og muligheter for kvinner. Den har også engasjert seg i symbolske konflikter om definisjoner av feminitet (van Zoonen 1994:13).

Feministisk mediekritikk tar utgangspunkt i at mediene medvirker til å opprettholde en kjønnsmaktorden og et diskrimineringsmønster gjennom at kvinner er fraværende, trivialisert eller fordømte (Zilliacus-Tikkanen 1997:61f). Mühleisen (2006:266) mener for eksempel at

den kommersielle journalistikken trakter etter journalistiske egenskaper som fra feministisk hold er forbundet med tradisjonelle forestillinger om kvinnelighet, som ungdommelighet, et vakkert ytre og empati. Kravet har vært og er at mediene skal gi mer mangfoldige og virkelighetsnære fremstillinger av kjønnene som bryter med klisjeer og stereotyper, for eksempel kvinnens rolle som mor, kone og husmor. Men hva er det egentlig som kan kalles et realistisk kvinnebilde? Og hva er et realistisk mannsbilde? Som Brunsdon (1998, sitert i van Zoonen 1994:31) poengterer er det å argumentere for realistiske bilder alltid et argument for en representasjon av sitt eget virkelighetsbilde.

Kritikken av medienes måte å fremstille kjønn, mannlighet og kvinnelighet på, kan beskrives som en *ideologikritikk*, som ifølge Gripsrud handler om ”hvordan mediene bidrar til den stadige reproduksjonen av de dominerende tenkemåtene og samfunnsforholdene” (2002:44).

2.2 Hva er kjønnsforskning?

Kjønnsforskning er en tverrfaglig vitenskapsdisiplin som forsøker å kartlegge og analysere hvilken rolle kjønn spiller i samfunnet. Når forskere undersøker hvordan forestillinger og begreper om kjønn og kjønnsforskjeller er blitt og blir produsert i samfunn og kultur, står maktperspektivet sentralt. Ifølge Lorentzen og Mühleisen (2006:17-18) har den kritiske kjønnsforskningen to sentrale kjennetegn. Det ene er et kritisk perspektiv på kjønnsforskjeller. Det andre er en overbevisning om at kunnskap kan bidra til forandring.

Begrepet kvinne- og kjønnsforskning ble ikke vanlig før mot slutten av 1980-tallet (Halsaa 2006a:108). Inntil da var det begrepet kvinneforskning som var gjeldende, hvilket hang sammen med kvinners rettighetskamp (Halsaa 2006b:95). Det tok likevel tid før endringene ble synlige i forskningssentrene navn. For eksempel skulle det bli år 2001 før ”Senter for kvinneforskning” ved UiO byttet navn til ”Senter for kvinne- og kjønnsforskning”. I 2008 ble senteret hetende ”Senter for tverrfaglig kjønnsforskning” (UiO 2010).

Skiftet til begrepet kjønnsforskning markerte et perspektivskifte i forskningen. Tyngdepunktet ble flyttet fra det kvinne- og undertrykkingssentrerte til kjønn som system (Halsaa 2006a:108). Det ble lagt økende vekt på hvordan kjønnsystemet installeres og materialiseres i individene, og reproducerer forestillinger om kvinner og menn som to forskjellige grupper.

Nye teoretiske impulser, særlig poststrukturalismen, slo inn over kjønnsforskningen på 1990-tallet og utfordret etablerte begreper og perspektiver. Det ble blant annet satt søkelys på

hvordan språk og kultur er med på å skape betydninger og sette rammer for hva det er mulig å erfare (Halsaa 2006a:118). Sagt på en annen måte: Poststrukturalistisk kjønnsforskning problematiserer vår mulighet til å få tilgang til en virkelighet som ikke er mediert gjennom språk og betydningsdannelser (Bondevik & Rustad 2006:53), eller for å låne Alnæs' formulering: "Grensene for vårt språk er grensene for vår verden" (1973:108).

2.2.1 Mannsforskning

Kjønnsforskning blir ofte forbundet med forskning på kvinner. Ifølge Oftung (2000) har menn blitt til "det annet kjønn" innenfor deler av kjønnsforskningen. Han mener at menn ofte "ikke forstås eller fortolkes som handlende aktører, men som markører for et abstrakt begrep om mannssamfunnet". Mannsforskningen har derfor vært viktig for å gjøre menn til subjekter i forskningen.

Da det statlige Mannsrolleutvalget ble nedsatt i 1986, fikk mannsforskningen økt oppmerksomhet (Halsaa 2006a:109). Ifølge Lorentzen (2006:121) er mannsforskningen en direkte forlengelse av kvinneforskningen. Med det mener han at mannsforskningen tar utgangspunkt i mange av de samme teoriene som forskningen om kvinner og kvinnelighet, for eksempel sosialkonstruktivisme. På 1980-tallet satt mannsforskningen fokus på at menn ikke representerer én form for maskulinitet, men flere maskuliniteter (Lorentzen 2006:126). Årsaken var ønsket om å markere menns forskjellighet i forhold til hverandre. Men at det finnes forskjellige maskuliniteter, betyr ikke at man ikke kan identifisere en *hegemonisk maskulinitet*, altså den mest dominerende formen for maskulinitet. Det er imidlertid viktig å understreke at denne kan variere over tid og mellom kulturer (Connell 1995). Jonas Liliequist (1999, sitert i Lorentzen 2006:129) poengterer at det ikke kun er forståelser av mannlighet som varierer med hensyn til epoker og kulturer, men også forståelser av *umannlighet*. Umannlighetsbegrepet har ifølge Lorentzen likheter med George Mosses begrep *mottyper*, som han setter i kontrast til stereotypiene. Inndelingene har imidlertid blitt kritiserte for å være for enkle og generaliserende (Lorentzen 2006:130).

2.3 Kjønn som konstruksjon

For å unngå tanken om at biologi fører til en viss handling, begynte engelskspråklige feminister på 1960-tallet å skille mellom biologisk og sosialt kjønn (Moi 1998:21). En stor inspirasjonskilde var Simone de Beauvoir, en fransk filosof og feminist som i 1949 ga ut

boken ”Det annet kjønn”. Her argumenterer de Beauvoir (2000:77-78) for at kroppen ikke må forstås som en ting, men en situasjon. Det vil si at biologiske ulikheter ikke kan rettferdiggjøre sosiale normer. De Beauvoir ønsket å komme vekk fra oppfatningen om at kvinnens biologiske egenskaper er determinerende for hennes plass i samfunnet. ”Man fødes ikke til kvinne, man blir det,” skriver hun, og hevder at kvinnen opp gjennom historien er blitt redusert til ”den andre”, definert ut fra mannen (de Beauvoir 2000:36).

Skillet mellom biologisk og sosialt kjønn har vært og er et fundamentalt utgangspunkt for mye av feministisk teori. Biologisk kjønn bygger på essensialismens ideer om særart – at mann og kvinne er to ulike (Lundahl 1998:94). Kjønn er altså forbundet med noe essensielt forankret i individet. Sosialt kjønn setter spørsmålstegn ved dette og tar utgangspunkt i at kjønn skapes av forventninger og normer som regjerer i kulturen (Lundahl 1998:91). Tilhengere av dette synet forstår kjønn som noe historisk og foranderlig (Moi 1998:22).

Den sosialkonstruktivistiske forståelsen av kjønn forutsetter at virkeligheten kun er tilgjengelig for oss gjennom våre kategorier (Burr 1995, sitert i Jørgensen & Phillips 1999:13). Det vil si at våre verdensbilder ikke er speilbilder av virkeligheten, men et produkt av våre måter å kategorisere verden på. Kjønnstereotyper er et eksempel på kategorier vi setter på verden for å forstå den. Denne oppgavens utgangspunkt er at media både produserer og reproducerer slike.

2.3.1 Å gjøre kjønn

En teoretiker som har preget mye av kjønnsforskningen de siste 20 årene er Judith Butler. Hun markerte seg for alvor i 1990 med boken *Gender Trouble*, der hun argumenterer for at kulturelle forestillinger og sosiale handlinger er styrende for biologisk kjønn. Kjønn har ikke rot i en substans i kroppen, mener Butler (1999:187). Hun hevder at kjønn er en handling.

Med et poststrukturalistisk utgangspunkt har Butler (1999:177) utviklet en teori om kjønn som performativitet. Ifølge Bondevik & Rustad handler denne om ”hvordan språklige og kroppslige ytringer og uttrykk repeterer normer for kjønnethet og danner grunnlag for sosial og kulturell kjønnspraksis” (2006:57). Det vil si at Butler forstår kjønn som noe som gjøres, eller altså iscenesettes. Hun mener at kjønn er noe vi skaper gjennom at vi kopierer, repeterer og hermer, og at det kun finnes kopier av kopier. Til slutt blir kopiene naturlige for oss. En jente er for eksempel ikke født med lyst til å leke med dukker, vil Butler hevde.

Tydelig inspirert av Michel Foucaults teorier om hvordan makt og diskurs innskrives på kroppen, mener Butler (1999:40) at kjønn iscenesettes etter de rådende diskursene. Det er

snakk om en pågående repetisjon av sosialt etablerte betydninger (Sjöqvist 1998:30). På denne måten er sosialt kjønn styrende for hva vi oppfatter som kjønnets substans. Ifølge Butler er det hvordan man språklig, adferdsmessig og kroppslig iscenesetter seg, som er avgjørende for hvilket kjønn man blir gjenkjent som. Diskursperspektivet vil bli utdypet i delkapittel 2.4.

En titt på historien viser at forståelsen av kjønn har vært forskjellig i ulike tider og sammenheng. Det betyr at våre oppfatninger av og forventninger til kjønn har et endringspotensial. Ifølge Butler (1999:179) kommer dette endringspotensialet til uttrykk gjennom feilsiteringer og feilherminger. Dersom sitering er en form for å repetere eller kopiere kulturens normer, er feilsitering det motsatte, altså en omveltning. Utfordringen er å muliggjøre en endring av de konvensjonelle kjønnsrepetisjonene, ifølge Butler. I den kvalitative delen av denne oppgaven forsøker jeg å spore siteringer og feilsiteringer av kjønn, kvinnelighet og mannlighet.

Toril Moi (1998:107) kritiserer Butlers tolkning av sosialt kjønn for å være fullstendig kroppsløs, og hevder at Butler har misforstått Simone de Beauvoirs berømte uttrykk ”Man fødes ikke til kvinne, man blir det”. Moi skriver at mange feminister, inkludert Butler, tror at dette betyr at Beauvoir setter biologisk kjønn opp mot sosialt kjønn. Dette har ifølge Moi ført til at Butler tilskriver Beauvoir troen på at ”hvem som helst – med eller uten penis – kan bli en kvinne” (1998:112). For Butler betyr det å være kvinne at man oppfører seg som en effekt av patriarkalsk makt. Moi (1998:114) mener at det er mer til kvinnen enn hennes sosiale kjønn. Hun mener at å tenke seg sosialt kjønn som gjennomsyrende ikke er noe bedre enn å tenke seg biologisk kjønn som gjennomsyrende.

2.3.2 Begrepene kvinnelighet og mannlighet – kan de defineres?

Fra fødselen behandles kvinner og menn forskjellig, og det forventes at de også opptrer forskjellig. Som Spence & Buckner (1995:106) påpeker, adopterer menn og kvinner karakteristikk og adferd som gjør dem til gjenkjennelige medlemmer av sitt kjønn.

Kvinnelighet og mannlighet, eller femininitet og maskulinitet, er veletablerte ord i vår dagligtale, og de knyttes til kjønn. Det snakkes om menn som er så sikre på sin maskulinitet at de kan vise følelser, og det snakkes om kvinner som føler at deres femininitet er truet etter å ha fått fjernet et bryst som følge av kreft. Men selv om femininitet og maskulinitet er meningsfulle konsepter for de fleste, er de ikke lett definerbare teoretisk.

En modell for femininitet og maskulinitet som har gjort seg gjeldende innenfor

psykologisk forskning er en såkalt bipolar modell (Spence & Buckner 1995:115). I denne plasseres mennesker på en akse bestående av to ytterligheter: ekstrem femininitet og ekstrem maskulinitet. Men hva ligger egentlig i begrepene feminin og maskulin? Er de betegnelser på egenskapene som konnoteres til henholdsvis kvinner og menn som grupper? Dette later til å være en vanlig oppfatning. Når vi snakker om maskuline og feminine egenskaper, ser det ut til at det er snakk om egenskaper som knyttes til det hegemoniske bildet av det å være mann og kvinne. Dette bekreftes i bokmålsordboka, der maskulin er definert som ”særmerket for en mann”, og feminin er definert som noe som er ”typisk for kvinner i motsetning til menn”. Begrepene får altså sine betydninger i forhold til hverandre.

Når jeg i analysen snakker om tradisjonelle og moderne former for femininitet og maskulinitet, er det med sikte på samfunnets hegemoniske forståelser av disse begrepene. Jeg vil gjøre det klart at jeg forstår at dette til en viss grad skygger for en kompleksitet. Mennesker er forskjellige, ikke bare på tvers av kjønn, men også innenfor kjønn. En mann har ikke nødvendigvis de samme egenskapene som en annen mann, og en kvinne har ikke nødvendigvis de samme egenskapene som en annen kvinne.

Det er viktig å understreke at selv om begrepene maskulin og feminin konnoteres til henholdsvis menn og kvinner, forstår jeg dem ikke som uløselig knyttet til hvert sitt kjønn. For eksempel hører vi ofte snakk om feminine menn og maskuline kvinner. Et annet viktig poeng er at innholdet i begrepene maskulinitet og femininitet ikke må forstås som stivnet. Som Holter (1996:62) skriver er mannlighet og kvinnelighet ”noe vi gjør, som fremstår som noe vi er”. Innholdet i begrepene må heller forstås som noe bevegelig (Bondevik & Rustad 2006:52).

Jeg vil understreke at jeg i denne oppgaven verken skiller mellom mannlighet og maskulinitet eller kvinnelighet og femininitet. Ifølge Moi (1998:31) er mannlighet og kvinnelighet norske begrep, mens maskulinitet og femininitet er fremmedord for så å si det samme.

2.4 Diskursteori

Diskursanalyse kan betraktes både som teori og metode. Som teori forbindes diskursanalyse med visse overgripende oppfatninger om språk og sosiale relasjoner. Som metode er diskursanalyse en viss måte å analysere tekster på (Bergström & Boréus 2000:222). Diskursanalyse som metode kommer jeg tilbake til i kapittel 3.

Diskursteori har klare røtter i poststrukturalisme og sosialkonstruktivisme, men før jeg går inn i dette kreves det en avklaring av hva en diskurs egentlig er. For det å formulere innholdet i begrepet diskurs er ikke enkelt. Ifølge Jørgensen & Phillips (1999:9) er det blitt et moteord i vitenskapelige tekster, og følgelig finnes mange definisjoner.

Michel Foucault (1926-1984) var den som for alvor satte i gang diskursanalysen ved å utvikle teori og begreper (Jørgensen & Phillips 1999:21-24). Det var særlig forholdet mellom makt og kunnskap som opptok ham. Med et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt fremholder han at vår kunnskap om virkeligheten ikke er verdinøytral. Kunnskapen vår er ikke et speilbilde av virkeligheten, men er en diskursiv konstruksjon. Regler for hva som kan sies og ikke sies, for hva som er sant og ikke sant, skapes diskursivt, ifølge Foucault. Slik kan man se på diskurser som maktproduserende virksomheter, og makten som relasjonell i sin karakter.

De fleste av dagens diskursteoretikere følger Foucaults syn på hvordan diskurser setter grenser for hva som gir mening. Norman Fairclough, en av grunnleggerne til det som har fått navnet *kritisk diskursanalyse*, definerer diskurs som "the language used in representing a given social practice from a particular point of view" (1995:56). Når Fairclough snakker om språk, refererer han ikke bare til tale og skrift, men inkluderer også visuelle tegn og ikke-verbal kommunikasjon.

Ifølge Neumann er diskurs "et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett av sosiale relasjoner" (2001:177). Jørgensen & Phillips definerer diskurs som "en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på" (1999:9). Bondevik og Rustads definisjon er noe mer utdypende. De forstår diskurs som "helheten av betydningsgivende elementer som til sammen skaper et sammenhengende rammeverk for hva som kan sies eller gjøres om et gitt fenomen" (2006:56). Østbye et al. har et mer narrativt utgangspunkt og definerer diskurs som "måten historien fortelles på: uttrykket, virkemidlene som brukes når budskapet skal kommuniseres" (1997:64).

Ifølge Jørgensen & Phillips (1999:34) er den overordnede tankegangen i diskursteori at sosiale fenomener aldri er ferdige eller totale. Dette betyr at det foregår en konstant kamp om definisjoner av samfunn og identitet, som følgelig vil få konsekvenser for hvordan vi oppfatter virkeligheten. Når man gjør en diskursanalyse, er et vesentlig epistemologisk utgangspunkt at virkeligheten kun er tilgjengelig gjennom vårt språk og våre kategorier. Det er her diskursanalysens røtter i sosialkonstruktivisme og poststrukturalisme kommer til syne.

Våre verdensbilder er som nevnt ikke speilbilder av virkeligheten, ifølge disse teoriene, men et produkt av våre måter å kategorisere verden på (Jørgensen & Phillips 1999:13). Språket representerer altså ingen gitt virkelighet. Det vil si at våre opplevelser og kunnskaper er konstruksjoner som er baserte på den kultur og den språkverden vi lever i (Bergström & Boréus 2000:211). Dette kan kalles et relativistisk syn på kunnskap: Ulike utgangspunkt kan resultere i ulike tolkninger av det som skal analyseres, for eksempel en tekst.

2.5 Portrettet som sjanger og metode

Poenget med et portrett er at leseren skal bedre kjent med den utvalgte personen. Ettersom det ofte er relativt kjente mennesker som portretteres, mennesker vi allerede vet noe om, forsøkes det å få frem sider ved portrettobjektet som allmennheten ikke allerede kjenner til (Brekke & Hobæk 2000:93). Det betyr at portrettobjektet må være villig til å slippe journalisten, og i sin tur leseren inn bak fasaden. Som KrFs nestleder Inger Lise Hansen sier det til Morgenbladet: ”Å stille opp på et portrettintervju handler for meg både om å gi av meg selv og å fortelle mer om mennesket bak politikeren.” (Eidem 2009).

Ifølge Siivonen (1999:63) kan utviklingen av portrettsjangeren knyttes til den økende intimiseringen av journalistikken: Offentlige personers privatliv blir stadig mer tilgjengelig for konsumpsjon via media. Hvor intimt og privat portrettintervjuet blir, avhenger både av portrettobjektet, journalisten samt den aktuelle avisens sjangerkrav.

Ettersom jeg skal nærlese og analysere portrettintervjuer, er det nødvendig med en innføring i portrettintervjuet som sjanger og metode, men aller først vil jeg kort redegjøre for (portrett)intervjuets historie.

2.5.1 Portrettintervjuets historie

Som journalistisk sjanger fødtes intervjuet i USA på midten av 1800-tallet, men det gikk flere tiår før intervjuet kom til Europa og Skandinavia (Lamark 1995:12-13). Det er kunstneren Christian Krohg (1852-1925) som regnes som det norske portrettintervjuets far (Koefoed 1989:11; Lamark 1995:14). Samtidig som Krohg tegnet mennesker han møtte, skrev han ned sine inntrykk av dem, og etter hvert begynte han å gjengi deres uttalelser i intervjuform. Krohgs intervjuer har ikke den samme intime nærheten som man ofte finner på portrett plass i dag, men hans arbeid har vært retningsgivende for norske portrettjournalister, ifølge Lamark. I

en tredje utgave av boken *Christian Krohg. Kampen for tilværelsen* har Holger Koefoed og Oscar Thue (1989) samlet flere av Krohgs portretter og intervjuer.

Det var først i 1920- og 1930-årene, etter Krohgs død, at portrettintervjuet ble å regne som en sentral journalistisk sjanger (Lamark 1995:17). I denne perioden vekslet portrettintervjuene mellom skildring og dialog, og skilte seg slik ikke avgjørende fra dagens portretter. Journalist Jo Bech-Karlsen (1985, sitert i Lamark 1995:17) påpeker imidlertid at datidens portretter var skarpere i kantene, og han beskriver dem som ondskapsfulle i sin oppbygning og sine karakteristikk. I tiden før andre verdenskrig blir Dagbladet kjent for sine fryktede portretter (Lamark 1995:18). Avisen portretterte nemlig personer uten at objektene fikk vite om det. Andre verdenskrig representerte imidlertid en vending i portrettjournalistikken. En ny generasjon Dagbladet-skribenter satset på det mer hyggelige og harmløse, og portrettene ble formet mer som en samtale enn en ren omtale.

Portrettsjangeren står i dag sterkt i norsk sammenheng (Lamark 1995:20-21). Portretter er populært lestestoff, og i en rekke aviser et mer eller mindre fast ukentlig helgeinnslag, for eksempel i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT, som denne oppgaven henter sitt datamateriale fra.

2.5.2 Portrettintervjuets utforming

Som journalistisk sjanger kan man definere portrettintervjuet er en del av reportasje- og featuresjangeren. Hultén (1990:12-13) knytter reportasjebegrepet til tekstens form mer enn til innhold. Han løfter særlig frem kravet om journalistens personlige stemme, eller det han kaller reporterens opplevelsesdimensjon. Når han skal gi en mer presis definisjon av reportasjebegrepet, trekker Hultén (1990:56) frem fire fremstillingsformer han mener reportasjeteksten består av. Den første er journalistens iakttakelser, den andre er hennes/hans refleksjoner. De to siste er direkte sitater og referater. Selv om det ikke finnes en eksakt oppskrift på hvordan et portrett skal utformes, er alle disse fire fremstillingsformene viktige komponenter i et portrettintervju.

Hva er det så man egentlig gjør når man lager et portrett? En kan si at man produserer et bilde av en person. Journalisten bestemmer seg for en *vinkling*. Bokmålsordboka definerer vinkling som en ”synsvinkel en velger å presentere noe fra”. Ifølge Lamark er ordbokens definisjon av vinkling for snever når det er snakk om journalistikk. Hun mener at den journalistiske vinkling er summen av begrepene *utsnitt*, *fokus* og *ståsted*:

Alle tre begrepene forteller om *valg* som journalisten foretar under arbeidet med en sak. *Utsnitt* betegner den del av virkeligheten som journalisten ønsker å omtale, *fokus* forteller hva han ønsker å stille skarpt på innenfor dette utsnittet, altså hva som er sakens kjerne, mens *ståsted* handler om fra hvilket perspektiv journalisten velger å nærme seg fenomenet på (1995:50-51).

Lamark understreker her at å vinkle handler om å ta valg. Implisitt i dette ligger det at det alltid finnes alternative fremgangsmåter å skrive og vinkle portrettet på. Valgene journalisten tar kan være bevisste eller ubevisste, men de er uansett valg som vinkler. Dette foregår på flere måter, ifølge Lamark (1995:51-52):

- ved at journalisten skriver om utvalgte deler av den portrettertes liv
- ved at journalisten konsentrerer seg om utvalgte roller hos portrettobjektet
- ved at journalisten velger research-metode tilpasset den enkelte personen
- ved journalistens valg av referanse
- gjennom språket

I denne sammenheng mener jeg det passer å minne om Østbye et al. sin forståelse av diskurs som ”måten historien fortelles på: uttrykket, virkemidlene som brukes når budskapet skal kommuniseres” (1997:64). I diskursanalysen av kjønn, kvinnelighet og mannlighet i portrettintervjuer, er jeg vel så opptatt av det som ekskluderes som det som inkluderes i portrettene. Det som ikke tas med er i like stor grad med på å skape det virkelighetsbildet som kommer til syne. Derfor er de journalistiske valgene nevnt ovenfor viktige i en diskursanalyse.

Som mennesker opptrer vi på mange ulike arenaer, eller som Lamark illustrerer det: Alle har en rolleliste. Ta for eksempel Jens Stoltenberg. Han har blant andre rollene som statsminister, partileder, politiker, far, ektefelle, kjendis osv. Det betyr at Stoltenberg kan betraktes fra flere ulike sider – portrettintervjuet av ham har altså flere vinklingsmuligheter. Jeg har tidligere nevnt Jørgensen & Phillips sin definisjon på diskurs: ”en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på.” (1999:9). Med denne definisjonen som utgangspunkt, kan et portrettintervju forstås som en bestemt måte å tale om og forstå en person (eller et utsnitt av en person) på.

Alnæs (1973:77-78) mener at en journalist verken har tid, mulighet eller interesse av å portrettere nyansert og fullstendig, og slik får man det han kaller fragmentariske

menneskebilder. At journalisten trekker frem bestemte trekk og egenskaper ved en person fordi disse har interesse i en bestemt sammenheng, kan ikke betraktes som falskneri, mener Alnæs. Jeg er enig i at det ikke kan settes et likhetstegn mellom *vinkling* og *forfalskning*, selv om et portrett aldri vil være et nøyaktig speilbilde av portrettobjektet. I et poststrukturalistisk perspektiv kan vi si at det bildet som kommer frem av personen som portretteres blant annet er et produkt av den kultur og språkverden avisen, journalisten og leseren er deltagere i. Som Siivonen (1999:155) påpeker arbeider ikke journalisten upåvirket av redaksjonelle konvensjoner, ei heller av språklige og kulturelle konvensjoner. Ifølge Alnæs (1973:78) er det lett for en journalist å portrettere mennesker etter modeller som blir skapt av forventninger hos publikum og kollegaer. Gitt at dette er tilfelle, kan vi med rimelig stor sikkerhet legge til forventninger skapt av journalisten selv også. Man kan si at journalisten (ubevisst) forholder seg til et slags rammeverk skapt av kulturen hun eller han er deltager i. Dersom man følger en bestemt oppskrift, arbeider man raskere og lettere, mener Alnæs, og av den grunn får bilder av mennesker i massemedier et standardisert preg.

Personen som kommer frem i et portrettintervju er et felles produkt av hvordan journalisten beskriver portrettobjektet, hvordan portrettobjektet beskriver seg selv og enkelte ganger hvordan bipersoner beskriver portrettobjektet. Det er altså snakk om tre mulige stemmer. Disse identifiseres ved hjelp av blant annet sitatstrek og anførselstegn. Hovedstemmen er likevel journalistens, ikke portrettobjektets. For som Siivonen skriver er stemmene ”aldrig ’rena’, utan baserar sig på journalistens tolkning av det som uttryckts i intervjutidrummet och av det som journalisten vet från förr (om ’varden’ och om huvudpersonen)” (1999:72). Grensene mellom stemmene kan være vanskelige å plassere, for eksempel ved bruk av indirekte sitater, det vil si at journalisten gjengir portrettobjektets sitater med egne ord.

2.6 Et tilbakeblikk på forskningen

Kritikken av manglende kjønnslikestilling i avisspaltene er ikke ny. Den er omfattende, og ikke minst er den verdensomspennende (se for eksempel Global Media Monitoring Project).¹ Mange betrakter mediene, især massemediene, som et samfunnsspeil. Elisabeth Eide mener

¹ GMMP er den mest omfattende av globale undersøkelser av kjønn i nyhetsmedier, og baserer seg på én dag. Prosjektet er koordinert av World Association for Christian Communication (WACC), en internasjonal frivillig organisasjon som fremmer kommunikasjon for sosial endring.

dette speilet narrer oss, og har tidligere beskrevet massemediene som ”et konservativt etterslep til samfunnsutviklingen” (2000b:9). I dette delkapittelet presenterer jeg tidligere forskning på kjønn i mediene. Både kvantitativ og kvalitativ forskning er inkludert. Selv om det er portrettintervjuer som skal under lupen i denne oppgaven, har jeg valgt å inkludere tidligere forskning på kjønn i nyhetsjournalistikken, samt såkalte kvinne- og herremagasiner. Jeg mener det er viktig at kjønnsrepresentasjoner og -konstruksjoner i portrettspaltene forstås i kontekst av kjønn i journalistikken generelt.

2.6.1 Kjønnsrepresentasjon i nyhetsspaltene

Ved inngangen til 1990-tallet fant Elisabeth Eide (1991) at kvinner var alvorlig underrepresenterte i norske aviser i forhold til menn. Hun gjennomførte en innholdsanalyse av hovedstads-, regions- og lokalaviser fra 1989, for å måle synliggjøringen av kvinner etter kriteriene kilde, bilde og vinkling.² Resultatene viste at kun 14 prosent av oppslagene var såkalt kvinnelige, 62 prosent var mannlige, mens resten var nøytrale oppslag (Eide 1991:44). Dette var en liten bedring fra 1979, da Eide fant at 9 prosent av oppslagene var kvinnelige, 62 prosent mannlige og resten nøytrale.

Ved inngangen til 1990-tallet var det altså mer enn fire ganger så mange mannlige oppslag som kvinnelige. Ti år senere viste en liknende undersøkelse det samme. Gjørven, Grønn & Vaagland (2000:71) gikk i 1999 gjennom de samme avisene som Eide, med unntak av lokalavisene, og fant ut at antallet kvinnelige og mannlige oppslag hadde stagnert på henholdsvis 14 og 62 prosent. De kunne konstatere at kvinners framgang på ulike samfunnsarenaer ikke kom til syne i avisene.

Ingen liknende undersøkelser som de nevnt over er gjennomført på vei inn i 2010-tallet, men tall fra Global Media Monitoring Project (GMMP) – den mest omfattende av globale undersøkelser av kjønn i nyhetsmedier – tyder på at kvinner representeres i økende grad. GMMP begrunner gjennomføringene av sine undersøkelser med at nyhetsmediene er folks viktigste og mest innflytelsesrike kilder til informasjon, ideer og meninger. Tall fra 2010-rapporten viser at kvinner utgjør 36 prosent av nyhetssubjektene i norske aviser (WACC 2010:69). Det er en økning på ti prosentpoeng siden forrige undersøkelse fem år tidligere (Gallagher 2005:121). Med nyhetssubjekter menes ”people interviewed as experts,

² Avisene var VG Dagsavisen, Vårt Land, BT, Adresseavisen, Nordlys samt 31 lokalaviser.

spokespersons, those giving popular opinion or eye witness accounts of events, as well as those who the news is about” (WACC:4).

Selv om GMMP-undersøkelsene ikke er direkte sammenliknbare med undersøkelsene til Eide (1991) og Gjørven, Grønn & Vaagland (2000), tyder resultatene på at det i løpet av 2000-tallets første tiår er skjedd en utvikling i retning bedre kjønnsbalanse i nyhetsspaltene.

En spørreundersøkelse blant 492 redaksjonelle medarbeidere i norske aviser, gjennomført av Elisabeth Eide (1991:105) på tampen av 1980-tallet, viser at et overveldende flertall av journalistene signaliserer en positiv innstilling til likestilling og mener at journalister har en oppgave å gjøre. Brutt ned på kjønn har imidlertid kvinnelige journalister en markert mer positiv innstilling til et journalistisk likestillingsprosjekt. ”Det er ikke overraskende at kvinner er mer overveiende positive til å jobbe journalistisk for likestilling, i og med at det er i deres interesse som kjønn,” skriver Eide (1991:106).

Gjørven, Grønn & Vaaglands tidligere nevnte undersøkelse fra 1999 viser at kvinner skriver hyppigere om kvinner enn det menn gjør. Av alle oppslag med kvinnelig journalist, var 21 prosent såkalte kvinnelige oppslag. Til sammenlikning utgjorde kvinnelige oppslag 14 prosent av alle oppslagene der artikkelforfatteren var mann. Gjørven, Grønn & Vaagland tør likevel ikke konkludere med at kjønnsrepresentasjonen i avisspaltene vil endre seg som følge av flere kvinnelige journalister. De er usikre på om resultatene ”skyldes at kvinner velger å skrive om kvinner, eller om de bare blir satt til å dekke visse typer kvinnestoff som tidligere ble skrevet av menn” (2000:81).

2.6.2 Kjønnrepresentasjon i portrettspaltene

I denne oppgaven er det ikke kjønnsrepresentasjonen i nyhetstekster som skal studeres nærmere, men kjønnsrepresentasjonen i portretter. Dette er et relativt uutforsket område, men en undersøkelse fra 1998, der 125 portrettintervjuer fra Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen, Asker og Bærum Budstikke, Nordlys, Adresseavisen og Lørdagsrevyen ble gjennomgått, viste at 45 av 125 portrettobjekter, eller 36 prosent, var kvinner (Dahl & Klemetsen 1999:51). Personene bak undersøkelsen lanserte begrepet ”to tredjedelssamfunnet”. Undersøkelsen viste også at det var erfarne menn og yngre kvinner som ble portrettert, samt at det var en overvekt av menn fra samfunnets såkalte tunge felt, som politikk, forskning og næringsliv (Dahl & Klemetsen 1999:52-53). Det ble også avdekket en påfallende lav kvinneandel blant portretterte politikere og byråkrater. Kun fem av 20 var kvinner.

Sonia Jensen (2004:16-18) har gjort en tilsvarende opptelling av portrettobjekter i Asker og Bærum Budstikke. Hun undersøkte alle portrettene de første ni månedene av 2002, og fant at av til sammen 36 portrettobjekter var 11 kvinner, altså 30 prosent. Dette er omtrent det samme som Dahl & Klemetsen fant i 1998. Hva angår alder, fant Jensen at kvinneandelen var større i de yngre aldersgruppene sammenliknet med de eldre. I aldersgruppen 30-49 år var menn portrettert dobbelt så ofte som kvinner, mens i aldersgruppen 50 år og oppover var menn nesten tre ganger mer interessante enn kvinner.

Litt på siden, men likevel verdt å nevne er Brekke & Hobæks (2000:86) gjennomgang av portretter i manns- og kvinneblader i 1998. De fant at kvinner ikke er lesestoff for menn. Av totalt 57 portretter i Vi Menn og Mann, var kun to av kvinner. Til sammenlikning var menn lesestoff for kvinner. Av 64 portretter i KK og Henne, var 28 av menn, dvs. 44 prosent. I de to kvinneportrettene i mannsbladene, var kropp og utseende i fokus. Kvinner med viktige samfunnsmessige posisjoner nådde ikke frem i herrebladene, konkluderte Brekke & Hobæk (2000:97).

2.6.3 Kjønnsstereotyper i mediene

Som nevnt har gjentagende kritikk de siste 40 årene vært at mediene er stappet med kjønnsstereotyper som fremstiller menn som handlende aktører og kvinner som passive objekter (Mühleisen 2006:264). Davies et al. har for eksempel hevdet at mediene, i tillegg til å fremstille kvinner som glamorøst tilbehør, tilbyr modeller for atferd som tar sikte på å forme kvinner inn i sosialt aksepterte roller, som for eksempel den perfekte mor, elsker, kone og husmor. ”It is not that these jobs are not important; just that they are ascribed to women, and then systematically devalued.” (Davies et al. 1987:4).

Gauntlett (2008:60-61) skriver at menn tradisjonelt har fremstått som mer aktive, modige, intelligente og ressurssterke i film og tv enn det kvinner har gjort. Den smarte og modige kvinnekarakteren har kun vært representert unntaksvis, ifølge Gauntlett, som også poengterer at magasiner og reklamer med kvinner som målgruppe har tendert til å forsterke feminine og husmoraktige stereotyper. I en studie av personportrett i Svenska Dagbladet, påpeker Anna Brandt (1997, sitert i Siivvonen 1999:64) at leseren blir bedre kjent med kvinnene enn mennene. Hun fant at intimiseringen av de portretterte kvinnene ikke kun skjer gjennom tematiske motiv, men også i kvantiteten av beskrivelser.

I en nærlesning av 16 portrettintervjuer fra Vi Menn (6), Mann (3) og KK (7) fra 1998, påpeker Brekke & Hobæk (2000:91) at KK fokuserer mer på utseendet til de kvinnelige

portrettobjektene sine sammenliknet med de mannlige. Hva gjelder fokus på privatliv, observeres en mer privat tone når portrettobjektet er en kvinne:

Når kvinnene prater om jobb holdes samtalen på et privat nivå, og de forteller om hvordan jobben påvirker privatlivet og deres egne følelser i forbindelse med den rollen de spiller. (...) Foruten personlige følelser i forbindelse med jobb, kommer KK inn på kvinnes privatliv (Brekke & Hobæk 2000:93).

I Mann finner Brekke & Hobæk at det er inngående beskrivelser av både kvinner og menns ytre, men at hva som vektlegges er ulikt. De to kvinnene, Dorthe Skappel og Gunilla Holm, beskrives for eksempel som vakre og sexye, mens for Thomas Giertsens del fokuseres det mer på det velreglementerte ved hans utseende. Når det gjelder bildene, fremstilles kvinnene gjennom sin "væren", mens menn fremstilles gjennom sin "gjøren", dvs. at mennene oftere blir fotografert i aksjon og at bildene viser en tydeligere sammenheng mellom jobb og karriere (Brekke & Hobæk 2000:90).

Kjønnsrepresentasjonene vi ser i media er i dag mer komplekse og mindre stereotypiserte enn tidligere, mener Gauntlett (2008:97). Ifølge han er kvinnekarakterene generelt mer selvstendige, samtidig som beskrivelsene av maskulinitet er mindre rigide: "(...) the masculine ideals of absolute toughness, stubborn self-reliance and emotional silence have been shaken by a new emphasis on men's emotions, need for advice and the problems of masculinity" (2008:279). Gauntlett mener også at det er også et økende press på menn om å se bra ut. Men selv om det er forandringer på gang, understreker han at dette ikke er ensbetydende med at tradisjonelle kjønnskategorier er helt forsvunnet (2008:279).

Et viktig poeng er at vi alltid vil finne motstridende elementer i populærkulturen:

Although we may occasionally find ourselves saying that 'the mass media suggests' a particular perspective or point of view, the truth is that not only is 'the mass media' wildly diverse, but that even quite specific parts of media culture put out a whole spectrum of messages which cannot be reconciled (Gauntlett 2008:287).

Man kan umulig si at for eksempel kvinнемagasiner alltid kommuniserer ett spesielt budskap, mener Gauntlett. Årsaken er et enormt utvalg av saker, kombinert med et variert publikum som ikke nødvendigvis tolker budskap og innhold på samme måte.

2.7 Hypoteser

2.7.1 Hypotesetestende forskning

Den kvantitative delen av denne oppgaven er hypotesetestende. Det vil si at jeg ved hjelp av empiriske data tester ut på forhånd oppsatte antagelser om fenomenet jeg studerer (Watt Boolsen 2006:32-33). Disse antagelsene, eller altså hypotesene, er tuftet på teoriene og den tidligere forskningen presentert i dette kapittelet, samt offentlig statistikk og oppfatninger jeg har om de senere års utvikling. Gjennom analysen vil jeg få bekreftet eller avkreftet hypotesene mine. Denne måten å forske på kalles hypotetisk-deduktiv metode. Hypotesene lyder som følger:

- *Det blir portrettert flere menn enn kvinner, men kjønnsfordelingen er mer balansert sammenliknet med elleve år tilbake.*

Hypotesen støtter seg på GMMPs rapporter om kjønn i nyhetsmedia. Disse viser at kvinner i løpet av 2000-tallets første tiår i økende grad opptrer som nyhetssubjekter i norske aviser. Det er rimelig å anta at den økende synliggjøringen av kvinner også vil være tilstede i portrettspaltene.

- *Kvinner er i flertall blant de yngre aldersgruppene, mens menn er i flertall blant de eldre.*

Også denne hypotesen baserer seg på funn fra tidligere undersøkelser (Dahl & Klemetsen 1999; Jensen 2004). Som en som jevnlig blar og leser i aviser, er mitt inntrykk at det fremdeles er flere unge kvinner enn unge menn i portrettspaltene.

- *Kjønnsfordelingen er nokså jevn i virkeområdene politikk og kultur/underholdning. De resterende virkeområdene er dominerte av menn.*

Hva gjelder politikk, grunner hypotesen seg på kvinners stadig økende politiske virke. I 2009 utgjorde kvinner 36,9 prosent av Stortinget (Figved 2010) og 50 prosent av Regjeringen (Regjeringen.no 2010). Samme år hadde fire av syv partier på Stortinget en kvinnelig leder. Jeg har ingen tall på hvor mange som i Norge opererer innenfor kultur- og underholdningsindustrien, men oppfatningen min er at dette er et mykt og delvis populærkulturelt virkeområde, og at kvinner derfor vil utgjøre en stor del av de portrettede. I virkeområdene byråkrati og organisasjonsliv antar jeg at det vil være ledere som er i hovedfokus og at menn derfor er portrettert hyppigere enn kvinner. Tall fra SSB (2009b) viser

at blant 151 000 sysselsatte i lederyrker i Norge, utgjør menn 100 000 av dem. Det vil si at de er å finne i lederyrker dobbelt så ofte som kvinner. Jeg forventer heller ikke en jevn kjønnsfordeling for virkeområdet medier/journalistikk. Kvinner utgjør 43 prosent av Norsk Journalistlags medlemmer (Sjølie 2009), men samtidig står de for kun 24 prosent av medlemmene i Norsk Redaktørforening (2008). Blant portrettobjektene i kategorien næringsliv forventer jeg mannlig dominans. Selv om den gjennomsnittlige kvinneandelen i alle styrever i selskaper på Oslo Børs var 36 prosent i 2008, var 95 prosent av styrelederne menn, samtidig som mannsdominansen blant administrerende direktører var nesten fullendt (NIKK 2009). Sport har tradisjonelt vært et mannlig domene, og mitt inntrykk som avisleser er at dette ikke har endret seg betraktelig, selv om det er nok av kvinnelige idrettsutøvere å ta av. Jeg forventer også en mannsdominans i kategorien utdanning/forskning. Selv om tall fra 2008 viser at kvinner utgjør 42 prosent av forskerpersonalet ved universiteter, høyskoler, helseforetak og enheter i instituttsektoren, er det menn som dominerer blant professorene (Kif 2010). De utgjør 80 prosent av professorene i universitets- og høyskolesektoren.

- *Det er sammenheng mellom flere kvinnelige journalister og flere kvinnelige portrettobjekt.*

Hypotesen baserer seg på Eides (1991) spørreundersøkelse blant journalister, som konkluderer med at kvinner i større grad enn menn er positive til et journalistisk likestillingsprosjekt. Den støtter seg også på Gjørven, Grønn & Vaaglands (2000) undersøkelse som viser at kvinner skriver hyppigere om kvinner enn det menn gjør.

2.7.2 Hypotesegenererende forskning

I den kvalitative oppgavedelen produserer jeg hypoteser istedenfor å teste dem. Ved å unngå presise antagelser om resultatene, beholder jeg retten til å utforske og generere hypoteser (Marshall & Rossman 1995:37). Hypotesene som genereres fra diskursanalysen presenteres i kapittel 5.

KAPITTEL 3

Metode og data

Begrepet vitenskapelig metode rommer mange teknikker for å undersøke fenomener og utvikle ny kunnskap om verden. Hvilken fremgangsmåte man bør velge, avgjøres av målet med analysen. Dette kapittelet gjør rede for denne oppgavens metodiske tilnærming. Det er metoden som har avgjort hvordan jeg har samlet inn, behandlet og analysert data.

Selv om kvalitativ metode historisk sett har vært av særlig betydning for feministiske studier, har jeg valgt en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode for denne oppgaven. Komponentene behandles imidlertid separat. Kvantitativ metode er et naturlig valg for å svare på den første underproblemstillingen, ettersom denne dreier seg om tellbart materiale. For å svare på den andre underproblemstillingen går jeg mer fortolkende til verks med en kvalitativ tekst- og diskursanalyse.

Både den kvantitative og kvalitative analysen baserer seg på avisportretter. Portretter i etermediene er utelatt. Årsaken til avgrensningen er todelt. Når det gjelder den kvalitative, tolkende delen av oppgaven, ser jeg det som en fordel at alle mediene benytter seg av samme type formidlingskanal, og dermed har relativt like muligheter for bruk av virkemidler og formidlingsteknikker. Den andre årsaken til avgrensningen har å gjøre med den enkle tilgangen på aviser gjennom Nasjonalbiblioteket og Atekst.

3.1 Problemstilling 1a: Kvantitativ tilnærming

Ifølge Østbye (et al.) (1997:137) blir kvantitative beskrivelser stadig viktigere i den offentlige mediediskusjonen, særlig fordi resonnement som kan underbygges med tall stiller sterkt. Målet mitt med en kvantitativ undersøkelse av kjønn i portrettintervjuer er å finne strukturer. Dette gjør jeg ved å teste de ovenfor nevnte hypotesene mot et stort datagrunnlag. Optellingene er foretatt manuelt, og resultatene er deretter satt opp i datamatriser.

3.1.1 Avisene som undersøkes

I datamaterialet inngår et strategisk utvalg av fem norske aviser: Verdens Gang (VG), Dagbladet (DB), Dagens Næringsliv (DN), Dagsavisen og Bergens Tidende (BT). Det er flere årsaker til at akkurat disse avisene er plukket ut. Jeg var opptatt av at de skulle representere en bredde både hva gjelder type og profil. En annen avgjørende faktor for utvalget var relativt

høye lesertall. Aviser med stort nedslagsfelt påvirker ikke nødvendigvis lesere sine mer enn andre aviser, men de påvirker flere. Aftenposten er ekskludert fra utvalget av den ekle grunn at avisen ikke har noe portrettintervju. I det følgende gir jeg en kort presentasjon av hver avis i utvalget.

Verdens Gang (VG) er en riksdekkende avis som utkommer syv dager i uken. Avisen er landets største (tall fra 2009), og den fremste eksponenten for løssalgspresen i Norge. VG profileres i hovedsak som nyhetsavis. Helgemagasinet, der portrettet står, heter VG Helg og kommer ut sammen med lørdagsavisen. Avisen er en del av den norske tabloidpressen. Sjefredaktør (2009): Bernt Olufsen. Lesertall for VG Helg (2009): 1 176 000.³

Dagbladet (DB) er den andre av Norges to landsdekkende løssalgsaviser, og kommer ut syv dager i uken. Avisen profilerer seg i hovedsak som kulturavis, og er i likhet med VG en del av tabloidpressen. Det ukentlige portrettet finner man i Magasinet, som utkommer med lørdagsutgaven av Dagbladet. Sjefredaktør (2009): Anne Aasheim. Lesertall for Magasinet (2009): 796 000.

Dagens Næringsliv (DN) er også definert som en riksavis og utkommer mandag til lørdag. Avisen bringer særlig stoff om økonomi og næringsliv. Portrettet står på trykk i lørdagsutgaven. Sjefredaktør (2009): Amund Djuve. Lesertall for Dagens Næringsliv Lørdag (2009): 334 000.

Dagsavisen er en nummer 2-avis med base i Oslo, og utkommer mandag til lørdag. Avisen profilerer seg som meningsbærende avis. Portrettet er fast innslag i lørdagsutgaven. Sjefredaktør (2009): Carsten Bleness, Arne Strand (konstituert fra oktober 2009). Lesertall for Dagsavisen (2009): 115 000.

Bergens Tidende (BT) er en abonnementsavis. Den kommer ut alle ukens dager og er Vestlandets dominerende avis. Det ukentlige portrettet står i BT Magasinet som kommer med lørdagsavisen. Sjefredaktør (2009): Trine Eilertsen. Lesertall for BT Magasinet (2009): 195 000.

³ Alle lesertallene er hentet fra Mediebedriftenes landsforening.

Oversikt over portrettene

Denne undersøkelsens empiriske materiale består av 229 portretter fra VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT. I Dagbladet, DN og Dagsavisen teller antall portretter i 2009 henholdsvis 52, 51 og 50. I BT har 42 personer fått plass i portrettspaltene, mens i VG er antallet 34. For en oversikt over hvem som er portrettert, se vedlegg nummer 1.

Åtte lørdager i juni, juli og august kjørte BT artikkelserien ”Eple og stammen”, og portrettet gikk derfor ut. Årsaken til at portrettet ikke er et ukentlig innslag i VG, ser ut til å være at innslagene ”Her er mitt liv” og ”Livet”, som også er portrettliknende sjangere i VG Helg-spaltene, skal få plass. Jeg har ikke inkludert disse i datamaterielt mitt. Det finnes mange artikler i aviser der det kun er én hovedperson, men jeg har kun valgt å undersøke kjønnsrepresentasjonen i tekstene som har portrett-tagen knyttet til seg. Det er denne det konnoteres mest prestisje til.

Enkelte portrettobjekter går igjen i flere av avisene. Totalt 16 personer er portrettert mer enn én gang. For en oversikt over opphoping av portrettobjekter, se vedlegg nummer 2.

3.1.2 Enheter, variabler og verdier

Hver for seg representerer portrettene enhetene i analysen, altså det som skal studeres. Til sammen teller enhetene 229. For hver enhet har jeg registrert fem variabler:

- Avis
- Portrettobjektets kjønn
- Portrettobjektets alder
- Portrettobjektets virkeområde
- Journalistens kjønn

Disse variablene er målbare og varierer etter verdier. En verdi er den ”opplysningen vi har om hver enhet på hver variabel” (Østbye et al. 1997:140). Fire av variablene – avis, portrettobjektets virkeområde, portrettobjektets kjønn og journalistens kjønn – måles på nominalnivå, mens portrettobjektets alder måles på rationivå. På nominalnivå er variabelverdiene distinkte fra hverandre og ikke rangerbare. På rationivå kan variabelverdiene rangeres, de kan måle avstand og har et absolutt nullpunkt (Østbye et al. 1997:143).

Avgrensning av variablene

Analysen baserer seg på portretter fra fem ulike aviser: VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT. Disse utgjør variabelverdiene for variabelen *avis*. Når det gjelder *portrettobjektets kjønn*, er portrettene kodet etter om portrettobjekt er mann eller kvinne. Variabelen er altså dikotom – den har kun to verdier. *Journalistens kjønn* er kodet etter samme variabelverdier. På bakgrunn av objektenes alder er portrettene kodet etter åtte *aldersgrupper*. Med unntak av den første og den siste aldersgruppen, er intervallet på ti år.

- 0 – 19 år
- 20 – 29 år
- 30 – 39 år
- 40 – 49 år
- 50 – 59 år
- 60 – 69 år
- 70 – 79 år
- 80 –

Jeg opererer med åtte *virkeområder*, i tillegg til kategorien *annet*. Følgende avgrensinger gjelder for de ulike vireområdene:

Politikk: I denne kategorien plasseres politikere både innenfor lokal- og rikspolitikken. Dersom den portretterte er en pensjonert politiker, må hennes/hans virke som politiker være det hun/han er best kjent som. For eksempel er tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland kodet under politikk, selv om hun nå er pensjonert.

Næringsliv: Innunder denne kategorien faller portrettobjekter som har sitt virke i bedrifter og virksomheter der lønnsomhet er det sentrale.

Byråkrati: Portrettobjektene som havner i denne kategorien gjør det fordi de jobber innenfor offentlig forvaltning, som direktorater, tilsyn og ombud. For eksempel er sentralbanksjefen på Island, Svein Harald Øygard, og Nav-direktør Tor Saglie kodet under *byråkrati*. Politikere kunne også inngått her, men er som nevnt skilt ut som egen kategori.

Organisasjonsliv: Her havner portrettobjektene som er aktive innenfor organisasjonslivet, enten som ansatt eller frivillig. Det kan være snakk om humanitære organisasjoner, miljøorganisasjoner, fagforeninger og yrkesorganisasjoner, for å nevne noen. De kan både være av nasjonal og internasjonal karakter. Et unntak Dahl & Klemetsen (1999) gjorde, som jeg også gjør, er ledere innenfor sports- og kulturorganisasjoner. Disse havner i kategoriene for henholdsvis sport og kultur.

Kultur/underholdning: Denne kategorien er bred, og omfatter alle som er aktive innenfor kultur- og underholdningsområdet. I utgangspunktet hadde jeg planer om å skille mellom kultur og underholdning, men oppdaget raskt at grensene mellom de to er uklare. Særs subjektive vurderinger av hva som er kultur kontra underholdning (eventuelt såkalt ”finkultur” kontra ”lavkultur”) hadde måttet til dersom jeg skulle delt opp denne kategorien. Dessuten har flere av portrettobjektene ett ben i hver leir. I min undersøkelse er derfor alt fra forfattere, teatersjefer og kunstnere, til programledere og komikere kodet innenfor samme virkeområde.

Medier/journalistikk: Under dette virkeområdet inngår portrettobjekter som jobber i mediene, men avgrenset til de som har et journalistisk virke. Programledere for underholdningsprogrammer er for eksempel plassert innenfor kultur/underholdning, og ikke medier/journalistikk.

Utdanning/forskning: Her inngår portrettobjekter fra forskningsmiljøer, samt skole- og utdanningssektoren.

Sport: I dette virkeområdet plasseres aktive idrettsutøvere og trenere.

Annet: Her havner portrettobjekter som ikke passer inn i noen av kategoriene over.

3.1.3 Kvalitetskontroll

Kvalitetskontroll er et viktig aspekt i alle vitenskapelige forskningsprosjekter. Gjennom begrepene *validitet* og *reliabilitet* er det den kvantitative forskningen som har sørget for de mest omfattende sett av tiltak og prosedyrer for evaluering av empiriske funn (Bruhn Jensen 2002:266).

En undersøkelse er valid (gyldig) hvis den måler det den har til hensikt å måle (Neundorf 2002:112). Det er vanlig å skille mellom to typer av validitet: intern validitet og ekstern validitet. For å sikre intern validitet, er det viktig at begrepene som inngår på teorinivå samsvarer med de variablene og variabelverdiene som brukes i kodingen (Østbye et al. 1997:213). Det handler altså om å utvikle gode mål for analysen. Denne prosessen, som kalles operasjonalisering, har jeg allerede gjort nøye rede for.

Ekstern validitet referer hovedsakelig til undersøkelsens generaliserbarhet, det vil si om resultatene kan appliseres på andre settinger og tider (Neundorf 2002:115). Når man vurderer den eksterne validiteten, må man vurdere hvor representativt utvalget er. Ettersom jeg har valgt å ta med *alle* portrettene i VG, Dagbladet, DN, BT og Dagsavisen i 2009, og ikke et utvalg av dem, vil det si at resultatene mine med sikkerhet gir et riktig bilde av kjønnsrepresentasjonen i de fem avisene i 2009. Om resultatene kan si noe om avisnorge generelt, er vanskelig å vurdere. Jeg kan umulig si med sikkerhet at resultatene kan generaliseres. Selv om utvalget mitt av både riks- og regionsaviser, samt tabloid- og abonnementsaviser, representerer en bredde i avisnorge, har jeg ikke inkludert noen lokalaviser. Samtidig er avisutvalget heller ikke tilfeldig, hvilket er en forutsetning for statistisk generalisering (Østbye et al 1997:232).

For at resultatene skal regnes som valide, er det avgjørende at de også er reliable (pålitelige), nøyaktige og presise. Reliabiliteten er sikret dersom en gjentakelse av undersøkelsen gir de samme resultatene (Neundorf 2002:112). Interkoderreliabilitet er en betegnelse på om ulike kodere kommer frem til samme resultat. En tilfredsstillende reliabilitetskoeffisient vil øke forskerens kredibilitet relatert til objektivitetsidealet i kvantitativ forskning. Nøyaktighet sier noe om målingen er fri for systematiske feil, mens presisjon sier noe om hvor nøyaktig distinksjonen mellom kategoriene, altså målenivåene, er (Neundorf 2002:113).

Å kode portrettene etter virkeområde er vanskeligere enn å kode etter for eksempel kjønn og alder. Årsaken er at et portrettobjekt kan være virksom innenfor flere enn ett område. For eksempel kan en journalist også være forfatter. Av denne grunn anså jeg det som nødvendig å teste interkoderreliabiliteten for kodingen av portretter etter virkeområde.

Jeg lot en masterstudent og venn kode 29 portretter, hvilket utgjør 10 prosent av totalmaterialet mitt. Ifølge Neundorf (2002:158) finnes det ingen satt standard for hvor mange prosent av totalmaterialet som skal med i en reliabilitetstest, men 10 prosent virker rimelig i mitt tilfelle. De 29 portrettene var et tilfeldig utvalg av totalmaterialet. Personen som skulle

kode fikk et skriv med tydelige instruksjoner, samt klare avgrensninger for virkeområdene portrettene skulle kodes etter. Personen kodet likt som undertegnede i 28 av 29 tilfeller, hvilket betyr en reliabilitetskoeffisient på .95. Ifølge Neundorf (2002:143) er en reliabilitetskoeffisient som er .90 eller større alltid akseptabel. Portrettet som ikke ble kodet innenfor ”riktig” virkeområde var av Svein Harald Øygard, som er Islands sentralbanksjef. Personen som utførte interkoderreliabilitetstesten kodet portrettet under næringsliv, mens jeg kodet det under byråkrati.

Jeg har styrket målingens nøyaktighet ved å lete i Nasjonalbibliotekets avisarkiv etter portretter som ikke dukket opp i Atekst-søkene mine. For eksempel fant jeg ingen Dagsavisen-portretter 10. og 17. januar i Atekst, men da jeg dobbeltsjekket med Nasjonalbibliotekets avisarkiv, fant jeg at Dagsavisen hadde et portrettintervju på trykk begge de aktuelle lørdagene.

Hva gjelder presisjon, kunne distinksjonen mellom målenivåene for alder vært mer nøyaktig. Det hadde vært mer presist å måle alder i år og ikke tiår. Jeg mener likevel at målene jeg bruker er dekkende for det jeg ønsker å undersøke. Inndelingen gjør også materialet mer oversiktlig.

3.2 Problemstilling 1b: Kvalitativ tilnærming

I motsetning til i kvantitativ forskning, der man undersøker flest mulige enheter, konsentrerer kvalitativ forskning seg om et mindre utvalg. Til gjengjeld undersøkes utvalget svært nøye, og forskerens rolle er fortolkende. Hellevik (1999:13) mener at kvalitativ forskning handler om å oppfatte mønster i det mangfoldet av sanseinntrykk man mottar, men at det er vanskeligere enn i kvantitativ forskning å finne generelle regler for hvordan man skal gå frem.

Diskursanalyse, som er metoden som tas i bruk i den kvalitative delen av denne oppgaven, er en versjon av tekstanalyse. Ifølge Østbye et al. (1997:71) er tekstanalyse en overgripende betegnning på kvalitative studier av tekster. Det handler blant annet om å plukke fra hverandre en tekst gjennom å stille spørsmål til den, for så å sette den sammen igjen med mål om en økt forståelse av innholdet. Tekstanalyse som metode står sentralt innenfor medieforskningen. En viktig årsak til det, er utgangspunktet om at det er gjennom tekstene at mediene utøver sin makt: påvirker holdninger, formidler kunnskap og underholder.

Når jeg nærleser portrettintervjuer på jakt etter hvordan kjønn, kvinnelighet og mannlighet konstrueres, gjør jeg dette *inspirert* av Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Dette fordi denne metodens hovedformål er å avdekke diskursive praksisers

innvirkning på opprettholdelsen av ulike maktforhold – som for eksempel forholdet mellom menn og kvinner. Jeg følger ikke Faircloughs metode slavisk, men har tilpasset den min egen oppgave.

I motsetning til denne oppgavens kvalitative undersøkelse, er den kvalitative analysen ikke hypotesetestende. Ved å unngå presise antagelser beholder jeg retten til å utforske og *generere* hypoteser (Marshall & Rossman 1995:37).

3.2.1 Diskursanalyse

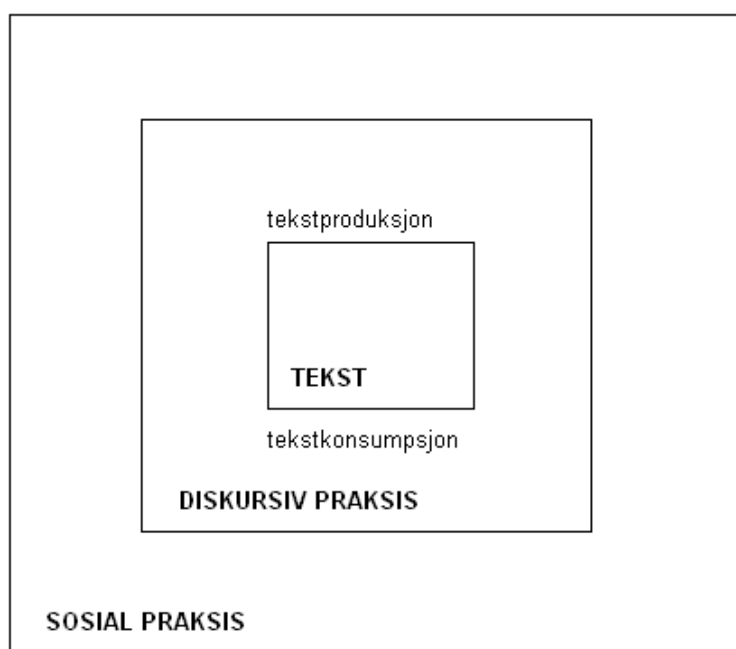
I diskursanalysen er jeg ute etter å finne ut hvordan tekstene snakker om virkeligheten, det vil si kjønn, mannlighet og kvinnelighet. Poenget er ikke å finne bakenforliggende motiv som kan forklare aktørenes handlinger, eller hva de *egentlig* mener. Det viktige er å avsløre hvilke normer diskursen skaper, hvilket virkelighetsbilde som kommer til syne (Bergström & Boréus 2000:236; Jørgensen & Phillips 1999:31). Det betyr at jeg i analysen av portrettintervjuene i utgangspunktet ikke er ute etter å finne forklaringer på hvorfor portrettene er som de er. Det er hva portrettet kommuniserer jeg er ute etter å avdekke.

Norman Fairclough er en av grunnleggerne for diskursanalyse som metode, og er særlig kjent for det han kaller *kritisk diskursanalyse*. Å kalle diskursanalysen ”kritisk” er en erkjennelse av at vår sosiale praksis og språkbruk er bundet opp av årsaker og effekter som kanskje ikke er oss bevisste (Bourdieu 1977, sitert i Fairclough 1995:54). Når Fairclough snakker om diskurs, refererer han i liket med lingvistene til tale eller skrift. Kritisk diskursanalyse brukes til å få innsikt i hvordan diskursive prosesser kan avleses lingvistisk i spesifikke tekster (Jørgensen & Phillips 1999:78). For Fairclough er imidlertid ikke tekstanalysen alene tilstrekkelig som diskursanalyse. Forbindelsene mellom tekst og samfunnsmessige og kulturelle prosesser og strukturer, altså forholdet mellom det tekstuelle og det ikke-tekstuelle, må også inkluderes i analysen.

Fairclough har utarbeidet en modell for kritisk diskursanalyse. Denne illustrerer språkbruk som en kommunikativ begivenhet bestående av tre nivåer: tekst, diskursiv praksis og sosiokulturell praksis (Fairclough 1995:59). Tekstnivået retter seg inn mot en språklig analyse. Her ser man på tekstens egenskaper. Fairclough poengterer at analyser av tekster må være multisemiotiske – teksten må ses i relasjon til layout og eventuelle bilder.

Det andre nivået, diskursiv praksis, består av to momenter – tekstproduksjon og tekstkonsumpsjon. Disse fungerer som lenker mellom tekst og sosiokulturell praksis. I produksjonen av en tekst kodes og konstrueres den på en viss måte. Journalisten gir teksten et

visst innhold gjennom å gjøre en serie valg under arbeidet. Analysen av diskursiv praksis setter fokus på hvordan tekstforfattere i produksjonen av tekster trekker på allerede eksisterende diskurser (Jørgensen & Phillips 1999:81). I konsumpsjonen dekodes og tolkes tekstene. I dette arbeidet tar tekstmottakeren også i bruk andre diskurser. Tolkningen påvirkes av koderens kulturelle tilhørighet. Men verken produksjon eller konsumpsjon skjer i et vakuum. Begge deler skjer innenfor en sosiokulturell praksis, dvs. en samfunnsmessig og kulturell ramme som produsentene og mottagerne er deltagere i.

(Fairclough 1995:59)

Østbye et al. (1997:65) mener Faircloughs tredimensjonale modell for kritisk diskursanalyse er en nyttig tankemodell, men poengterer samtidig at om man skal følge den i en empirisk analyse, kreves et bredt datagrunnlag. Selv om modellen inviterer til metodetriangulering ved å undersøke både tekst, produksjon, konsumpsjon og sosiokulturell praksis, er det ikke alltid man har tilgang til annet enn teksten. Fairclough (1995:62) selv understreker at det innenfor rammeverket han har lagt, er mulig å vektlegge noen deler av modellen fremfor andre.

Som analyseteknikk kan ikke diskursanalyse gjennomføres etter én fast oppskrift. Østbye et al. (1997:68) understreker at enhver tilnærmingstype må skreddersys den aktuelle problemstillingen, hvilket kan være en stor utfordring. På grunn av stadige innovasjoner er metoden hele tiden under utvikling (Bergström & Boréus 2000:256).

Diskurspsykologi

Ifølge Jørgensen & Phillips (1999:151) mangler den kritiske diskursanalysen en god utviklet forståelse av selvet og identitet. De mener at om man analyserer med utgangspunkt i Faircloughs teori og metode, kan man med fordel trekke inn diskurspsykologien når det gjelder spørsmål om konstruksjonen av selvet. Navnet diskurspsykologi kan ifølge Jørgensen & Phillips føre til en misforståelse om tilnærmingens hovedfokus. Diskurspsykologi handler ikke om interne psykiske forhold, men om sosialpsykologi. I motsetning til i den kritiske diskursanalysen, der hovedformålet er å analysere endringer i de store diskursene, fokuserer diskurspsykologien på ”hvordan folk strategisk bruker de forhåndenværende diskurser til at fremstille sig selv og verden på bestemte (fordelagte) måder i social interaksjon, og hvilke sociale konsekvenser det har” (2000:16). Diskurspsykologien oppfatter identiteter som diskursive produkter, og tar dermed avstand fra ideen om at individet har én fast identitet. Identiteter konstrueres av ulike, skiftende diskurser, og er slik relasjonelle, uferdige og ustabile, ifølge Jørgensen & Phillips (1999:115-116). Hall (1988, sitert i Jørgensen & Phillips 1999:116) poengterer at man former en selvforståelse ved å velge én versjon av selvet fremfor andre. Dette kan relateres til Lamarks rolleliste, som jeg nevnte i delkapittelet om portrettet som sjanger og metode.

3.2.2 Semiotisk analyse

I diskursanalysen tar jeg i bruk elementer av semiotisk analyse. Semiotikk er kort sagt læren om tegnene og hvordan de får sin betydning. Det er mange som har bidratt til å utvikle den semiotiske skole og analyse (Saussure, Peirce, Barthes osv.), men her nøyer jeg meg med å trekke frem Roland Barthes (1915-1980), hvis begreper jeg kommer til å ta i bruk i min analyse. Han har utviklet en modell med to nivåer for betydning (Fiske 2004:117-120). Det første nivået, *denotasjon*, betegner tegnets fornuftige og åpenbare betydning. Det andre nivået kaller Barthes for *konnotasjon*, hvilket sikter til de tilleggsbetydningene tegnet får i møte med mottakerens kulturelle forutsetninger. Det er den konnotative graden av betydning jeg er interessert i å avdekke i denne oppgaven. For eksempel hvilke konnotasjoner begrepet ”husmorsmessig” gir, som Dagsavisens journalist bruker i et spørsmål til portrettobjektet Hanne Bjurstrøm.

Det er viktig å presisere at konnotasjoner ikke er det samme som assosiasjoner, som er mer private tilleggsbetydninger. Med konnotasjoner sikter Barthes til tilleggsbetydninger som

er felles for en gruppe. Min oppgave blir å tolke frem tilleggsbetydninger som man kan anta vil være felles for leserne av portrettene.

3.2.3 Mulighet for endring

Det er ikke slik at kommunikative begivenheter, for eksempel portrettintervjuer, bare reproducerer diskursive ordener. Diskursive ordener kan endres gjennom kreativ språkbruk, mener Fairclough (Jørgensen & Phillips 1999:83). I særlig grad er de åpne for forandring når det iverksettes diskurser og sjangre som egentlig hører til en annen diskursorden. Interdiskursivitet er en betegnelse på hvordan diskursene interagerer og påvirker hverandre. Det kan sies å være en form for intertekstualitet (Jørgensen & Phillips 1999:84). Ny artikulering innenfor en diskursorden forflytter grensene innenfor diskursordenen og mellom forskjellige diskurser. Endringer av forventninger knyttet til kjønn, mannlighet og kvinnelighet kommer ifølge Butler til uttrykk gjennom feilsiteringer og feilherminger av kulturelle normer (Bondevik & Rustad 2006:58). Muligheten for endring er altså sentral innenfor kjønnsforskningen. En overbevisning om at kunnskap kan bidra til forandring er nettopp det som motiverer kritisk kjønnsforskning. Bevisstgjøring om en viss artikulering innenfor en diskursorden kan slik være med på å forandre blikket på, og stereotypiseringen av kjønn, mannlighet og kvinnelighet i avisjournalistikken. Når både metode og forskningstradisjon har samme mål – altså forandring – er dette en fordel for analysearbeidet.

3.2.4 Avis- og portrettutvalg

Hvis man ønsker adgang til kategorikonstituerende prosesser, er det ifølge Søndergaard (2000:76) mest nærliggende å velge et analysemateriale som er mettet med beskrivelser av levd liv. Portrettintervjuer er et slikt analysemateriale. Jeg har valgt ut ti portretter til nærlesning og analyse. Antallet virket rimelig, tatt i betraktning denne oppgavens omfang. Alle portrettene er intervjuer med politikere, fem kvinner og fem menn. Jeg valgte politikere fordi disse jobber innenfor et virkeområde som er relativt kjønnsbalansert, både i det norske samfunnet og i portrettspaltene. Halvparten av regjeringsmedlemmene er kvinner, og andelen kvinner på Stortinget er 39,6 prosent. Samtidig viser denne oppgavens kvantitative undersøkelse at kvinner utgjør 49 prosent av de portrettede politikerne i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT. Mitt prosjekt blir altså å finne svar på om likestillingsprosjektet også er synlig i konstruksjonene av kjønn, mannlighet og kvinnelighet. At alle portrettobjektene i

utvalget er politikere, svekker muligheten for at de eventuelle forskjellene i måtene menn og kvinner fremstilles på kan ha å gjøre med deres yrke.

Da jeg valgte ut ti portretter av politikere til nærlesning, gjorde jeg det med flere hensyn. For det første ønsket jeg at både en tabloidavis og en abonnementsavis skulle representeres. Valget av tabloidavis falt på VG. Dels fordi dette var Norges største avis i 2009, dels fordi avisen vier foto særs stor plass, og bilder betyr mye for hvordan portrettobjektet konstrueres og oppfattes. Valget av abonnementsavis falt på Dagsavisen, fordi dette er avisen som portretterer politikere hyppigst, men også fordi Dagsavisen er en riksavis.

Utvalget av politikere i VG gjorde seg selv, ettersom avisen kun hadde fem portretter av politikere i løpet av 2009, tre menn og to kvinner. For at antallet kvinner og menn i utvalget skulle være likt, måtte jeg derfor plukke ut tre kvinner og to menn fra Dagsavisen. Tre kvinnelige politikere fantes blant Dagsavisens portrettobjekter, så også her gjorde utvalget seg selv. Når det gjelder utvalget av to menn blant Dagsavisens ni portrettede mannlige politikere, valgte jeg å ta hensyn til partitilhørighet, slik at jeg ville få en bredde også her. Jeg vil for ordens skyld understreke at utvalget ikke avspeiler partienes oppslutning. Under følger en liste over portrettene som er valgt ut for nærlesning.

VG

Anders Fogh Rasmussen, statsminister i Danmark (Venstre)

Trond Giske, kultur- og kirkeminister (Ap)

Raymond Johansen, statssekretær i UD og påtroppende partisekretær (Ap)

Gro Harlem Brundtland, tidligere stasminister (Ap)

Sylvi Listhaug, byråd for velferd og sosiale tjenester i Oslo (Frp)

Dagsavisen

Erna Solberg, partileder (H)

Anne-Grete Strøm-Erichsen, forsvarsminister (Ap)

Hanne Bjurstrøm, Norges forhandlingsleder under FNs klimatoppmøte i København og påtroppende arbeidsminister (Ap)

Ulf Erik Knudsen, kulturpolitisk talsmann (Frp)

Erik Solheim, utviklingsminister (SV)

3.2.5 Identifisering, avgrensning og utdyping av diskurser

Å analysere betyr som nevnt blant annet å dele opp teksten i biter. Jeg har valgt å dele opp tekstene etter diskursene de trekker på, for å se hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet konstrueres innenfor disse. Med Jørgensen & Phillips (1999:9) sin diskursdefinisjon som utgangspunkt, er jeg opptatt av måten portrettet taler om og forstår kjønn, mannlighet og kvinnelighet på. Etter å ha lest nøye igjennom portrettene i utvalget, fant jeg fem diskurser som går igjen i tre eller flere av portrettintervjuene:

- Diskursen om den omsorgsfulle politikeren
- Diskursen om parforholdets organisering og betydning
- Diskursen om oppvekstens betydning
- Diskursen om det ytres relevans
- Diskursen om den tøffe politikeren

Jeg vil understreke at det finnes andre diskurser i tekstene, som for eksempel en diskurs om betydningen av helse og trening. Jeg har imidlertid vurdert den som for lite synlig til at jeg har inkludert den i analysen.

Når jeg ser på hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet konstrueres innenfor ovenfor nevnte diskurser, blir det nødvendig å se nærmere på virkemidlene som brukes. Slik blir også diskursdefinisjonen til Østbye et al. relevant i denne oppgaven: ”måten historien fortelles på: uttrykket, virkemidlene som brukes når budskapet skal kommuniseres” (1997:64). Det er derfor viktig å se på hvordan for eksempel bilder, vinkling, og språk arbeider konstruerende. Mitt prosjekt er ikke å avsløre om valgene journalistene gjør er bevisste eller ei, men snarere hvilken virkelighetsforståelse (les: forståelser av kjønn, mannlighet og kvinnelighet) valgene reflekterer og sprer.

Avgrensning og utdyping av diskursene

Ifølge Neumann (2001:55) er første steg i en diskursanalyse å avgrense det som skal studeres, nemlig diskursene. Ifølge van Dijk (1988:30) begynner analyser av tekster ofte med å kartlegge tema. Dette kan høres ut som to forskjellige angrepssett, men om man definerer tema som det en diskurs handler om, kan man si at å definere en teksts emner henger sammen med å definere en teksts diskurser. I denne oppgaven har jeg altså valgt en tematisk avgrensning av diskursene.

Å definere og avgrense diskurser kan imidlertid fortone seg problematisk, ettersom de ofte er flytende og trekker på hverandre. Det vil si at en diskurs aldri arbeider helt løsrevet fra alle andre diskurser. Samtidig vil avgrensningene alltid preges av subjektive vurderinger. Når jeg har foretatt avgrensningene av diskursene jeg skal se nærmere på i denne oppgaven, har jeg gjort det med utgangspunkt i både tekstene og den sosiokulturelle praksisen som tekstene og jeg er en del av. Det er også viktig å understreke at en annen person kanskje ville identifisert andre diskurser enn det jeg har gjort. Under følger utdypinger og avgrensninger av de fem diskursene.

Diskursen om den omsorgsfulle politiker

Mange av portrettene trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politiker*. I Bokmålsordboka er omsorg forklart med ”omhu” og ”omtanke”. ”Å ta vare på noen”, og ”medfølelse” er også konnotasjoner som dukker opp i forbindelse med begrepet. Det vil si at omsorg er relasjonell i sin karakter, den finner altså sted i relasjoner. I og med at politikere skal representere oss, forventes det en viss grad av empati. Å vise omsorg synes å være en sentral del av måten flere av portrettobjektene både iscenesetter seg selv, og blir iscenesatt på. I hvilken grad og portrettene trekker på omsorgsdiskursen, ser ut til å henge særlig sammen med fokuset på oppvekst og familie, kanskje spesielt foreldrerollen og balansegangen mellom jobb og familieliv.

Diskursen om parforholdets organisering og betydning

Portrettene trekker på *diskursen om parforholdets organisering og betydning* gjennom at det snakkes om hvordan man møtte sin ektefelle (ni av ti portrettobjekter er gift), om arbeidsdeling og om hvordan man påvirker og støtter hverandre. Diskursen inkluderer også tosomheten som norm, det vil si forventningene om at man skal være to.

Diskursen om oppvekstens betydning

De fleste portretter trekker på *diskursen om oppvekstens betydning*. Lesere forventer ofte at de skal få vite noe om livet før portrettobjektet fikk status som kjendis. *Diskursen om oppvekstens betydning* handler om hvilke kår og familieforhold man vokser opp under. Ofte trekkes det inn små anekdoter som kan si noe om hvem portrettobjektet er i dag. Diskursen handler også om hvordan det politiske engasjementet kan spores tilbake til barndommen.

Diskursen om det ytres relevans

Utseendebeskrivelser er vanlige i portrettintervjuer. *Diskursen om det ytres relevans* omhandler journalistens beskrivelser av kropp, klær, sminke og kroppsspråk. I noen tilfeller brukes utseendebeskrivelsene som dirkede symboler på politikerens egenskaper. Diskursen er svært lett tilgjengelig for journalisten. Årsaken er at journalisten ikke er avhengig av at portrettobjektet åpner seg, slik man gjerne er i andre relativt intime diskurser, som for eksempel *diskursen den omsorgsfulle politiker* eller *diskursen om parforholdets organisering og betydning*. Uten at journalisten stiller et eneste spørsmål om utseende, kan teksten altså likevel trekke sterkt på *diskursen om det ytres relevans*.

Diskursen om den tøffe politiker

Å være politiker innebærer en forventning om at man er robust, det vil si at man er slitesterk, at man tåler "en trøkk" og står stødig i motvind. Om de portrettede politikerne ikke imøtekommer disse forventningene, må det forklares. De blir gjerne konfrontert med kritikk de har fått rettet mot seg, utfordringer de har møtt og nedturer de har opplevd. *Diskursen om den tøffe politiker* handler også om hvordan man kommer seg gjennom nettopp kritikk, utfordringer og nedturer. I visse portretter handler det om å legitimere den tøffe politiker, i andre handler det om å understreke den tøffe politiker. Diskursen er å betegne som både offentlig og personlig. Offentlig fordi politikerrollen er sterkt knyttet til det offentlige rom, personlig fordi diskursen ofte inkluderer personlige følelser og tanker knyttet til for eksempel kritikk og nedturer.

3.2.6 Kvalitetskontroll

Det er ingen enighet om hvordan man skal kvalitetssikre kvalitative tekstanalyser (Watt Boolsen 2006:211). Reliabilitet og validitet er prosedyrer som vanligvis forbindes med kvalitetssikring av kvantitativt materiale. Det betyr ikke nødvendigvis at de bør utelukkes som teknikker for kvalitetskontroll av kvalitative studier (Kirk & Miller 1986, sitert i Bruhn Jensen 2002:266). Bergstrøm & Boréus (2000:259-260) påpeker for eksempel at et velutviklet analyseverktøy har alt å si for målesikkerheten, og at nøye beskrivelser av hvordan man har kommet frem til et bestemt resultat øker muligheten for god intersubjektivitet og slik reliable resultater – også i kvalitative studier.

I en diskursanalyse vil det si at jo striktare analyseverktøyet er, jo større er sjansen for at ulike forskere kommer frem til samme resultat. Det er likevel viktig å presisere at selv om

flere forskere følger samme oppskrift, betyr ikke det at ”faren” for å tolke ulikt på grunn av ulik erfaringsbakgrunn og kulturell tilhørighet elimineres. Om personene som tolker imidlertid har relativt like referanse- og erfaringsrammer, samtidig som de har et strikt analyseverktøy å forholde seg til, kan mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende grad av interkoderreliabilitet betraktes som gode. For eksempel vil det være større sannsynlighet for at ulike kodere kommer frem til samme tolkning av metaforiske uttrykk dersom deres personlige assosiasjoner ikke skiller seg så mye fra hverandre (Bergström & Boréus 2000:210).

Måten analyseverktøyet appliseres på dataene, er allerede beskrevet inngående. Jeg har gjort klare diskursavgrensinger og forklarer hvordan jeg vil bruke dem i analysen. Det er lite sannsynlig at en annen person vil tolke på nøyaktig samme måte som meg. Samtidig tror jeg at om personen har relativt like referanserammer som meg, vil våre hovedfunn stemme bra overens.

En vanlig kritikk av kvalitativ forskning er at den er mindre strikt og dermed mindre gyldig, altså valid, enn kvantitativ forskning (Jørgensen & Phillips 1999:133). Gunter (2002:213) mener imidlertid at den interne validiteten styrkes ved å sikre at forskningsdesignet er fritt for teoretiske og metodologiske feil. Jeg har gjennom hele forskningsprosessen foretatt vurderinger av kildenes troverdighet og sjekket at teoriene jeg bruker ikke er utdaterte. Ifølge Kvale & Brinkmann (2009:181) er intern validering ”et spørsmål om forskerens evne til hele tiden å kontrollere, problematisere og tolke resultatene teoretisk”. Dette gjør jeg gjennomgående i analysedelen. Den interne validiteten er også styrket gjennom at utdrag og sitater fra portrettintervjuene er brukt i overensstemmelse med den konteksten de er plasserte i (Watt Boolsen 2006:211-212). Jørgensen & Phillips (1999:33) mener at en diskursanalyses validitet avhenger at forskeren reflekterer rundt og redegjør for hvor hun eller han står i forhold til diskursene som undersøkes. Dette gjør jeg i delkapittelet under.

Med mindre man utvider utvalget, mener mange at ekstern validitet – altså forskningsresultatenes generaliserbarhet – ikke er relevant i kvalitative studier (Bruhn Jensen 2002:268). Den tradisjonelle forståelsen av kvalitative forskningsresultater er at de er kontekstbundet og derfor ikke kan generaliseres. Det vil si at resultatene kun kan plasseres i spesifikke miljøer til spesifikke tidspunkt. Flere teoretikere og forskere (blant andre Kvale & Brinkmann 2009; Yin 2009) tar imidlertid til orde for det de kaller *analytisk generalisering*. Det vil si at man sammenlikner resultatene med tidligere utviklet teori, for å se om de støtter denne (Yin 2009:43-44). Det er samtidig viktig å påpeke at det ikke er et mål i seg selv at

kvalitativ forskning skal kunne generaliseres. Man kan argumentere for at den inngående (ekspert)kunnskapen man får gjennom næranalyse, tjener viktige og andre funksjoner enn kvantitativ og ofte mer kontekstuavhengig kunnskap.

Slik jeg ser det er det kvalitative utvalget i denne oppgaven for lite til at jeg kan snakke om generalisering. Resultatene kan imidlertid gi indikatorer på hvordan VG og Dagsavisen behandler og konstruerer mannlige og kvinnelige politikere (muligens også andre karrieremessig fremgangsrike mennesker). I VG er nemlig alle politikerne som ble portrettert i 2009 inkludert i utvalget. Det samme er alle kvinnelige politikere som ble portrettert i Dagsavisen.

3.4 Refleksjoner rundt egen posisjonering

Valget mitt av å studere kjønn i portrettintervjuer henger sammen med både et akademisk og et personlig engasjement for kjønnslikestilling, kjønnsforskning og journalistikk. Jeg kan ikke påberope meg å være verdinøytral overfor til det jeg studerer. Verdier – her ensbetydende med det som inngår i forskerens referanserammer – vil påvirke både problemformuleringer, valg av variabler og tolkning. Ifølge Hellevik vil de empiriske resultatene ”sjelden være så entydige at det ikke er rom for nyanser i hvilke slutninger som trekkes eller hva som betones i rapporten” (1999:434). For eksempel vil mine erfaringer fra det å være kvinne bevisst – og etter all sannsynlighet også ubevisst – være med på å farge det bildet som formidles til leserne av denne oppgaven. Det samme gjelder min oppvekst i en familie der både mor og far har jobbet heltid, men der jeg alltid har latt meg provosere over at arbeidsoppgavene på hjemmebane har båret preg av tradisjonelle kjønnsroller. Portrettene leses og tolkes ut fra et norsk perspektiv. Det vil blant annet si et samfunn der de fleste oppfatter kjønnslikestilling som et gode, i alle fall et samfunn der kjønnslikestilling er et uttalt mål fra politisk hold (Espinoza 2010).

Det bør påpekes at jeg har arbeidet som journalist i VG, også i 2009 – året analyse materialet mitt er hentet fra. Jeg har ikke jobbet i featureavdelingen der portrettintervjuene produseres, men gjennom flere vikariater kjenner jeg til mange av de generelle redaksjonelle konvensjonene VG-journalistene arbeider etter. Selv om jeg i 2010 – året denne oppgaven er blitt produsert – ikke har vært i noe arbeidsforhold med VG, kan man til en viss grad si at jeg forsker i eget felt. Flere mener at det er problematisk med forskning der man har profesjonell ekspertise knyttet til den virksomheten som utøves på feltet (Repstad 1998:30). Jeg vil imidlertid argumentere for at mitt kjennskap til journalistiske konvensjoner

generelt, og VG-konvensjonene spesielt, er et gode. Kunnskapen sikrer meg en større innsikt i det som studeres, for eksempel i tekstproduksjonen, som utgjør en del av det andre nivået i Faircloughs tredimensjonale modell for kritisk diskursanalyse.

Det må også nevnes at jeg er venn med fotografen som har tatt bilder til to av VG-portrettene som er i utvalget for næranalyse: portrettet av Gro Harlem Brundtland og portrettet av Sylvi Listhaug. Problemet med å opprettholde distanse og upartiskhet i kvalitative studier settes på spissen hvis man har et personlig forhold til noen i det miljøet man utforsker, ifølge Repstad (1998:30). Samtidig mener han at dette ikke må sees som et absolutt argument mot å sette i gang analysen. Det viktigste er at innvendingene hele tiden er forskeren bevisst. Slik jeg ser det representerer ikke vennskapet mitt med fotografen noe problem for forskningen. Hadde jeg vært nødt til å forholde meg til henne direkte, for eksempel gjennom kvalitative intervjuer eller feltobservasjon, ville det vært større grunn å stille spørsmålstegn ved min akademiske distanse.

Hva gjelder min interesse for kjønnsforskning og -likestilling, kan det å studere noe man selv er engasjert i motivere til større innsats og fantasi i forskningen, ifølge Hellevik (1999:435). Dessuten vil verdipåvirkningen kunne kontrolleres ettersom jeg her har gjort verdiene eksplisitte for leseren.

KAPITTEL 4

Funn og analyse

I dette kapittelet presenterer og analyserer jeg oppgavens funn opp mot teori og tidligere forskning. De kvantitative og kvalitative resultatene behandles hver for seg.

4.1 Kvantitative funn: Hvem anses som viktige i norsk offentlighet?

De kvantitative funnene presenteres og analyseres i fire deler. Først tar jeg for meg kjønn alene, deretter kjønn i relasjon til alder, kjønn i relasjon til virkeområde og portrettobjektets kjønn i relasjon til journalistens kjønn. Til slutt i delkapittelet diskuterer jeg mulige årsaker til resultatene.

4.1.1 To menn per kvinne

Tabell 1 Antall portretter fordelt på avis og portrettobjektets kjønn. Prosent i parentes.

	VG	DB	DN	Dagsavisen	BT	Total
Menn	23 (68 %)	30 (58 %)	36 (71 %)	35 (70 %)	27 (64 %)	151 (66 %)
Kvinner	11 (32 %)	22 (42 %)	15 (29 %)	15 (30 %)	15 (36 %)	78 (34 %)
Total	34 (100 %)	52 (100 %)	51 (100 %)	50 (100 %)	42 (100 %)	229 (100 %)

Tabell 1 viser en tydelig skjevfordeling i favør menn. Totalbildet røper at det portretteres i nærheten av dobbelt så mange menn som kvinner. Menn utgjør 66 prosent, kvinner 34 prosent.

Brutt ned på avisnivå er kvinner i mindretall i alle fem publikasjoner. Dårligst ut kommer Dagsavisen og DN. Kun 30 prosent av de portrettede i Dagsavisen er kvinner (35 menn mot 15 kvinner). I DN er den samme prosentandelen nede i 29 (36 menn mot 15 kvinner). I og med at DN bringer stoff om særlig økonomi og næringsliv, som er et mannsdominert felt, leser jeg ikke kjønnsfordelingen som like overraskende som kjønnsfordelingen i Dagsavisen, som har sterke sosialdemokratiske røtter.

Med 42 prosent kvinner er Dagbladet avisen som er nærmest kjønnsbalanse (30 menn mot 22 kvinner), klart bedre enn neste avis på listen, regionsavisen BT, med 36 prosent kvinner (27 menn mot 15 kvinner). Midt på treet blant de fem avisene finner vi VG, med 32

prosent kvinner i portrettspaltene (23 menn mot 11 kvinner). I både VG, DN og Dagsavisen portretteres mer enn dobbelt så mange menn sammenliknet med kvinner.

Avisene som kommer best ut med tanke på kjønnsbalanse i portrettspaltene, Dagbladet og BT, er de eneste av de fem avisene med kvinnelige sjefredaktører. Selv om observasjonen etter min mening er verdt å påpeke, er det langt fra sikkert at det er en kausal forbindelse mellom kvinnelig sjefredaktør og flere kvinnelige portrettobjekter. En kvantitativ innholdsanalyse av Dagsavisen før og etter skiftet til kvinnelig sjefredaktør i 2001, viste at det var få trekk ved endringene i avisen som pekte i retning av et produkt som i større grad likestilte kvinners og menns deltakelse i tekstene og bildene (Øvrebø 2004).

På 11 av 52 lørdager er det kun menn som er portrettert. Det finnes ingen eksempler på det motsatte. Menn er i flertall 34 lørdager, mens kvinner er i flertall 12 lørdager. Seks lørdager er det like mange kvinner og menn som er portrettert.

Med utgangspunkt i tidligere undersøkelser (Dahl og Klemetsen 1999; Jensen 2004), hadde jeg ventet en skjevfordeling av kjønn. Jeg hadde imidlertid ventet meg en viss bedring i forhold til resultatene fra Dahl og Klemetsens (1999) undersøkelse i 1998. Den viste at 64 prosent av portrettobjektene var menn, mot 36 prosent kvinner. En nedgang på to prosentpoeng fra 1998 til 2009 kan ikke betraktes som signifikant. Tallene tyder likevel på at det ikke står noe bedre til med kjønnsbalansen i 2009 enn for 11 år siden.

Jeg vil imidlertid presisere at enhver sammenlikning av 1998-tallene med tallene fra 2009 må tas med forbehold om at det er brukt forskjellige metoder for opptelling. For det første, avisutvalget i min undersøkelse (VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT) skiller seg fra Dahl og Klemetsens utvalg (Aftenposten, Adresseavisen, Nordlys, Lørdagsrevyen, Dagbladet, Dagsavisen og Asker og Bærums Budstikke). I tillegg inkluderer mitt datamateriale alle portrettintervjuene fra 2009, mens Dahl og Klemetsens materiale kun består av portretter fra fire måneder i 1998: juni, juli, januar og februar. Det betyr at resultatene ikke nødvendigvis er representative for 1998 i sin helhet, hvilket er viktig å ha i mente når man sammenlikner kjønnsfordelingen i 1998 med kjønnsfordelingen i 2009. Likhetene i våre undersøkelser, som etter min mening forsvarer en viss sammenlikning, er at begge utvalgene inkluderer både riksdekkende og regionsdekkende medier. I tillegg er to aviser – Dagbladet og Dagsavisen – representerte i begge undersøkelser.

I 1998 var kjønnsfordelingen blant de portretterte i Dagbladet og Dagsavisen 72 prosent menn mot 28 prosent kvinner. 11 år senere er Dagbladet på vei mot en relativt balansert kjønnsfordeling, mens Dagsavisen nesten har stått på stedet hvil. Tidligere leder for

featureavdelingen i Dagsavisen, Tone Solberg, skal ifølge Dahl og Klemetsen (1999:25) ha forklart den skjeve kjønnsfordelingen i 1998 med at avisen hentet intervjuobjektene fra politikk og kultur, og at det ofte er menn som er de fremste profilene på disse områdene.

4.1.2 Yngre kvinner, eldre menn

Tabell 2 Antall portretter fordelt på portrettobjektets kjønn og aldersgruppe. Prosent i parentes.

	Menn	Kvinner	Total
0-19	1 (100 %)	0 (0 %)	1
20-29	4 (40 %)	6 (60 %)	10
30-39	18 (47 %)	20 (53 %)	38
40-49	56 (68 %)	26 (32 %)	82
50-59	35 (71 %)	14 (29 %)	49
60-69	28 (76 %)	9 (24 %)	37
70-79	6 (75 %)	2 (25 %)	8
80-	3 (75 %)	1 (25 %)	4
Total	151	78	229

Som man kan se av tabell 2 ligger tyngdepunktet av portretter i aldersgruppen 40-49 år. Her utgjør menn 68 prosent av portrettobjektene (56 menn mot 26 kvinner). Den kjønnsmessig jevneste alderskategorien er 30-39 år (18 menn mot 20 kvinner). Relativt få portrettobjekter befinner seg i aldersgruppen 20-29 år, men også her er det flere kvinner enn menn, henholdsvis seks mot fire. Sett bort fra alderskategorien 0-19 år, der kun én person befinner seg, er kvinner i flertall i de yngste alderskategoriene. Fra aldersspennet 40-49 og oppover er derimot menn i tydelig flertall. Mer enn syv av ti av de portrettede i aldersspennene fra 50-59 og oppover er menn.

I aldersgruppene 20-29 og 30-39 år er kvinner altså i flertall, selv om menn totalt sett er portrettert nesten dobbelt så ofte som kvinner. Da Dahl & Klemetsen (1999:52) gjennomførte sin undersøkelse i 1998, kom også de frem til at kvinner var synligere i de yngre enn i de eldre alderskategoriene. De kan se ut som at avisene oppfatter kvinnene som mer salgbare når de er unge. Dersom det er slik at unge kvinner portretteres av dekorative årsaker, kan det se ut som at unge menns synlighet lider under dette.

Tabell 3 Antall portretter fordelt på avis, portrettobjektets kjønn og portrettobjektets aldersgruppe.

	VG		DB		DN		Dagsavisen		BT	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
0-19	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-29	1	1	0	1	0	0	0	2	3	2
30-39	7	6	1	3	2	3	3	3	5	5
40-49	10	2	8	8	19	6	12	4	7	6
50-59	4	1	9	4	7	4	9	3	6	2
60-69	0	1	7	4	7	2	9	2	5	0
70-79	0	0	2	1	1	0	2	1	1	0
80-	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0
Total	23	11	30	22	36	15	35	15	27	15

Tabell 3 viser at også når enhetene er brutt ned på avisnivå, så er konsentrasjonen av portrettobjekter størst i aldersgruppen 40-49, bortsett fra i VG, der aldersgruppen 30-39 år har én flere portretterte. I Dagbladet er kjønnsfordelingen mellom menn og kvinner i aldersintervallet 40-49 år helt jevn (8 mot 8), men i de resterende avisene er menn i flertall, tydeligst i DN (19 menn mot 6 kvinner) og Dagsavisen (12 menn mot 4 kvinner). Her utgjør kvinner henholdsvis 32 og 33 prosent. I aldersgruppene 50-59 og 60-69 er menn klart i flertall i alle aviser. Unntaket er VG i aldersgruppen 60-69, der man finner kun én portrettert – en kvinne.

Tabell 4 Andel portretter etter portrettobjektets aldersgruppe, målt i prosent av kjønn.

	Menn	Kvinner
0-19	1 %	0 %
20-29	3 %	8 %
30-39	12 %	26 %
40-49	37 %	33 %
50-59	23 %	18 %
60-69	19 %	12 %
70-79	4 %	3 %
80-	2 %	1 %
Total	100 %	100 %

For ytterligere å illustrere at mannlige og kvinnelige portrettobjekter fordeler seg asymmetrisk aldesmessig, har jeg laget tabellen over. Den viser hvor menn og kvinner plasserer seg i alderskategoriene målt i prosent av eget kjønn. Denne tabellen er viktig å ha med fordi den viser at kjønnsforskjeller er tilstede selv om man ikke tar hensyn til at menn totalt sett portretteres nesten dobbelt så ofte som kvinner.

Tallene avslører at en større prosent av mennene enn kvinnene hører til i de eldre alderskategoriene. Det omvendte gjelder for de yngre alderskategoriene. 34 prosent av kvinnene er under 40 år, mot 16 prosent av mennene. Det betyr at når en kvinne portretteres, er det mer enn dobbelt så stor sjanse for at hun er under 40 år sammenliknet med når en mann portretteres. Dette tyder på at kvinner går fortore ut på dato enn menn.

4.1.3 Ett kjønnsbalansert virkeområde

Tabellene 5, 6 og 7, som er plassert under, illustrerer på forskjellige måter portrettobjektene kjønnsfordeling innenfor de åtte avgrensede virkeområdene. I det følgende tar jeg for meg ett og ett av de åtte virkeområdene. Jeg ser på hvordan portrettobjektene fordeler seg etter kjønn, og diskuterer funnene opp mot offentlig tilgjengelig statistikk som synliggjør kjønnslikheter og -forskjeller innenfor de ulike samfunns- og virkeområdene.

Tabell 5 Antall portretter fordelt på portrettobjektets virkeområde og kjønn. Prosent i parentes.

	Menn	Kvinner	Total
Politikk	18 (51 %)	17 (49 %)	35
Næringsliv	15 (68 %)	7 (32 %)	22
Byråkrati	6 (75 %)	2 (25 %)	8
Organisasjonsliv	10 (77 %)	3 (23 %)	13
Kultur/underholdning	72 (67 %)	35 (33 %)	107
Media/journalistikk	11 (65 %)	6 (35 %)	17
Utdanning/forskning	7 (64 %)	4 (36 %)	11
Sport	7 (100 %)	0 (0 %)	7
Annet	5 (56 %)	4 (44 %)	9
Total	151	78	229

Tabell 6 Antall portretter etter avis, portrettobjektets virkeområde og portrettobjektets kjønn.

	VG		DB		DN		Dagsavisen		BT	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Politikk	3	2	3	6	2	4	9	3	1	2
Næringsliv	2	0	4	1	8	3	0	0	1	3
Byråkrati	0	0	0	0	5	1	1	0	0	1
Organisasjonsliv	2	0	1	1	2	0	2	0	3	2
Kultur/underholdning	15	7	17	10	13	4	14	10	13	4
Media/journalistikk	0	0	2	2	2	2	3	2	4	0
Utdanning/forskning	0	2	0	0	2	1	4	0	1	1
Sport	1	0	0	0	2	0	1	0	3	0
Annet	0	0	3	2	0	0	1	0	1	2
Total	23	11	30	22	36	15	35	15	27	15

Tabell 7 Andel portretter etter portrettobjektets virkeområde, målt i prosent av kjønn.

	Menn	Kvinner
Politikk	12 %	22 %
Næringsliv	10 %	9 %
Byråkrati	4 %	3 %
Organisasjonsliv	7 %	4 %
Kultur/underholdning	48 %	45 %
Media/journalistikk	7 %	8 %
Utdanning/forskning	5 %	5 %
Sport	5 %	0 %
Annet	3 %	5 %
Total	100 %	100 %

Politikk

Politikk er det eneste virkeområdet med tilnærmet like mange portretterte kvinner som menn (18 menn mot 17 kvinner). 51 prosent menn og 49 prosent kvinner er uten tvil en kjønnsbalansert fordeling.

Brutt ned på aviser er kjønnsfordelingen imidlertid varierende. I Dagbladet er kvinnelige politikere i flertall (3 menn mot 6 kvinner). Det samme gjelder i Dagens Næringsliv (2 menn mot 4 kvinner). I Dagsavisen er det imidlertid omvendt, her er menn i

flertall (9 menn mot 3 kvinner). I de øvrige to avisene, VG og BT, er kjønnsbalansen god, men samtidig er antallet portretterte politikere få, henholdsvis fem og tre.

Ser vi på portrettobjektene virkeområde målt i prosent av eget kjønn (tabell 7), avslører tallene at en større andel av kvinnene (22 prosent) enn mennene (11 prosent) er plassert i kategorien politikk. Det betyr at når en kvinne først portretteres, så er det større sjanse for at hun er politiker sammenliknet med når en mann portretteres.

Da Dahl & Klemetsen så på portrettobjektene virkeområde i 1998, opererte de med kategorien politikk/byråkrati. Jeg har valgt å skille politikk fra byråkrati i min undersøkelse, men for sammenlikningens skyld vil jeg likevel summere disse. Da finner jeg at kjønnsfordelingen er mye jevnere i 2009 enn i 1998. For 11 år siden utgjorde kvinner kun 25 prosent i kategorien politikk/byråkrati (Dahl & Klemetsen 1999:53). I 2009 er den samme prosenten 40. Igjen vil jeg presisere at sammenlikningen må tas med forbehold om at det er brukt ulike metoder for innsamling.

Kultur/underholdning

Hovedvekten av de portretterte plasserer seg i virkeområdet kultur/underholdning. Hele 107 de totalt 229 portretterte finner vi her. Det vil si 47 prosent. Kjønnsforskjellen er overraskende tydelig ettersom dette er et relativt ”mykt” virkeområde. Menn utgjør 67 prosent og kvinner 33 prosent i kategorien kultur/underholdning.

Brutt ned på avisnivå er menn i flertall i samtlige av dem. Tre av avisene har en dårligere kjønnsbalanse enn kjønnsbalansen totalt sett for alle avisene. Dårligst ut kommer Dagens Næringsliv og BT, begge med 24 prosent portretterte kvinner (13 menn mot 4 kvinner) fra virkeområdet kultur/underholdning. I VG utgjør kvinnene 32 prosent av de portretterte (15 menn mot 7 kvinner). Avisene som kommer bedre ut enn totalbildet er Dagsavisen (14 menn mot 10 kvinner) og Dagbladet (17 menn mot 10 kvinner), med henholdsvis 42 og 37 prosent kvinner fra dette virkeområdet.

Ser vi på portrettobjektene virkeområde målt i prosent av eget kjønn (tabell 7), viser tallene at 48 prosent av alle mennene og 45 prosent av alle kvinnene faller innunder kultur/underholdning-kategorien. Det betyr at selv om det er flere kulturpersonligheter i portrettspaltene som er menn enn kvinner, er det slik at når en kvinne først portretteres, er det sammenliknet med en mann nesten like stor sjanse for at hun er fra virkeområdet kultur/underholdning.

Også i 1998 (Dahl & Klemetsen 1999) stod kultur og underholdning i fokus i portrettspaltene, men da som to separate kategorier. Som tidligere nevnt hadde også jeg planer om å skille mellom kultur og underholdning. Jeg gikk imidlertid vekk fra denne planen da jeg forsto at særs subjektive vurderinger av hva som er kultur kontra underholdning måtte til for å dele opp dette virkeområdet. For likevel å kunne sammenlikne resultatene fra 1998 med mine resultater, har jeg slått sammen Dahl & Klemetsens kategorier ”kunst og kultur” og ”underholdning”. Da finner jeg at menn utgjorde 58 prosent av de portrettede, og kvinner 42 prosent. Sammenliknet med mine resultater (67 prosent menn, 33 prosent kvinner) ser det ut til at virkeområdet kultur/underholdning er mindre likestilt i portrettspaltene i 2009 enn det var for 11 år siden.

Næringsliv

Hadde det ikke vært for Dagens Næringsliv, ville personer fra næringslivet utgjort en liten del av datamaterialet. Totalt er 22 personer kodet innenfor næringsliv, halvparten finner man i DN. I Dagsavisen er ingen av de portrettede hentet fra dette virkeområdet. Dette oppfatter jeg som overraskende ettersom menn utgjør 70 prosent av de portrettede i Dagsavisen, og næringslivet tradisjonelt er et ”mannlig” område.

Verken totalt sett, eller brutt ned på avisnivå, er næringslivet et kjønnsbalansert virkeområde i portrettspaltene. Med en kvinneandel på 32 prosent er avisene likevel i nærheten av å representere den gjennomsnittlige kvinneandelen i styrene i de selskapene som er registrerte på Oslo Børs, hvilket er 36 prosent (NIKK 2009). I DN isolert sett, utgjør kvinner kun 27 prosent av de portrettede næringslivspersonlighetene.

BT skiller seg ut ved at tre av fire næringslivspersonligheter er kvinner. Slik er avisen alene om virkelig å synliggjøre kvinner i det som tradisjonelt er et mannlig domene.

Kaster man et blikk på portrettobjektene virkeområde målt i prosent av eget kjønn, avslører tallene at 10 prosent av mennene og 9 prosent av kvinnene kommer fra næringslivet. Det betyr at selv om det er flere portrettobjekter fra dette virkeområdet som er menn, er det slik at når en kvinne først portretteres, så er det tilnærmet like stor sjanse for at hun er fra næringslivet som når en mann portretteres.

I 1998 utgjorde kvinner 33 prosent av de portrettede fra kategorien næringsliv (Dahl & Klemetsen 1999:53). Det betyr at kvinneandelen for dette virkeområdet er nesten nøyaktig lik i 2009. Om mediene speiler samfunnet, betyr det at kvinner ikke er mer aktive i næringslivet i 2009 enn de var i 1998. Dette vet vi at ikke stemmer.

Medier/journalistikk

17 personer er kodet innenfor virkeområdet medier/journalistikk. Av disse utgjør menn 65 prosent og kvinner 35 prosent (11 menn mot 6 kvinner). Brutt ned på aviser fordeler antallet portretterte seg jevnt hva gjelder kjønn, bortsett fra i BT, der alle fire portrettobjektene innenfor medier/journalistikk er menn.

Fordelingen av virkeområder målt i prosent av eget kjønn viser at når en mann eller en kvinne portretteres, er det tilnærmet like stor sjanse for at vedkommende har sitt virke i medier/journalistikk. 7 prosent av mennene og 8 prosent av kvinnene faller innunder denne kategorien.

I 1998 utgjorde menn 55 prosent og kvinner 45 prosent av de portretterte i kategorien ”media” (Dahl & Klemetsen 1999:53). I motsetning til Dahl og Klemetsen har jeg ikke kodet programledere under medier/journalistikk med mindre de har en mer journalistisk funksjon. For eksempel har jeg kodet programleder Roald Øyen under kultur/underholdning. Derfor kan tallene fra 1998 ikke sammenliknes med tallene fra 2009.

Organisasjonsliv

I kategorien organisasjonsliv er 77 prosent av de portretterte menn (10 menn mot 3 kvinner). Dette kan forklares med at alle portrettobjektene, bortsett fra én kvinne, er ledere, og lederposisjoner hyppigere besittes av menn enn kvinner.

Brutt ned på aviser har BT fem portretterte fra denne kategorien. Av disse teller menn tre og kvinner to. Resten av avisene har to portrettobjekter hver fra organisasjonslivet. Dette gjør det vanskelig å påpeke kjønnsforskjeller i disse avisene.

Målt i prosent av eget kjønn, plasserer 7 prosent av mennene og 4 prosent av kvinnene seg innenfor virkeområdet organisasjonsliv.

Utdanning/forskning

Totalt 11 portrettobjekter har utdanning/forskning som sitt virkeområde. Av disse utgjør menn 64 prosent (7 menn mot 4 kvinner). Brutt ned på aviser har VG portrettert to menn, DN to menn og én kvinne, Dagsavisen har portrettert fire menn og BT én mann og én kvinne. Det er altså kun i Dagsavisen av man kan snakke om en tydelig kjønnsubalanse.

Målt i prosent av eget kjønn, plasserer 5 prosent av både menn og kvinner seg innenfor virkeområdet utdanning/forskning.

Byråkrati

Kun åtte portrettobjekter befinner seg i kategorien byråkrati. Av disse er to kvinner, altså 25 prosent. Alle de portretterte byråkratene er ledere, hvilket kan forklare den lave kvinneandelen. Flertallet byråkrater finner man i DN, men av totalt seks portretterte er kun én av disse en kvinne. Dagsavisen og BT har begge portrettert én byråkrat, henholdsvis en mann og en kvinne. Verken VG eller Dagbladet har noen portretterte byråkrater.

Målt i prosent av eget kjønn, plasserer 4 prosent av mennene og 3 prosent av kvinnene seg innenfor virkeområdet byråkrati.

Sport

Sport utgjør et svært lite virkeområde blant portrettobjektene, kun syv faller innenfor denne kategorien. Ikke overraskende er alle menn, og fordeler seg mellom VG (1), Dagsavisen (1), DN (2) og BT (3). At kvinner ikke synes eller marginaliseres i medienes sportsdekning er ingen nyhet. Av den totale sportsdekningen utgjør de mellom fem og ti prosent (Bruce, Hovden & Markula 2010:3). Dekningen av kvinnelige toppidrettsutøvere skyter imidlertid i været under OL (Bruce, Hovden & Markula 2010:11). En kan undres om dette betyr at det stilles større krav til kvinner enn til menn om å prestere for å få plass i sportsdekningen.

I 1998 utgjorde kvinner 23 prosent, eller 3 av 16 portrettobjekter innenfor virkeområdet sport (Dahl & Klemetsen 1999:53).

Tvilstilfeller

Selv om jeg anser avgrensningene for virkeområdene som presise, betyr ikke det at jeg ikke har støtt på problemer i kodingen. Et portrettobjekt kan for eksempel operere innenfor flere enn ett virkeområde. Når jeg har vært i tvil om hvilket virkeområde jeg skal plassere portrettobjektet i, har jeg tatt hensyn til hvilket virkeområde som er vedkommendes hovedvirkeområde, men også hvilket virkeområde vedkommende er best kjent gjennom. Jeg har også tatt hensyn til hvilket virkeområde den portretterte er aktuell innenfor når hun/han blir portrettert. For en oversikt over alle tvilstilfellene, samt virkeområdene jeg endte opp med å kode dem innenfor, se vedlegg 3.

4.1.4 Hvem skriver om hvem?

Tabell 8 Antall mannlige og kvinnelige bylines etter avis.

	VG	DB	DN	Dagsavisen	BT	Total
Kvinnelig byline	21 (62 %)	7 (13 %)	8 (16 %)	47 (94 %)	20 (48 %)	103 (45 %)
Mannlig byline	13 (38 %)	45 (87 %)	43 (84 %)	3 (6 %)	22 (52 %)	126 (55 %)
Total	31 (100 %)	52 (100 %)	51 (100 %)	50 (100 %)	42 (100 %)	229 (100 %)

Ifølge tall fra Norsk Journalistlag er 43 prosent av deres medlemmer kvinner (Sjølie 2009). Av de totalt 229 portrettene fra VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT, var 103 skrevet av kvinner, hvilket utgjør prosentandel på 45. Det vil si at kvinners representasjon blant journalister generelt speiles godt i produksjonen av portretter. Det skal nevnes at ett av portrettene i VG var skrevet av to journalister (én kvinne og én mann). Jeg registrerte imidlertid journalisten som mann. Årsaken er at hans byline sto først, og som regel er det slik at man rangerer journalistene etter arbeidsmengde.

To aviser, VG og Dagsavisen, har flere kvinnelige enn mannlige bylines. I førstnevnte har kvinner skrevet 62 prosent av portrettene, mens de i Dagsavisen har skrevet 94 prosent. Det er oppsiktsvekkende at avisen der kvinner skriver nesten alle portrettene, kommer så dårlig ut når det gjelder kjønnsbalanse blant portrettobjektene. I 70 prosent av tilfellene portretterer Dagsavisen menn. Kanskje vel så oppsiktsvekkende er det at i Dagbladet, som er nærmest kjønnsbalanse i portrettspaltene, er kun syv av portrettene skrevet av kvinner, dvs. 13 prosent. Tallene gjør det umulig å konkludere med at flere kvinnelige journalister betyr flere kvinnelige portrettobjekter.

Tabell 9 Antall portretter målt etter hvilket kjønn som portretterer hvilket kjønn i de fem avisene.

	VG	DB	DN	Dagsavisen	BT	Total
Menn om kvinner	4 (12 %)	19 (37 %)	9 (18 %)	1 (2 %)	6 (14 %)	39 (17 %)
Menn om menn	10 (29 %)	26 (50 %)	33 (65 %)	2 (4 %)	16 (38 %)	87 (38 %)
Kvinner om menn	13 (38 %)	4 (8 %)	3 (6 %)	33 (66 %)	11 (26 %)	64 (28 %)
Kvinner om kvinner	7 (21 %)	3 (6 %)	6 (12 %)	14 (28 %)	9 (21 %)	39 (17 %)
Total	34 (100 %)	52 (101 %)	51 (101 %)	50 (100 %)	42 (99 %)	229 (100 %)

Min opptelling viser også at kvinner ikke skriver hyppigere om kvinner enn det menn gjør. Av de totalt 78 kvinneportrettene har hvert kjønn ført i pennen halvparten av dem. Den vanligste kombinasjonen av journalist og portrettobjekt, er en mann som skriver om en mann.

Dette skjer i 87 av tilfellene, dvs. 38 prosent av portrettene. I 28 prosent av portrettene har kvinner skrevet om menn. Til sammenlikning skriver kvinner om kvinner i 17 prosent av tilfellene. Det betyr at kvinner portretterer menn oftere enn de portretterer sitt eget kjønn. Brutt ned på aviser viser tallene at det kun er i DN at kvinner portretterer sitt eget kjønn (6 tilfeller) oftere enn de portretterer menn (3 tilfeller). I alle avisene skriver menn oftere om menn enn om kvinner.

4.1.5 Oppsummering

Mer enn et tiår etter at Dahl & Klemetsen (1999) gjennomførte sin undersøkelse, er ”to tredjedelssamfunnet” på ingen måte borte. 66 prosent menn, mot 34 prosent kvinner er den gjennomsnittlige kjønnsfordelingen blant de portrettede i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT. Selv om kjønnsfordelingen varierer avisene imellom, er menn i flertall i samtlige av dem.

Avisene som kom best ut med tanke på kjønnsbalanse i portrettspaltene, Dagbladet og BT, er de eneste av de fem avisene med kvinnelige sjefredaktører. Det er ikke sikkert at forbindelsen er kausal, men den er likevel verdt å påpeke.

Når det gjelder alder, er det flere kvinner enn menn i de yngste alderskategoriene. Dette på tross av at mannlige portrettobjekter til sammen teller nesten dobbelt så mange som kvinnelige portrettobjekter. Fra 40 år og oppover er det omvendt, her er menn i klart flertall. Også målt i prosent av eget kjønn, fordeler menn og kvinner seg asymmetrisk i forhold til alder. 34 prosent av kvinnene er under 40 år, mot 16 prosent av mennene. Når en kvinne portretteres, er det altså mer enn dobbelt så stor sjanse for at hun er ung sammenliknet med når en mann portretteres. En vanlig oppfatning blant journalister er at man må ha levd en stund for å være et godt portrettobjekt. Ifølge mine tall ser det ut til at dette gjelder i større grad for menn enn for kvinner. Dette tyder på at menn og kvinner har ulik holdbarhet.

I kun ett virkeområde, politikk, er antallet portrettede menn og kvinner tilnærmet like mange. Her utgjør kvinnene 49 prosent av de portrettede. Det er også slik at en større andel av kvinnene (22 prosent) er politikere sammenliknet med mennene (11 prosent). I de resterende virkeområdene er menn i tydelig flertall. Et interessant funn er imidlertid at målt i prosent av eget kjønn, fordeler mannlige og kvinnelige portrettobjekter seg nokså likt mellom virkeområdene, bortsett fra sport.

Menn har byline i 55 prosent av portrettene. Når det gjelder hvem som skriver om hvem, er den vanligste kombinasjonen at menn skriver om menn. Det ser ikke ut til at flere kvinnelige skribenter henger sammen med flere kvinnelige portrettobjekter. I Dagsavisen, der

47 av 50 portretter er ført i pennen av kvinner, er bare 30 prosent av portrettobjektene kvinner. I Dagbladet, avisen som har flest kvinneportretter (22), har kvinner kun skrevet tre av dem.

4.1.6 Hvorfor kjønnsubalanse?

Etter å ha gjennomgått 229 portretter fra fem aviser i 2009 sitter jeg igjen med flere spørsmål. Her trekker jeg frem fire av dem.

1. Hvorfor er menn portrettert nesten dobbelt så ofte som kvinner?

Det er tilnærmet like mange menn som kvinner i Norge, så det kan ikke være mangelen på kvinner som er årsaken til at kvinner ikke synes like godt som menn i portrettspaltene. Forklaringen må ligge et annet sted. Det er rimelig å anta at det kreves en viss status for å bli portrettert, samtidig som man i en eller annen betydning bør være aktuell. Når 16 portrettobjekter går igjen i to eller flere aviser, tyder det på at featureredaksjonene lar seg styre av nyhetsbildet. Det er i utgangspunktet ikke noe galt i å ville portrettere aktuelle personer, men når flere menn enn kvinner portretteres, blir spørsmålet om menn i større grad enn kvinner innehar statusposisjoner. Er menn i større grad enn kvinner deltagere i samfunnet og i det offentlige rom, og slik sett mer aktuelle? Dette er vanskelige spørsmål å finne presise svar på, men i 2009 var det dobbelt så mange menn som kvinner som var sysselsatte i lederyrker (SSB 2009b). Samtidig vet vi at kvinners yrkesaktivitet har økt sterkt fra midten av 1970-tallet og frem til i dag (SSB 2009a). Selv om kvinner oftere enn menn jobber deltid, er det nå nesten like mange kvinner som menn i jobb. Likevel finnes det fremdeles typiske kvinne- og mannsarenaer. For eksempel finner vi størst andel kvinnelige ledere i mellomsjiktet, spesielt innen undervisnings- og omsorgssektoren. Kan det være slik at samfunnsområder som domineres av kvinner mister prestisje nettopp fordi kvinner dominerer? Eller kan det tenkes at det stilles større krav til kvinner enn til menn om å være enestående for å bli portrettert?

2. Hvorfor er kvinner i flertall blant portrettobjektene under 40 år, mens menn er i flertall blant portrettobjektene over 40?

Da Dahl & Klemetsen gjennomførte sin undersøkelse i 1998, kom også de frem til at det var erfarne menn og yngre kvinner som ble portrettert. De skisserte to mulige forklaringer for disse resultatene. Den ene var at kvinner lettere kvalifiserer for portrettspaltene når de er

”unge og vakre”, når de er mer ”dekorative”, mens menn er interessante portrettobjekter livet ut. Den andre forklaringen var mer optimistisk og åpnet for at årsaken kunne være at kvinnene i de yngre aldersintervallene hadde nytt godt av kvinnekampen på 1970-tallet. Med den siste forklaringen til grunn mente de at vi ville se en radikal endring i kjønnsfordelingen om ti til 20 år. ”Da vil dagens 30-årige kvinner være middelaldrende, men fortsatt interessante som intervjuobjekter (...)” skrev Dahl & Klemetsen (1999:52). Det er nå gått 11 år. Ut fra mine tall ser det ut til at deres andre hypotese ikke har slått til. I aldersgruppene 40-49 og 50-59 er menn i 2009 i flertall med henholdsvis 68 og 71 prosent av de portretterte. Dermed sitter jeg igjen med den første og mer pessimistiske forklaringen: Unge kvinner på trykk selger aviser.

3. Hvorfor er kjønnskjevheten tydelig i alle virkeområder bortsett fra i politikk?

Fordelingen mellom mannlige og kvinnelige politikere i portrettspaltene er jevn og et relativt godt speilbilde på virkeligheten: 50 prosent kvinner i Regjeringen (2009) og 39,6 prosent kvinner på Stortinget (2009). Statsfeminismen ser ut til å ha nådd inn i portrettspaltene. Hvorfor menn og kvinner fordeler seg så ulikt i de resterende virkeområdene er vanskelig å svare på. For eksempel, hvorfor er det ingen portretterte kvinner innenfor virkeområdet sport? Av syv mannlige portrettobjekter er seks fotballspillere eller -trenere. Det er jo nok av kvinnelige fotballpersonligheter å ta av. Usynliggjøringen av dem henger trolig sammen med at det ikke ligger like mye prestisje i den såkalte kvinnefotballen. Kvinnefotballen er ”den andre”. Prestisje i fotballverdenen konnoteres altså maskulint. Samtidig er sportsredaksjonene i hovedsak menns domene (Eide 2000:191).

Bortsett fra én, er alle portrettobjektene innen virkeområdene organisasjonsliv og byråkrati ledere. Dette kan være en del av forklaringen på hvorfor menn er i så tydelig flertall i disse kategoriene. Også blant de portretterte fra virkeområdet næringsliv er lederfokus et mulig årsak til kjønnskjevheten.

Et virkeområde som jeg som deltager i det norske samfunnet oppfatter som relativt kjønnsbalansert, er kultur/underholdning. Virkelighetsbildet som avtegnes i portrettspaltene fortøner seg imidlertid annerledes: Menn utgjør et klart flertall. Man kan spørre seg om kultur- og underholdningsmenn stikker seg mer frem enn kultur- og underholdningskvinner, eller om de rett og slett foretrekkes?

Kjønnskjevheten i virkeområdet medier/journalistikk står ikke i forhold til de 43 prosent kvinnelige medlemmene i Norsk Journalistlag, men tar man i betraktning at kvinner kun utgjør 25 prosent av medlemmene i Norsk Redaktørforening, er det ikke overraskende at

menn dominerer portrettspaltene. Det bør imidlertid presiseres at brutt ned på aviser, er det kun BT som representerer en kjønnskjævheter innenfor virkeområdet medier/journalistikk.

Når det gjelder utdanning/forskning, er 36 prosent kvinner. Av 11 portrettede i denne kategorien, er ti enten professorer eller ledere. Slik kan man hevde at kvinner synes relativt godt i portrettspaltene sammenliknet med den lave andelen kvinnelige professorer i universitets- og høyskolesektoren.

4. Hvorfor genererer ikke flere kvinnelige journalister flere kvinnelige portrettobjekter?

Feature regnes som et kvinnedominert område innenfor journalistikken, men likevel er det flest menn på trykk i portrettspaltene. Kan det være slik at de kvinnelige journalistene blir sosialisert inn i en mannlig journalistisk kultur og tradisjon? Mediene får ofte kritikk for å satse på det velbrukte og kjente (Eide 2000b:181). Man kan spekulere på om kvinnen står i skyggen av mannen fordi kvinner i større grad enn menn er nykommere på den offentlige arena, og slik ikke er en del av det etablerte.

4.2 Eyelinerens forsvarspolitiske betydning – og andre kvalitative funn

I denne delen av oppgaven forlater jeg det kvantitative, og går dypere inn i noen få utvalgte tekster for å se nærmere på hvordan kjønn, kvinnelighet og mannlighet, eller altså femininitet og maskulinitet, konstrueres i ti utvalgte politikerportretter fra VG og Dagsavisen. Som den som skal analysere portrettene, kan jeg umulig vite hva journalisten har inkludert og ekskludert av det portrettobjektet har røpet om seg selv. Ei heller kan jeg være sikker på samsvaret mellom journalistens tolkning og portrettobjektets virkelighet. Min oppgave blir å analysere hvilket virkelighetsbilde som kommer frem gjennom kombinasjonen av journalistens fremstilling av portrettobjektet og portrettobjektets fremstilling av seg selv. Jeg kan imidlertid ikke utelukke at min tolkning vil være upåvirket av det jeg vet om portrettobjektene fra før.

Før jeg legger frem og analyserer funnene mine, gis en kort presentasjon av hvert enkelt portrett. For portrettene i sin helhet, se vedlegg 4.

4.2.1 Kort om portrettene

I det følgende vil jeg kort beskrive hvert enkelt portrett med tanke på både innhold og form. Jeg forholder meg her til tekstene på et denotativt nivå, altså det jeg konkret ser, det som er

åpenbart. Under har jeg laget en tabell med oversikt over tittel, ingress, undertitler og punktoppsummeringer. Dette er alle svært synlige elementer i et portrettintervju, og bidrar (sammen med bilder) sterkt til leserens førsteinntrykk av portrettobjektet. Elementene avslører intervjuenes vinkling, her forstått som det utsnittet av den portrettertes liv som journalisten ønsker å spille sterkest på.

Alle de ti intervjuene har tittel og ingress. De fem VG-portrettene er samlet sett mindre konforme enn de fem Dagsavisen-portrettene, ved at tre av portrettene (Harlem Brundtland, Johansen og Giske) også har undertittel. Ett av disse (Harlem Brundtland) har også en punktoppsummering. Dette kan ha å gjøre med at den tidligere statsministeren fyller 70 år, og at portrettet av henne er et slags tilbakeblikk på og oppsummering av livet hennes så langt.

Dagsavisen-portrettene

	Erna Solberg	Hanne Bjurstrøm	Anne-Grete Strøm-Erichsen	Erik Solheim	Ulf Erik Knudsen
Tittel	Storesøstra fra Høyre	Københavnerpigen	Brent av FOST	Vår mann på Sri Lanka	Den siste cowboy
Ingress	Erna Solberg er Høyres leder og statsministerkan didat. Enn så lenge.	Hanne Bjurstrøm (49) er egentlig vant til å bli overøst av godterier når hun har besøkt sin mormors dejlige København. Denne gangen blir det mest 20-timersdager og tøffe klimaforhandlinger med representanter fra hele kloden	Skandale. Overvåking. Rikets Sikkerhet. Kongefamiliens epost. Anne-Grete Strøm-Erichsen har litt å pusle med.	Utviklingsminister Erik Solheim (53) kan ikke begripe hvorfor tamilene i Oslo demonstrerer mot den eneste mannen i verden som faktisk prøver å hjelpe dem.	Han kaller kulturrådet "konforme rævdiltere" og Trond Giske "Kim II Sung". Men folk flest kan ikke Ulf Erik Knudsen definere.

Anne-Grete Strøm-Erichsen (Dagsavisen)

Portrettet av Strøm-Erichsen handler mye om sak. Anledningen til at hun er portrettert er at Forsvarets sikkerhetstjeneste er blitt avslørt for brudd på sikkerhetsloven, og dette står frem som journalistens vinkling. Krig er et tema, med fokus på hvordan det er å sende soldater ut i kamper. Av alle portrettene i utvalget, er det portrettet av Strøm-Erichsen som fokuserer mest på utseende. Det tas også opp hvordan det er å være kvinne og sitte som politisk ansvarlig for forsvaret. Oppveksten hennes er utelatt, men vi får vite noe om hennes vei inn i politikken. Det er inkludert to bilder av forsvarsministeren: et nærbilde av ansiktet med en transparent

versjon av Norges riksvåpen foran, og et annet der hun holder et modellfly i hver hånd. Det er ingen bildetekster, verken i portrettet av Strøm-Erichsen eller i noen av de andre Dagsavisen-portrettene.

Erna Solberg (Dagsavisen)

Det er valgår og portrettet av Solberg ser ut til å være et forsøk på å gjøre opp status rundt hennes partilederposisjon, samt Høyres posisjon generelt. Dette synes i både tittel og ingress. Oppveksten hennes er tilnærmet ekskludert, men familielivet vies en del plass. Journalisten serverer mange beskrivelser av Solberg, både om hennes person og utseende. Som i de andre Dagsavisen-portrettene teller antall bilder to. Det ene viser Erna i profil, sittende i en sofa. På det andre bildet står hun oppreist i en vinduskarm.

Hanne Bjurstrøm (Dagsavisen)

Bjurstrøms barndom og oppvekst utgjør en stor del av portrettet av henne, klart større enn i de andre portrettene. Allerede i tittel og ingress trekkes barndommen frem. Klimatoppmøtet i København, der Bjurstrøm skal være Norges forhandlingsleder, er årsaken til at hun portretteres, og klimapolitikk får relativt mye plass i intervjuet. Også politikk knyttet til hennes snart nye rolle som arbeidsminister får rom, mens familieliv og beskrivelser av utseende er ekskludert. De to bildene er relativt like ved at Bjurstrøm er plassert foran samme bakgrunn. De skiller seg fra hverandre ved at det ene bildet har et nærere utsnitt enn det andre.

Erik Solheim (Dagsavisen)

Portrettet av Solheim er saksvinklet. Det dreier seg om konflikten på Sri Lanka og Solheim som fredsmegler. Første del av portrettet handler utelukkende om dette, før vi får vite en del om utviklingsministerens oppvekst og bakgrunn. Regjeringssamarbeidet får også noe plass. Med tanke på familielivet, er papparollen i fokus. Beskrivelser av Solheims utseende er inkludert. Det ene bildet er et nærfoto av halvparten av Solheims ansikt, mens det andre er et helfigurbilde der han står i en kornåker.

Ulf Erik Knudsen (Dagsavisen)

I portrettet av Frps kulturpolitiske talsmann skrives og snakkes det mest om kulturpolitikk. Familielivet er nærmest utelatt, men mot slutten av portrettet får vi vite litt om hans oppvekst og bakgrunn. Beskrivelser av klær og kropp er ekskludert, journalisten beskriver heller

Knudsen gjennom å gjengi hans kroppsspråk. Det ene bildet av Knudsen er et nærbilde fra brystet og opp. Det andre er et helfigurbilde av ham sittende foroverlent i en sofa.

VG-portrettene

	Sylvi Listhaug	Gro Harlem Brundtland	Anders Fogh Rasmussen	Raymond Johansen	Trond Giske
Tittel	Sylvis vanskelige valg	70 år og like Gro	Deilig å være sterk i Danmark	Stolt og ydmyk	Håper å finne en tvillingsjel
Ingress	Gården skal ikke ut av familien vår, fastslår Sylvi Listhaug (31). Likevel dro odelsjenta fra Sunnmøre til Oslo for å bli Siv Jensens heteste kronprinsesse.	VG: - Hva med litt erotikk i bildet, Gro? Uvitende om at hun på dette tidspunkt har en levende mus i gummistøvlen, legger landsmoderen hånden på ektemannens lår, og slipper latteren løs: - Erotisk, du? Nå må du gi deg, vi er 70 år!	Kona gjorde det sterkt i ”Skal vi danse?”. Selv kan statsminister Anders Fogh Rasmussen snart være klar for en enda større scene – som NATOs nye toppsjef.	Denne helgen velges han til en av de mektigste jobbene i norsk politikk. Så nå må Raymond Johansen (48) slutte å gå i butikken i slagstøvler og joggebukse.	Han blåser en lang marsj i stempelet som partyminister og premierløve. Nå går deltidspappa Trond Giske (43) nye veier – på pilegrimstur i Spania.
Undertittel		- Når jeg ser Julies ansikt, ser jeg Jørgen		Har dårlig samvittighet for familien	Har blitt mer privat de siste årene
Punkt-oppsummering		Gro Harlem Brundtland (70) om: - Sønnens selvmord - Barnebarnet Julie - Livet med Arne Olav etter hjerneslaget - Morens spontanaborter			

Anders Fogh Rasmussen (VG)

Portrettet av Fogh Rasmussen handler mest om politiske saker. Ikke én spesiell sak, men flere, for eksempel karikaturstriden, innvandringspolitikk og valutapolitikk. Vinklingen fremhever at Fogh Rasmussen er en mektig politisk leder. Leseren får vite litt om barndommen hans, men ikke mye. Det samme gjelder familielivet. Hans kone er inkludert, men barna nevnes kun i faktaboksen. Utseendebeskrivelsene er få, men helse og trening får plass. Antall foto i portrettet teller fire. Det ene er et klassisk nærbilde, som alle VG-portrettene har. Et annet

bilde brer seg over to sider og viser Fogh Rasmussen inne på kontoret. Fogh Rasmussen er også avbildet mens han står på ski. Et siste og lite bilde viser statsministeren og hans kone sammen på en tilstelning.

Raymond Johansen (VG)

Anledningen til at Johansen portretteres er at han er innstilt til jobben som partisekretær i Arbeiderpartiet, noe som også trekkes frem i ingress og tittel. Portrettet handler generelt mye om jobb, både om statssekretærjobben han har, partisekretærjobben han skal overta, samt yrkesbakgrunnen hans. Johansens privatliv får også mye plass, og at han har dårlig samvittighet for familien trekkes frem i undertittelen. Vi blir også kjent med Johansen i vennerollen, i og med at han har invitert med seg VG på hyttetur med kameratene sine. I likhet med i portrettet av den danske statsministeren blir det å holde seg i form et tema. Utseendebeskrivelser av Johansen er til stede, men få. Antall foto teller seks. Det ene brer seg over to sider og viser Johansen ute i skogen. Tre av bildene er fra hytteturen med kameratene, mens ett bilde er fra jobbsammenheng. Det klassiske nærbildet er også inkludert.

Trond Giske (VG)

Selv om undertittelen erklærer at Giske har blitt mer privat de siste årene, er det nettopp privatlivet hans som er portrettets fokus. Dette kommer frem allerede i hovedtittelen ”Håper å finne en tvillingsjel”. Giskes sivilstatus (han er skilt) er altså et tema, men hans rolle som deltidspappa og forholdet til datteren får enda mer plass. Når det gjelder jobb, blir kulturministeren konfrontert med stempelet som partyminister og premiereløve. Valgkampen tas opp så vidt. Friluftsliv og trening blir også et tema, gjennom at portrettet er situert rundt en pilegrimsreise. Beskrivelser av kulturministerens utseende er få. Alle de syv bildene er fra pilegrimsreisen.

Sylvi Listhaug (VG)

Portrettet av Listhaug går rett på hennes politiske karriere, men glir raskt over til å handle om forholdet til ektemannen, som hun møtte i partiet. Hovedsakelig handler portrettet om tre tema: Listhaugs karrieremessige fremgang, politiske saker og sjongleringen mellom jobb og familieliv, særlig mammarollen. Oppveksten hennes og rollen som odelsjente får også plass. Hva gjelder utseende, er beskrivelsene få. Listhaugs datter er med på to av seks bilder. På to

andre bilder er hun fotografert sammen med dyr. Ett bilde viser politikeren sammen med en eldre kvinne. I tillegg er det klassiske nærbildet inkludert.

Gro Harlem Brundtland (VG)

Portrettet av Harlem Brundtland er en slags oppsummering av livet hennes så langt, hvilket blant annet kommer frem i en punktoppsummering. Portrettet er svært privat, det er særlig fokus på familierelasjoner og det man kan kalle krisene i den tidligere statsministerens liv. Tross portrettets private karakter vies det også plass til Harlem Brundtlands politiske karriere. Politiske saker blir også trukket frem, for eksempel finanskrisen. Journalistene (det er to i dette tilfellet) er svært sparsommelige med utseendebeskrivelser. Antall bilder teller hele ti, men portrettet av Harlem Brundtland er også på ti sider, fire sider lenger enn de andre VG-portrettene. Bildene som er tatt i forbindelse med selve intervjuet er tatt på hytta hennes. Det to siders brede oppslagsbildet viser Harlem Brundtland og mannen på en benk utenfor hytta, mens de andre bildene er innendørs. De bildene som er ikke er tatt i forbindelse med intervjuet, er bilder av Harlem Brundtland sammen med andre familiemedlemmer, samt ett fra Stortingssalen for 23 år siden.

4.2.2 Under den diskursanalytiske lupen: portretter av menn

I det følgende tar jeg for meg de fem portrettene av menn, og ser på hvordan kjønn, maskulinitet og femininitet kommer til uttrykk i diskursene som ble avgrenset i kapittel 3.

Diskursen om den omsorgsfulle politikeren

Når portrettene trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politikeren*, spiller familielivet en sentral rolle, særlig i VG-portrettetne av Raymond Johansen og Trond Giske. Sistnevnte defineres som far, eller rettere sagt ”deltidspappa”, allerede i ingressen, og hans seks år gamle datter trekkes inn flere ganger i løpet av portrettet. Journalisten beskriver Giske som ”*en svært stolt pappa, av typen som gjerne viser frem bilder av datteren på mobilen*”. Giskes nære forhold til datteren kommer tydelig frem i hans sitater, for eksempel når journalisten spør hva som gjør ham lykkelig: ”- *Helt og uforbeholdent Una. Når hun har det bra, så har jeg det bra (...)*.” Både forsiden av VG og VG Helg prydes av tittelen ”*Lykken avhenger av Una (6)*”. Det sterke fokuset på Giskes rolle som far, og det nære forholdet man får inntrykk av at han har til datteren, mykner opp politikerimaget av ham. Den maskuliniteten som iscenesettes i portrettet av Giske er langt fra en sitering, eller repetisjon, av den tradisjonelle

mannsrollen eller formen for maskulinitet. Den er snarere en feilsitering, i butlersk forstand. Men hva med *nåtidens* mannsrolle og maskulinitet? Kan vi si at måten Giske taler om seg selv som omsorgsperson på er en sitering av denne tids hegemoniske maskulinitet? Vi er neppe forbi tiden der det er høyere forventninger til kvinner enn til menn om å vise og utøve omsorg, men det er definitivt skjedd noe de siste 20 årene. Likestilling i foreldreskapet har fått økt politisk fokus i løpet av 1990- og 2000-tallet, for eksempel gjennom innføring og stadige utvidelser av fedrekvoten (Ellingsæter & Leira 2004:204). Å si at Giske bevisst iscenesetter seg selv som en likestillingsmann, er muligens å dra det litt langt, men at bildet av ham som en likestillingsmann har blitt en del av hans politiske kapital, er det liten tvil om.

Når foreldrerollen tematiseres i portretter av karrieremessig fremgangsrike mennesker, er det ikke uvanlig at portrettobjektet konfronteres med hvordan hun/han prioriterer tiden sin mellom jobb og familie. I intervjuet med Giske skisseres det opp en konflikt mellom hans politikerkarriere og hans rolle som forelder. Konflikten dreier seg imidlertid ikke om det vanlige tidsklemmetemaet, men om hvordan han skal klare å beskytte datteren. For eksempel spør journalisten: ”– *Hva gjør du for å gi Una en beskyttet oppvekst, hun vil jo alltid være datteren til en høyprofilert politiker?*” Selv om Giske, ifølge journalisten, beskriver seg selv som en politiker som reiser mye, verken spørres eller snakkes det om hvordan han som far løser tidsklemma. Ved å unngå dette spørsmålet, repeterer journalisten til en viss grad den tradisjonelle forståelsen om at barna primært er kvinnens ansvar.

I portrettet av Johansen er imidlertid tidsklemma et tema. Hans dårlige samvittighet for familien er trukket frem i undertittelen, og i brødteksten skriver journalisten at Johansen ”*håper at det skal bli mer tid til familien også, når han nå skifter jobb fra stats- til partisekretær. Tid til kona Carolina og tvillingsønnene Sebastian og Mikal på 17 år.*” At Johansen ifølge journalisten har dårlig samvittighet for familien, impliserer en ujevn ”arbeidsfordeling” når det gjelder hjemlige forhold. Selv sier Johansen: ”– *De mannfolkene som flyr rundt og snakker om kvalitetstid med familien istedenfor kvantitet, der er ikke jeg, altså. Jeg har i perioder vært altfor lite hjemme. (...) Det er klart det er spesielt når jeg får tekstmeldinger fra sønnene i naborommet, fordi de mener det er den eneste måten å få kontakt på. Da er nok blitt nok, på en måte.*” Johansens maskulinitet (i tradisjonell forstand) kommer tydelig frem gjennom hans prioritering av karriere og jobb, men den dårlige samvittigheten som manifesteres i sitatet ovenfor gir ham en mykere form for maskulinitet, og vi kan snakke om en delvis feilsitering av den tradisjonelle maskuliniteten.

Også i Dagsavisens portrett av Erik Solheim blir sjongleringen mellom jobb og familieliv tatt opp. Journalisten legger opp omsorgspraten ved å stille følgende spørsmål: ”– *Er du hjemme hos ungene i det hele tatt?*” Spørsmålet forutsetter en forventning om at menn i dag skal være tilstede på hjemmebane, og kan sies å være en sitering av nåtidens hegemoniske bilde av farsrollen. Solheim svarer: ”*Jeg er hjemme! De absolutt to eneste tingene jeg bruker tid på er familie og politikk. Natt og dag (...) Men når jeg er i Oslo, er jeg veldig streng på tida mi. Jeg gjør alt for ikke å legge ting på kveldstid. Da er det å hente i barnehage og skole og være hjemme hos ungene. Men mediepresset på en toppolitiker er mye større enn før, tempoet er høyere, vi er engasjert i andre verdensdeler med andre tidssoner – du må være tilgjengelig hele tiden (...).*” Solheim impliserer her at det er en utfordrende balansegang mellom familieliv og jobb, men han gir ikke uttrykk for dårlig samvittighet, slik Johansen gjør. Bildet man får av Solheim er i det hele tatt mindre knyttet til følelser.

Dagsavisens portrett av Ulf Erik Knudsen er svært lite privat. Kun syv setninger vies hans privatliv, der det kommer frem at han har en sønn på 17 måneder. Det nærmeste leseren kommer Knudsens opplevelse av å være far, er hans utsagn: ”– *Det var litt tøft med kolikk de første ukene*”.

Portrettet som i aller minst grad vektlegger farsrollen, er VGs portrett av Anders Fogh Rasmussen. Her nevnes hans barn kun som tre navn i en faktaboks. Knudsen og Fogh Rasmussen defineres nesten utelukkende ut fra sine roller i det offentlige rom. Gjennom fraværet av papparollen siteres den tradisjonelle maskulinitetsformen – den som i svært liten grad knytter menn til omsorg. Jeg leser fraværet av farsrollen som noe overraskende, særlig på grunn av samfunnets økte forventninger til far. Selvsagt kan det være at både Knudsen og Fogh Rasmussen har valgt å verne om denne delen av sine liv, men dette er irrelevant for det bildet leseren blir sittende igjen med.

Diskursen om parforholdets organisering og betydning

Alle de mannlige portrettobjektene lever i ekteskap med kvinner, bortsett fra Trond Giske, som er definert som singel. Fokuset på kjærlighet og det å dele livet med noen er likevel sterkest i portrettet av Giske, hvilket understreker tosomheten som norm. Over en dobbeltside brer portrett-tittelen ”*Håper å finne en tvillingsjel*” seg ut, der sistnevnte ord er uthevet. I slutten av brødteksten skriver journalisten: ”*Trond Giske og hans tidligere samboer Anne Grethe Moe flyttet fra hverandre da Una var to år. I dag bor han alene, i leiligheten sin på Frogner. Men om han har funnet kjærligheten på nytt, vil han ikke avsløre.*” Giske virker

tilbakeholden, men svarer på spørsmålet om kjærligheten: ”– *Kjærligheten ja. Vi får se. Vi vet jo aldri hvordan livet vil bli, men det finnes nok en tvillingsjel der ute.*” Bruken av ordet ”tvillingsjel” gir konnotasjoner til myten om at det finnes en perfekt partner for alle. At portrettet av Giske i tillegg er situert rundt en pilegrimstur, forsterker inntrykket av at han er på leting etter noe – eller noen. Beck & Beck-Gernsheim (1995:175) sammenlikner samfunnets forståelse av kjærlighet med forståelsen av religion, og mener begge gir løfter om fullkommen lykke. Både kjærlighet og religion forstås som noe som skal gi livet mening.

Oppslagsbildet, der Giske står i skumringen med en vandrestokk, gir konnotasjoner til Theodor Kittelsens maleri ”Langt, langt borte saa han noget lyse og glitre” fra eventyret ”Soria Moria slott”. På maleriet står den fattige gutten Halvor – eventyrets hovedperson – og skotter bort på Soria Moria slott, som fungerer som et slags symbol på et nytt liv, et symbol på lykke. Det er lett å trekke paralleller til bildet av Giske. Begge er på vandring, på søken etter noe, eller altså noen. Dialogen mellom disse to bildene er et eksempel på det Fairclough (1989:155) kaller intertekstualitet.

Theodor Kittelsen. Soria Moria slott, 1900. «Langt, langt borte saa han noget lyse og glitre.» Kilde: snl.no.

Både gjennom måten Giske prater om kjærligheten på og måten journalisten skriver om den på, repeteres tosomheten som norm. Er man singel må det forklares, og det forventes at man er på leting etter noen å dele livet med. Til sammenlikning må ingen av de andre portrettobjektene, som alle lever i ekteskap, forsvare sine samlivsvalg. Det sterke fokuset på kjærlighet forsterker et inntrykk av Giske som en myk mann. En mannlig politiker som fremstilles gjennom fokus på følelser og kjærligheten, kan sies å være en feilsitering av den tradisjonelle formen for maskulinitet.

Selv om rollen som ektefelle ikke er særlig vektlagt i fremstillingen av Fogh Rasmussen, trekkes det tydelig på *diskursen om parforholdets organisering og betydning*, særlig gjennom hvordan statsministerens kone har påvirket ham. I noen korte avsnitt nevnes

konas ”Skal vi danse?”-deltagelse. Ifølge journalisten førte dette til at Fogh Rasmussen ”løsnet på slipset”. Statsministeren sier: ”– *Det var faktisk en meget spennende opplevelse. Og det har muligens også påvirket meg litt. Sånn mot en anelse mer avslappet forhold til tilværelsen.*” Dette er det nærmeste leseren kommer Fogh Rasmussen som privatperson, og det eneste stedet i portrettet han kan oppfattes som myk, selv om han modifierer graden av påvirkning fra kona.

I portrettet er det inkludert et lite foto av Anders Fogh Rasmussen og kona sammen på en tilstelning. Innslagsordet til bildeteksten lyder ”STØTTESPILLER”, hvilket gir Anne-Mette Fogh Rasmussen en slags hjelperolle. Hun blir iscenesatt som ”den andre” – definert ut fra sin manns virke. Hadde innslagsordet vært ”STØTTESPILLERE”, ville det vist mer likhet i forholdet. I en bildetekst kommer det frem at ekteparet har vært gift i 31 år, og Fogh Rasmussen sier at de ”*kjenner hverandre ut og inn*”. Det lange ekteskapet gir et bilde av ham som trofast og stabil – egenskaper som bygger oppunder journalistens beskrivelse av ham som sterk (se blant annet tittel).

I portrettet av Erik Solheim spiller hans forhold til kona ingen stor rolle. Hun nevnes kun én gang, og da av journalisten: ”*Men på mandag skal man ikke se bort fra at Solheim kan ta flyet hjem til kona og de to barna på 7 og 3 år.*” Hans kone er nesten en usynlig figur i livet til den versjonen av Solheim som Dagsavisen presenterer. Hans karakter konstrueres i hovedsak rundt rollen som politiker og minister, samt noe som far. Rollen som ektefelle er tilnærmet fraværende.

I portrettet av Raymond Johansen gjengir journalisten hvordan Johansen og kona møttes, men hans følelser for henne og ekteskapet blir ikke utdypet, sett bort ifra sitatet ”*Jeg tror vel ikke at jeg i alle sammenhenger har vært verdens mest spennende ektemann, men jeg håper at det skal bedre seg også*”.

Portrettet av Ulf Erik Knudsen forholder seg overholdet ikke til *diskursen om parforholdets organisering og betydning*. Kun faktaboksen avslører at han har en kone, og der står det ikke mer enn nettopp ”kone”.

Diskursen om oppvekstens betydning

Kun to små avsnitt vies Fogh Rasmussens oppvekst, og her handler alt om at hans politiske ambisjoner og lederegenskaper kan spores tilbake til barndommen. Journalisten skriver: ”*Åkrene på farsgården på Jylland er blitt pløyd mange ganger siden Fogh første gang ble utnevnt til statsminister for 44 år siden. Selve valget var uddramatisk. I sin egen modifiserte*

variant av Monopol hadde unge Anders blant annet tilført spillet politiske partier. Han var selv partileder for alle sammen. De unge brødrene måtte nøye seg med å være bønder og alminnelige velgere.” Direkte sitater fra Fogh Rasmussen i forbindelse med hans barndom handler om politikk, ikke oppvekst: ”– Spillet ga meg faktisk en nyttig leksjon. For dersom jeg skrev ut for store skatter som statsminister, fikk de ikke noe ut av landbrukene sine. Da sa de bare at nå vil vi ikke leke mer, og så forlot de stuen. Det var meget lærerikt å se at det finnes grenser for hvor mye man kan beskatte folk.” Når Fogh Rasmussen bruker det i utgangspunktet private temaet oppvekst som en anledning til å snakke politikk, er det ikke rart at han fremstår som svært lukket og privat. Diskursen om oppvekstens betydning glir slik inn i diskursen om den tøffe politikerens. Hans maskulinitet knyttes til det offentlige, ikke til det private.

Også når portrettet av Solheim trekker på diskursen om oppvekstens betydning er det med fokus på hans politiske engasjement. Journalisten skriver: ”Tidlig på 70-tallet var det Erik Solheim som gikk rundt i gatene i Oslo og brølte sine slagord mot krig og myndigheter.” Og videre: ”Som tenåring brukte Solheim stort sett midttimene på Oslo Katedralskole til å skrive veggaviser, røyke og planlegge nye demonstrasjoner mot EEC og Vietnam (...).” Det er ene og alene journalisten som gjengir Solheims oppvekst, politikerens selv er ikke direkte sitert en eneste gang. Den unge Solheim fremstilles som tøff og uredd. En med tydelige meninger og et tidligfødt engasjement for politikk – akkurat som Fogh Rasmussen.

I portrettet av Raymond Johansen prioriteres bakgrunn i større grad enn i de andre portrettene, men foruten en opplysning om at han har vokst opp på Tveita, er det hans karriere og vei inn i politikken som dominerer. Journalisten skisserer en klassisk arbeiderbakgrunn som gir Johansen sosialdemokratisk etos. Det vil si at hans arbeiderbakgrunn gir ham troverdighet som Ap-politiker. Journalisten skriver: ”Etter videregående begynte Raymond som pleiemedhjelper på sykehjem, senere kjørte han lastebil på Fellesmeieriet før han begynte i rørleggerlære, og jobbet for firmaet Eide&Hauge.” Journalisten fortsetter: ”Rørleggerkarrieren ble parkert da Kristin Halvorsen ringte og foreslo at han skulle bli hennes etterfølger som SU-leder. Det var starten på et gradvis farvel med vanlig yrkesliv. Og etter at han ble leder av Oslo SV og byråd, har politikken holdt ham i et fast grep.”

I portrettet av Knudsen får leseren vite lite om hans oppvekst, men samtidig er den lille informasjonen leseren får mer personlig og følelsesladet enn i portrettene av Fogh Rasmussen, Solheim og Johansen. Det kommer frem at Knudsen har dysleksi, og han sier: ”– Jeg fikk beskjed om at hvis jeg ikke skjerpet meg, kom jeg på spesialskole. Det er ganske

traumatisk når du er sjetteklassing.” Journalisten skildrer så hvordan dysleksien har påvirket Knudsens karriere: *”Dysleksien gjør det trøblete å lese andres tekster eller sitere fra stortingsmeldinger. Veien mot journalistjobb i Morgenbladet på 90-tallet og stortingskarriere, handlet om å pugge vanskelige tekster høyt og lese dem baklengs”*. Man får inntrykk av en person som har kjempet for å komme dit han er i dag.

Portrettet av Giske trekker ikke på *diskursen om oppvekstens betydning*. Selv om Giske snakker mye om hjembyen Trondheim og hans forhold til den, får leseren ikke vite noe om hans oppvekst der.

Diskursen om det ytres relevans

Ingen av portrettene beskriver de mannlige politikernes utseende spesielt inngående. Det nærmeste en kommer i Ulf Erik Knudsens tilfelle, er når journalisten skriver at *”Knudsen slentrer bredt bortover torget (...)”*. Dette gir inntrykk av en litt enkel og laidback type, og er med på å gi støtte til portrettittelen *”Den siste cowboy”*. Også de to bildene, særlig det av ham i helfigur, gir støtte til portrettittelen. Knudsen har på seg slitte denimklær, hvilket gir cowboyaktige konnotasjoner.

Også i portrettet av Danmarks statsminister Anders Fogh Rasmussens er journalisten sparsom med utseendebeskrivelsene. Fogh Rasmussen omtales som *”solbrun”*. Når journalisten skildrer statsministeren og hans kontor, skriver han at *”Fogh smiler bredt og lener seg bakover i den rødbrune sofaen”*. Beskrivelsen gir inntrykk av en mann som er komfortabel og avslappet i sin rolle – en som har kontroll.

I portrettet av Trond Giske er det hans klær som trekkes frem: *”I turbukse og flecegenser er det få av de passerende som vet at det er den norske kultur- og kirkeministeren som er på tur.”* Han er det eneste av de mannlige portrettobjektene som beskrives i det man kan kalle et mer privat antrekk. Dette er med på å menneskeliggjøre ham – han er en av oss.

I sammenheng med et spørsmål om hva Giske gjør for å gi datteren en beskyttet oppvekst, skriver journalisten at Giske *”tenker seg godt om før han svarer, og får kanskje en liten bekymringsrynke eller to”*. Selve begrepet bekymringsrynke gir feminine konnotasjoner, det er ikke ofte man hører om menn med bekymringsrynker. Når journalisten stiller Giske spørsmål om kjærligheten, skriver hun at *”kulturministeren skvetter litt, og smårødmer”*. Begrepet ”å smårødme” gir også feminine konnotasjoner, og er med på å forsterke den myke

maskulinitetsformen, sett i forhold til den tradisjonelle, som er allerede er bygget opp, blant annet gjennom fokuset på Giskes rolle som deltids pappa og forholdet til datteren.

I portrettet av Erik Solheim sammenlikner journalisten Solheims utseende med slik statsråden så ut som ung: *"Nå, i april 2009, er det ikke lett å se for seg at denne mektige, dresskledd, middelaldrende mannen, som sitter i et strøket statsråds kontor på fjerde året, en gang var en ung, langhåret kristensosialist i cordfløyel."* I forbindelse med en omtale av en politisk sak, blir Solheims ansikt beskrevet som *"dypt alvorlig."* Man får inntrykk av en seriøs politiker som tar jobben sin – og politikken han fører – svært alvorlig. Etter et direkte sitat, skriver journalisten at Solheim rødmer. I likhet med Giskes bekymringsrynke og smårødming, gir ikke Solheims rødming et spesielt maskulint inntrykk. Rødmingen er snarere med å mykne opp den *"mektige, dresskledd, middelaldrende"* statsråden.

Om Raymond Johansens ytre er det kun hans hår som kommenteres av journalisten: *"(...) sier Raymond og stryker seg gjennom den viltre og krøllete luggen – ennå fuktig etter formiddagens turer i alpinbakken."* Beskrivelsen av luggen som vilter gir inntrykk av Johansen som en aktiv og uredde person og politiker. Slik glir *diskursen om det ytres relevans* over i *diskursen om den tøffe politiker*.

Det er ingen tvil om at man kan spore konstruksjoner av maskulinitet (og femininitet) i *diskursen om det ytres relevans*. Kvantiteten av utseendebeskrivelser er imidlertid liten. Det er mulig at dette i større grad enn de inkluderte utseendebeskrivelsene er med på å konstruere politikernes mannlighet.

Diskursen om den tøffe politiker

Allerede i tittelen, *"Deilig å være sterk i Danmark"*, trekker portrettet av Anders Fogh Rasmussen på *diskursen om den tøffe politiker*. Oppslagsbildet, som tittelen er plassert på, brer seg over to sider og viser Fogh Rasmussen plassert på en høy stol inne på sitt kontor, som er av det litt eldre og ærverdige slaget. Han titter rolig og avbalansert inn i kamera, og det hele gir inntrykk av en politiker som føler seg trygg i sin posisjon. Dette inntrykket forsterkes gjennom journalistens beskrivelser senere i teksten: *"(...) Å komme inn på kontoret hans, føles som å komme hjem til noen. Noen som har bodd der lenge. Som trives i sitt eget hus."* Ved å sammenlikne Fogh Rasmussens kontor med et hjem, får journalisten det til å høres ut som om Fogh Rasmussen hører hjemme der – at han eier kontoret, akkurat som han eier sitt eget hjem. Til konteksten hører det med at Fogh Rasmussen er Danmarks lengst sittende statsminister. Når journalisten skal forklare denne kontinuiteten, skriver han: *"Foghs*

langvarige suksess forklares ofte med den tøffe lederstilen han har ført internt. Utad har han fremstått som ryddig, effektiv og ambisiøs. Nesten i for stor grad, har enkelte ment.”

Gjennom at Fogh Rasmussen forteller om sitt private forhold til tidligere USA-president George W. Bush, oppfattes han som en som en mektig statsleder: ”- *Det er ikke så mange som vet dette, men George W. Bush er faktisk en veldig hyggelig fyr. Meget avslappet og uformell. Vi har hatt et veldig vennskapelig forhold. Dessuten har vi delt interessen for terrengsykling.*” Å være personlig venn av en av verdens tidligere mektigste ledere, gir inntrykk av en person med mye innflytelse.

Bildet av Fogh Rasmussen som ”sterk i Danmark” intensiveres i siste halvdel av portrettet, som nesten utelukkende er viet til den politikken statsministeren fører, samt politiske stormer han har stått oppi – og ridd av – de siste årene. Tema som tas opp og snakkes om er truslene mot Danmark etter publiseringen av Muhammed-tegningene, Danmarks militære tilstedeværelse i Afghanistan, Danmarks innvandrings- og asylpolitikk, politikken rundt kjøp og salg av sex, valutapolitikk og Norges EØS-medlemskap. Fogh Rasmussen kommer ofte til ordet i denne delen av portrettet, og sitatene er lange. Selv om de andre portrettobjektene i analysen også får snakke politikk, er det ikke i nærheten av i samme grad som Fogh Rasmussen.

Også i portrettet av Trond Giske trekkes det på *diskursen om den tøffe politikeren*. Det snakkes om stormer og motgang, men på en annen måte enn i portrettet av Fogh Rasmussen. Når danskenes statsminister konfronteres med de såkalte stormene, får leserne mindre personlige og intime svar sammenliknet med i portrettet av Giske. Vi får generelt vite lite om hva Fogh Rasmussen *føler*. I portrettet av Giske fortoner dette seg annerledes. Etter at journalisten har skrevet at Giske ble satt inn som settestatsråd for justisminister Knut Storberget etter at han kollapset som følge av ”*et enormt arbeidspress*”, er kulturministeren sitert på følgende: ”- *Alle politikere er vant til at det stormer rundt dem. Det må en også være forberedt på når en velger denne veien. Men når presset blir så kraftig at det går ut over familien og de nærmeste, så blir det problematisk å forholde seg til.*” Han forteller også om hvordan han selv opplevde arbeidspresset i perioden som vikar for Storberget: ”- *Ja da, jeg kan bli sliten jeg også, og jeg var sliten da.*” Journalisten avslutter sitatet med ”*innrømmer Giske*”. Valget av ordet ”innrømmer” kan leses som en sitering av samfunnets forventninger til at menn skal tåle et stort arbeidspress.

Stormene rundt Giske er i hovedsak om ham som person, og ikke rent politiske saker slik det er i portrettet av Fogh Rasmussen. Journalisten trekker for eksempel frem kritikken

rettet mot Giske som partiminister og premiereløve, og skriver: *"Det er nesten blitt en folkesport å snakke om partyløven Giske, som reiser på festivaler landet rundt, bærer popstjerner på skuldrene og mingler i kongelige kretser."*

Portrettintervjuet av Giske er gjort mens statsråden er på pilegrimstur i Spania. Enkelte av beskrivelsene journalisten gjør av pilegrimen Giske kan oppfattes som et bilde på hvordan han takler politikerlivet: *"Giske går på, og det er høyt tempo. Han er helt om dagen, helt om natten. En tre-fire timers søvn holder godt, og bena er friske dagen derpå."* Giske fremstår generelt som en travel politiker. Ifølge journalisten beskriver Giske seg som *"den ministeren som reiser mest"*.

Også i portrettet av Raymond Johansen fokuseres det på hvor mye tid han legger ned i jobben, blant annet skriver journalisten at han *"(...) flyr fra land til land og fra kontinent til kontinent i et eneste kjørt"*. Johansen fremstår som en sterk og svært kyndig politiker, blant annet gjennom oppramsingen journalisten gjør av erfaringsbakgrunnen hans: *"I snart fire år har han vært statssekretær og høyre hånd for utenriksminister Jonas Gahr Støre – og reist verden rundt fra konflikt til katastrofe, fra hungersnød til FN-salonger. Før det var han leder av Flytningehjelpen, informasjonsdirektør i NORAD, byråd i Oslo, for å nevne noe."* Johansens maskulinitet bygges opp rundt hans tilstedeværelse i konflikter og katastrofer. Dette gir inntrykk av en som tåler tøffe arbeidsforhold. Samtidig ser vi nok et eksempel på hvordan det å nevne relasjoner til mektige politikere gjør at portrettobjektet oppfattes som betydningsfullt. Vi ser det enda en gang når journalisten skriver at Johansen er enstemmig innstilt til jobben som partisekretær i Ap, *"håndplukket av den eneste levende legenden i partiets historie, den 103 år gamle kjempen og mangeårige partisekretæren Haakon Lie"*.

I portrettet av Erik Solheim er *diskursen om den tøffe politiker* en meget tydelig. Vinklingen er politisk, uten et snev av privatliv. Tittelen *"Vår mann på Sri Lanka"* gir inntrykk av en person med stort ansvar, en som representerer alle oss andre. Også brødteksten starter med et politisk innhold. Journalisten beskriver en tamil-demonstrasjon som foregår utenfor Stortinget. Det skrives at Solheim avviser at det er vanskelig å gå forbi demonstrantene, hvilket gir inntrykk av en politiker som tåler hardt press og kritikk. Han fremstår som svært selvsikker når han sier: *"– Jeg skjønner fortvilelsen til tamilene. Men jeg er altså med sikkerhet det eneste regjeringsmedlemmet i hele verden som jevnlig snakker med de tamilske tigrene, som blir stemplet som terrorister. Så da er det underlig, og selvfølgelig fullstendig irrasjonelt, å se demonstrasjoner med slagord rettet mot nettopp meg."* Solheim får i det hele tatt snakke mye om Sri Lanka og tamilene, og sitatene gir inntrykk av en

politiker med god innsikt i konflikten. *Diskursen om den tøffe politiker*en glir inn i *diskursen om utseende* når journalisten beskriver Solheim som mektig, dresskledt og middelaldrende. Journalisten serverer i det hele tatt mange beskrivelser av Solheim som politiker: "(...) *Han tegner videre et bilde av seg selv som gjerne snakker foran hundrevis av mennesker, men som blir forlegen i små, nære lag. Han skal dessuten ha vært en egenrådig, autoritær, utspillsorientert og direkte slitsom partileder for SV de ti årene etter 1987. Biografien vakte den nå avdøde SV-dronning Hanna Kvanmos vrede da Solheim kom med noen litt for kjekke karakteristikk av opptil flere partikollegaer. 'Drittsekk!' sa Hanna.*" De fleste av egenskapene journalisten beskriver konnoterer en tradisjonell form for maskulint. Solheim oppfattes også som en svært opptatt politiker. Journalisten skriver: "*Men før en ny regjering i september er det atskillig som skal skje for Solheim. Bare denne uka har ministeren brukt til å holde kontakt med begge krigførende parter i Sri Lanka, motta FNs miljøpris i Paris, samt deltatt på Verdensbankens vårmøte i Washington.*" Senere skriver journalisten at Solheim forteller om "*laaange flyturer rundt om på kloden, der han sitter og leser dokumenter fra 'haster-kanskje-ikke-så-fælt'-bunken. Egentlig ville han heller lest bøker om sitt favoritttema 2. verdenskrig, og til jul ga han moren Jens Chr. Hauges selvbiografi med det klare formål å låne den straks hun var ferdig. Men dessverre: Hauge ligger fortsatt ulest.*" Boken fungerer som et symbol på alt det Solheim ikke rekker som følge av den travle jobben.

På det største av de to bildene i portrettet står Solheim i en gul åker. Man får inntrykk av at han er ute i felten. Selv om bildet er iscenesatt, fremstilles han gjennom sin gjøren – ikke væren. Bildet er tatt i froskeperspektiv, slik at Solheim titter litt ned på leseren. Dette gir ham egenskaper som betydningsfull og autoritær.

Portrettet av Ulf Erik Knudsen er nesten utelukkende saksorientert. Den røde tråden i portrettet er Frps kulturpolitikk. Det sterke fokuset på politikk og rollen som politiker gjør at teksten trekker tydelig på *diskursen om den tøffe politiker*en. Men sammenliknet med de andre portrettene, er journalisten mer kritisk. Man får inntrykk av at hun ser litt ned på portrettobjektet sitt. Samtidig er det ikke overraskende at en avis med uttalt støtte til de rødgrønne er kritiske mot Frps kulturpolitikk.

Intervjuet i sin helhet gir inntrykk av en mann i opposisjon. Knudsen får mange kritiske spørsmål, men fremstår som en som ikke er redd for å si hva han mener. For eksempel uttaler han: "*Å bruke integreringsmidler på tam-tam-tromming fra Kenya eller tyrkisk folkedans, er tullball.*" og "*Det er trist med det nye kulturrådet. Før hadde man noen fargeklatter som var litt annerledes, som ikke var de der konforme rævdilterne...*" Ved å være

uredd i sine uttalelser og på grensen til grov i språket, er han med på å iscenesette seg som en cowboy – akkurat slik portrettittelen tilsier. Han fremstår som en politiker med bein i nesa. En som er sterk nok til å gå mot strømmen. Dette bekrefter han også selv: ”– Arne Strand og Stein Kåre Kristiansen sa en gang at jeg var Frps siste cowboy. Jeg er fortsatt ganske spenstig i uttalelsene. Jeg håper jeg har beholdt noe av friskheten.”

Det litt tøffe inntrykket man får av Knudsen gjennom hans direkte sitater, dempes av måten journalisten betrakter ham på. Journalisten skriver: ”Kultur-Norge er i krig. I Frp-krig. Og DDE er med. DDE, som har mange lyttere i Frp. Men DDE heier på Ap. Det vet Ulf Erik Knudsen. Men over speilegg og stekte potetbåter, avblåser han enhver kulturtrussel.” Her, og i sitatet som følger, kan man få inntrykk av at journalisten bruker maten Knudsen spiser til å fremstille ham som en enkel fyr: ”En tallerken bacon kommer inn fra venstre. Ulf Erik Knudsen ser på den, stusser: ’hvorfor fikk jeg den ved siden av?’, skyver flesket over i salaten og drar røverhistorien om da han spiste tøfler.”

4.2.3 Under den diskursanalytiske lupen: portretter av kvinner

I det følgende tar jeg for meg de fem portrettene av kvinner, og ser på hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet kommer til uttrykk i diskursene som ble avgrenset i kapittel 3.

Diskursen om den omsorgsfulle politiker

Portrettet av Sylvi Listhaug er det som tydeligst trekker på diskursen om den omsorgsfulle politiker. Teksten fokuserer sterkt på hennes rolle som mor, særlig når det gjelder balansegangen mellom jobb og familieliv. Journalisten skriver: ”Telefonen ringer, og det kommer et kjapt ’denne må jeg bare ta, for det er barnevakten’. I påvente av at Signe skal begynne hos dagmamma, må det ringes og organiseres. Bestemødre stiller opp. Moren til Sylvi har lagt ferien sin til Oslo, for å passe barnebarnet, mens Sylvi skal drive valgkamp.” Listhaug uttaler så: ”– Jeg er en mye mer egoistisk mor for Signe enn hva min egen mor var for meg.” Sammenlikningen Listhaug gjør mellom seg selv og moren er en sammenlikning mellom den moderne og den mer tradisjonelle måten å uttøve mammarollen på. Gjennom sitatet impliserer Listhaug at hennes mor i større grad enn henne selv prioriterte familielivet fremfor karrieren. Journalisten beskriver Listhaugs følelser rundt dette: ”Et snev av dårlig samvittighet er der, men hun er likevel sikker på at hun gjør det rette.” Den litt dårlige samvittigheten som journalisten beskriver er her med på å understreke Listhaug som en god mor. Det er nesten slik at hun må ha litt dårlig samvittighet for å bli ansett som moderlig. Hvis

hun prioriterte karrieren uten et snev av dårlig samvittighet for sin datter, hva slags mor, eller kvinne ville hun da vært? Måten omsorgsdiskursen trekkes på, er en tydelig sitering av samfunnets forventning om at moren fremdeles er den primære omsorgspersonen, selv om hun har ”lov til” å prioritere karriere også.

I portrettet tas det også opp hvordan mammarollen har forandret Listhaug som person. Journalisten skriver at *”Listhaug mener hun har hatt ’utrolig godt’ av å bli mamma”*. Deretter siteres Listhaug: *” – Det har tvunget meg til å prioritere annerledes i livet. Også er det jo en enorm glede. Jeg vil ha mange babyer jeg.”* At Listhaug mener at hun har hatt utrolig godt av å omprioritere livet sitt, sender signaler om at det var ”for mye” karriere i livet hennes, og for lite mykt innhold. Journalisten skriver videre at omstillingen var tøff, og Listhaug siteres igjen: *” – Perioden fra jeg gikk ut i fødselspermisjon til jeg fikk Signe, to dager over termin, var helt grusom, og jeg hadde store problemer med å holde meg i ro. Men når Signe endelig kom, så gikk jeg helt inn i mammaboblen. Jeg tror knapt jeg leste aviser de neste fem månedene.”* Ordet mammaboblen impliserer at det finnes en tilstand man går inn i når man blir mamma, en tilstand der barnet er i sentrum og prioriteres foran alt annet.

Alle de seks bildene i portrettet av Listhaug har en klar omsorgsdimensjon. På to av bildene er Listhaug avbildet sammen med sin 11 måneder gamle datter. På det ene gir hun datteren en kjærlig klem. På det andre vises ryggen til Listhaugs datter som sitter i gåstolen sin. Fokuset er imidlertid rettet mot Listhaug som står noen meter unna. Hun titter smilende mot datteren, mens hun står litt bøyd fremover med hendene plassert over knærne. Kroppsspråket hennes ber datteren om å komme til mamma. At begge bildene er tatt på politikerens arbeidsplass, byrådskontoret, er med på å trekke frem problemstillingen om hvordan Listhaug skal balansere rollene som fulltidsarbeidende byråd og mor.

Oppslagsbildet, som brer seg over to sider, viser en smilende Listhaug mens hun mater to kalver med tåteflaske. Et annet viser Listhaug i interaksjon med to grisunger. Hun er også avbildet sammen med en eldre kvinne på Fagerborghjemmet. Omsorgsdimensjonen er tydelig gjennom at Listhaug hjelper kvinnen med maten. Samtidig gir blikkontakten dem imellom inntrykk av en gjensidig fortrolighet. Man kan få konnotasjoner til et mor/datter- eller bestemor/barnebarn-forhold. På det klassiske nærbildet, som brer seg over én side, smiler Listhaug kjærlig, og sammen med bildeteksten får også dette bildet en klar omsorgsdimensjon: *”LYKKELIG: Rollen som småbarnsmor har gjort Sylvi Listhaug godt, og for første gang på mange år er ikke Frp det viktigste i livet hennes. Hun ønsker seg mange flere barn.”*

Sammenliknet med i portrettet av Listhaug, er morsrollen mindre i fokus i portrettet av Erna Solberg, men også her tas tidsklemma opp. Journalisten skriver: *"Men livet er blitt travlere etter at hun ble partileder for fem år siden. Det blir mange helger borte fra familien i 'den politiske sesongen', og det er minst ti år siden Erna kalte inn familie og venner til sine legendariske 17. mai-frokoster hjemme i Bergen. Likevel var det statsrådstiden som var tøffest for familien, ifølge ektemannen Sindre. Da var de to barna enda ganske små (...)."* Her konstrueres og siteres karrierekvinnen. Samtidig fungerer journalistens nevning av en nylig familieferie til Tenerife, samt en beskrivelse av Solberg som leken i samspill med sine barn, som en demper på inntrykket av henne som en som setter politikken først. Solberg selv er ikke dirkede sitert når det gjelder verken tidsklemma eller forholdet til sine barn, hvilket gjør diskursen om den omsorgsfulle politikerens mindre personlig og følelsesladet enn i portrettet av Listhaug.

Hanne Bjurstrøm får ingen spørsmål om tidsklemma. Hennes barn nevnes kun i faktaboksen, samt i én setning i brødteksten. Bjurstrøms person bygges lite opp rundt hennes forhold til barna og ektemannen, men desto mer rundt hennes oppvekst, noe jeg kommer tilbake til. Fraværet av morsrollen kan betegnes som en feilsitering av både den tradisjonelle og den moderne formen for kvinnelighet. Portrettet fungerer som et eksempel på at kvinner kan være interessante som portrettobjekter uten at morsrollen og tidsklemma blir persondefinerende tema, verken i tekst eller bilder. Man kan samtidig spekulere i om Bjurstrøm bevisst har utelatt å snakke om ekteskapet og barna, for slik å iscenesette seg som et forbilde for unge, "moderne" kvinnelige velgere. På samme måte kan man spekulere på om Listhaug har iscenesatt seg som omsorgsperson for å kapre mer konservative velgere. Ifølge Beck & Beck-Gernsheim (1995:29) er moderskap fremdeles det sterkeste båndet til den tradisjonelle kvinnerollen.

Heller ikke Anne-Grete Strøm-Erichsen blir konfrontert med tidsklemma. Dette har sannsynligvis å gjøre med at hennes barn er godt voksne. Hennes sønn blir likevel brakt på bane når det er snakk om å sende soldater ut i krig. Journalisten skriver: *"For forsvarsministeren er det ikke vanskelig å sette seg inn pårørendes følelser og tanker når sønner og døtre vil dra i krigen. Sønnen Joachim er i forsvaret. (...)"* På denne måten bygger journalisten Strøm-Erichsen opp som empatisk, en egenskap som er forbundet med tradisjonelle forestillinger om kvinnelighet. Journalisten spør videre: *"Hvordan var det for deg som mamma å ha en sønn i krigen?"* Journalisten er tydelig ute etter å finne moderligheten i Strøm-Erichsen, og får det hun etter all sannsynlighet ønsker: *"– Jeg husker*

på en prikk hvor jeg var da han ringte og fortalte at han skulle dra. Det var som å få en diger stein i magen.”

Portrettet trekker på diskursen om den omsorgsfulle politikerens også i avsnittet der Strøm-Erichsen forklarer hvorfor hun som IT-utdannet valgte politikken: ”– *Da barna var små bodde vi i Fyllingsdalen som var en ny bydel i Bergen. I nærheten var det et veldig fint vann. Vi har en datter som er funksjonshemmet og jeg tenkte at det kunne vært fint med en gangvei rundt det vannet slik at jeg kunne trille datteren min der når vi gikk tur. Om du vil gjøre noe for nærmiljøet og få til forandringer, kan du enten skrive i avisen og si at noen burde gjøre noe med saken, eller du kan bli politiker. Så jeg tenkte ja vel, da må jeg melde meg inn i et politisk parti (...).*” Rollen som mor og omsorgen for den funksjonshemmede datteren fremstår i det hele tatt som det som trigget det politiske engasjementet i henne.

Anledningen til portrettet av Gro Harlem Brundtland er at hun fyller 70 år, og portrettet skiller seg fra de andre portrettene ved at det i stor grad er en oppsummering av Harlem Brundtlands liv. Selv om politikk og karriere er sentrale tema, er det private og personlige emner som opptar mest plass. Journalistene har punktoppsummert portrettet i fire svært private tema, som alle trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politikerens*: (1) sønnens selvmord, (2) barnebarnet Julie, (3) livet med Arne Olav etter hjerneslaget, (4) morens spontanaborter. Harlem Brundtland slipper journalistene, og slik også leserne, nært innpå seg ved åpent å fortelle om følelsene rundt sønnens selvmord og det nære forholdet hun har til hans datter: ”– *Julie var jo seks måneder i mors liv da Jørgen døde. Det var veldig spesielt da hun ble født tre måneder senere. Jørgen dominerte veldig mine tanker og følelser i mange, mange år. Men så var i hvert fall Julie der, det var noe etter ham.*” Det sterke båndet til barnebarnet trekkes også frem på forsiden av VG Helg med tittelen ”*Sønnens selvmord: Barnebarnet Julie ble Gros trøst*”. Harlem Brundtland forteller også om hvordan hun ble påvirket av spontanabortene til sin mor, som ønsket seg et fjerde barn: ”– *Du får skrekken når du ser en mor stadig gråte fordi hun mister et nytt svangerskap. Jeg var veldig preget av tanken: Jeg håper ikke at jeg er sånn som ikke kan få barn. Så jeg bestemte meg for at, nei, jeg skal ha fire barn.*” Leseren får ikke bare vite hva som har skjedd i Harlem Brundtlands liv, hennes uttalelser om barn og barnebarn er i det hele tatt svært ladete med følelser, og hun fremstår som moderlig. Portrettet trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politikerens* på en annen måte enn i de andre portrettene. Det er ikke tidsklemma som er utgangspunktet for det sterke fokuset på morsrollen, barn og barnebarn, men altså sønnens selvmord – et i utgangspunktet mye mer følelsesladet tema enn tidsklemma.

Det sterke familiefokuset i portrettet av Harlem Brundtland er også synlig i fotoutvalget. Fire bilder er gamle familiebilder. Foruten et foto av storfamilien, er Brundtland avbildet mens hun leser for barnebarnet Julie på hytta i Nordmarka. Også et bilde av Harlem Brundtland på båttur sammen og sin nå avdøde sønn, er inkludert. De private innblikkene gjør den tidligere statsministeren til noen man kan identifisere seg med. Hun fremstår som ”en av oss”.

Diskursen om parforholdets organisering og betydning

Når det gjelder kjærlighet og samliv, lever alle de fem portrettede kvinnene i ekteskap. Listhaug og ektemannen beskrives av journalisten som et par som *”fortsatt er stormende forelsket”*, noe som bekreftes i et direkte sitat fra Listhaug: *”– Jeg er skikkelig nyforelsket ennå jeg.”* Journalisten avslutter sistnevnte sitat med *”kniser hun”*, hvilket gir utsagnet en slags småpikaktig fremtoning, som til en viss grad fratar Listhaug noe av den politikerautoriteten som blir bygget opp i begynnelsen av portrettet. Det hele begynner nemlig med et tilbakeblikk til 2002, da Listhaug vant Fremskrittspartiets eliteskole foran han som senere skulle bli hennes ektemann. Med andre ord starter portrettet med å befeste Listhaug som en dyktig politiker, dyktigere enn sin kommende ektemann. Samtidig sier Listhaug følgende: *”– Jeg bruker å si at Espen like gjerne kunne vunnet. Han er min beste rådgiver.”* Her tillegger Listhaug sin seier en grad av tilfeldighet. Når hun beskriver ektemannen som sin beste rådgiver, gir hun ham noe av æren for sin fremgang som Frp-politiker. Samtidig kan man si at rådgiver-stempelet gir ham en slags hjelperolle, noe som tradisjonelt er en kvinnelig posisjon (som kona til Fogh Rasmussen i portrettet av ham). Denne posisjonen understrekes også når Listhaug kommenterer eliteskole-seiren: *”– Men jeg tenkte ikke over at han var så kjekk egentlig. Jeg var bare helt besatt på å vinne, jeg!”* I dette tilfellet kan vi snakke om både en sitering og en feilsitering av den tradisjonelle kvinnerollen. En sitering ved at Listhaug tillegger sin suksess en grad av tilfeldighet, en feilsitering ved at hun gir mannen en slags hjelperolle.

Harlem Brundtlands ektemann spiller en stor rolle i portrettet av henne. Ikke bare er han en del av hennes livshistorie, men han er fysisk til stede under intervjuet. Han er med på oppslagsbildet som brer seg over to sider. Det viser ham og Harlem Brundtland sittende på en benk utenfor hytta, den tidligere statsministeren med en hånd på ektemannens lår, mens de ser leende på hverandre. Harlem Brundtland forteller åpent om hvordan ektemannens hjerneslag har *”forandret litt av innholdet og karakteren i hverdagslivet (...)”*. Hun forteller om hva han

trenger hjelp til, og at den nye tilværelsen har påvirket antall oppdrag hun kan påta seg. Det er altså ikke bare Harlem Brundtlands ektemann som er rammet av hjerneslaget, dette er noe de er sammen om.

Når det gjelder de tre kvinnene som er portrettert i Dagsavisen, spiller samliv og følelser rundt ekteskapet en nærmest ikke-eksisterende rolle sammenliknet med i VG-portrettene. Foruten som et punkt i en faktaboks, nevnes Bjurstrøms ektemann én gang: ”– *En annen god ting med SU-tida var jo at det var der jeg traff mannen min. Han var liksom den store skolepolitiske tenkeren i SU, så det ble regnet som litt av et varp da jeg stakk av med ham!*” I portrettet av Solberg nevner journalisten ektemannen som en del av en familieferie til Tenerife. Han blir også brukt som kilde til hvordan Solbergs jobb påvirker familielivet. I motsetning til i portrettet av Bjurstrøm, får vi ikke vite noen ting om Høyre-lederens egne tanker om samlivet med ektemannen.

Mannen til Strøm-Erichsen nevnes i faktaboksen, men utover det tar han ingen plass i portrettet. At ekteskapet nesten ikke i det hele tatt er persondefinerende i de tre Dagsavisen-portrettene, oppfatter jeg som en feilsitering av den tradisjonelle kvinnerollen, men en delvis sitering av den moderne. Med delvis sikter jeg til at kvinner i dag generelt er mer selvstendige enn tidligere. For eksempel gjør kvinners økte deltagelse i arbeidslivet dem mindre avhengige av mannen økonomisk. Når journalister skal portrettere karrieremessig fremgangsrike mennesker, som politikerne i denne oppgaven er, har en større rolleliste å arbeide med. Slik blir det også rom for å utelukke det private, som for eksempel kjærlighetsforhold. At de to VG-portrettene av Listhaug og Harlem Brundtland likevel trekker sterkt på *diskursen om parforholdets organisering og betydning*, kan ha å gjøre med at avisen er mer tabloid enn Dagsavisen, hvilket ofte betyr et større fokus på det private og følelsesmessige.

Diskursen om oppvekstens betydning

Hanne Bjurstrøms barndom er til stede allerede i tittel og ingress. Anledningen til at Bjurstrøm er portrettert, er at hun er Norges forhandlingsleder under FNs klimatoppmøte i København. Hun har også en tilknytning til København fra sin barndom, noe journalisten spiller på i tittelen ”*Københavnerpigen*”. Denne refererer til Bjurstrøm både som liten jente på besøk hos mormor på 60-tallet, og som politiker og deltager på klimatoppmøtet i København i 2009. Selv om man forstår journalistens forsøk på virkemiddelbruk, kan det å kalle en 49 år gammel statsråd for ”pige” være med på å umyndiggjøre henne.

Brødteksten åpner med et tilbakeblikk til København en morgen på 60-tallet: *"To små jenter fra Bjølsen har nettopp gått i land fra danskebåten, og tripper av spenning ved tanken på å møte sin danske mormor igjen. De vet godt at så snart de ser henne, vil de bli overøst av klemmer godterier, og etterpå skal de kanskje i Tivoli (...)." Skildringen forstsetter, før vi med ett er tilbake i 2009, der teksten glir over til å handle om klimaforhandlingene. Senere i teksten blir oppveksten igjen et tema (nå i Oslo), og den vies særs stor plass sammenliknet med i de andre portrettene. Vi får vite at Bjurstrøm har vokst opp i en blokkleilighet på Bjølsen, med meget politisk engasjerte foreldre. Hennes etos som politiker bygges opp gjennom beskrivelser av en politisk aktiv oppvekst. Journalisten skriver at Bjurstrøm som 12-åring engasjerte seg i EU-spørsmålet: *"(...) Hun gikk med ja-buttons og drev den rene kampanjen i skolegården, og var dypt og ekte deprimert dagen etter nederlaget i folkeavstemningen."* Det tegnes et bilde av en person som alltid har vært politisk engasjert, en som rett og slett er født inn i politikken. Journalisten fortsetter: *"På tross av sin sterke kjærighet til EU gikk Hanne Bjurstrøm likevel inn i Sosialistisk Ungdom i tenårene. Hun var opptatt av feminisme, og deltok i de tradisjonelle studiesirklene som gjerne kretset om Simone de Beauvoirs 'Det annet kjønn'. Hun danset til Gloria Gaynor, men likte også dikt av Rudolf Nilsen, og skal ha vært ett av de yngste og livligste innslagene i gjengen av alvorlige, dogmatiske leninistgutter (...)." Her konstrueres Bjurstrøm som en kontrast til guttene. Samtidig gir det å være deltager i en guttegjeng inntrykk av en person som ikke er redd for konflikter og diskusjoner. Å være tøff er en egenskap som tradisjonelt konnoteres maskulint. At Bjurstrøm ser ut til ha vært et akseptert innslag i *"gjengen av alvorlige, dogmatiske leninistgutter"*, gjør at egenskapene knyttet til dem til en viss grad også realiseres i konstruksjonen av Bjurstrøm.**

Den unge utgaven av Bjurstrøm fremstår som intelligent og ambisiøs – en som har noe å komme med. I mye større grad enn de andre portrettede kvinnene, blir Bjurstrøm definert ut fra sin oppvekst og bakgrunn. Når portrettet trekker på *diskursen om oppvekstens betydning*, blir det personlig. Leseren får bli med bak politikerfasaden og Bjurstrøm blir lettere for leseren å identifisere seg med.

I portrettet av Anne-Grete Strøm-Erichsen er hennes oppvekst og barndom utelatt, hennes bakgrunn vies imidlertid noe plass. Heller ikke Erna Solbergs oppvekst er prioritert. I tillegg til at hun vokst opp i Bergen med mor og to søstre, er det eneste vi får vite at *"(...) Erna i sin ungdom var en kjekk og flink speiderleder, som likte å sitte pent ved bordet og høre*

på når de vokse snakket". Dette gir inntrykk av en pertentlig personlighet, og man kan få konnotasjoner til det såkalte "flink pike-syndromet".

I liket med vinklingen av Bjurstrøms portrett, spiller vinklingen i Listhaugs portrett delvis på bakgrunnen hennes. Listhaug har vokst opp på bondegård, og hun er odelsjente. Tittelen er *"Sylvis vanskelige valg"*, der "valg" er spesielt uthevet. I ingressen får vi vite hva det vanskelige valget angivelig skal være: *"– Gården skal ikke ut av familien vår, fastslår Sylvi Listhaug (31). Likevel dro odelsjenta fra Sunnmøre til Oslo for å bli Siv Jensens heteste kronprinsesse."* Portrettintervjuet er altså vinklet på konflikten mellom Listhaugs roller som (1) odelsjente på familiegården på Sunnmøre, og (2) fremtredende Frp-politiker med base i Oslo.

Tittelen sier to ting, (1) at Listhaug har tatt et valg og (2) at dette valget var vanskelig. Brødteksten sier imidlertid ingen ting om at Listhaugs valg var vanskelig, verken gjennom indirekte eller direkte sitat. Journalisten skriver til og med at Listhaug ser på ansvaret for å holde gården i familien som et privilegium, ikke en byrde, og at hun ikke er fremmed for å flytte tilbake til Sunnmøre. Slik jeg ser det finnes det ikke dekning for tittelen i brødteksten. Vinklingen fremstår som en konstruert konflikt mellom en kvinnes karriere og hennes "forpliktelser" på hjemmebane. Det skal imidlertid sies at tittelen kan tolkes på en annen måte – nemlig at den spiller på det forestående stortingsvalget.

Om Listhaugs barndom får vi blant annet vite at hun hadde et nært forhold til bestemoren. Listhaug beskriver følelsene sine rundt bestemorens død: *"– Vi hadde et utrolig nært og varmt forhold, og det å miste henne er noe av det vanskeligste jeg har opplevd. Det tok veldig lang tid før jeg kunne snakke om henne uten å gråte. På dødsleiet sa jeg til henne at 'dersom jeg får en jente en gang, så skal hun hete Signe.' Og sånn måtte det bli."* Sitatet er svært personlig og følelsesladet, og muligheten for identifikasjon er i stor grad til stede.

Om Listhaugs vei inn i politikken skriver journalisten: *"Og historien, den startet på Sunnmøre, i 1998, da Sylvi vinket farvel til mamma på rutebilstasjonen i Ålesund – og reiste på sin aller første politiske samling. Møtet med Fremskrittspartiets Ungdom skulle forandre livet hennes."* Særlig på grunn av journalistens bruk av fornavnet får man inntrykk av at Listhaug er veldig ung, kanskje et barn, på dette tidspunktet. I virkeligheten var Listhaug 21 år da hun *"vinket farvel til mamma på rutebilstasjonen"*. Gjennom journalistens beskrivelse av avskjedsøyeblikket siteres samfunnets forventninger om et sterkt mor-datter-forhold, og at det er mor som er den primære omsorgspersonen – den man reiser fra.

Gro Harlem Brundtland er eldre enn de andre portrettobjektene, hvilket kan forklare hvorfor teksten handler om hennes voksne liv. Det nærmeste leseren kommer oppveksten hennes, er beskrivelsen av morens spontanaborter. Heller ikke Harlem Brundtlands vei inn i politikken prioriteres i brødteksten, men hennes karriere er oppsummert i en faktaboks.

Diskursen om det ytres relevans

I VG-portrettene av Listhaug og Harlem Brundtland vies det overraskende lite plass til utseendebeskrivelser, avisens tabloide status tatt i betraktning. I Harlem Brundtlands tilfelle kan man spekulere på om det har med hennes alder (69) å gjøre, men heller ikke 31 år gamle Listhaugs utseende er særlig utsatt for betraktning. De få beskrivelsene som er inkludert handler om klær: *"Listhaug ønsker oss velkommen korrekt antrukket i drakt og høye hæler."* Drakt og høye hæler blir her stående som et symbol på en såkalt karrierекvinne. Samtidig gir høye hæler sexy konnotasjoner. Dette er den eneste gangen utseende til Listhaug beskrives, sett bort ifra i en bildetekst: *"ODELSJENTE: Sylvi Listhaug er nesten på gamle trakter, i grisebingen på Lindeberg i Oslo. Kanskje bytter hun ut høye hæler med støvler en gang i fremtiden."* Her fungerer to ulike par sko – høye hæler og støvler – som symboler på to forskjellige liv.

Heller ikke i portrettet av Gro Harlem Brundtland vies det mye plass til utseendebeskrivelser, kun ett lite avsnitt, der journalistene trekker sammenlikninger mellom Harlem Brundtland og Haakon Lie: *"Tømmerhoggerskjorten hun har iført seg i dag er så grov at man kan mistenke henne for å ha bestemt seg for å gå i partilegendens fotspor."* "Tømmerhoggerskjorten" gir konnotasjoner til adjektiv som tøff, robust, sterk og grov – egenskaper som tradisjonelt oppfattes som maskuline. Harlem Brundtland har altså gjennom tømmerhoggerskjorten ikledd seg tradisjonelle, maskuline egenskaper, som man kan få inntrykk av at er nødvendige for å bli sett på som en partilegende.

De tre Dagsavisen-portrettene av Bjurstrøm, Solberg og Strøm-Erichsen varierer veldig i fokus på utseende. Mens Bjurstrøms utseende ikke beskrives i det hele tatt, er både klær og kropp kommentert i portrettet av Solberg: *"(...) med ett står hun foran oss i all sin velde, høyt oppå et bord, storvokste Erna (...)"* Videre skriver journalisten: *"(...) ennå er drakten hennes solid og knallblå, håret nystripet, ansiktet brunt og friskt etter påskeferien med mann og barn på Tenerife."*

Den mest inngående utseendebeskrivelsen får Anne-Grethe Strøm-Erichsen. I tillegg kommer den tidligere enn i de andre portrettene, faktisk allerede i brødtekstens første setning:

"Solen skinner ubarmhjertig gjennom panoramavinduer og hviler på forsvarsministerens mørkeblå, alvorlige dress. Anne-Grethe Strøm-Erichsen tar imot oss med et bredt smil, den ikke fullt så alvorlige røde leppestiften og anstrøket av øyenskygge gir henne mer autoritet enn all verdens stramme antrekk. Til tross for at det stormer er hun rolig nok til å legge en perfekt eyeliner. Der kunne oberster og generaler ha litt å lære. Hennes framtoning er usedvanlig liten og slank, men det kan selvsagt skyldes størrelsen på kontoret. For å si det sånn: her er det plass til et halvt militærkompani." I dette første avsnittet av brødteksten, bygger journalisten opp personinntrykket av forsvarsministeren utelukkende gjennom beskrivelser av sminke, klær og kropp. Ifølge journalisten utstråler Strøm-Erichsen autoritet gjennom sminken sin, og den perfekte eyelineren blir stående som et symbol på en som holder hodet kaldt. Ideen om at kvinner kan være ekstremt tøffe og selvstendige "whilst also maintaining perfect make-up and wearing impossible shoes", står sterkt i dagens medier, ifølge Gauntlett (2008:284). Når journalisten skriver at solen skinner ubarmhjertig gjennom vinduet, kan man få inntrykk av at det betyr at den avslører noe ved hennes utseende. Kan det være snakk om rynkene hennes?

Stormen rundt Strøm-Erichsen, som journalisten refererer til i det første avsnittet, dreier seg om at Forsvarets sikkerhetstjeneste FOST er siktet for brudd på sikkerhetsloven. Etter å ha beskrevet denne stormen, skriver journalisten: *"Og midt i dette står Anne-Grete Strøm-Erichsen stødig på høye hæler."* Høye hæler fungerer som et symbol på femininitet, og journalisten gir inntrykk av at Strøm-Erichsen står stødig i stormen på tross av at hun er kvinne, på tross av sin femininitet.

Diskursen om den tøffe politiker

Portrettet av Anne-Grete Strøm-Erichsen er det som klart trekker på *diskursen om den tøffe politiker*. Teksten tar opp hvordan forsvarsministeren klarer seg gjennom stormen etter at Forsvarets sikkerhetstjeneste (FOST) ble siktet for brudd på sikkerhetsloven. Strøm-Erichsen kommer godt ut av de kritiske spørsmålene journalisten stiller henne. Gjennom de direkte sitatene fremstår hun som både kunnskapsrik og en som har kontroll. Under mellomtittelen "Cowboyland" blir imidlertid forsvarsministerens kjønn et tema. Journalisten skriver: *"I sirkuset rundt etterforskningen av FOST har miljøet i Forsvaret og ikke minst klimaet mellom de forskjellige tjenestene blitt karakterisert som ugreie, med en machokultur i fri utfoldelse. Og man kan spørre seg om hvordan det er å være kvinne og sitte som politisk ansvarlig, spesielt når en skandale rulles opp. Det er liten tvil om at en forsvarsminister må forholde seg*

til langt tøffere typer enn 'gutteklubben grei', bare spør forgjenger Kristin Krohn Devold, også kalt Dolly." Her tar journalisten utgangspunkt i at Strøm-Erichsen har det vanskeligere enn en mann ville hatt det i samme posisjon. Journalistens bruk av begrepet machokultur kan leses som en sitering av samfunnets hegemoniske oppfatning av hva det vil si å være macho, eller altså maskulin, og det er lett å oppfatte Strøm-Erichsen som en motsetning til dette. Med mellomtittelen "Cowboyland" dukker det opp konnotasjoner som for eksempel sterk, tøff, vill, pistoler osv. En kvinne kan vel ikke føle seg hjemme i cowboyland, kan hun?

Journalisten fortsetter i kjønssporet og spør: "*Er det en høyere terskel for hva kvinner kan tillate seg når det gjelder dumme og politisk ukorrekte innspill?*" Ved bare å stille dette spørsmålet impliserer journalisten at kvinner må prestere mer enn menn for å betraktes som seriøse politikere. Strøm-Erichsens svarer: "*Det tror jeg kanskje. Det er nok mye lettere for menn å få lov til å vise forskjellige sider av seg selv. Jeg er litt redd for å si det, men jeg har tenkt mye på det der.*" Både spørsmålet og svaret er, slik jeg ser det, en reproduksjon, eller altså en sitering av vår kulturs oppfatning av virkeligheten for mannlige og kvinnelige politikere. I dette tilfellet blir det vanskelig å unngå å trekke frem reaksjonene etter portrettintervjuet av Inger Lise Hansen (KrF) i Det Nye i mars 2010. VG skrev blant annet følgende i en ingress (Hegvik 2010): "*Først rystet hun KrFs innerste grunnvoller med oppsiktsvekkende utspill: Nå poserer nestleder Inger-Lise Hansen i utringet underkjole og viser mye lår i motebladet Det Nye.*" Spørsmålet er om reaksjonene ville vært like kraftige om en mannlig politiker stilte opp på samme måte i et herremagasin.

Den dyktige og stødige politiker Strøm-Erichsen i utgangspunktet fremstår som, blir altså utfordret av et sterkt fokus på hennes kjønn. Rett etter avsnittene om Strøm-Erichsen som kvinnelig leder i et mannsdominert felt, lister journalisten opp "*en solid politisk bakgrunn*". Plasseringen av dette avsnittet kan gi inntrykk av at journalisten forsøker å rettferdiggjøre en kvinne som forsvarsminister. En kvinnelig forsvarsminister må forklares – hun er "den andre". Også Strøm-Erichsen selv er med på å iscenesette seg som en unormalitet. Da journalisten spør hva hun tenkte da hun fikk jobben, svarer Strøm-Erichsen: "*Min første tanke var: for første gang må du ha vett på å si nei til noe.*" Journalisten fortsetter: "*Men det hadde du altså ikke vett på?*" Strøm-Erichsen svarer: "*Jeg hadde ikke det. Dette er en jobb med mye bråk, det skjer mye og det er høyt støynivå. Men, så er det nå engang slik at når du får tilbud om å bli statsråd så betyr det at de som spør deg har tenkt at du kan gjøre jobben. Så det tok ikke lang tid før jeg konkluderte med at jeg ikke kunne si nei til en slik utfordring.*" Selv om hun her henter seg inn, så siterer Strøm-Erichsen en oppfatning om at

jobber der mye skjer, der det er bråk og høyt støynivå, er jobber for menn. Etter dette stiller journalisten nok et spørsmål som er med å konstruere forskjellsmarkører mellom Strøm-Erichsen og Forsvaret: ”– *Forsvaret har rykte på seg for å være preget av en sterk machokultur og et vanskelig språk fullt av ubegripelige forkortelser?*” Strøm-Erichsen blir stående som et symbol for det feminine, i kontrast til det maskuline Forsvaret.

Jeg har allerede nevnt journalistens fokus på Strøm-Erichsens erfaringsbakgrunn. Både hennes tidligere verv som byrådsleder og ordfører blir nevnt. Selv forklarer Strøm-Erichsen hvordan hun trinnvis har klatret i politikken: ”*Så jeg meldte meg inn i lokallag og gikk alle gradene fra bydelslag til varamann til bystyret, og inn i formannskapet til fraksjonsleder på skole, leder av skolestyret, leder av næringsstyret, leder av kultur og fritid, og absolutt hvert eneste trinn.*” I faktaboksen lister journalisten opp hennes ingeniørkarriere. Det tegnes i det hele tatt opp et bilde av Strøm-Erichsen som en svært erfaren og kunnskapsrik statsråd. Hennes politiske bakgrunn og kompetanse vies mye større plass enn i de andre portrettene, og en kan få inntrykk at det er for å legitimere henne som forsvarsminister. Som tidligere skrevet: En kvinnelig statsråd på et mannsdominert samfunnsområde krever en forklaring.

Under mellomtittelen ”Spydde i F16”, kommer temaet militærfly på banen. Journalisten beskriver Strøm-Erichsens kontor, der modellflyene står ”*pent på rekke og rad*”. På det ene av portrettets to bilder er forsvarsministeren avbildet leende med ett modellfly i hver hånd. Det hele fremstår svært iscenesatt. Man får nesten inntrykk at hun leker forsvarsminister.

Når Strøm-Erichsen snakker om bestillinger og kjøp av jagerfly, følger journalisten opp med følgende utsagn: ”– *Du er ikke redd for å slå om deg med kredittkort i flybutikken, nei.*” Selv om kommentaren etter all sannsynlighet var humoristisk ment, avtegnes og siteres myten om den shoppinggale kvinnen uten kontroll. Videre skriver journalisten: ”– *Tøffere enn sitt rykte har hun likevel latt seg overtale til å bli med opp i et F16 jagerfly. Hun passerte den fysiske testen med glans, og syntes det var fantastisk å sveve over skyene selv om hun spydde som en gris*”. Hva ryktet sier om Strøm-Erichsens tøffhet, får leseren ikke vite, men man gis inntrykk av at det var uventet at hun tok utfordringen. Kan det være fordi hun er kvinne? Mot slutten av portrettet dreier teksten inn på at Strøm-Erichsen, med journalistens ord, ”*er blitt mye mindre redd etter at hun ble Forsvarsminister*”. Underforstått er Forsvaret en skole der den feminine kan bli mer maskulin – altså tøffere.

Portrettet av Erna Solberg trekker på *diskursen om den tøffe politikeren* blant annet ved å gjøre opp status rundt hennes lederposisjon i Høyre. Tittelen ”*Storesøstra fra Høyre*”

gir et bilde av en som har vært med lenge. Ordet ”storesøstra” gir konnotasjoner til en som passer på og tar ansvar, samt en som har oversikt, innsikt og erfaring. Cirka midtveis i portrettet underbygges tittelen. Journalisten skriver: *”(...) Akkurat nå fremstår Erna som den litt kjedelige og fornuftige storesøstra i Høyre: Hun som betaler alle regningene ved forfall, den kunnskapsrike dama som kan svare på alle spørsmål i Trivial Pursuit, og som dessuten kan supplere med et par ekstra statistiske fakta ingen egentlig har lyst til å vite. Hun er den ryddige, litt irriterende storesøstra som ringer deg og sier formanende: 'Nå må du ikke glemme at mamma fyller 70 år på søndag. Ja, jeg har allerede kjøpt gave. Skal jeg skrive navnet ditt på kortet?' (...)”* I liket med i *diskursen om oppvekstens betydning*, kan man få konnotasjoner til det såkalte ”flink pike-syndromet”.

Når journalisten skal forklare Solbergs suksess, brukes begrepene ”Jern-Erna” og ”Erna-effekten”. Hun fremstilles altså som en sterk og tøff politiker, en som påvirker og utgjør en forskjell. På det tidspunktet Solberg er portrettert, mai 2009, er hun imidlertid utsatt for sterkt press. Journalisten utdyper: *”I de fire årene siden valget i 2005, bare avbrutt av et brukbart kommunevalg, har Erna måttet leve om rykter om intern misnøye i partiet, at hun ikke ’leverer’ som leder, at hun er for tam på TV, at hun ikke skaper begeistring og at hun lever i skyggen av Siv Jensen. Ja noen vil hevde at den eneste grunnen til at Erna fortsatt sitter, er at ingen parti ville finne på å bytte leder i et valgår.”* Journalisten forsetter med å stille Solberg til veggs med en rekke spørsmål om det kommende valget og hennes lederposisjon: (1) *”– Dette er jo et briste- eller bærevalg for deg som politiker?”* (2) *”– Jeg er klar over det, men det er jo viktig for et parti hvem som skal lede det..?”* (3) *”– Men altså, en del av deg må jo være interessert i hvordan din egen innsats blir vurdert når valgkampen skal oppsummeres...?”* (4) *”– Føler du at du har støtte i partiet?”* (5) *”– Men det er vel ikke helt den store begeistringen for deg i partiet?”* Journalisten går altså hardt ut, men Solbergs relativt nøkterne svar gjør at journalisten beskriver hennes holdning til sitt eget politiske liv som flegmatisk, altså rolig og upåvirkelig. Journalisten serverer i det hele tatt mange beskrivelser av Solbergs personlighet. Hun er *”den siste til å gi opp når det ser mørkest ut, den siste til å innse at slaget virkelig er tapt”*. Hun skal også ha *”en stayerevne verre enn Gro”*. Journalisten skriver: *”Når andre blir slitne, får Jern-Erna tilsynelatende bare mer energi – selv skal hun ha sagt at hun har for mye jern i kroppen. Hun beskrives likevel som en lyttende, omsorgsfull sjef som ikke henger over skuldra di, men gir deg frihet og tillit, og i tillegg husker bursdagen din.”* De siste beskrivelsene er egenskaper som konnoteres feminint, og de er til en viss grad med på å myke opp ”Jern-Erna”.

Solberg får både sine sterke og svake sider fremhevet. Men de svake sidene (tam på tv, skaper ikke begeistring, i skyggen av Siv Jensen) trekker henne ikke nødvendigvis bare ned. Beskrivelser av nedturer gjør også at portrettobjektet får mulighet til å fremstå som en som takler nedturene, en som tåler en trøkk. Det er ikke nødvendigvis slik at politikerne som fremstår som de sterkeste er de som aldri får fremhevet sine svakheter.

Portrettet av Hanne Bjurstrøm trekker på *diskursen om den tøffe politiker* på en annen måte enn portrettene av Strøm-Erichsen og Solberg. Bjurstrøm – regjeringens sjefsforhandler under klimatoppmøtet i København – blir i motsetning til de to andre ikke stilt til veggs med samme grad av kritiske spørsmål rundt sin politikerrolle. Dette kan ha å gjøre med at hun er en nykommer på politisk toppnivå. Fremstillingen av henne er mer glorifisert. Hun får blant annet spørsmål om hun gleder seg til klimaforhandlingene, samt hva hun er mest spent på om de får til. Bjurstrøm får i det hele tatt snakke mye om klimapolitikk og klimaforhandlinger. Det blir også et tema hvor mye tid og krefter forhandlingene vil ta. På spørsmålet fra journalisten om hun gleder seg, svarer Bjurstrøm blant annet at det *”kommer til å bli sååå mye jobbing i København”*. Journalisten spør: *”– Du går rundt og stålsetter deg?”* Bjurstrøm svarer: *”– Du psyker deg liksom inn på at du nå skal jobbe 20 timer i døgnet i to uker.”* Her gir Bjurstrøm inntrykk av seg selv som en person som tåler høyt arbeidspress. Journalisten fortsetter: *”For foran Bjurstrøm ligger 14 dager fylt med møter, dokumentarbeid og tøffe forhandlinger med statsledere og delegasjoner fra 189 land. Og selv om København fortsatt har flotte butikker, kommer ikke Hanne Bjurstrøm til å rekke å gå i en eneste av dem.”* Som i portrettet av Strøm-Erichsen siterer journalisten myten om den shoppinggale kvinnen. I et direkte sitat understreker Bjurstrøm at hun bare kan glemme butikker, før journalisten spør: *”Rent husmormessig var jo dette litt dårlig timing? Midt i julestria?”* Det er mulig spørsmålet rommer en ironisk distanse til forventningen om at kvinnen er ansvarlig for styr og stell i hjemmet, men uansett siterer journalisten her en tradisjonell forstilling om kvinnekjønn. Bjurstrøm svarer: *”– Eh, jeg tror nok ikke jeg er så eminent husmor ellers heller, da. Jeg har heldigvis en ålreit mann som er flink til å lage mat. Men det er jeg som står for grunnstruktur og organisering, og ... sånt. Og så er jeg veldig effektiv på handling! Ja, jeg handler både raskt og effektivt når noe skal handles!”* I dette sitatet begynner Bjurstrøm med å iscenesette seg som en motsetning til den tradisjonelle kvinneverollen. Samtidig siterer hun den samme rollen ved å si at hun står for grunnstruktur og organisering, samt at hun er effektiv på handling. Journalisten forsetter i handlesporet og spør: *”– Du skriver lister, eller...?”* Bjurstrøm svarer: *”– Nei, nei, ikke noe sånt. Jeg skriver ingen lister. Jeg er en ekte*

impulshandler. Dessuten er gavene mellom mannen min og meg veldig enkle i år. Vi har nettopp bygd hytte på fjellet, så 'ting til hytta' er liksom det vi ønsker oss. Men, ja, du kan si jeg er en effektiv impulshandler!" Igjen blir myten om den shoppende kvinnen sitert. Fokuset på shopping henger altså klart sammen med Bjurstrøms kjønn. En mannlig sjefsforhandler ville neppe fått spørsmål om hvorvidt han ville få tid til å besøke Københavns butikker. I likhet med Strøm-Erichsen blir Bjurstrøms politikerautoritet utfordret av en slags sitering av forventningene knyttet til kvinnekjønn. Portrettet av Bjurstrøm skiller seg likevel fra portrettet av Strøm-Erichsen ved at førstnevntes kjønn ikke trekkes inn i spørsmål knyttet til hennes politiske virke. Vi ser heller ikke det samme behovet for å rettferdiggjøre at Bjurstrøm som kvinne har fått stillingen som sjefsklimaforhandler, slik det rettferdiggjøres at Strøm-Erichsen som kvinne er forsvarsminister. Trolig har det å gjøre med at virkeområdet sistnevnte arbeider innenfor i større grad konnoteres maskulint.

Som tidligere nevnt vies det flere avsnitt til prat rundt klimaforhandlinger og klimapolitikk, og Bjurstrøm kommer til med relativt lange sitater. Hun fremstår som både kunnskapsrik og erfaren. Dette inntrykket utfordres dog noe når journalisten tar opp at Bjurstrøm er uerfaren i sin omgang med Stortinget. Bjurstrøm sier: *"– Jeg er ikke vant til Stortinget, jeg. Jeg er utrolig spent på min første opptreden i Spørretimen."* Om at det står en stol i Stortinget med hennes navn på, tenker Bjurstrøm: *"– (...) Hvem er egentlig denne statsråden – denne Hanne Bjurstrøm?"*

Selv om portrettet av Gro Harlem Brundtland er svært orientert mot privatlivet, tar det også for seg hennes karriere, både i og utenfor politikken. En kan anta at de fleste som leser portrettet av Harlem Brundtland allerede vet mye om henne. Hun har tre perioder bak seg som Norges statsminister og oppfattes av de fleste som en landsmoder. Foruten fødselsdatoen hennes, er hele faktaboksen karriererelatert. All erfaringen hennes gjør at *diskursen om den tøffe politikeren* kommer tydelig frem i portrettet. Ganske tidlig skriver journalistene (det er to av dem) følgende: *"Hun har tatt Norges-ferie fra arbeidet med klimasaken for FNs generalsekretær og fra 'Elders' der hun arbeider med globale humanitære spørsmål, klima, helse og konflikt sammen med blant andre Nelson Mandela, Desmond Tutu, Lakhdar Brahimi, Kofi Annan, Muhammed Yunus, Jimmy Carter, Mary Robinson og Ela Bhatt."* Henvisningen til Harlem Brundtlands mektige kollegaer fungerer på samme måte som henvisningen til tidligere president George Bush i portrettet av Fogh Rasmussen: Den portrettede fremstår som svært innflytelsesrik. Journalistene skriver videre: *"Gro har også tatt ferie fra den internasjonale atomkommisjonen og Arktis-kommisjonen, de to kommisjonene hun egentlig*

skulle si nei til. Inntil hun fikk henvendelsen direkte fra sin tidligere stabssjef i Verdens helseorganisasjon (WHO), utenriksminister Jonas Gahr Støre.” Igjen ser man hvordan en henvisning til en mektig person gjør at Harlem Brundtland fremstår som enda viktigere. Samtidig fremstår hun som ettertraktet for sin kunnskap og erfaring.

Både det forestående stortingsvalget og finanskrisen er tema som trekkes frem i portrettet. Også her får man inntrykk av en kyndig og erfaren politiker. Journalistene skriver: *”Mens resten av det politiske Norge blir alvorlige i ansiktet når finanskrisen er tema, virker Gro avslappet”*. Deretter kommer et langt sitat fra Harlem Brundtland, der hun reflekterer rundt, og sammenlikner finanskrisen med tidligere krisetider. Igjen fremstår hun svært erfaren og kunnskapsrik.

Senere i portrettet kommer det frem at Harlem Brundtland ikke liker å bli feiret, at hun, med egne ord, *”aldri har vært opptatt av å være i sentrum”*. Journalistene spør: *”– Du er klar over at det høres veldig rart ut?”* Harlem Brundtland: *”– Ja, jeg skjønner jo det på en måte, men jeg har aldri likt å markere meg. Jeg tror første gang jeg frivillig tok ordet i en forsamling, var jeg nesten 30 år.”* Journalistene spør: *”– Du har følt sjenanse?”* Harlem Brundtland: *”– Ja, en slags tilbakeholdenhet mot å stikke seg frem, er kanskje en bedre måte å si det på.”* Å ikke like å stikke seg frem er noe mange ser på som en typisk kvinnelig egenskap, og at det er derfor menn besitter flere topposisjoner enn kvinner. Journalistene spør: *”– Mange vil nok tenke at man ikke kommer så langt som deg, uten å albue seg frem?”* Harlem Brundtland svarer: *”– Jeg tror det har lange røtter i min personlighet å ikke gjøre det. Jeg lurte på om det har sammenheng med at jeg var den første kvinne som ble statsminister og partileder i et stort parti. En kvinne ble ønsket av engasjerte mennesker, og på en måte båret litt frem. Jeg har erfart å bli plukket ut av andre, og så tenke: Kan jeg greie det? Da bør jeg gjøre det, for det går ikke an at jenter sier nei, heller.”* Journalistene spør: *”– Du har hatt en følelse av å bli båret frem?”* Harlem Brundtland: *”– Litte grann, ja. Men mange tøffe kamper har det vært! Jeg har også hatt motstand fordi jeg har vært kvinne, det er det ikke tvil om.”* I likhet med i portrettet av Strøm-Erichsen blir kjønn et tema, men i motsetning til i portrettet av Strøm-Erichsen er det Harlem Brundtland selv som trekker det frem. At hun sier at hun har blitt båret frem reduserer noe av det mer tøffe inntrykket man får av henne tidligere i portrettet. For å bli Norges første kvinnelige statsminister er det klart man trenger støtte, men er ikke en hver statsministerkandidat – mann eller kvinne – avhengig av andres støtte og oppmuntring for å bli statsminister?

Portrettet av Sylvi Listhaug trekker på diskursen om den tøffe politikerens ved at hun blir fremstilt som en som er på vei opp og frem. Allerede i ingressen definerer journalisten henne som *"Siv Jensens heteste kronprinsesse"*. I dette ligger det at Listhaug er en sterk kandidat til å arve partitronen. Listhaug fremstår som ambisiøs, både gjennom journalistens beskrivelse av henne og gjennom egne sitater. Selv sier hun: *"– Jeg har ekstremt høye forventninger til meg selv. Det er ingen som er så knallhard mot meg som jeg er selv."* Journalisten skriver deretter: *"Listhaug er av typen som kan se opptak av debatter der hun selv har medvirket igjen og igjen. Hun pusser og flikker, vil lære, bli bedre. Hele tiden."* Som i portrettet av Solberg siteres *"flink pike-syndromet"*. Portrettet fokuserer ikke like sterkt på hva Listhaug har oppnådd politisk, som at hun er en flink politiker: Hun har vunnet Frps eliteskole, hun beskrives som partiets kronprinsesse og en som kan bli nestleder ganske raskt, hun beskrives som en som har *"festet ekstremt lite de siste årene"* og en som har *"jobbet, jobbet og jobbet"*. Hva gjelder politiske saker og spørsmål, er det homofilt ekteskap og eldreomsorg som trekkes frem. Listhaug fremstår som engasjert i begge tema, særlig det siste. Eldreomsorg er et mykt tema politisk sett. Det konnoteres feminint, fordi omsorg tradisjonelt oppfattes som en feminin egenskap, men også fordi kvinner utgjør et stort flertall i helse- og omsorgssektoren. Det politiske engasjementet Listhaug utviser i eldreomsorgen, gjør at man straks oppfatter henne som empatisk. Det er også et mer intimt og familienært politisk tema enn for eksempel finans- og forsvarspolitik.

4.2.4 Oppsummering og sammenlikning

I dette delkapittelet oppsummerer jeg funnene mine, samt sammenlikner portrettene av de mannlige og kvinnelige politikerne. Også her tar jeg for meg diskurs for diskurs.

Diskursen om den omsorgsfulle politikerens

Det er ingen tvil om at når portrettene først trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politikerens*, så er det særlig gjennom tema som familieliv og foreldreskap. I tre av de fem portrettene av menn trer objektene frem som fedre: Giskes lykke avhenger av datteren, Johansen har dårlig samvittighet for familien, og de to eneste tingene Solheim bruker tid på er familie og politikk. De tre portrettene siterer en moderne farsrolle, der det forventes at han viser omsorgsansvar på hjemmebane. I portrettene av Giske og Johansen er det mer følelser knyttet til farsrollen sammenliknet med i portrettet av Solheim. Selv om også Fogh

Rasmussen og Knudsen er fedre, er rollen nærmest fraværende i konstruksjonen av dem. Slik siteres en mer tradisjonell maskulinitetsform – den som i liten grad knytter menn till omsorg.

Blant de kvinnelige intervjuobjektene synes *diskursen om den omsorgsfulle politiker* i portrettene av Listhaug, Harlem Brundtland, Strøm-Erichsen og Solberg, men tydeligst i førstnevnte. For eksempel har alle bildene av Listhaug en klar omsorgsdimensjon, og sammen med Brundtland er hun den eneste som er avbildet sammen med barnet sitt. I portrettet av forsvarsminister Strøm-Erichsen siteres tradisjonelle forestillinger om den empatiske og moderlige kvinnen. Fraværet av morsrollen i portrettet av Bjurstrøm kan betegnes som en feilsitering av både den tradisjonelle og moderne formen for kvinnelighet. Portrettet av henne er samtidig et eksempel på at kvinner kan være interessante portrettobjekter uten at morsrollen og den ofte tilhørende tidsklemma blir persondefinerende tema.

Sjongleringen av tid mellom jobb og familie tas opp i portretter av både menn (Johansen og Solheim) og kvinner (Listhaug og Solberg). Ifølge Eide (2000a:187) får lederkvinner oftere enn ledermenn spørsmål om hvordan de ordner privatlivet sitt. Jeg finner ikke støtte for dette i de ti portrettene jeg har nærlest, men materialet er selvfølgelig for lite til å konkludere med at Eides påstand ikke lenger er gyldig. Det interessante er imidlertid at tidsklemmetemaet mykner opp de mannlige politikerne, mens kvinnene til en viss grad hardnes. Når for eksempel Johansen uttrykker dårlig samvittighet for at han er lite sammen med barna, gir dette ham en mykere form for maskulinitet, han trer frem som far. Men når Listhaug uttrykker dårlig samvittighet for at hun i større grad enn sin mor prioriterer karriere, er dette med på å gjøre henne hardere i kantene. I portrettene av menn er tidsklemmetemaet en slags sitering av samfunnets økte forventninger til menns faderlige egenskaper, mens i portrettene av kvinner er det samme temaet en sitering av den såkalte karrierekvinnen – hun som har gjort karriere til en stor del av livet sitt.

Det er viktig å understreke at når foreldreskapet er et tema, er det ikke kun med fokus på organiseringen av dagliglivet. Det trekkes også frem hvordan det å bli forelder har påvirket den portrettede mer emosjonelt. For eksempel uttaler Giske at hans lykke avhenger av datteren, og Listhaug mener at hun har hatt utrolig godt av å bli mor.

Ifølge Mühleisen (2006:267) er skillet mellom det offentlige og det private underlagt et hierarki. Hun hevder at tema og personer som assosieres med det private har mindre betydning enn tema og personer som er assosieres med offentligheten. Slik kan man lese fraværet av omsorgsrelaterte tema som konstituerende for inntrykket av Fogh Rasmussen, Knudsen og Bjurstrøm som betydningsfulle politikere. Men betyr det at for eksempel Giske,

Johansen og Harlem Brundtland, hvis portretter fokuserer på svært personlige tema, ikke oppfattes som like betydningsfulle? Muligens, men jeg mener samtidig at man ikke kan se bort fra muligheten for at omsorgsrelaterte tema kan være med på å bygge opp en politikers etos, altså troverdighet.

I *diskursen om den omsorgsfulle politikeren* konstrueres ingen entydig form for verken femininitet eller maskulinitet. I portrettet av Listhaug knyttes hennes femininitet sterkt til idealet om den gode moren, mens dette idealet er fraværende i portrettet av Bjurstrøm. I de mannlige portrettene som trekker på omsorgsdiskursen, særlig i VG-portrettene av Johansen og Giske, ser man at tradisjonelle maskuline idealer utfordres. Samtidig ser man at disse idealene – ”toughness, stubborn self-reliance and emotional silence” (Gauntlett 2008:279) – lever i beste velgående i portrettene av Fogh Rasmussen, Knudsen og til dels Solheim.

Diskursen om parforholdets organisering og betydning

Diskursen om parforholdets organisering og betydning synes i portretter av både mannlige og kvinnelige politikere. Giske skiller seg fra de andre ved at han er den eneste som er singel og ikke lever i ekteskap. Samtidig er det i portrettet av Giske at fokuset på kjærlighet er sterkest. Hans ikke-eksisterende samliv må forklares, og det fremheves at han leter etter noen. Dette understreker tosomheten som norm.

Når det gjelder portrettene av menn, ser kjærligheten til en partner ut til å definere en i større grad om man ikke er i et forhold, enn om man er det. Det vil si at kjærligheten kan se ut til å bety mer for konstruksjonen av portrettobjektet dersom han er singel. De andre mannlige portrettobjektene ektefeller synes lite i deres liv satt på trykk. Det er rimelig å anta at dette ikke reflekterer virkeligheten, ettersom deres ektefeller etter all sannsynlighet er en stor del av livene deres. Samtidig kan man si at det er en sitering av den tradisjonelle mannsrollen – han kan stå på egne ben.

For de kvinnelige politikernes del er samliv og følelser rundt ekteskapet svært lite persondefinerende i Dagsavisen-portrettene sammenliknet med i VG-portrettene. Måten Dagsavisen trekker på *diskursen om parforholdets organisering og betydning*, eller snarere ikke trekker på den, oppfatter jeg som en delvis sitering av den moderne kvinnekarakteren. Hun er mer selvstendig, og ikke definert ut fra sin mann. De to VG-portrettene av Listhaug og Harlem Brundtland trekker til sammenlikning sterkt på *diskursen om parforholdets organisering og betydning*. Harlem Brundtlands mann er til stede ikke bare i portrettet, men også i intervjusituasjonen. I portrettet av Listhaug blir følelsene hennes for ektemannen

trukket frem. Graden av intimisering i de to intervjuene kan trolig knyttes til avisens tabloide status, men samtidig er VG-portrettene av Fogh Rasmussen og Johansen langt fra like intime hva gjelder samlivstemaet. VG-portrettet av Giske kan imidlertid måle seg med de to kvinneportrettene.

I *diskursen om parforholdets organisering og betydning* synes ulike typer av maskuliniteter, den mest dominerende er likevel den selvstendige mannen. Han som har en kvinne, men som likevel ikke er med på å definere hans identitet i særlig stor grad. Det er heller ikke en entydig form for femininitet som kommer til syne i denne diskursen. Dagsavisen ser i større grad ut til å stå for konstruksjoner av selvstendige kvinnekarakterer enn det VG gjør. Det betyr imidlertid ikke at Listhaug og Harlem Brundtland blir stående som representanter for uselvstendige kvinnekarakterer, men at portrettene av dem i større grad hviler på ektefellerollen.

Diskursen om oppvekstens betydning

Tekstene trekker ikke like mye på *diskursen om oppvekstens betydning* som en skulle tro. Forventningen om at portrettintervjuet skal være en reise gjennom hele livet til den portretterte, innfris kun i portrettene av Bjurstrøm og Solheim. Det betyr ikke at oppvekst er totalt fraværende i de andre portrettene, bare at oppvekst ikke er like konstituerende for objektenes identitet.

Av de fem portrettene av menn, trekker fire på *diskursen om oppvekstens betydning*. Når temaet barndom og oppvekst tas opp i portrettene av Fogh Rasmussen, Johansen og Solheim, er det med fokus på hvordan den enkelte kom inn i politikken, eller at politiske ambisjoner og engasjement kan spores tilbake til barndommen. Portrettet av Knudsen skiller seg fra de andre ved at diskursen er mer intim og privat. Knudsen gjør seg for eksempel mer sårbar ved å fortelle om utfordringene han har hatt knyttet til dysleksi.

Portrettene av Strøm-Erichsen og Harlem Brundtland trekker ikke på *diskursen om oppvekstens betydning*. Det er Bjurstrøm vi blir best kjent med i denne diskursen. I mye større grad enn de andre kvinnene, og mennene for den saks skyld, blir hun definert ut fra sin oppvekst. Vi får blant annet vite om hennes tilknytning til København som liten, samt hennes interesser og politiske engasjement. I likhet med i portrettene av Fogh Rasmussen, Johansen og Solheim, fungerer journalistens påpeking av et tidligfødt politisk engasjement hos Bjurstrøm som et slags bekreftelse på at hun har havnet på riktig hylle i livet.

Selv om Bjurstrøms barndom og oppvekst beskrives særs inngående, er konstruksjonen av kjønn og femininitet lite tydelig. I portrettet av Solberg er det omvendt: Oppveksten hennes vies svært lite plass, men likevel synes det som kan kalles en tradisjonell beskrivelse av en ung jente: ” (...) en kjekk og flink speiderleder, som likte å sitte pent ved bordet og høre på når de voksne snakket.” Til sammenlikning beskrives Erik Solheim som en som ”brølte slagord mot krig og myndigheter”.

I *diskursen om oppvekstens betydning* er konstruksjonene av kjønn, mannlighet og kvinnelighet langt fra like tydelige som i *diskursen om den omsorgsfulle politiker* og *diskursen om parforholdets organisering og betydning*.

Diskursen om det ytres relevans

Portrettene av menn trekker i liten grad på *diskursen om det ytres relevans*. Journalistene i både VG og Dagsavisen er gjennomgående sparsomme med beskrivelser av utseendet. Blant portrettene av de kvinnelige politikerne trekkes det i svært ulik grad på *diskursen om det ytres relevans*. Overraskende er det at Dagsavisen, sett bort fra portrettet av Bjurstrøm, er mye mer inngående i utseendebeskrivelsene enn det VG er. En skulle tro at det var omvendt, ettersom VG er en tabloidavis og derfor i større grad knyttes til det intime.

I Dagsavisen-portrettet av Strøm-Erichsen åpnes brødteksten med beskrivelser av forsvarsministerens ytre. Hennes kvinnelighet befestes i observasjoner av kropp, klær og sminke, og journalisten bruker måten Strøm-Erichsen har lagt eyelineren på som et symbol på en som kan holde hodet kaldt. I VG-portrettene av Listhaug og Harlem Brundtland nøyer journalistene seg med beskrivelser av påkledning, mens i Dagsavisen-portrettene av Strøm-Erichsen og Solberg blir også kroppene deres skildret. Ingen av de mannlige politikerne blir utsatt for den samme kroppslige betraktningen.

Klær, sminke og kroppsspråk er tegn – tegn som ofte gir kjønnede konnotasjoner. I mitt materiale ser det ut til at femininitet, i større grad enn maskulinitet, konstrueres i beskrivelser av utseendet. I tillegg er kvantiteten av utseendebeskrivelser samlet sett større i portrettene av de kvinnelige politikerne sammenliknet med de mannlige, men dette har å gjøre med det sterke utseendefokuset i portrettet av Strøm-Erichsen. Portrettet av Bjurstrøm er til sammenlikning fri for betraktninger av det ytre.

Diskursen om den tøffe politiker

Når det snakkes om den tøffe politiker, er det gjerne med fokus på hvor mye hun/han jobber. Dette finner vi eksempler på i portrettene av Giske, Johansen, Solheim, Bjurstrøm, Solberg og til dels Listhaug. *Diskursen om den tøffe politiker* kommer også til syne gjennom prat rundt politiske saker. Siste halvdel av portrettet av Fogh Rasmussen vies nesten utelukkende til den politikken han fører, og nesten hele portrettet av Knudsen handler om Frps kulturpolitikk. Portrettet av Solheim er vinklet på hans politiske rolle på Sri Lanka, mens Giske forsvarer sin og Aps kulturpolitikk. Portrettet av Johansen tar ikke opp politiske saker, men til gjengjeld er det et sterkt fokus på hans jobb.

Også i portrettene av kvinnene brukes det plass på politiske saker, men ikke i like stor grad som i portrettene av Fogh Rasmussen, Knudsen og Solheim. Harlem Brundtland kommenterer både finanskrisen og det forestående stortingsvalget. I portrettet av Listhaug er det homofilt ekteskap og eldreomsorg som blir politiske samtaleemner, mens Bjurstrøm får snakke mye om klimapolitikk og -forhandlinger. Portrettet av Solberg inneholder også politikk, men fokuset er større på spillet enn på selve politikken. Portrettet av Strøm-Erichsen handler i likhet med portrettet av Johansen mer om henne som politiker enn om politikken hun står for. Av portrettobjektene som får snakke mest politikk – Fogh Rasmussen, Knudsen, Solheim, Bjurstrøm og Listhaug – er de fire førstnevnte også portretter som i liten grad trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politiker* og *diskursen om parforholdets organisering og betydning*.

Hvor enestående en politiker blir oppfattet som, henger sammen med leserens mulighet til å identifisere seg med portrettobjektet. Portrettobjektene som deler mye av seg selv, som Listhaug, Harlem Brundtland og Giske, er lettere tilgjengelige for identifikasjon. De som gir minst av seg selv, særlig de som betraktes lite gjennom *diskursen om den omsorgsfulle politiker* og *diskursen om parforholdets organisering og betydning*, er mindre aktuelle for identifikasjon. Portrettene av Fogh Rasmussen og Knudsen er eksempler på portretter der avstanden mellom leser og portrettobjekt er stor. Fraværet av det nære og intime ser ut til å øke fokuset på det politiske, og portrettobjektet fremstår som mer enestående. Fogh Rasmussen for eksempel, betraktes nesten utelukkende gjennom sin offisielle rolle som statsminister. Rollen som ektemann er inkludert i intervjuet, men vies liten plass, og farsrollen er fraværende. Han oppfattes som en som i stor grad verner om sitt privatliv. Ved å være lite tilgjengelig for identifikasjon fremstår han som enestående, sterk og autoritær. Samtidig mener jeg at det ikke bare er assosiasjoner til det offentlige og private som avgjør hvor viktig

en politiker fremstår som. For eksempel oppfattes ikke Knudsen som like betydningsfull som Fogh Rasmussen, selv om nesten hele portrettet av Frp-politikeren handler om politikk. En avgjørende årsak til det, er journalistens synlige uenighet med politikken Knudsen står for, samt konstruksjonen av ham som en enkel fyr. Man skal heller ikke utelukke at det å fremstå som menneskelig, med den grad av intimisering det innebærer, bidrar til et bilde av en sterk personlighet. Samtalene rundt motgangen Harlem Brundtland har møtt i sitt privatliv, gjør ikke at hun fremstår som mindre betydningsfull. Hun fremstår kanskje mindre enestående, men altså ikke mindre betydningsfull av den grunn. Også i flere av de andre portrettintervjuene, både av menn og kvinner, blir personlige og politiske nedturer og stormer samtaleemner.

I *diskursen om den tøffe politikeren* er det er kun i portrettene av kvinner at objektets kjønn trekkes frem. Den dyktige og stødige politikeren Strøm-Erichsen i utgangspunktet fremstår som, utfordres av et veldig fokus på hennes kjønn. Ifølge Holter (1996:60) er det slik at når en kvinne blir for hard, blir det desto viktigere å markere og utheve hennes kjønn. Teigen (2006:195) er inne på det samme. Hun mener at kvinners tilstedeværelse på tradisjonelt mannsdominerte områder ofte festes til forventninger om å fremvise kjønnsstereotyp atferd. ”Forventninger om å fremstå som typisk kvinnelige rettes, paradoksalt nok, mot kvinner som har brutt med kjønnsbarrierer og valgt utypisk,” skriver Teigen (2006:195). Dette ser vi blant annet når journalisten spør Strøm-Erichsen hvordan det er å være kvinne og sitte som politisk ansvarlig når en skandale rulles opp. Forsvarsministeren blir iscenesatt som den andre, definert ut fra en machokultur. Også Bjurstrøms politikerautoritet blir utfordret av en sitering av tradisjonelle forventninger til kvinnekjønn. For eksempel impliserer journalisten at det rent husmorsmessig ikke passer så bra at klimaforhandlingene foregår midt i julestria. I begge portrettene blir myten om den shoppinggale kvinnen sitert. Også i portrettet av Harlem Brundtland blir kjønn et tema, men til forskjell fra i de to andre portrettene, er det hun selv som trekker det frem.

For menns del er det når de blir for myke at det å fremheve kjønnnet blir viktigere, ifølge Holter (1996:60). I portrettet av Giske, som må sies å være den av de mannlige politikerne som fremstår som mykest, blir aldri kjønnnet hans fremhevet.

Konklusjon og avsluttende betraktninger

Denne masteroppgaven har tatt for seg hvordan kjønn representeres og konstrueres i portrettintervjuer i norske aviser. Oppgaven består av både kvantitative og kvalitative komponenter, men disse er blitt behandlet separat. I den kvantitative delen av oppgaven har jeg gjennomgått alle portretter i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT fra 2009 for å få oversikt over kjønnsfordelingen blant de portrettede, samt for å finne svar på om det eksisterer kjønnsforskjeller hva gjelder portrettobjektens alder og virkeområde. Jeg har også registrert journalistenes kjønn for å finne svar på hvem som skriver om hvem. I den kvalitative delen av oppgaven har jeg ved hjelp av diskursanalyse sett på hvordan kjønn, mannlighet og kvinnelighet konstrueres i til sammen ti portretter av kvinnelige og mannlige politikere. Portrettene ble hentet fra VG og Dagsavisen. Analysen ble gjort i et sosialkonstruktivistisk og poststrukturalistisk perspektiv.

I dette kapittelet presenterer jeg oppgavens konklusjoner. Avslutningsvis reflekterer jeg rundt eget ståsted og hva som kan gjøres for at portrettspaltene skal bli mer likestilte.

5.1 To tredjedelssamfunnet består

Studier av kjønnsrepresentasjon i mediene har gang på gang avslørt en asymmetri. Min studie er intet unntak. Opptellingen av portrettintervjuer viser at på vei inn 2000-tallets andre tiår er det klart best å være mann dersom ens mål er oppmerksomhet i portrettspaltene. I 2009 utgjorde menn 66 prosent, eller to tredjedeler av portrettintervjuene satt på trykk i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT. Det er altså menn som er de mest interessante borgerne, det er menn som har mest å komme med i det offentlige rom, i alle fall når disse avisene får bestemme. I 1998 viste en liknende undersøkelse at 64 prosent av portrettobjektene var menn (Dahl & Klemetsen 1999). Selv om det ble brukt forskjellige metoder for opptelling i disse to undersøkelsene, tyder tallene på at en utvikling i retning av bedre kjønnsbalanse ikke har funnet sted.

Brutt ned på aviser kommer DN og Dagsavisen dårligst ut med henholdsvis 71 og 70 prosent menn i portrettspaltene. Både i DN, Dagsavisen og VG portretteres mer enn dobbelt så mange menn som kvinner. Nærmest kjønnsbalanse er Dagbladet med 42 prosent kvinnelige portrettobjekter. I likhet med avisen med nest best kjønnsfordeling, BT, hadde Dagbladet

kvinnelig sjefredaktør i 2009. Observasjonen er verdt å påpeke, selv om man ikke kan være sikker på at det er en kausal forbindelse mellom kvinnelig sjefredaktør og flere kvinnelige portrettobjekter. For eksempel ser det ikke ut til å være en sammenheng mellom flere kvinnelige journalister og flere kvinnelige portrettobjekter. I Dagsavisen er 94 prosent av portrettene skrevet av kvinner, men kun 30 prosent av portrettene har et kvinnelig objekt. Og i Dagbladet, der kvinner utgjør 42 prosent av de portretterte, har menn skrevet 87 prosent av portrettene.

Undersøkelsens resultater bekrefter hypotesen om at flere menn enn kvinner portretteres. Samtidig avkreftes hypotesen om en bedring i kjønnsfordelingen sammenliknet med Dahl & Klemetsens (1999) undersøkelse fra 11 år tilbake. Hypotesen om at flere kvinnelige journalister gir flere kvinnelige portrettobjekter finner heller ikke støtte i resultatene.

Hva gjelder alder, ser det ut til at kvinner går raskere ut på dato enn menn. Selv om menn portretteres nesten dobbelt så ofte som kvinner, er likevel kvinner i flertall i de yngste alderskategoriene. Fra 40 år og oppover er menn i klart flertall. Dette betyr at hypotesen om at kvinner er i flertall blant de yngre, mens menn er i flertall blant de med livserfaring målt i år, får støtte. Også målt i prosent av eget kjønn, fordeler menn og kvinner seg asymmetrisk hva gjelder alder. 34 prosent av kvinnene er under 40 år, mot 16 prosent av mennene. Det betyr at når en kvinne først portretteres er det over dobbelt så stor sjanse for at hun er under 40 år sammenliknet med når en mann portretteres.

Også Dahl & Klemetsens undersøkelse fra 1998 viste at det var yngre kvinner og erfarne menn som ble portrettert. Man kan spekulere på om unge kvinner prioriteres av dekorative årsaker, mens menn i større grad får hvile på sin autoritet. Samtidig kan overvekten av kvinner i de yngre alderskategoriene avspeile yngre generasjoners forsøk på å oppløse kjønnsforskjellene. Om det siste skulle være tilfelle, burde imidlertid den jevne kjønnsfordelingen blant portrettobjektene i aldersgruppen 30-39, som Dahl & Klemetsen fant i sin undersøkelse fra 11 år tilbake, avspeile seg i en jevnere kjønnsfordeling i aldersgruppen 40-49 i 2009.

Når det gjelder virkeområdene, er menn i betydelig flertall i syv av dem, i tillegg til i kategorien annet. Kun ett virkeområde – politikk – har tilnærmet like mange portretterte kvinner som menn. Det er også slik at når en kvinne først portretteres, er det større sjanse for at hun er politiker enn når en mann portretteres. Brutt ned på avisnivå, er fordelingen av kjønn varierende. I Dagbladet og DN er kvinner i flertall, mens i Dagsavisen er det omvendt. I VG

og BT er kjønnsbalansen god, men samtidig er antallet portrettede politikere så få at det er vanskelig å peke på en tendens.

Hovedvekten av portrettobjekter – 47 prosent – plasserer seg i virkeområdet kultur/underholdning. Dette er ikke så overraskende, virkeområdets bredde tatt i betraktning. Hva som er overraskende er at kjønnsbalansen er så tydelig i et virkeområde jeg vil beskrive som relativt mykt. Menn utgjør 67 prosent, hvilket betyr at de er mer enn dobbelt så mange som kvinnene i dette virkeområdet. Også i de resterende virkeområdene er menn i tydelig flertall. Hypotesen om at det ville være en nokså jevn kjønnsfordeling i virkeområdene politikk og kultur/underholdning, får altså kun støtte innenfor førstnevnte område.

5.2 Flere typer av kvinnelighet og mannlighet

Konklusjonen i den kvalitative delen av oppgaven er ikke svart/hvit. Det er ikke så enkelt som at kvinner fremstilles på én måte og menn på en annen. Analysen viser at det er flere måter å konstruere kvinner, menn, femininitet og maskulinitet på. For eksempel tegner portrettene bilder av selvstendige kvinnekarakterer der jobb og politikk er i fokus (hvilket ikke er overraskende tatt i betraktning deres yrke), samtidig som det også siteres tradisjonelle forventninger til kvinnekjønn, som for eksempel at hun skal være empatisk og moderlig. Morsrollen i portrettet av Bjurstrøm er totalt fraværende, men i portrettet av Listhaug knyttes hennes femininitet sterkt til omsorg, særlig gjennom seks svært omsorgsdimensjonerte bilder. Men også portrettene av menn trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politikeren*. Farsrollen er sentral i konstruksjonen av både Giske, Johansen og Solheim. Av de ti portrettene jeg har nærlest, kommer det ikke frem at lederkvinner oftere enn ledere får spørsmål om hvordan de organiserer jobb- og familieliv. Samtidig kan det se ut som at tidsklemmetemaet betyr forskjellige ting for konstruksjonen av mannlige og kvinnelige politikere. I portrettene av menn fungerer tidsklemmetemaet som en sitering av samfunnets økte forventninger til far, mens i portrettene av kvinner er det samme temaet en sitering av den såkalte karrierekvinnen.

I flere av de mannlige portrettene utfordres altså tradisjonelle maskuline idealer. I andre lever disse idealene i beste velgående, som for eksempel i portrettene av Fogh Rasmussen og Knudsen, som nesten utelukkende betraktes gjennom sine offentlige roller. Her kommer samfunnets økte forventninger til far overhodet ikke til syne, og slik siteres et mer tradisjonelt maskulinitetsideal som i svært liten grad knytter menn til omsorg. Fogh Rasmussen står i det hele tatt for en slags følelsesmessig stillhet, noe som gjør ham svært lite

tilgjengelig for identifikasjon. Portrettene som lite eller ikke i det hele tatt trekker på *diskursen om den omsorgsfulle politiker* og *diskursen parforholdets organisering og betydning*, ser ut til å generere desto mer plass til prat rundt jobb og politikk.

I enkelte diskurser kommer konstruksjonene av mannlighet og kvinnelighet bedre til syne enn i andre. Dette gjelder særlig i *diskursen om det ytres relevans*. I de ti portrettene til sammen, ser det ut til at kvinnelighet i større grad enn mannlighet befestes gjennom observasjoner av kropp, klær og sminke. Særlig utsatt for utseendeblikket er Strøm-Erichsen. Man kan spekulere på om det for journalisten oppstår et slags ”behov” for å understreke forsvarsministerens kvinnelighet, i og med at hennes virke er innenfor et tradisjonelt mannlig domene.

5.2.1 Syv hypoteser for videre forskning

Resultatene fra den kvalitative analysen kan ikke generaliseres. Det betyr imidlertid ikke at studien ikke er viktig. Analysens fruktbarhet ligger i dens hypotesegenererende funksjon. I det følgende presenterer jeg syv hypoteser som jeg mener kan danne grunnlaget for videre forskning på konstruksjoner av kjønn, mannlighet og kvinnelighet i portrettintervjuer og andre reportasjeaktige fremstillinger, i hovedsak av karrieremessig fremgangsrike mennesker.

1. Fravær av samlivs- og omsorgsrelaterte tema øker fokuset på det politiske.
2. Kvinner som bryter med kjønnsbarrierer blir i større grad enn andre kvinner utsatt for fokus på sitt kjønn.
3. Femininitet, i større grad enn maskulinitet, konstrueres i beskrivelser av portrettobjektets utseende.
4. Menn får i økende grad spørsmål om hvordan de ordner privatlivet.
5. Papparollen er i økende grad persondefinerende for fremgangsrike karrieremenn.
6. I portretter av menn fungerer tidsklemmetemaet som en sitering av samfunnets økte forventninger til far, mens i portretter av kvinner fungerer det samme temaet som en sitering av den såkalte karrierekvinnen.
7. Dagsavisen tegner i større grad enn VG bilder av selvstendige kvinnekarakterer.

Jeg mener det er rimelig å anta at hypotese 2 også gjelder for menn, men i de ti portrettene jeg har nærlest, er det få eksempler på menn som bryter med kjønnsbarrierer. Om jeg imidlertid hadde lest et portrett av barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken, ville det overrasket meg om han ikke hadde blitt utsatt for fokus på sitt kjønn. Hypotese nummer 7 kan også muligens utvikles. Om en antar at det er forskjeller mellom Dagsavisen og VG, kan man også anta at det er forskjeller mellom abonnements- og tabloidaviser.

Alle de syv hypotesene kan danne grunnlag for videre forskning. Dersom man ønsker at forskningen skal gi generaliserbare resultater, kan hypotesene testes ved hjelp av kvantitative innholdsanalyser. Hypotese nummer fire og fem kan for eksempel testes ut i en kvantitativ innholdsanalyse der man sammenlikner portrettintervjuer mellom ulike årstall med intervaller på fem eller ti år.

5.3 Hvem bærer ansvaret, og hva kan gjøres?

Mange som jobber i featureavdelinger vil trolig hevde at portrettobjekter først og fremst blir valgt på bakgrunn av aktualitet og interesse. Om, og i så fall i hvilken grad redaksjonene diskuterer kjønnsrepresentasjonen i portrettspaltene, vet jeg ikke. Jeg mener i alle fall at de ikke kan fraskrive seg ansvaret for å gjøre portrettspaltene mer kjønnsbalanserte. Etter min mening er det farlig om redaksjonene hviler på en oppfatning om at holdningsendringer automatisk vil komme med nye generasjoner journalister. Et foregangsland for kjønnslikestilling venter ikke på endringer, men får endringene til å skje.

Det må tydelige redaksjonelle målsettinger til for at antallet portrettede kvinner skal øke. Om målsettingene allerede er på plass, må det gjøres mer for å skyve problematikken frem i journalistenes og redaktørenes bevissthet. I en diskusjon i Kulturnytt på P2 om kjønnsrepresentasjonen blant mediernes ekspertkilder, uttalte nåværende sjefredaktør i Dagsavisen Kaja Storvik (2010) følgende: ”Hos oss, så ligger det høyt oppe i bevisstheten at man ønsker seg ulike kilder. Det med å ha et ønske om å ha kvinnelige kilder, er noe vi snakker mye om på redaksjonsmøter.” Ifølge mine resultater ser det ikke ut til at den samme kjønnsbevisstheten er tilstede når Dagsavisen velger ut portrettobjekter.

Det må samtidig gjøres mer for at journalister blir oppmerksomme på deres ofte ubevisste siteringer av stereotype konstruksjoner av kjønn, mannlighet og kvinnelighet. Mange begreper og kategorier er så språklig og kulturelt innarbeidede at de opptrer som myter, og det ”farlige” med myter er at de naturliggjør fenomener. Derfor er det viktig å avsløre dem. Her kan forskere eller andre kritiske røster bidra ved å opptre som mytologer.

Som Fiske skriver: ”Mytologen blottlägger den dolda historien och därmed myternas sociopolitiska funktion genom at ’avmystifiera’ dem” (2004:122). Et godt eksempel på slikt arbeid er bokprosjektet og fotoutstillingen BRA DAMER. Fotograf Lisbeth Michelsen og journalist Marie Laland Ekeli syntes kvinnebildene i mediene var kjedelige og forflatede, og ønsket derfor å vise fram noen røffere og kulere kvinnebilder (Christensen 2010). Et annet eksempel på arbeid som forsøker å avsløre myter er det svenske mediekritiske nettverket ”Allt är möjligt”, som i 1992 ble grunnlagt med slagordet ”Låt inte medierna göra om dig. Förändra dem istället.” Som en del av den svenske offentligheten gransker, informerer og debatterer nettverket stereotype skildringer av kvinner og menn i mediene.

Jeg mener imidlertid at det er viktig å få kommunisert ikke bare stereotypene, men også hvilke *omveltninger* som er på gang i konstruksjonene av kjønn, mannlighet og kvinnelighet. Det er jo nettopp endringspotensialet som skal drive kjønnsforskningen. Forskning som dokumenterer mer likebehandling av kjønnene må ikke brukes som en hvilepute, men det betyr ikke at den er mindre relevant eller mindre verdt enn forskning som dokumenterer forskjeller.

Hva kan så denne masteroppgaven bidra med? Den kvalitative og hypotesegenererende delen har lagt grunnlaget for videre forskning. Både jeg og andre kan ta dette videre. Når det gjelder de kvantitative forskningsresultatene, skal jeg gjøre mitt ytterste for at avisredaksjonene blir gjort oppmerksomme på tallenes klare tale.

Litteraturliste

- Alnæs, K. (1973) *Språk og massemedier*. Oslo/Gjøvik: J. W. Cappelens Forlag AS.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim E. (1995) *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- Bergström, G. & Boréus K. (2000) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjånesøy, K. (2009) Nei vel, fru statsråd. *Dagbladet Magasinet*, 10. januar 2009, s. 32-35.
- Bondevik, H. & Rustad, L. (2006) Humanvitenskapelig kjønnsforskning. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 42-62.
- Brekke, M. & Hobæk, A. (2000) Den lille forskjellen: Portrettintervjuet i manns- og kvinneblader. I: Eide, E. (red.) *Narrespeil. Kjønn, sex og medier*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 85-99.
- Bruce, T., Hovden, J. & Markula, P. (red.) (2010) *Sportswomen at the Olympics: A Global Content Analyses of Newspaper Coverage*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Bruhn Jensen, K (2002) The complementarity of qualitative and quantitative methodologies in media and communication research. I: Bruhn Jensen, K. (red.) *A handbook of Media and Communication Research. Qualitative and Quantitative Methodologies*. London: Routledge, s. 254-272.
- Butler, J. (1999) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Christensen, M. (2010) Gå ikke glipp av bra damer. *Fotojournalisten.no*, 12. oktober 2010 [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://fotojournalisten.no/2010/10/ga-ikke-glipp-av-bra-damer/>> [Nedlastet 18. oktober 2010].

Connell, R. W. (1995) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press

Dahl, S. H. & Klemetsen, B. Å. (1999) *Det er best å være mann. Hvem blir portrettert i norske medier?* Akademisk avhandling, Høgskolen i Oslo.

Davies, K., Dickey, J. & Stratford, T. (red.) (1987) *Out of Focus: Writings on Women and the Media*. London: The Women's press.

De Beauvoir, S. (2000) *Det annet kjønn*. Oslo: Pax Forlag.

Eide, E. (1991) *Kvinnebildet i norsk dagspresse ved inngangen til 1990-årene – og journalistenes bilde*. Oslo: Norsk journalisthøgskole.

Eide, E. (2000a) Falske speil. Hvorfor misforhold samfunns-medier? I: Eide, E. (red.) *Narrespeil. Kjønn, sex og medier*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 177-202.

Eide, E. (2000b) Kan speilet lyve? I: Eide, E. (red.) *Narrespeil. Kjønn, sex og medier*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 9-11.

Eidem, Å. (2009) Provokatøren. Avisartikkel. *Morgenbladet*, 26. mars 2010 [Internett]. Tilgjengelig fra:
<<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100326/OAKTUEL/703269904>> [Nedlastet 12. april 2010].

Ellingsæter, A. L. & Leira, A. (2004) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Espinoza, M. B. (2010) *Om departementet* [Internett], Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilgjengelig fra:
<<http://www.regjeringen.no/mobil/nb/dep/bld/dep.html?id=303&ignoredevice=true>> [Nedlastet 27. september 2010].

Fairclough, N. (1989) *Language and power*. London: Longman.

Fairclough, N. (1995) *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

Figved, I. (12.01.2010) *Kvinner på Stortinget*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Kvinner-paa-Stortinget/>> [Nedlastet 1. november 2010].

Fiske, J. (2004) *Kommunikasjonsteorier: en introduktion*. Uppsala: Wahlström & Widstrand.

Gallagher, M. (2005) *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2005* [Internett], London: World Association for Christian Communication. Tilgjengelig fra: <http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2005/gmmp-report-en-2005.pdf> [Nedlastet 6. september 2010].

Gauntlett, D (2008) *Media, Gender and Identity. An introduction*. London: Routledge.

Gjørven, J., Grønn, M. & Vaagland, H. (2000) Det tapte tiåret. Om kvinnebildet i dagspressen ved inngangen til år 2000. I: Eide, E. (red.) *Narrespeil. Kjønn, sex og medier*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, s. 65-84.

Gripsrud, J. (2002) *Mediekultur og mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Holter, H. (1976) Om kvinneundertrykkelse, mannsundertrykkelse og hersketeknikker. I: Støren, T. & Wetlesen, T. S. (red.) *Kvinnekunnskap*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, s. 61-82.

Holter, Ø. G. (1996) Menn og maskulinitet i media. I: *Kjønn i media. Konferanse om utvikling i mediene i et kjønnsperspektiv*. Oslo: Likestillingsrådet, s. 57-63.

Hultén, L. J. (1990) *Reportaget som kom av sig*. Doktoravhandling, Stockholms Universitet.

Gunter, B. (2002) The quantitative research process. I: Bruhn Jensen, K. (ed) *A handbook of Media and Communication Research. Qualitative and Quantitative Methodologies*. London: Routledge, s. 209-234.

Halsaa, B. (2006a) Fra kvinneforskning til kvinne- og kjønnsforskning. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 108-120.

Halsaa, B. (2006b) Kvinneforskning. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 95-107.

Hegvik, G. K. (2010) – Jeg har mer enn en gang kledd meg litt sexy for å provosere. *VG*, 20. mars 2010, side 6.

Hellevik, O. (1999) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jensen, S. (2004) På jakt etter Budstikkas kvinneprofil. I: Jahr, E. (red.) *Kjønn og journalistikk i mediene*. Kristiansand: IJ-forlaget, s. 13-28.

Jørgensen, M. W. & Phillips L. (1999) *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag Samfundslitteratur.

Kif (2010) *Statistikk*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://kifinfo.no/c42711/seksjon.html?tid=42728> [Nedlastet 3. oktober 2010].

Koefoed, H. & Thue, O. (red.) (1989) *Christian Krohg. Kampen for tilværelsen*. Oslo: A-gruppen bok og papir A/L.

Koefoed, H (1989) Christian Krohg. ”Tidens billede.” I: Koefoed, H. & Thue, O. (red.) *Christian Krohg. Kampen for tilværelsen*. Oslo: A-gruppen bok og papir A/L, s. 9-16.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lamark, H. (1995) *Portrett-intervju: om metode og sjanger*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.

Lorentzen, J. (2006) Forskning på menn og maskuliniteter. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 121-135.

Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (2006) Hva er kjønnsforskning? I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 15-20.

Lundahl, P. (1998) Kontextbunden essensialism. I: Miegel, F & Schoug, F. (red.) *Dikotomier: vetenskapsteoretiska reflektioner*. Lund: Studentlitteratur, s. 91-113.

Marshall, C. & Rossman, G. B. (1995) *Designing qualitative research*. Thousand Oaks, California: Sage.

Moi, T. (1998) *Hva er en kvinne? Kjønn og kropp i feministisk teori*. Oslo: Gyldendal.

Mühleisen, W. (2006) Kjønn, sex og medier. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 264-274.

Neumann, I. B. (2001) *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Neundorf, K. A. (2002) *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks, California: Sage.

NIKK (2009) *Gender and power in the Nordic countries*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://flipflashpages.uniflip.com/2/13467/51823/pub/document.pdf>> [Nedlastet 1. oktober 2010].

Norsk Redaktørforening (2008) *Kvinneandelen øker* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.nored.no/news.aspx?id=4498>> [Nedlastet 1. oktober 2010].

Oftung, K. (2000) Mannsforskning – en viktig del av likestillingskampen. *NIKK magasin*, 1 (1), s. 14-15.

Regjeringen.no (2010) *Menn og kvinner i norske regjeringer 1945-*. [Internett]. Tilgjengelig fra:

<http://www.regjeringen.no/mobil/nb/om_regjeringen/tidligere/oversikt/departementer_embeter/embeter/menn-og-kvinner-i-norske-regjeringer-sid.html?id=586906&ignoredevice=true> [Nedlastet 1. november 2010].

Repstad, P. (1998) *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Siivonen, J. (1999) *Stor Anna, Liten Anna och tio andra personporträtt*. Licentiatavhandling, Helsingfors universitet.

Sjølie, T. (2009) 9739 *NJ-medlemmer* [Internett], Norsk Journalistlag. Tilgjengelig fra: <http://www.nj.no/no/Om_NJ/Medlemsstatistikk/> [Nedlastet 8. september 2010].

Sjöqvist, M. (1998) Möjligheter och omöjligheter i Judith Butlers identitetskritik. *Häften för kritiska studier*, (4) s. 27-38.

Spence, J. T. & Buckner, C. (1995) Masculinity and Femininity: Defining the Undefinable. I: Kalbfleisch, P. J. & Cody, M. J. (red.) *Gender, Power, and Communication in Human Relationships*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

SSB (2009a) *Likestilling*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.ssb.no/emner/00/02/10/likestilling/>> [Nedlastet 27. september 2010].

SSB (2009b) *Sysselsatte etter yrke og kjønn*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.ssb.no/yrkeaku/tab-2010-02-11-01.html>> [Nedlastet 27. september 2010].

Storvik, K. (2010, 29. september) *Kulturnytt*. [Radioprogram]. Oslo: NRK P2.

Søndergaard, D. M. (2000) Desabiliserende diskursanalyse: veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning. I: Haavind, H. (red.) *Kjønn og fortolkende metode: metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk, s. 60-104.

Teigen, M. (2006) Kjønn og politikk. I: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 185-197.

UiO (2010) Om Senter for tverrfaglig kjønnsforskning. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.stk.uio.no/om_senteret/om_stk.html> [Nedlastet 27. oktober 2010].

Van Dijk, T. A. (1988) *News as discourse*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.

van Zoonen, L. (1994) *Feminist Media Studies*. London: Sage Publications Ltd.

WACC (2010) *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2010*. [Internett], Toronto: World Association for Christian Communication. Tilgjengelig fra: <http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2010/global/gmmp_global_report_en.pdf> [Nedlastet 30. september 2010].

WAN (2008) World Press Trends: Newspapers are a Growth Business. [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.wan-press.org/article17377.html>> [Nedlastet 1. november 2010].

Watt Boolsen, M. (2006) *Kvalitative analyser. At finde årsager og sammenhænge*. København: Reitzel.

Yin, R. K. (2009) *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage.

Zilliacus-Tikkanen, H. (1997) *Journalistikens essens i ett könsperspektiv*. Helsingfors: Rundradions jämställdhetskommitté.

Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. & Hillesund, T (1997) *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.

Øvrebø, T. (2004) *Nyhetsproduksjon, kjønn og makt: En studie av endring i Dagsavisen 2000-2003*. Hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.

Vedlegg

Vedlegg 1

Totaloversikt over portretter i VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT i 2009.

Dato	VG	DB	DN	Dagsavisen	BT
3/1		Libe Rieber-Mohn	Monica Kristensen Solås	Geir Viestad	Pål Petterson
10/1	Rune Bjerke	Anniken Huitfeldt	Tor Dagfinn Veen	Pål Jackman	Kjersti Nerseth
17/1	Kristin Asbjørnsen	Bjørn Sundquist	Bjørn-Inge Larsen	Mads Gilbert	Bård Ylvisåker
24/1	Fridtjov Såheim	Mona Levin	Jon Harald Nordbrekken	Marit Larsen	Pål Jackman
31/1	Sturla Berg-Johansen	Tikken Manus	Audun Eckhoff	Audun Eckhoff	Ingar Sletten Kolloen
7/2	Leif Ove Andsnes	Miguel Sørholt	Eivind Reiten	Knut Storberget	Paul-Christian Rieber
14/2		Niels Christian Geelmuyden	Idar Vollvik	Catrine Telle	Oddgeir Bruaset
21/2	Aslak Sira Myhre	Inge Lønning	Espen Beranek Holm	Runar Døving	Dang Trinh
28/2	Stein Erik Hagen	Michael Nyqvist	Morten Furuholmen	Egil Olsen	Per Sundnes
7/3	Gro Nystuen	Jostein Gaarder	Hege Duckert	Marie Simonsen	Egil Olsen
14/3		Carl Erik Grimstad	Trond Erik Schea	Jens Stoltenberg	Didrik Munch
21/3	Anders Fogh Rasmussen	Björn Ulvaeus	Arne Scheie	Harald Rosenløv Eeg	Chro Borhan
28/3		Lene Marlin	Raymond Johansen	Raymond Johansen	Christine Hope
4/4	Børge Brende	Ole Christian Kvarme	Mille-Marie Treschow	Heidi Broch	Beate Gangås
11/4	Gro Harlem Brundtland	Roald Øyen	Unni Wikan *		

18/4	Raymond Johansen	Elisabeth Andreassen	Hans Petter Moland	Sverre Indris Joner	Hanne Stine Nabintu Herland
25/4	Margreth Olin	Bjarne Melgaard	Sylvia Brustad	Erik Solheim	Olaug Nilssen
2/5		Sylvia Brustad	Tor Saglie	Nina Karin Monsen	Astri Aas- Hansen
9/5		Nina Karin Monsen	Nina Karin Monsen	Erna Solberg	Børge Brende
16/5	Øyvind Sauvik	Magne Raundalen	Svein Harald Øygard	Lise Fjeldstad	Eivind Gullberg Jensen
23/5		Marianne Behn	Simen Lieungh	Stellan Skarsgård	Kjerstin Fyllingen
30/5	Alexander Rybak	Inger Ellen Nicolaisen	Tom Egeland	Stig Sæterbakken	Terje Tysland
6/6	Henning Kvitnes	Steven Van Zandt	Kjell Erik Eilertsen	Stein Tønnesson	Erik André Huseklepp
13/6	Frode Grytten	Margaret Chan	Jon Gelius	Jørn Hurum	Kari Lossius
20/6	Brede Bøe	Jan Petter Sissener	Georg Richard Apenes	Anne-Grete Strøm-Erichsen	Rune Edvardsen
27/6		Gisken Armand	Magnus Marsdal	Thorbjørn Jagland	
4/7	Helene Uri	Ingebrigt Steen Jensen	Hanne Ørstavik	Sidsel Wold	
11/7		Jenny Jenssen	Hanne Kristin Rohde	Ulf Erik Knudsen	
18/7		Ingar Helge Gimle	Åge Aleksandersen	Vigdis Hjort	
25/7	Fredric Hauge	Joralf Gjerstad	Erik Fosnes Hansen	Børge Brende	
1/8	Hans Olav Lahlum	Erling Lorentsen	Sara Johnsen	Maiko Nishino	
8/8	Trond Giske	Raymond Johansen	Børge Brende	Geir Helljesen	
15/8	Karen Helene Ulltveit-Moe	Inga Marte Thorkildsen	Olav Elvestuen	Ole Petter Ottersen	
22/8	Sylvi Listhaug	Unni Askeland	Bernt Hagtvet	Geir Berdahl	Pedro Carmona- Alvarez
29/8	Stian Barsnes Simonsen	Lise Fjelstad	Kirsten Idebøen	Sara Johnsen	Erling Læg Reid

5/9	Charlotte Thorstvedt	Magnus Takvam	Kjell Askildsen	Kjell Askildsen	John Olav Nilsen
12/9	Maria Bonnevie	Kari Slaatsveen	Jan Garbarek	Margreth Olin	Geir Helljesen
19/9	Magnus Carlsen	Margreth Olin	Karl Ove Knausgård	Lars Sponheim	Margreth Olin
26/9	Jahn Teigen	John Cleese	Erik Haugane	Svein Sturla Hungnes	Erlend Høyersten
3/10		Morten Abel	Erik Hamrén	Stig Berger Røsland	Morten Abel
10/10	Sivert Høyem	Jan Thomas Mørch Husby	Helga Pedersen	Runar Borge	Moria Eknes
17/10		Simon Flem Devold	Roar Flåthen	Thomas Seltzer	Arild Hermstad
24/10		Eva Joly	Geir Lundestad	Fay Weldon	Alf Hildrum
31/10		Geir Haarde	Grete Faremo	Sigbjørn Johnsen	Audun Lysbakken
7/11	Bjarte Hjelmeland	Kjersti Holmen	Trond Gustavsen	Hans-Wilhelm Steinfeld	Kjetil Rekdal
14/11	Shabana Rehman Gaarder	Peter Jöback	Ståle Solbakken	Kjetil Bang-Hansen	Alexandra Bech Gjørsv
21/11	Atle Antonsen	Pål Refsdal	Stine Bosse	Kai Eide	Lisbeth Berg-Hansen
28/11		Gro Dahle	Ole Edvard Antonsen	Bjørn-Inge Larsen	Jon Eikemo
5/12	Linn Skåber	Helge Lund	Lisbeth Berg-Hansen	Hanne Bjurstrøm	Johan Giertsen
12/12		Lisbeth Berg-Hansen	Hilde Haugsgjerd	Alf Hildrum	Linn Cecilie Moholt
19/12		Kai Eide	Christopher Nielsen	Roald Øyen	Maria Parr
26/12		Rolf Wesenlund			

* Portrettet sto på trykk 8. april.

Vedlegg 2

Oversikt over personer som er portrettert i mer enn én av avisene VG, Dagbladet, DN, Dagsavisen og BT i 2009.

Hvem	VG	DB	DN	DA	BT	Sum
Raymond Johansen	x	x	x	x		4
Nina Karin Monsen		x	x	x		3
Margreth Olin	x	x		x	x	4
Kai Eide		x		x		2
Alf Hildrum				x	x	2
Egil Olsen				x	x	2
Lisbeth Berg-Hansen		x	x		x	3
Morten Abel		x			x	2
Bjørn-Inge Larsen			x	x		2
Pål Jackman				x	x	2
Audun Eckhoff			x	x		2
Børge Brende	x		x	x	x	4
Roald Øyen		x		x		2
Geir Helljesen				x	x	2
Kjell Askildsen			x	x		2
Sylvia Brustad		x	x			2

Vedlegg 3

Oversikt over portretter der det kan være tvil om portrettobjektets virkeområde.

VG

Sjakkspiller **Magnus Carlsen** er kodet under *sport*, ikke *kultur/underholdning*. **Gro Harlem Brundtland** er kategorisert under *politikk*, selv om hun nå er pensjonert. Årsaken til det er at det er som stasminister hun er best kjent.

Dagbladet

Kai Eide er kategorisert under *organisasjon* på grunn av sitt arbeid i FN. Han kunne også vært kategorisert innenfor *politikk*, men på tidspunktet han ble portrettert var han fremdeles FNs spesialutsending til Afghanistan. **Jan Thomas Mørch Husby** er kategorisert under *kultur/underholdning*, ikke *næringsliv*. Mørch Husby driver sin egen skjønnhetssalong, men det er gjennom opptredener i en rekke tv-program, for eksempel *Top Model Norge* og *Skal vi danse?*, at han er best kjent. Biskop **Ole Christian Kvarme**, barnepsykolog **Magne Raundalen**, helbreder **Joralf Gjerstad**, kona til Max Manus, **Tikken Manus**, og rosenteraapeut og mor til Ari Behn, **Marianne Behn**, er alle kategorisert under *annet*.

Dagsens Næringsliv

Monica Kristensen Solås er kodet under *kultur/underholdning*. Hun er både forfatter og forsker, og kunne følgelig havnet i kategorien *utdanning/forskning*. Kristensen Solås blir imidlertid presentert som krimforfatter i ingressen, og er derfor kodet under virkeområdet *kultur/underholdning*. Direktør ved Det Norske Nobelinstitutt, sekretær i Den norske Nobelkomiteen og professor i historie **Geir Lundestad** er kodet under *utdanning/forskning*.

Dagsavisen

Kai Eide er kategorisert under *organisasjon* på grunn av sitt arbeid i FN. Ballettdanser **Maiko Nishino** er kategorisert under *kultu/underholdningr*, ikke *sport*. Konsernsjef og sjefredaktør TV 2 **Alf Hildrum** er kodet under *media/journalistikk*, ikke *næringsliv*. Selv om TV 2 er en kommersiell kanal, er Hildrum fremdeles redaktør og har slikt et journalistisk virke. Lege **Mats Gilbert** er kategorisert under *annet*.

Bergens Tidende

Didrik Munch, konserndirektør i Media Norge, er kategorisert under *næringsliv*, ikke *media/journalistikk*. Selv om han er direktør for et mediakonsern, er hans virke ikke journalistisk. **Kari Lossius** er leder av Bergensklinikkene og er plassert under *forskning/utdanning* fordi klinikkene blant annet driver med forskning. Leder av Troens Bevis **Rune Edvardsen**, student og vinner av BTs kronikkkonkurranse **Chro Borhan** og samfunnsdebattant **Hanne Stine Nabintu Herland** er alle plassert under *annet*.

Vedlegg 4

Portrettene som ble brukt i diskursanalysen ligger vedlagt i følgende rekkefølge:

- Portrettet av **Anne-Grete Strøm-Erichsen**. "Brent av FOST". Av Sissel Hoffeng (tekst) og Mimsy Möller (foto), Dagsavisen, 20. juni 2009.
- Portrettet av **Erik Solheim**. "Vår mann på Sri Lanka". Av Hanne Mauno (tekst) og Luca Kleve-Ruud (foto), Dagsavisen, 25. april 2009.
- Portrettet av **Erna Solberg**. "Storesøstra fra Høyre". Av Hanne Mauno (tekst) og Anniken C. Mohr (foto), Dagsavisen, 9. mai 2009.
- Portrettet av **Hanne Bjurstrøm**. "Københavnerpigen". Av Hanne Mauno (tekst) og Fredrik Bjerknes (foto), Dagsavisen, 5. desember 2009.
- Portrettet av **Ulf Erik Knudsen**. "Den siste cowboy". Av Tone Magni F. Vestheim (tekst) og Fredrik Bjerknes (foto), Dagsavisen, 11. juli 2009.
- Portrettet av **Anders Fogh Rasmussen**. "Dejlig å være sterk i Danmark". Av Jacob Lund (tekst) og Jan Johannessen (foto), VG, 21. mars 2009.
- Portrettet av **Gro Harlem Brundtland**. "70 år og like Gro". Av Eirik Mosveen, Marianne Johansen (tekst) og Marte Vike Arnesen (foto), VG, 11. april 2009.
- Portrettet av **Raymond Johansen**. "Stolt og ydmyk". Av Tore Ulabrand Johansen (tekst) og Espen Sjølingstad Hoen (foto). VG, 18. april 2009.
- Portrettet av **Sylvi Listhaug**. "Sylvis vanskelige valg" Av Synnøve Åsebø (tekst) og Marte Vike Arnesen (foto). VG, 22. august 2009.
- Portrettet av **Trond Giske**. "Håper å finne en tvillingsjel". Av Synnøve Åsebø (tekst) og Jørgen Braastad (foto). VG, 8. august 2009.

Skandale. Overvåking. Rikets sikkerhet. Kongefamiliens epost. Anne-Grete Strøm-Erichsen har litt å pusle med.

Brent av FOST

Solen skinner ubarmhjertig gjennom digre panoramavinduer og hviler på forsvarsministerens mørkeblå, alvorlige dress. Anne-Grete Strøm-Erichsen tar imot oss med et bredt smil, den ikke fullt så alvorlige røde leppestiften og anstrøket av øyenskygge gir henne mer autoritet enn all verdens stramme antrekk. Til tross for at det stormer er hun rolig nok til å legge en perfekt eyeliner. Der kunne oberster og generaler ha litt å lære. Hennes framtoning er usedvanlig liten og slank, men det kan selvsagt skyldes størrelsen på kontoret. For å si det sånn: her er det plass til et halvt miltærkompani.

– Ikke stress, ta den tiden dere trenger, sier hun og viser vei.

Den tilsynelatende allestedsnærværende rådgiveren Asgeir Spange Brekke, som har fulgt Anne-Grete Strøm-Erichsen som en skygge i intervjuene de senere dager, er ikke å se. Ei heller statssekretær Espen Barth Eide. I dag er det Sunniva Tofte fra kommunikasjonsenheten som inntar plassen ved siden av sjefen ved salongbordet.

– Ironisk at disse dataproblemene skulle inntre i din periode som statsråd, slik jeg forstår er du IT-ekspert?

– Det er ikke en ulempe å ha den kompetansen, for jeg forstår jo hva som har skjedd. Eller hva som kan ha skjedd, da. Det får vi komme tilbake til når vi får se hva etterforskningen viser, sier hun.

SKANDALEN

Forrige uke ble det avslørt at Kripes og Det nasjonale statsadvokatembetet sikket Forsvarets sikkerhetstjeneste FOST, gjerne kalt den «fjerde tjenesten», for brudd på sikkerhetsloven. Det ble foretatt razzia både på Jørstadmoen og på Kolsås. Ord som overvåking og snoking gikk som gufs gjennom befolkningen. Brått husket man

den kalde krigen, mapper som ble ført og rom som ble avlyttet. Sensasjonslystne kunne neppe kommet nærmere en våt drøm dersom det viste seg at folk i Forsvaret satt og moret seg med å lese eposten til Mette-Marit og Ari Behn mens de overvåket Jens Stoltenberg. Og midt i dette står Anne-Grete Strøm-Erichsen stødig på høye hæler. Nå har hun redegjort for Stortinget om etterforskningen i et brev.

– Det er litt tilfeldig at IT er mitt fagfelt. Det er noe jeg har hatt bruk for mange ganger under min tid i Forsvaret, ikke minst når vi har tatt store veivalg i forbindelse med økonomisystemene.

– Du har fått kritikk for at du meldte fra for sent?

– Ja. Jeg har fått kritikk for at jeg meldte fra for sent, og jeg har fått kritikk for å være for hard. Jeg mener ikke at jeg meldte fra for sent. Med en gang jeg ble kjent med disse sakene, konkluderte vi med at vi måtte la politiet vurdere dem. Vi kan ikke være politi i egen virksomhet. Og vi har heller ikke

«Det nå engang slik at når du får tilbud om å bli statsråd så betyr det at de som spør deg har tenkt at du kan gjøre jobben.»

«Folk spør: «Er du aldri redd?» Nei. Aldri.

myndighet eller kompetanse til å bruke de samme virkemidlene som politiet har.

– Men, når vi nå gjør dette er det nettopp av hensyn til personvern. FOST har en utrolig viktig oppgave i å overvåke nettet og det er noe vi har innskjerpet i min tid. Det er nettopp på nettet du kan få store angrep, dataangrep, virusangrep, angrep på infrastruktur. Dette er en av de nye truslene vi ofte diskuterer i NATO-sammenheng, dataangrep kan lamme virksomhet og få fatale følger. Nettet vårt har også en rekkevidde til Afghanistan hvor vi er nødt til å sikre infrastrukturen. Så det å overvåke om vi blir utsatt for angrep er etter hvert blitt en meget viktig virksomhet som blir utført veldig bra.

– Men når du oppdaget at noe ikke var som det skulle, hva var dine første tanker?

– Det var veldig vondt. Samtidig er det et område der det ikke er rom for slingeringsmonn. Her er en absolutt grense, man skal se på den overordnede nettrafikken og alle adressene, men ikke på websider og innholdet i epost. Har det skjedd, er det i strid med fullmakten. Og når man oppdager to tilfeller av dette spør man seg selvfølgelig om dette er to enslige, tilfeldige tilfeller eller om det finnes flere. Men det er viktig å understreke at ingen her har prøvd å gå inn på spesielle brukere. Det er ingen ting her som tyder på at dette har vært politisk overvåking. Det er jeg helt overbevist om.

COWBOYLAND

I sirkuset rundt etterforskningen av FOST har miljøet i Forsvaret og ikke minst klimaet mellom de forskjellige tjenestene blitt karakterisert som ugreie, med en machokultur i fri utfoldelse. Og man kan spørre seg hvordan det er å være kvinne og sitte som politisk ansvarlig, spesielt når en skandale rulles opp. Det er liten tvil om at en forsvarsminister må forholde seg til langt tøffere typer enn «gutteklubben grei», bare spør forgjenger Kristin Krohn Devold, også kalt «Dolly». Hun huskes for sin hang til å posere i «Top Gun»-positur iført uniform og flagrende blond hårmanke. Devold, som var USA-venn hadde stor tillit innad i NATO, noe hun markerte ved å stille opp i stramme jeans dekorert med stars and stripes for ukebladet KK etter angrepet på USA 11. september 2001. Og da hun toppet det hele med sitte på Skavlans talkshow og innrømme at hun ikke hadde kontroll, rant det over.

– Er det en høyere terskel for hva kvinner kan tillate seg når det gjelder dumme og politisk ukorrekte utspill?

– Det tror jeg kanskje. Det er nok mye lettere for menn å få lov til å vise forskjellige sider av seg selv. Jeg litt redd for å si det, men jeg har tenkt mye på det der.

– Hvordan da?

– Jeg opplever nok at jeg ikke har veldig stort spillerom. Men det skyldes også den jobben jeg har. Jeg er politiker og vil ikke stille opp på alt, dersom det ikke er relevant for jobben jeg skal gjøre.

Anne-Grete Strøm-Erichsen har en solid politisk bakgrunn. Hun har sittet som byrådsleder og ordfører i Bergen. Det var heller ingen søndagsskole akkurat.

– Hva tenkte du da du fikk tilbud om jobben som forsvarsminister?

– Min første tanke var: for første gang må du ha vett på å si nei til noe.

– Men det hadde du altså ikke vett på?

– Jeg hadde ikke det. Dette er en jobb med mye bråk, det skjer mye og det er høyt støynivå. Men, så er det nå engang slik at når du får tilbud om å bli statsråd så betyr det at de som spør deg har tenkt at du kan gjøre jobben. Så det tok ikke lang tid før jeg konkluderte med at jeg ikke kunne si nei til en slik utfordring.

– Forsvaret har ry på seg for å være preget av en sterk machokultur og et vanskelig språk fullt av ubegripelige forkortelser?

– Alt det du nevner der er sant. Akkurat når det gjelder språket

så kan nok det være like ubegripelig på et sykehus, men det er enormt med forkortelser i det militære språket. Der er det 93 prosent menn og sju prosent kvinner, og det sier seg selv at det påvirker kulturen på en arbeidsplass. Jeg vil ikke si at miljøet bare er dårlig, machoryktet er nok litt overdrevet. Men det er ikke tvil om at vi er dominert av menn. Likevel har vi en del ganske synlige kvinner i Forsvaret og heldigvis klarer vi å få fram flere. Det er virkelig et mål for meg.

– Men du er IT-utdannet, hvorfor valgte du politikken?

– Det var ikke Vietnamkrigen eller andre slike store ting som gjorde at jeg gikk inn i lokalpolitikken. Det var snarere de nære ting.

– Du har vært Arbeiderpartipolitiker så lenge...

– ... ja så lenge du har levd tenker jeg! ler hun.

– Da barna var små bodde vi i Fyllingsdalen som var en ny bydel i Bergen. I nærheten var det et veldig fint vann. Vi har en datter som er funksjonshemmet og jeg tenkte at det kunne vært fint med en gangvei rundt det vannet slik at jeg kunne trille datteren min der når vi gikk tur. Om du vil gjøre noe for nærmiljøet og få til forandringer, kan du enten skrive i avisen og si at noen burde gjøre noe med saken, eller du kan bli politiker. Så jeg tenkte ja vel, da må jeg melde meg inn i et politisk parti. Da var det helt naturlig for meg å velge Arbeiderpartiet. Jeg har alltid vært sosialdemokrat, fikk det inn med morsmelken, det skal jeg ærlig innrømme. Så jeg meldte meg inn i lokallag og gikk alle gradene fra bydelslag til varamann til bystyret, og inn i formannskapet til fraksjonsleder på skole, leder av skolestyret, leder av næringsstyret, leder av kultur og fritid, og absolutt hvert eneste trinn.

– Men fikk du den gangveien du ville ha?

– Ja da, den fikk vi!

SPYDDE I F16

På en reol på kontoret står modellflyene pent på rekke og rad: Hercules C 130 J, jagerfly F35 og et helikopter av typen NH 90.

– Du får de flyene du vil ha også?

– Dette flyet bestilte vi våren 2002, sier hun og griper to av modellflyene og løfter dem opp.

– Dette er et Hercules C 130 J – de er veldig viktige for Forsvaret. Vi har bestilt fire og fått to levert. Det er veldig sjelden at en forsvarsminister både bestiller og får levert i sin egen periode,

særlig fly, for der er det så lang leveringstid. Det andre er et jagerfly, sier hun stolt.

– *Du er ikke redd for å slå om deg med kredittkortet i flybutikken, nei.*

Nå ler hun.

– Norge har hatt Hercules-fly i over førti år, de er viktige for Forsvaret. å ha, men det er også viktig for sivilbefolkningen. La meg si om det skulle skje en katastrofe av typen tsunami noe sted, da er disse gull verdt. Sikre gode fly.

– *Hva med uniformer, har du alle de også?*

– Nei, som du ser så skiller jeg meg ganske godt ut i turkis jakke, sier hun og peker på et fotografi der hun står kledd i sivil mellom to soldater i ørkenuniform.

Tøffere enn sitt rykte har hun likevel latt seg overtale til å bli med opp i et F16 jagerfly. Hun passerte den fysiske testen med

glans, og syntes det var fantastisk å sveve over skyene selv om hun spydde som en gris.

– Da jeg tok denne jobben så tenkte jeg: jeg er ikke en sånn som skal med opp i alt mulig, gjøre absolutt alt. Det er ikke meg. Jeg er politiker, ikke militær. Men i Bodø sa de ansatte at de syntes det hadde vært kjekt å få vise meg litt hvordan deres arbeidsdag foregikk. Og det inkluderte en tur opp i jagerfly. Da tok jeg utfordringen. Jeg måtte det.

UREDD

På skrivebordet står et kort med bilde av en ung mann i uniform. Det er takkekortet fra familien til en ung norsk soldat som ble drept under tjeneste i Afghanistan. Kortet er undertegnet med: «Takk for at nettopp du var forsvarsminister». For forsvarsministeren er det ikke vanskelig å sette seg inn i pårørendes følelser og tanker når sønner og dødtre vil dra i krigen. Sønnen Joachim er i Forsvaret. Etter bombingene i Serbia i 1999 var han i den første norske kontingenten som dro til Kosovo. Hun husker godt telefonsamtalen de hadde før han dro.

– Det var første gang Norge tok den typen internasjonale NATO-operasjoner.

– *Hvordan var det for deg som mamma å ha en sønn i krigen?*

– Jeg husker på en prikk hvor jeg var da han ringte og fortalte at han skulle dra. Det var som å få en diger stein i magen. Og jeg husker jeg tenkte at jeg håper politikerne vet hva de gjør. Det er sikkert mange som tenker sånn, sier hun. Og blir litt stille.

ANNE-GRETE STRØM-ERICHSEN (59)

■ Har anmeldt sin egen sikkerhetstjeneste FOST til Kripos for mulig ulovlig datanøking.

■ Fra Bergen.

■ Utdannet ingeniør. Jobbet med informasjonsteknologi siden bransjens barndom, som systemsjef, programmerer og systemutvikler for næringslivet.

■ Har vært politiker på heltid siden 1991.

■ Var første kvinnelige ordfører i Bergen i 1999.

■ Er gift, har to barn.

– Jeg regner med at han nok kommer til å reise utenlands igjen på et annet tidspunkt.

– Det er en veldig god erfaring å ha. Det er noe av det mest alvorlige du gjør, å sende unge mennesker til internasjonale oppdrag som du vet til tider innebærer høy risiko.

– Det må man ikke glemme.

– Men hele vår fokus er å sørge for at de er best mulig forberedt, best mulig trent, utstyrt. Hvordan skal vi sikre dem best mulig. Men uansett hvor mye du gjør kan du ikke komme bort fra at det er en risiko. Det må du forholde deg til.

– *Men å spørre soldater som kun har vært inne i to måneder av førstegangstjenesten om de vil inn i utenlandstjenesten, er ikke det altfor tidlig?*

– Det er tidlig. Men mange har bestemt seg allerede når de går ut av videregående at det er dette de vil. Uansett, å gjøre utenlandstjeneste er ikke noe du skriver under på før litt ut i førstegangstjenesten. Nå er det blitt slik at rekruttene får en misjonsspesifikk trening etter førstegangstjenesten, slik at de får en noe lengre forberedelse.

Anne-Grete Strøm-Erichsen synes hun er blitt mye mindre redd etter at hun ble Forsvarsminister.

– Ting som jeg tidligere var pysete for er jeg ikke pysete for lenger. De gangene jeg har vært i Afghanistan, for eksempel, i Kabul, Meyhmane, Mazar-e Sharif, Uruzgan-provinsen i Sørafghanistan. Folk spør: «Er du aldri redd?» Nei. Aldri.

– *Hvordan kan det ha seg?*

– Når man sender soldater ut på operasjoner i risikosoner, må også jeg kunne dra dit. Det er viktig, både for soldatene og deres pårørende. Jeg vil være til stede, både som politiker og mor, snakke med soldater, se på forholdene. Jeg vet hva det vil si å være pårørende. Og litt militant er hun kanskje blitt, når hun ser oss dypt inn i øynene og sier bestemt:

– Jeg er ikke redd. Det tillater jeg meg ikke.

sissel.hoffengh@dagssavisen.no

**SISSEL HOFFENGH
MIMSY MØLLER (foto)**

Utviklingsminister Erik Solheim (53) kan ikke begripe hvorfor tamilene i Oslo demonstrerer mot den eneste mannen i verden som faktisk prøver å hjelpe dem.

Vår mann på Sri Lanka

«Vi har ingen flere liv å miste!» skriker de to tamilske ungjentene foran Stortinget. «Vi har ingen flere liv å miste!» svarer folkemengden i Spikersuppa taktfast, og holder fram plakater der det står «Stopp blodbadet på Sri Lanka». Det fins vel snart ikke noen i Oslo som ikke har fått med seg en tamil-demonstrasjon i sentrum de siste ukene, hørt om ambassadeangrepet, eller skimtet Erik Solheims navn på plakaten. Alle har forstått at de norske tamilene er grundig skuffet over at den tidligere fredsmekleren ikke har tatt klart standpunkt mot den srilankiske regjeringshærens blodige sluttoffensiv mot Tamiltigrene (LTTE).

Men selv om utviklingsminister Erik Solheims ansikt er dypt alvorlig, der han står i telefonen på kontoret sitt og blir orientert om de siste tallene på desperate flyktninger, så avviser han tvert at han syns det er spesielt vanskelig å gå forbi demonstrantene.

– La meg først si at det er mye vanskeligere å se at tusenvis dør på Sri Lanka, enn at folk demonstrerer i Oslo, sier Solheim.

– Tusenvis av mennesker er blitt drept bare siden januar, mange av dem mennesker jeg kjente personlig. Tamiltigrene drepte utenriksminister Lakshman Kadirgamar, mens de singalesiske myndighetene nylig drepte redaktøren i en av de viktigste avisene i Colombo. Begge er mennesker jeg har møtt mange ganger. Dette betyr ærlig talt mye mer for meg enn demonstrasjonene, sier Solheim.

– Jeg skjønner fortvilelsen til tamilene. Men jeg er altså med sikkerhet det eneste regjeringsmedlemmet i hele verden som jevnlig snakker med de tamilske tigre, som blir stemplet som terrorister. Så da er det underlig, og selvfølgelig fullstendig irrasjonelt, å se demonstrasjoner med slagord rettet mot nettopp meg.

– Vi brydde oss om Gaza. Hvorfor har vi ikke brydd oss ikke om Sri Lanka?

Solheims svar kommer lynraskt:

– Den suverent viktigste grunnen er at ingen har fått se bilder av gråtende mødre og døde barn. Det har ikke vært noen TV-bilder fra krigen, husk på det, hele krigsområdet har jo vært hermetisk lukket. Det var ingen utlendinger der, ingen medier. I Gaza kunne reporterne i det minste se skudd og krigshandlinger fra grensepostene.

– *Tamilene har heller ikke hatt en Mads Gilbert?*

– Nei, tamilene har ikke hatt en Mads Gilbert som kunne rapportere direkte inne fra sykehusene, som kunne vist fram lidelsene til små barn. Dessverre.

SOSIALIST I CORD

Selv vokste 53-årige Erik Solheim opp med de groteske TV-bildene fra Vietnamkrigen. Tidlig på 70-tallet var det Erik Solheim som gikk rundt i gatene i Oslo og brølte sinte slagord mot krig og myndigheter.

Nå, i april 2009, er det ikke lett

«Som Frps miljøtalsmann Kjetil Solvik Olsen – jeg føler at han trekker meg ned hver gang. Går jeg i diskusjon med ham, så blir jeg trukket ned i gjørma.»

« Folk vil savne Jens og Kristin og meg etter 14 dager.

å se for seg at denne mektige, dresskledte, middelaldrende mannen, som sitter i et strøkent statsrådkontor på fjerde året, en gang var en ung, langhåret kristensosialist i cordfløyel.

Som tenåring brukte Solheim stort sett midttimene på Oslo Katedralskole til å skrive veggaviser, røyke og planlegge nye demonstrasjoner mot EEC og Vietnam. Solheim var i tospann med bestekompis Petter Nome, kunne FNLs nasjonalsang utenat, og begge knyttet nevene mot både undervisningsminister Bjartmar Gjerde og USA-imperialismen. De slet riktignok litt med rytmen når de gikk i tog og skulle rope: «Kamp mot statens og storkapitalens rasjonaliseringsframstøt i skolen!»

Solheim er født i 1955, oppvokst i Stensgata på Bislett, og derfor gammel nok til å huske Frigg-oppmann Kåre i Thereses gate, livfullt skildret i sekstiåtterklassikeren «Beatles» av Lars Saabye Christensen. Men Solheim er samtidig for ung til å være ekte sekstiåtter, og han fikk tidlig avsmak for ml-erne. Han valgte i stedet SFs ungdomsparti, og før det var han Frigg-gutt, speidergutt og kristenaktivist. I sin selvbiografi «Nærmere» (1999), der han også sier han er en «merkelig kryssning» av sin utadvendte jurist-mor som satt i Høyesterett, og sin mer sjenerte, beskjedne pappa som bearbeidet manuskripter for Aschehoug. Han tegner videre et bilde av seg selv som en som gjerne snakker foran hundrevis av mennesker, men som blir forlegen i små, nære lag. Han skal dessuten ha vært en egenrådig, autoritær, utspillsorientert og direkte slitsom partileder for SV de ti årene etter 1987. Biografien vakte nå avdøde SV-dronning Hanna Kvanmos vrede da Solheim kom med noen litt for kjekke karakteristikk av opptil flere partikolleger. «Drittsekk!» sa Hanna.

– Nå skal det sies at Hanna var rasende uten å ha lest boka, sier Solheim, og greier ikke å la være å le. – Og så ble vi venner igjen før hun døde.

POLITISKE UTSLETT

Men la oss foreta et tankeeksperiment: Hva om Erik Solheim en dag skrev en ny, altfor ærlig selvbiografi – om hvordan det EGENTLIG har vært å sitte i regjering med Ap og Sp de siste fire årene? Hva med det?

– Jeg vet ikke – jeg vil ikke utelukke det! Men planen nå er å vinne valget og fortsette i regjering. Det er jo helt eventyrlig: På SVs siste landsmøte var det ikke en som tok til orde mot regjeringssamarbeidet. Hvis noen hadde satt 1.000 kroner på det for fem år siden, så ville de vært mangemillionærer i dag! Vi slet jo i begynnelsen, særlig med å glede oss over et kompromiss, som for mange er et skjellsord. For meg er det et veldig vakker, fint ord, sier Solheim, og rødmer nærmest av glede ved tanken.

– Ta en arbeidsplass. Hvem liker en sjef som alltid skal ha det akkurat som han vil på alle områder? Kompromisser driver ting framover, får menneskene videre. Ett av de beste komplimentene jeg har fått var da en av regjeringskollegene kom bort til meg og sa at «du får til ting, du, fordi du er fornøyd med 80 %». Og ta Sri Lanka, da fredsforhandlingene var på sitt beste i 2003. Da la vi fram et forslag som flertallet av befolkningen ville kunne akseptere, men noen få ledere aksepterte det ikke. Når noen vil oppnå alt, risikerer de i stedet å ikke oppnå noe som helst.

– Men for SV ble det for mange kompromisser? Det er jo knapt nok noe igjen av partiet?

– Det er et dilemma der. De fleste kan sikkert være enige i at landet må bygges stein på stein med kompromisser. Men på valg-dagen ønsker folk klare standpunkter. Men på de områdene som jeg er mest i engasjert i, har vi oppnådd enormt mye i regjering. Vi har drastisk endret norsk miljøpolitikk, vi har...ja, jeg vet ikke engang om du får plass til hele skrytelista vår i den der, sier

Solheim, og peker muntert på Dagsavisens blokk.

– Du har tidligere sagt at du får fysiske utslett av å lyve. Har du likevel måttet ta det i bruk i regjering?

– I regjeringen? Nei, jeg kan ikke tro det. Det har vært litt vanskeligere på Sri Lanka. Men det finnes måter å unngå å lyve på. Man kan unngå å skaffe seg kunnskap om noe man ikke vil vite, la være å gå på et møte, la være å ta en telefon. Det er alltid en stor forskjell på direkte løgn, og det å ikke si alt.

– Så du får ikke noen fysiske reaksjoner på det?

– Jeg har fortsatt veldig vondt for å ljugе. Men jeg har ikke problem med å ikke si alt om en sak.

TURER TIL LEGEVAKTA

Men før en ny regjering i september er det atskillig som

skal skje for Solheim. Bare denne uka har ministeren brukt til å holde kontakt med begge krigførende parter i Sri Lanka, motta FNs miljøpris i Paris, samt deltatt på Verdensbankens vårmøte i Washington. Men på mandag skal man ikke se bort fra at Solheim kan ta flyet hjem til kona og de to barna på 7 og 3 år. Hans to eldste barn fra forrige ekteskap vokste opp på 90-tallet med en pappa som var en landskjent, omstridt, men populær SV-leder, alltid på vei til en TV-debatt. De to yngste vokser opp med en fjern, litt utilnærmelig utviklingsminister, tilsynelatende alltid er på vei til Zimbabwe eller Antarktis. Man ser liksom for seg en trøtt Solheim idet han går ned trappa etter nok en 30 timers flyreise: "Hvis det er tirsdag i dag, må dette være Madagaskar".

– Er du hjemme hos ungene i det hele tatt?

– Jeg er hjemme! De absolutt to eneste tingene jeg bruker tid på er familie og politikk. Natt og dag, sier Solheim, og forteller ganske riktig om laaange flyturer rundt om på kloden, der han sitter og leser dokumenter fra «haster-kanskje-ikke-så-fælt»-bunken. Egentlig ville han heller lest bøker om sitt favoritttema 2. verdenskrig, og til jul ga han moren Jens Chr. Hauges selvbiografi med det klare formål å låne den straks hun var ferdig. Men dessverre: Hauge ligger fortsatt ulest.

– Men når jeg er i Oslo, er jeg veldig streng på tida mi. Jeg gjør alt for ikke å legge ting på kveldstid. Da er det å hente i barnehage og skole og være hjemme hos ungene. Men mediepresset på en toppolitiker er mye større før, tempoet er høyere, vi er engasjert i andre verdensdeler med andre tidssoner – du må være tilgjengelig

hele tida. Einar Gerhardsen kunne jo være en måned i strekk på fjellet i Gubrandsdalen – han kom bare ned til bygda hvis det «var no». Og landet gikk jo ikke til grunne av det! Og samtidig – jeg elsker jo dette livet. Presset er stort, ja, men det dumme jeg gjør er jo å løpe rundt og syte.

– *Hva er forskjellen på å være småbarnspappa nå i andre runde?*

– Hver barn er jo helt unikt. Og denne gangen vet jeg mer at ting går over, jeg blir ikke desperat om de gråter, du vet det har skjedd før og det vil skje igjen.

– Du har vært en tur på legevakta før?

– Du har vært på legevakta før, og du vet at barn ellers vokser opp under de mest groteske forhold rundt om på kloden. Jeg vet at mine barn vokser opp i det tryggeste land man kan vokse opp i.

ÆRE OG ROS

Erik Solheim ser ut til å ha det samme syndromet som utenriksfolk får etter mange år på reise til sult- og konfliktområder. Straks de lander på Gardermoen, greier de ikke å la være å hisse seg opp over avisstativer som skriker opp om at Ari Behn visstnok kran gla med Carl-Erik Grimstad igjen.

Solheim nikker energisk til dette scenariet.

– Jeg plages ikke av Behn eller Grimstad, men av sytingen i Norge. For å ta et eksempel: En Frp-er sa til meg i Stortinget at norske veier er på «u-landsnivå». Nei, sier jeg da! Hovedveien gjennom Sierra Leone er mye, mye dårligere enn den seterveien vi kjører over Øyerfjellet når vi reiser på hytta! Han aner ikke hva han snakker om! Vi er den heldigste generasjonen i det heldigste landet i verden. Ja, vi har problemer, som må løses, men vi må slutte å klage og syte over at alt er dårlig. Den utskjelte Gardermoen er faktisk en av de mest punktlige flyplassene i hele Europa. Kanskje vi skulle fortelle de ansatte der at de gjør en god jobb?

– *Så du klapper dem på skuldra når du går forbi i sikkerhetskontrollen?*

– Jeg har i alle fall veldig lyst til å gjøre det! ler Solheim.

– Heller det, enn å stille spørsmål i Spørretimen den ene gangen i året da alt står stille. På samme måte tar jeg av meg hatten for norske lærere, for at de står opp om morran for å gå på jobben og lærer ungene mine folkeskikk og gode kunnskaper om norsk og geografi...de behøver ros, ikke bare få høre at «alt er rævva».

– *Så du savner ikke å delta i TV-debatter om norsk innenrikspolitikk?*

– Jeg savner ikke debatten der alt blir smålig. Som Frps miljøtalsmann Kjetil Solvik Olsen – jeg føler at han trekker meg ned hver gang. Går jeg i diskusjon med ham, blir det bare gjørme ut av det, og vi blir begge møkkete.

– Er det denne statsrådsposten du vil ha hvis dere vinner valget?

– Jeg trives godt, men det må Jens og Kristin forhandle om. Og aller først må vi vinne valget! Jeg føler i alle fall at vi forandrer Norge i en riktig retning. Skulle vi få et Høyre/Frp-flertall, blir det det samme som å bytte ut Obama og gå tilbake til Bush – så stor forandring blir det. Folk vil savne Jens og Kristin og meg etter 14 dager.

GRO OG HITLER

Stoppeklokka i departementet viser ubønnhørlig at det nå er tid for å avslutte og gå ut å ta bilder. Utenfor Miljøverndepartementet står en gruppe mennesker og venter på å få møte Solheim, blant dem noen tamiler. Senere i dag skal utviklingsminister Solheim sende ut en pressemelding om krigen på Sri Lanka, men før det skal miljøvernminister Solheim i et møte om ulven i Rendalen.

– Det er livsfarlig å si at ulveproblemer i Rendalen blir for smått. Klart det er viktig for dem det angår. Dessuten er all politikk egentlig lokal, slik er det på Sri Lanka også. Samtidig kan det ikke være tvil om at det er de store hendelsene som former livene til menneskene...

– Det er fint hvis du ikke snakker nå, når jeg tar bilde, sier fotografen høflig.

– OK! Men for å ta et eksempel: Den dagen Hitler ble rikskansler i Tyskland, satt den berømte forfatteren Thomas Mann og skrev sirlig i sin dagbok om te, silkeunderbukser og jeg vet ikke hva, helt sentrert om seg selv. Samtidig er det ikke tvil om at det var Hitlers maktovertakelse som fikk de største konsekvensene for Manns liv. Hele hans familie måtte noen år senere flykte fra Tyskland...

Et vink fra fotografen fører til at Solheim holder munn i opptil flere sekunder.

– Hitler hadde forresten bursdag nå på mandag. Samme dag som Gro. Ja da, Hitler hadde 120-årsjubileum – Gro hadde 70!

– *Uten sammenligning for øvrig?*

– Absolutt uten sammenligning for øvrig!

Så går Erik Solheim tilbake til kontoret. En av tamilene vinker til ham på vei inn.

hanne.mauno@dagsavisen.no

HANNE MAUNO
LUCA KLEVE-RUUD (foto)

ERIK SOLHEIM

Født 18 januar 1955, oppvokst på Bislett medd foreldre og en søster. I dag er han gift for andre gang, og har fire barn.

Tidligere SV-leder (1987-1997), nå miljø- og utviklingsminister i den rød-grønne regjeringen.

Aktuell med: Konflikten på Sri Lanka, der han har prøvd å mekle mellom partene. Onsdag fikk Solheim FN's miljøpris i Paris.

Erna Solberg er Høyres leder
og statsministerkandidat. Enn så lenge.

Storesøstra fra Høyre

– Han der ser ikke ut til å ha hatt for mange lyse dager, bemerker Erna Solberg, og nikker mot et av de gravalvorlige mannsporettene fra 1800-tallet som henger på veggene utenfor stortingspresidentens kontor her i Stortinget. Hun smiler litt til bildet, samtidig som hun, for å tekkes fotografen, forsøker å krabbe opp på et av bordene. Det klarer hun, og med ett står hun foran oss i all sin velde, høyt oppe på et bord, stovokste Erna, Høyres leder, ja, i alle fall fram til skjebnevalget i september. Men det er ennå fire måneder til, for ennå er det løvsprett og vår og landsmøte i Høyre, ennå er draktjakken hennes solid og knallblå, håret nystripet, ansiktet brunt og friskt etter påskeferien med mann og barn på Tenerife. Og ennå kan Erna og Høyre tross alt drømme om at høstens valg går bedre enn de helt elendige meningsmålingene akkurat nå kan tyde på. Men er det virkelig Norges framtidige statsminister som hos oss på bordet står?

De gretne mannsansiktene på veggen ser ut som om de har sine store tvil om akkurat det.

Erna krabber ned fra bordet igjen, og bemerker på sitt syrlige bergensk:

– Det minner meg forresten om den første merknaden jeg skrev da jeg var helt fersk stortingsrepresentant i 1989. «Finanskomiteen ser lyst på dette», skrev jeg. Men gjett om jeg fikk høre det etterpå! «Godt forsøk», sa en. «Men her i finanskomiteen, her ser vi ikke lyst på noen ting».

AVSLAPPET

Erna Solberg har også definitivt hatt lysere dager, selv om Høyre under helgens landsmøte igjen – om enn noe motvillig – skal hylle henne som partiets leder. For eksempel hadde hun det nok et par hakk bedre da hun hadde sin glansperiode som statsråd i Kommu-

naldepartementet under Bondevik II, den gang hun var selveste «Jern-Erna», så omstridt i integreringsspørsmål og så synlig i norsk offentlighet at hun måtte ha egne livvakter. Hun overstrålte den forrige lederen Jan Petersen så grundig at mange i Høyre våren 2005 var overbeviste om at nå, nå kom «Erna-effekten», nå skulle Høyre gjenta den deilige, saftige valgsuksessen fra 2001. Men Høyre tapte for de rødgrønne – så vidt det var. Og etterpå har det som kjent gått rimelig trått for Erna og Høyre. Ja, direkte dårlig. I de fire årene siden valget i 2005, bare avbrutt av et brukbart kommunevalg, har Erna måttet leve med rykter om intern misnøye i partiet, at hun ikke «leverer» som leder, at hun er for tam på TV, at hun ikke skaper begeistring og at hun lever i skyggen av Siv Jensen. Ja, noen vil hevde at den eneste grunnen til at Erna fortsatt sitter, er at ingen parti ville finne på å bytte leder i et valgår.

– Dette er jo et briste- eller

«Jeg er jo ingen agitator. Men jeg jobber med det der, å bli bedre på det å formidle budskapet vårt. Men jeg er nok ikke typen til å stå der og rope og skrike på talerstolen.»

bære-
valg for deg
som partileder?

Erna ser nå ekstra avslappet ut, på grensen til arrogant, der hun troner på sitt kontor, flankert av en ivrig noterende rådgiver.

– Altså, dette valget dreier seg om hva slags kurs Norge skal ha framover. Det dreier seg IKKE om hvem som skal bli partileder i Høyre, sier hun bestemt, med et snev av overbærenhet i stemmen.

– Jeg er klar over det, men det er jo viktig for et parti hvem som skal lede det..?

– Men altså, selv om vi gjør et godt valg, er det jo ingen garanti for at jeg blir sittende som leder i alle år framover, heller. Jeg føler meg nokså sikker på at en gang kommer vi til å skifte leder i Høyre! Jeg syns alt dette er så overfokuserert. Etter min mening dreier alt dette seg om hvilken politikk vi skal føre i Norge de neste fire årene, hvilken retning vi skal ta, sant?

– Men, altså, en del av deg må jo være litt interessert i hvordan din egen innsats vil bli vurdert når valgkampen skal oppsummeres...?

– Jo, men fokuset mitt er at vi skal drive en bra valgkamp. Vi skal vise folk en alternativ utvikling for det norske samfunnet, og vi skal sørge for at folk stemmer på det.

– Føler du at du har støtte i partiet?

– Jeg føler en veldig stor og bred støtte i partiet. Jeg har vært mye ute og reist, og fått mange positive tilbakemeldinger. Jeg merker jo et veldig stort ønske om at Høyre skal gjøre det bedre på meningsmålingene. Men jeg opplever stor støtte.

– Men det er vel ikke den helt store begeistringen for deg i partiet?

Erna hever ikke et øyenbryn.

– Det går litt opp og ned på meningsmålingene, sant, og når det går ned så er det alltid slik at partiet blir litt sånn «hva gjør vi galt», og «hva skal vi gjøre for å komme på offensiven». Ja...

Det siste ordet blir hengende og sveve litt retningsløst i lufta. Erna blir helt stille et øyeblikk. Samtidig er det på en underlig måte en totalt ubekymret stillhet.

IKKE SÅ FIFFIG

Ernas flegmatiske holdning til sitt eget politiske liv kan selvsagt være skuespill. Men rådgivere og journalister som har fulgt henne tett, sier at dette er et menneske som er den siste til å gi opp når det ser som mørkest ut, den siste til å innse at slaget virkelig er tapt. «Å være rådgiver for henne må være sant slit», mente journalisten. Med det mener hun at «Jern-Erna» har en utholdenhet og stayerevne verre enn Gro, og at den som skal følge henne rundt på valgkamp, får lange dager. Når andre blir slitne, får Jern-Erna tilsynelatende bare mer energi – selv skal hun ha sagt at hun har for mye jern i kroppen. Hun beskrives likevel som en lyttende, omsorgsfull sjef som ikke henger over skuldra di, men gir deg frihet og tillit, og tillegg husker bursdagen din. I 2007-valgkampens mørkeste time, midt i bråket rundt ordfører Per Ditlev-Simonsens skattesak og Ernas egen tabbe i en TV-debatt med Jens, var det først og fremst Erna som holdt hodet kaldt og ikke mistet spirten, og som evnet å se mennesket Per Ditlev-Simonsen bak all skandalen. Resten av Høyres valgkampleidelse satt stort sett og rev seg i håret av fortvilelse, i det som ble en helt marerittaktig valgkamp for Høyre.

Så Erna tåler en trøkk. Men er det nok? Hvor blir det av begeistringen, den nye høyrebølgen, som alle høyrefolk har ventet på siden Erling Norvik takket for seg? Akkurat nå framstår Erna som den litt kjedelige og fornuftige storesøstra i Høyre: Hun som betaler alle regninger ved forfall, den kunnskapsrike dama som kan svare på alle spørsmål i Trivial Pursuit, og som dessuten kan supplere med et par ekstra statistiske fakta ingen egentlig har lyst til å vite. Hun er den ryddige, litt irriterende storesøstra som ringer deg og sier formanende: «Nå må du ikke glemme at mamma fyller 70 år på søndag. Ja, jeg har allerede kjøpt gave. Skal jeg skrive navnet ditt på kortet?» Dette prektige bildet styrkes dessuten av at Erna i sin ungdom var en kjekk og flink speiderleder, som likte å sitte pent ved bordet og høre på når de voksne snakket.

– Du virker som en veldig rasjonell type?

– Jeg er jo ingen agitator. Men jeg jobber med det der, å bli bedre på det å formidle budskapet vårt. Men jeg er nok ikke typen til å stå der og rope og skrike på talerstolen. Vi er jo forskjellige, sant? Jeg har lett for å begrunne en sak med rasjonelle og fornuftsmessige argumenter. Det er kanskje slik Høyre er – selv om jeg mener vi har mange emosjonelle saker og spørsmål, så er det kanskje litt Høyres måte.

– Dere er hyggelige og til å stole på, men kjedelige i TV-debatter?

– Jeg er ikke den som alltid kommer med fiffige, retoriske poeng. Men det er selvsagt viktig å få gjennom budskapet så folk kan høre. Vi jobber alltid med å finne gode one-liners, nye måter å si ting på. Men det er ulike ting som passer til ulike mennesker, det er ord som noen partier kan bruke, men ikke andre.

– Hvordan skal du greie å skape begeistring for Høyre?

Erna tar sats, hun kommer i valgkampmodus, med ett er det som om vi er kommet til den siste appellen til velgerne i den siste partilederdebatten før valget, den hvor de gjerne legger til: «Men det viktigste er at du bruker stemmeretten din». Ja, vi gir ordet til Erna Solberg, partileder i Høyre:

– Høyres største styrke er at vi er opptatt av helhet og langsiktighet. At vi i framtiden kan bære velferdsutgiftene, at folk kan ha en trygg jobb, og at færre ramler ut ut av arbeidslivet enn det som skjer i dag. Og vi har genuint store muligheter til å få til dette i Norge nå! Vi skal se til at barna får en av verdens beste skoler, at vi får en topp universitetsutdanning, at voksne får tilbud om etterutdanning, og at...

LEKEN

Erna holder en ganske flott – og ikke minst lang tale, som nok passer bedre som sluttappell i en partilederdebatt, enn i et møte

med en enslig journalist fra Dagsavisen. Samtidig sier en journalist som har fulgt henne tett over tid at Erna er forbauende varm og jovial i møte med såkalte «vanlige folk» rundt om i landet. Erna kan faktisk føre hyggelige samtaler med alt fra rufsete rusmisbrukere på rehabilitering til stive, dresskledte industriledere, og har en uformell og avslappet tone overfor medarbeiderne sine. Og i det virkelige liv er Erna slett ikke den kjedelige, fornuftige eldstesøstra av de tre søsknene Solberg fra Bergen, men den midterste, og kanskje også den mest lekne, ifølge familien. Hun har har ord på seg for å være den ivrigste til å spille dataspill, svømme omkapp, hoppe på trampoline og vifte med vannpistoler i større vannkriger mot barna sine. I motsetning til sin forgjenger Jan Petersen, som bekreftet alle høyrefordommer med å elske klassisk elitekultur (som opera), er Erna glad i Prince, Amy Winehouse og Duffy. Hun har felles iTunes-bibliotek med sin 12 år gamle datter, og har tatt seg i å like en av fjortis-låtene fra «High School Musical»-universet: «The Boys Are Back».

– Den er ikke min favoritt, da. Jeg er mest glad i soul og R & B. Men akkurat den er faktisk ganske bra! sier Erna.

Og når Erna ikke kastet seg inn i Røkke-Aker-debatten og utnyttet den for hva det var verdt ved påsketider, var det fordi hun var på familieferie på Tenerife, der en av favorittaktivitetene var å være med på datterens quiz-team under musikkonkurransene på hotellet om kveldene.

Men livet er blitt travlere etter at hun ble Høyre-leder for fem år siden. Det blir mange helger borte fra familien i «den politiske sesongen», og det er minst 10 år siden Erna kalte inn familie og venner til sine legendariske 17. mai-frokoster hjemme i Bergen. Likevel var det statsrådstiden hennes som var tøffest for familien, ifølge ektemannen Sindre. Da var de to barna ennå ganske små. Nå er de 10 og 12, bor på Smestad, og den yngste spiller både fotball og bandy sammen med sønnene til Aps helseminister Bjarne Håkon Hanssen og SVs Øystein Djupedal. Men her kommer politikken ikke på noen måte i veien for «det rent bandymessige», ifølge Sindre, og det vakte munterhet på sidelinja den dagen de tre guttene på

ERNA SOLBERG

■ Født 24. februar 1961.

■ Oppvokst i Bergen med mor, far og to søstre. I dag bosatt på Smestad med mann og to barn.

■ Stortingsrepresentant siden 1989, tidligere statsråd og Høyres leder siden 2004.

■ Blir gjenvalgt som leder under helgens Høyre-landsmøte på SAS-hotellet i Oslo. Er Høyres statsministerkandidat foran valget til til høsten.

«Jeg merker jo et veldig stort ønske om at Høyre skal gjøre det bedre på meningsmålingene. Men jeg opplever stor støtte.

toppen av det hele skulle spille mot laget til sønnen til utenriksminister Jonas Gahr Støre.

UINTERESSERT?

Sportslig sett har Erna tydelig et ok forhold til sine rødgrønne politiske motstandere. Da er det verre med forholdet til de som skal være hennes nære politiske venner. Hva vil utfallet bli, nå når Erna de neste månedene skal manøvrere Høyre mellom et voksende Frp og de to krympende sentrumspartiene Venstre og KrF, som nekter å samarbeide med Frp, for ikke å snakke om egne partifeller som iblant tar ordet og sier at de vil kaste henne. Så hvordan i all verden skal det kunne komme en borgerlige regjering ut av alt dette?

– Men hvis Høyre og Frp faktisk går sammen i regjering etter valget, og hvis Frp blir større enn Høyre, og hvis du mener det største partiet bør få statsministeren – kan du leve med Siv Jensen som sjef?

– «Hvis, hvis, hvis»! Det var minst tre «hvis»-er i det spørsmålet ditt! Alle vet at Høyre ønsker seg en regjering der alle borgerlige partier er med. Men det er velgerne som avgjør sammensetningen. Vi slenger ikke igjen døra for noen, og så får vi se etter valget. Nå gleder jeg meg til å drive valgkamp for Høyre – på Høyres egne premisser, og med meg som statsministerkandidat.

– Tror du dette er den siste valgkampen du leder for Høyre?

– Nei, sier Erna i en nesten uinteressert tone.

– Slik har dere journalister holdt på å spørre siden 2007-valget. Dere vil gjøre det personorientert, dere vil skifte fokus. Jeg har ett fokus, jeg, og det er politikk, at Høyre får makt til å gjennomføre de endringene vi vil ha i det norske samfunnet. Og en politiker må alltid vite at dette kan ta brått slutt. Du kan tape en renominasjon. Du kan tape et valg. Det er ikke vits i å knytte seg følelsesmessig til en slik stilling.

Intervjuet er slutt, og igjen står vi utenfor stortingspresidentens kontor og betrakter de dystre mannsansiktene på veggen. Alle ser anklagende på oss – særlig en av dem. Direkte rasende virker han! Var det SÅ ille å sitte på Stortinget på 1800-tallet?

– Ja, han virket ikke særlig blid! Jeg tror det må være en av disse bondehøvdingene på formannskapslovenes tid. Eller noen av Stang-ene? Man skulle antakelig ikke smile på bilder den gangen, sier Solberg.

– De trengte ikke å tenke på image eller TV-debatter eller noen ting, de!

– De var egentlig litt heldige... Men de så visst ikke så lyst på tingene, likevel!

hanne.mauno@dagsavisen.no

HANNE MAUNO
ANNIKEN C. MOHR (foto)

Hanne Bjurstrøm (49) er egentlig vant til å bli overøst av godterier når hun har besøkt sin mormors dejlige København. Denne gangen blir det mest 20-timersdager og tøffe klimaforhandlinger med representanter fra hele kloden.

Københavnerpigen

København, en morgen på 60-tallet: To småjenter fra Bjølsen har nettopp gått i land fra danskebåten, og tripper av spenning ved tanken på å møte sin danske mormor igjen. Det vet godt at så snart de ser henne, vil de bli overøst av klemmer og godterier, og etterpå skal de kanskje i Tivoli. Eller de skal kjøpe leker i de flotte stormagasinerne, for i København, der har de liksom alt de ikke har hjemme. De kommer til å treffe morfar og hans kone også, men det er nå en gang mormor som fort kan finne på å sende dem en konvolutt i posten med 100 kroner, med en lapp der det står: «Her er 100 kroner. Bruk dem nå på noe mor sier dere ikke får lov til».

OSLO

Oslo, i desember 2009. De to småjentene er for lengst blitt voksne. Den eldste ble journalist og var en stund nyhetsredaktør i Dagsavisen, som deres far, en traust arbeiderklassegutt fra Drammen. Den yngste ble jurist, som deres livlige, borgerlige mor fra København, og sitter akkurat nå foran oss på et lite mistrøst kontor i Miljøverndepartementet.

– Som liten var Danmark rene paradiset for meg. Det er det i grunnen fortsatt, sier Bjurstrøm, som ennå kan gjøre seg forstått på flytende dansk. (I alle fall overfor taxisjåfører i København). Nå skal hun til København igjen, sørgelig nok ikke med danskebåten, som de to søstrene fortsatt elsker. Sjefsklimaforhandler Bjurstrøm skal i stedet ta fly sammen med sine nærmeste medarbeidere i den store norske delegasjonen, og straks de kommer til det som var hennes mor og mormors København, skal de i gang med å forberede neste ukes krevende klimatoppmøte. (Som en tysk forsker har omtalt som intet mindre enn «det viktigste møtet i verdenshistorien»).

– *Gleder du deg?*

– Jeg vet ikke om jeg gleder meg så veldig til dette. Men dette er på en måte Det Store Møtet, det er dette vi har jobbet for så lenge, og det blir en thriller om vi når i mål. Og du vet at du bare må holde oppe den trøyken, for det kommer til å bli sååå mye jobbing i København ...

– *Du går rundt og stålsetter deg?*

– Du psyker deg liksom inn på at du nå skal jobbe 20 timer i døgnet i to uker.

For foran Bjurstrøm ligger 14 dager fylt med møter, dokumentarbeid og tøffe forhandlinger med statsledere og delegasjoner fra 189 land. Og selv om København fortsatt har flotte butikker, kommer ikke Hanne Bjurstrøm til å rekke å gå i en eneste av dem.

– Butikker kan jeg bare glemme, sier Hanne Bjurstrøm tørt, og gjentar, for sikkerhets skyld:

– Det kan jeg kan bare glemme.

« I mine aller største drømmer etter møtet i Bali så jeg liksom for meg at i København skulle vi skrive under Den Store Avtalen som løser hele verdens klimaproblemer.

»

« Du psyker deg liksom inn på at du nå skal jobbe 20 timer i døgnet i to uker.

– *Rent husmormessig var jo dette dårlig timing? Midt i julestria?*
Hanne Bjurstrøm kremter litt.

– Eh, jeg tror nok ikke jeg er så eminent husmor ellers heller, da. Jeg har heldigvis en veldig ålreit mann som er flink til å lage mat. Men det er jeg som står for grunnstruktur og organisering, og ... sånt. Og så er jeg veldig effektiv på handling! Ja, jeg handler både raskt og effektivt når noe skal handles!

– *Du skriver lister, eller ...?*

Bjurstrøm trekker seg fort:

– Nei, nei, ikke noe sånt. Jeg skriver ingen lister. Jeg er en ekte impulshandler. Dessuten er gavene mellom mannen min og meg veldig enkle i år. Vi har nettopp bygd hytte på fjellet, så «ting til hytta» er liksom det vi ønsker oss. Men ja, du kan si jeg er en effektiv impulshandler!

BALI

Det var vel kanskje ikke akkurat disse impulshandler-egenskapene som gjorde at statsminister Jens Stoltenberg i oktober plukket ut Bjurstrøm til å bli ny arbeids- og inkluderingsminister. Men hun hadde nok blant annet imponert ham i sin rolle som sjefsforhandler på klimamøtet på Bali i 2007. På den tida ble det tent et reelt håp om at det 15. møtet i FNs klimakonvensjon i København skulle vedta verdenshistoriens mest ambisiøse klimaavtale ever. Nå viser det seg at man se langt etter en juridisk bindende avtale. Etter dette møtet, må de ha et nytt verdenshistorisk møte.

– *Er du skuffet over dette?*

– I mine aller største drømmer etter møtet i Bali så jeg liksom for meg at i København skulle vi skrive under Den Store Avtalen som løser hele verdens klimaproblemer. Så naiv går det an å være, og så naiv skal man egentlig være, på en måte, sier Bjurstrøm energisk.

– Samtidig har det jo vært en stemme innvendig som har sagt: «Dette blir tungt». Å bare komme til det mandatet på Bali var så tungt, det var jo på hengende håret at det ble noe i det hele tatt. Når det er sagt, så mener ikke jeg at det at man ikke får til en juridisk avtale er det samme som å si at København er et nederlag. Jeg pleier å si: Det er ikke så vanskelig å få til en juridisk avtale hvis du ikke har så store ambisjoner om hva som skal stå i den. Det som er viktig nå er å få et innhold som er tilstrekkelig i forhold til de målene Norge har. Så må man få inn en god tidsplan for når denne politiske avtalen skal inn i en juridisk avtale.

– *Hva er du mest spent på om dere får til?*

– Altså: Hvis vi får til en politisk forpliktende avtale hvor man sier at vi jobber mot et mål om at klodens gjennomsnittstemperatur ikke skal stige med mer enn to grader. At vi jobber for en målsetting der klodens globale utslipp skal reduseres med 50 prosent innen 2050, og hvor de rike landene skal ta 80 prosent av de kuttene. At vi får til gode mål i forhold til utslippstallene i 2020. Får vi til dette, er det en veldig god avtale. Får vi politikerne til å forplikte seg til dette, da vil jeg overhodet ikke være skuffet.

YOUNGSTORGET

Det er uvisst om det er politikeren eller juristen i Hanne Bjurstrøm som nå med begeistring gir seg til å beskrive små og store ting ved det å være klimaforhandler i tida rundt et stort, internasjonalt toppmøte: Om makten som kan ligge i selve rekkefølgen i forhandlingsprosessen, for eksempel. Om noe blir tatt opp først eller sist kan det i seg selv få sterk symbolverdi, som kan være nok til å blokkere en hel dag med forhandlinger.

– Det er vel en kombinasjon av både juristen og politikeren, tror jeg, sier Bjurstrøm, som alltid har vekslet mellom den seriøse jurist- og byråkratrollen og den mer engasjerte politikerrollen. Hun er oppvokst i et pressehjem der hennes arbeiderpartifar fra Youngstorget stadig forlangte å få vite hva søstrene syntes om det som sto

i avisa, mens deres konservative mor alltid snakket varmt om Høyre og Kåre Willoch. (Mens hun samtidig gikk med palestinaskjert i sympati med palestinerne kamp). Hvert år i slutten av april kranget foreldrene heftig om døtrene skulle få bli med faren i 1. mai-tog. Og spør du hvem som vant, så er det bare å si at de liksom aldri fikk gått i det toget, verken på Bjølsen eller på Youngstorget.

– Foreldrene mine var virkelig veldig forskjellige. Faren min kom fra et fattig, norsk arbeiderhjem, moren min fra en velstående, dansk familie. Faren min var nøktern, moren min var en ekte livsnyter med et liberalt forhold til det meste. Det var sterke brytninger mellom to verdener hjemme hos oss, og det kan jo være spennende når det hele fungerer. Og det gjorde det jo stort sett!

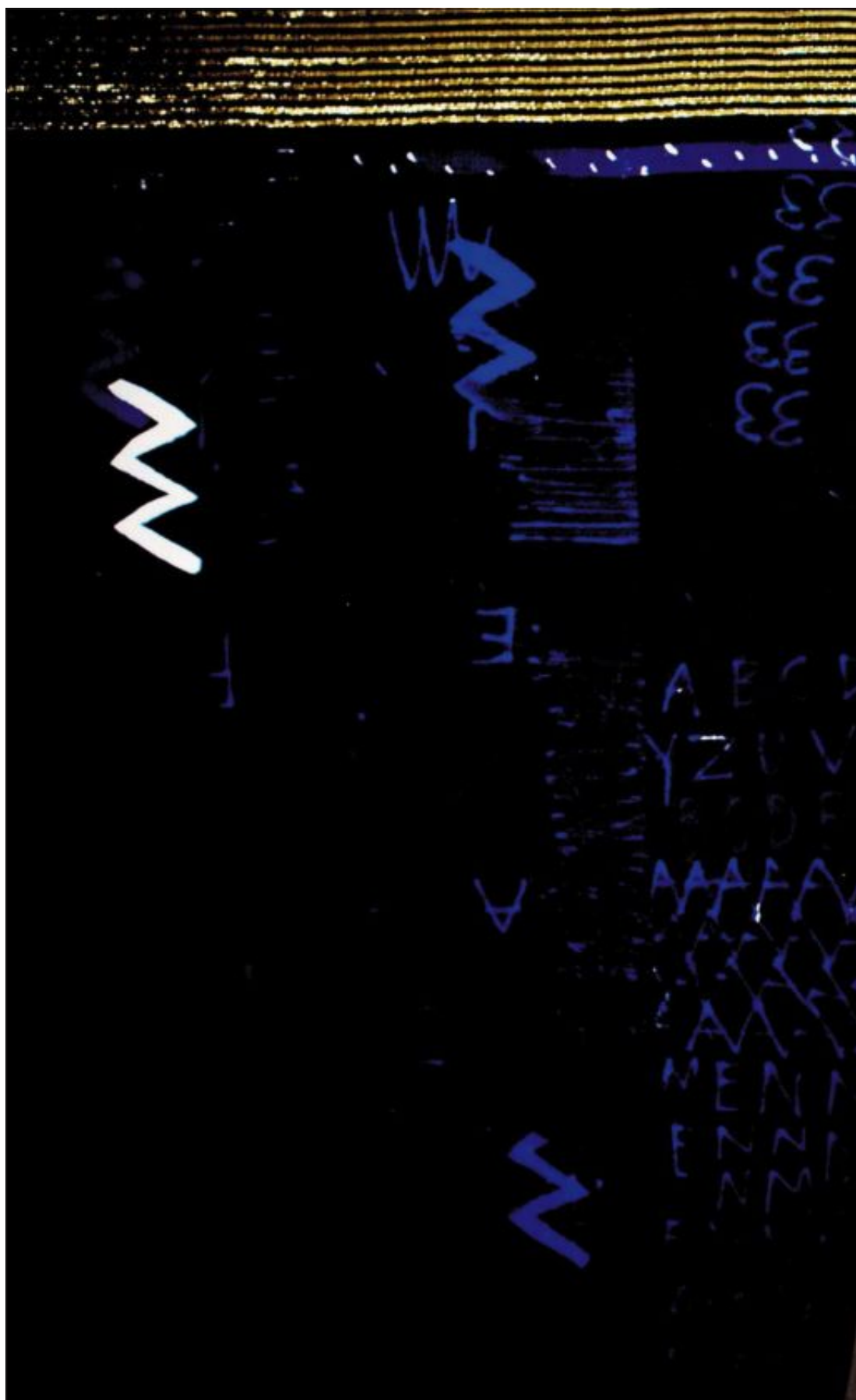
Men i EU-spørsmålet var foreldrene alltid helt på linje. I 1972 var den nå avdøde farens engasjement for medlemskap i daværende EEC så stort at 12-årige Hanne gikk helt opp i rollen som ja-tilhenger. Hun gikk med ja-buttons og drev den rene kampanjen i skolegården, og var dypt og ekte deprimeret dagen etter nederlaget i folkeavstemningen.

– Jeg husker ennå det forsedelige i at min beste venninne kunne triumfere på skolen dagen etter. Faren hennes var i NKP, og de hadde stemt nei. De hadde vunnet, og vi hadde tapt, sier Bjurstrøm med et flir.

Begge Bjurstrøm-søstrene vokste dessuten opp med en klar følelse av at også var danske, og at de derfor tilhørte Europa på en helt spesiell måte. Hjemmet var riktignok en alminnelig blokkleilighet på Bjølsen, som på 60-tallet var et skikkelig arbeiderstrøk, men over rommene hang en tjukk eim av kontinental sigarrøyk, glad eksentrisitet og lun, dansk hygge. Da moren døde for 16 år siden, fant de en t-skjorte hjemme hos henne. På den stod det: jeg er dansk, bosatt i Norge, medlem av EU. Hurra!»

LYSEJORDET

På tross av sin sterke kjærlighet til EU gikk Hanne Bjurstrøm likevel inn i Sosialistisk Ungdom i tenårene. Hun var opptatt av feminisme, og deltok i de tradisjonelle studiesirkelene som gjerne kretset om Simone de Beauvoirs «Det annet kjønn». Hun danset til Gloria Gaynor, men likte også dikt av Rudolf Nilsen, og skal ha vært ett

av yngste og livligste innslagene midt i gjengen av alvorlige, dogmatiske leninistgutter. Etter en tid i SUs kvinnepolitiske utvalg ble hun for øvrig avløst av en meget ung Kristin Halvorsen, som hun i dag sitter i regjering med. I Oslo gymnasiastutvalg satt hun ellers sammen med kjentfolk som nåværende statsminister Jens Stoltenberg, nåværende DnB NOR-sjef Rune Bjerke og nåværende Ap-sekretær Raymond Johansen.

– Litt av en gjeng! Har de forandret seg mye?

– Det er vel nå jeg skal si at jeg syns de ser yngre ut nå enn noen gang?! Nei da, på den tiden var vi helt vanlige, engasjerte ungdommer. Vår største politiske seier var da vi i SU sammen med AUF greide å gjøre slutt på Unge Høyres mangeårige hegemoni i Oslo gymnasiastutvalg. Da var vi

bare sååå oppesen, alle sammen. Vi gikk rundt og sa: «Her er vi, liksom! Skriv om oss! Nå er det like før verden endres fullstendig, altså!

Nå ler Bjørstrøm godt her inne på det lille kontoret i Miljøvern-departementet.

– En annen god ting med SU-tida var jo at det var der jeg traff mannen min. Han var liksom den store skolepolitiske tenkeren i SU, så det ble regnet som litt av varp da jeg stakk av med ham!

Senere skulle dessuten Rune Bjerke komme til å ringe henne for å be henne være hans byrådssekretær i det nye Ap/SV-byrådet som tok makten i Oslo i 1991. Da hadde Johansen gått over til SV, mens hun selv hadde gått til Ap – nettopp på grunn av EU-spørsmålet. I mellomtiden hadde Bjørstrøm utdannet seg til jurist, fått to barn, og kjøpt seg en prektig rekkehusleilighet på Lysejordet, akkurat på grensen mellom Oslo vest og Bærum.

– Lysejordet er jo veldig sosialt homogent. Der er det bare pene mennesker og gode inntekter. Du ser nesten ikke en innvandrerslår Bjørstrøm fast.

BJØLSEN

Så hvordan skal en vellykket karriereturist fra Oslo vest kunne greie å sette seg inn alt folk i NAV-systemet sliter med? Selv om rekkehuset på Lysejordet strengt tatt er bygd av OBOS? For straks Bjørstrøm er ferdig med sine 20-timersdager i København, skal hun tiltre som ny arbeidsminister, med ansvar for både det betente

HANNE BJØRSTRØM

■ Født 20 september 1960 i Oslo. Vokst opp på Bjølsen med foreldre og søster, i dag bosatt på Lysejordet med mann og to barn.

■ Bakgrunn fra SU og byrådssekretær for Ap i Oslo 1994-1995.

■ Utdannet jurist, med arbeidspraksis fra Arbeidsretten, Europarådetregjeringsadvokaten, Justis- og Miljøverndepartementet.

■ Norges forhandlingsleder under FNs klimatoppmøte i København (7.-18. desember)

■ Tiltrer som arbeidsminister 21. desember.

sykelønnsspørsmålet og den haltende NAV-reformen. Hun kan jo selvsagt støtte seg på sin oppvekst på Bjølsen. Som liten var hun ofte litt redd for snifferne i Bjølsenparken, og hun så at det kunne gå dårlig med enkelte av skolekameratene.

– Jeg er glad faktisk glad jeg vokste opp et slikt sted, der ikke alle var like vellykkede.

Og når sjefsforhandler Bjørstrøm greier å forhandle med både USA og Kina, så må hun vel greie å fikse LO og NHO også?

– Det er noen likheter. Som at du alltid må ha respekt for partenes ulike roller. Alle skal føle at de blir hørt. Ingen skal gå tapende ut, og ingen ønsker at sykefraværet skal gå mer opp. Men virkemiddelbruken kan det jo være litt ulikt syn på, sier Bjørstrøm uhyre diplomatisk.

– Men syns du også det er på høy tid å kutte i sykelønna?

– Jeg vil gjerne være litt tilbakeholden med å si noe nå som jeg ikke har tiltrådt. Men generelt syns jeg jo vår velferdsmodell er det gode ved det norske samfunnet. Samtidig er jeg ikke redd for å ta tak i årsakene til at langtidsfraværet øker, det er en plikt man har, syns jeg. Og det opplever jeg at partene i arbeidslivet er enige om.

Bjørstrøm uttaler seg rolig og selvsikkert, men blir merkbart urolig når vi kommer inn på det mystiske og fremmede Stortinget, som hun som statsråd må forholde seg til over jul.

– Jeg er ikke noe vant til Stortinget, jeg. Jeg er utrolig spent på min første opptreden i Spørretimen, sier Bjørstrøm, som fortsatt syns det er rart at det står en stol med hennes navn på når hun kommer til regjeringsskonferanse.

– Da tenker jeg hver gang: «Hvem er egentlig denne statsråden – denne Hanne Bjørstrøm?»

– Du har så vidt begynt å oppleve Jens som sjef. Hva syns om tidligere statsråders omtale av ham i bøker som «feig» og «konfliktsky»?

– Jeg ser på Jens som en trivelig og hyggelig person. Så det kommer nok ikke noen bøker fra meg.

hanne.mauno@dagsavisen.no

HANNE MAUNO

FREDRIK BJERKNES (foto)

Han kaller kulturrådet «konforme rævdiltere» og Trond Giske «Kim Il Sung». Men folk flest kan ikke Ulf Erik Knudsen definere.

Den siste cowboy

– Folk flest, ja. Du har dem rundt her, de kommer i alle mulige sjangre, farger og utforminger.

Ulf Erik Knudsen ser utover Bragernes torg hjemme i Drammen. Et øyeblikk er Fremskrittspartiets kulturpolitiske talsmann stille. Han vil ikke gjenta vitsetegningen, den han laget av «kultureliten», når fotografen spør om han ikke også kan «dra en vitsetegning av folk flest». Knudsen slentrer bredt bortover torget og sier at det er «døden for en Frp-politiker å prøve seg på noe sånt».

– Det var en eller annen smarting som sa at hvis du skal definere normalen på alt, normal høyde, normal vekt, normal inntekt, så er det bare fem prosent av Norges befolkning som er normale. Det vil si at det er normalt å være unormal.

– Men dere burde kanskje droppe «folk flest»-begrepet hvis dere har problemer med å si hva det er?

– Vi ser jo hva som appellerer til det brede lag av befolkningen. Folk flest er...

Knudsen sukker og gliser.

– Det er ingen lett definisjon! Folk flest er så mye forskjellig. Folk flest er presten, folk flest er sykepleieren, folk flest er IT-konsulenten. Det er fru minstepensjonist Olsen som strir med å få endene til å møtes. Det er Ola og kona som liker å gå på dansebandkonsert, men det er også han lange, gråhåra som drømmer om Thin Lizzys

reunion. De kommer i alle mulige variasjoner, det er det vi må ha respekt for.

SMAKSMAFIAEN

Kultur-Norge er i krig. I Frp-krig. Og DDE er med. DDE, som har mange lyttere i Frp. Men DDE heier på Ap. Det vet Ulf Erik Knudsen. Men over speilegg og stekte potetbåter, avblåser han enhver kulturtrussel.

– Det er ikke sånn at Fremskrittspartiet ønsker Kultur-Norge vondt. Men vi vil at folk skal bestemme mer over hva pengene brukes til.

– Men kutter ikke Frp i tilbud som folk vil ha?

– I en del sammenhenger, ja. Men vi skal ikke skjære bort alle kulturbevilgninger, vi ønsker bare

«Det er trist med det nye kultur-rådet. Før hadde man noen fargeklatter som var litt annerledes, som ikke helt var de der konforme rævdilterne til Trond Giske.»

« Å bruke integreringsmidler på tam-tam-tromming fra Kenya eller tyrkisk folkedans, er tullball.

en kraftig innstramming.

I sitt alternative statsbudsjett for 2009, går Frp inn for å kutte én milliard i kulturbudsjettet. Kan ikke Norge koste på seg den?

– Som et rikt land, kunne vi godt svi av noen kroner. Kulturen er jo en viktig del av folks liv, mye viktigere enn milliardene på statsbudsjettet tilsier. Derfor ønsker vi fokus på det. Hjertet er jo ikke et sted vi tenker fra, men du skjønner hva jeg mener? Kultur handler mye om sjelelivet vårt.

Knudsen har vann på mølla nå. Han innleder neste tema. Den norske kulturmafiaen.

– Det er en «smaksmafia» som mener at de har den eneste sannheten om hva som er bra. Man er med i en runddans der en deler ut penger til en selv og ens venner. Kulturjournalistene i Aftenposten, Dagbladet og Dagsavisen er ivrige klakører. De klapper hverandre på skulderen, går på Litteraturhuset eller Kunstnernes Hus og snakker om hvor fælt Fremskrittspartiet er.

«Kultureliten», sier Knudsen. Men hvordan ser en kulturelitist ut?

– Som deg?

– Hvorfor det?

Jeg sitter i svart t-skjorte og skjørt. Jeg trodde jeg så grei ut. Knudsen konfronterer:

– Kultureliten sitter ofte på Kunstnernes Hus eller Litteraturhusets kafé, gjerne i svarte, høyhalsa gensere og svarte, slitte bukser. De har litt for langt hår og er gjerne litt ubarbert, med en litt slitt veske slengt over skulderen.

Knudsen skyter ut: – Det skulle ikke forundre meg om du var en av dem, i den svarte T-skjorta du går i?

«KONFORME RÆVEDILTERE»

– Det var litt tøft med kolikk de første ukene.

Sønnen er 17 måneder. Knudsen ble far i voksen alder.

– Vi er nok tryggere på oss selv. Samtidig blir du så fokusert på at det er så viktig og umistelig.

Men har det hatt innflytelse på Frp-politikken? Han vet mer om hvordan en helsestasjon fungerer, om å søke på barnehageplass.

Tilbake til kultureliten:

– Det er trist med det nye kulturrådet. Før hadde man noen fargeklatter som var litt annerledes, som ikke helt var de der konforme rævedilterne....

Knudsen skyter inn: «og det kan du sitere meg på».

– ... til Trond Giske.

Frps alibi i kulturrådet var Knut Haavik, grunnlegger av Se og Hør.

– Knut Haavik forandret sitt syn på kulturpolitikken?

– Ja, men han tok også et oppgjør med kulturrådet. Han hadde en annerledes stemme enn flertallet og representerte det bredere lag av Norge.

En tallerken bacon kommer inn fra venstre. Ulf Erik Knudsen ser på den, stusser: «hvorfor fikk jeg den ved siden av?», skyver flesket over i salaten og drar røverhistorien om da han spiste tøfler. Det lovte han å gjøre hvis Operaen kom på under 10 milliarder. Den endte på 4,2.

– Hender det ikke at du tenker at noe er bra, selv om det ikke ville solgt så mye?

– Jo, jøss, klart det. Alle som har lyst til å skrive en bok, male et maleri, lage en vev eller tutle rundt med saksofonen sin, skal få lov til det. Men det er ikke dermed sagt at de skal ha offentlig betalt. Jeg er en halvhabil maler, men jeg får ikke offentlig støtte. Folk som

vil leve av kunsten sin, får skaffe seg en ordentlig jobb på dagtid og drive på hobbybasis hvis de ikke har kvalitet nok til å levere i markedet.

Knudsen maler. For tida har han tre halvferdige verk, et med «blader om høsten», de to andre er «sterkt nonfigurative». Knudsen eksperimenterer med «forskjellige metalliske farger».

– Du ser ikke på kunst som et yrke. Kan man skrive god litteratur på fritiden hvis man skal jobbe på Posten?

– Ibsen skrev en del av tingene sine som apotekerlæring.

– Men han skrev også på dikter-gasje?

– Det er naivt å tro at bare de landene der forfattere får offentlig støtte, foster gode forfattere. Det er godt mulig noen forfattere får gitt ut litt færre bøker under oss. Men alle andre i samfunnet må prøve å levere noe jobbmessig som de kan tjene penger på eller

som folk etterspør.

I Dagsavisen forrige lørdag sa Per Petterson: «Uten arbeidsstipend hadde jeg ikke vært der jeg er i dag».

– Hadde han ikke hatt arbeidsstipendet, hadde det kanskje tatt 12, 13 eller 14 år å slå igjennom. Men det ligger jo noe hos kunstnersjeler i alle sammenhenger, at det er noe som vil ut og skal ut. Jeg hører hva han sier, men jeg tror ikke på det.

– Hvordan blir du som kulturminister?

– Når jeg blir kulturminister...

Ulf Erik Knudsen avbrytes av en rå latter som ender i et hosteskrall.

– Et øyeblikk, jeg må smake på den en gang til... Noen i Kultur-Norge får strammere budsjetter. Noen institusjoner må blir mer fokusert på å komme ut til publikum. Da snakker jeg om museer, arkiver og samlinger av forskjellige slag.

– Hvem får strammere budsjetter?

– Operaen, flere av teatrene og kulturrådet. Det er ikke tvil om at mye av kulturen får det strammere.

Knudsen vil ha momskutt og endrede skatteregler for «folkekulturen»: kor, korps, speider, amatørteatre og idretten.

– Jeg ønsker å skifte fokus fra den kulturen som står øverst på sidene i Dagsavisen og Dagbladet til den kulturen som står nederst på side 18 i lokalavisen.

Knudsen smeller neven i bordet og sier: – Det var godt sagt!

– Hva slags belegg har du for at folk ikke ønsker den kulturen som står øverst i Dagsavisen?

– Det er et interessant spørsmål. Hvordan vet vi at folk vil ha

den kulturen? Men den eneste lakmustrøsten du kan bruke på det, er å spørre om folk ville betale for det hvis det ikke hadde vært finansiert av det offentlige.

En offentlig kulturskole er ikke en prioritert oppgave for et Frp i posisjon. NRK skal selges. Meningsbærende aviser mister pressestøtten.

– Vil markedet bevare mangfoldet i norsk kulturliv?

– Vi har ikke noen garanti for det. Men jeg tror folks smak er så variert at også det som oppfattes som smale uttrykk, vil ha sitt publikum. Mange land har ikke har så store offentlige kulturbevilgninger som Norge. Det er feil å si at det ikke eksisterer smale kulturuttrykk der. Se på USA.

– GISKE ER KIM IL SUNG

Frp er opptatt av kulturarv.

– Den kulturen som skapes nå, blir kulturarv senere?

– Etter hvert, ja. Spørsmålet er

om tida og samfunnsutviklingen skal vise oss hva som er av høy kvalitet eller om Trond Giske og Kulturrådet skal gjøre det. Jeg tror vi skal overlate det til samfunnet og markedet og ikke Hans Kongelige Høyhet Trond Giske. Han har det jo rabla helt for i det siste.

– Hva tenker du på?

– Nå begynner han å få sånne Kim Il Sung-takter (nordkoreansk diktator, journ.anm.). I denne perioden har Giske konsekvent puttet inn de med riktig partibok, bekjente eller sympatisører i alle viktige posisjoner i kulturlivet.

– Kan du dokumentere det?

– Dagens Næringsliv skrev at av de 20 viktigste maktpersonene i norsk kulturliv, hadde halvparten bakgrunn fra Ap og Sv. Ingen var fra KrF, Høyre eller Fremskrittspartiet.

Knudsen kritiserer den politiske prosessen rundt Nasjonalmuseet som han mener var uten konsensus i Stortinget.

– På samme måte som Kim Il Sung og gutta, skal Trond Giske lage et svært monument over seg sjøl. Om han ikke blir gjenvalgt som kulturminister, så skal han kunne peke på en diger koloss nede ved Aker Brygge: «se hvor flink jeg var som kulturminister».

I Frps handlingsprogram står det: «Integrasjon av uttrykk fra andre kulturer bør foregå i et naturlig tempo og bør ikke være en offentlig oppgave».

– Å bruke integreringsmidler på tam-tam-tromming fra Kenya eller tyrkisk folkedans, er tullball, sier Knudsen, som i 2006 foreslo å stenge Drammen for innvandrere i 15 år.

– Vi er knapt 4 millioner mennesker i Norge som er under press fra globale inntrykk.

– Er du sikker på at norsk kultur er under press?

– Ja, det tror jeg. Det er viktig at vi tar vare kulturen vår. Det er grunnlaget å bygge videre på for samfunnet.

– På hvilken måte er den utsatt for press?

– Internett. Globaliseringen. Mer flytting over landegrensene enn før.

– EN SISTE COWBOY

Fotografen knipser. «Martin Kolberg», sier Knudsen.

– Det er det vi bruker å si når vi skal ta bilde i Frp. Da ler alle.

Ulf Erik Knudsen står lent mot en pubvegg.

– Jeg fikk beskjed om at hvis jeg ikke skjerpet meg, kom jeg på spesialscole. Det er ganske traumatisk når du er sjetteklassing.

Dysleksien gjør det trøblete å lese andres tekster eller sitere fra stortingsmeldinger. Veien mot journalistjobb i Morgenbladet på 90-tallet og stortingskarriere, handlet om å pugge vanskelige ord utenat, lese tekster høyt og lese dem baklengs.

Frp og Knudsen har utviklet seg i takt, mener en venn. Begge har blitt nedslippt. Det var Frps kriminalpolitikk, med strengere straffer, som trakk bankmanns-sønnen til Frp og ikke Høyre. Lokalt var han sentral for å stable partiet på beina etter partisplittelsen på landsmøtet på Bolkesjø i 1993. Men Knudsen har også vært omstridt. I desember kritiserte valgforsker Frank Aarebrot ham for maktmisbruk i forbindelse med en eksklusjonssak. Buskerud Frp har hatt flere konflikter. Men Ulf Erik Knudsen er en likandes kar, mener en partikollega.

– Arne Strand og Stein Kåre Kristiansen sa en gang at jeg var Frps siste cowboy. Jeg er fortsatt ganske spenstig i uttalelsene. Jeg håper jeg har beholdt noe av friskheten.

Knudsen snakker om å lære av sine feil. Om ikke å være like kjapp på avtrekkeren.

– Men jeg kliner jo ganske bra til mot Trond Giske i den saken som du lager nå.

– Begynner du å angre?

– Nei.

tone.magni.vestheim@dagsavisen.no

TONE MAGNI F. VESTHEIM

FREDRIK BJERKNES (FOTO)

ULF ERIK KNUDSEN

■ Ulf Erik Knudsen

■ Aktuell med: Frps kulturpolitiske talsmann må forsvare Frps kulturpolitikk etter kunstneropprør.

■ Født 20. desember 1964.

■ Stortingsrepresentant for Buskerud siden 1997.

■ Medlem av Familie- og kulturkomiteen.

■ Tidligere jobbet i Morgenbladet (1989-1993) og Aetat (1994-1997).

■ Medlem av Drammen bystyre. Tidligere medlem av Drammen formannskap.

■ Kone. En sønn på 17 måneder.

PORTRETTE

DEJLIG Å VÆRE

STERIK

Kona gjorde det stort i
danske «Skal vi danse?». **Anders Fogh
Rasmussen** snart
være klar for en
enda større
scene – som
NATO's nye
toppsjef.

I DANMARK

Tekst: JACOB LUND
Foto: JAN JOHANNESSEN

KØBENHAVN (VG) Anders Fogh Rasmussen (56) ble første gang statsminister som 12-åring.

Men det skulle ta en mannsalder før han ble så trygg i rollen at han kunne innlede et personlig vennskap med USAs president. – Det er ikke så mange som vet dette, men George W. Bush er faktisk en veldig hyggelig fyr. Meget avslappet og uformell.

Vi har hatt et veldig vennskapelig forhold. Dessuten har vi delt interessen for terrengsykling.

En solbrun Anders Fogh Rasmussen har som de fleste andre vestlige statsledere store forventninger til Barack Obama. Men han mener også at Obamas forgjenger fikk ufortjent mye pepper.

– Jeg har vært enig i Bushs dagsorden. Jeg vet godt at det er en veldig kontroversiell dagsorden.

Men jeg tror historien vil dømme Bush-perioden mer rettfærdig enn nåtiden har gjort, sier danskenes statsminister.

Fogh Rasmussens ekstremt gode forhold til Bush og til USA har, sammen med Danmarks sterke Nato-engasjement, medvirket til at han nå regnes blant de aller heteste kandidatene som ny Nato-generalsekretær.

Fogh, som danskene kaller ham, nevnes også som EUs eventuelt første permanente president.

Selv sier han ikke mer om spekulasjonene enn at han ønsker å være statsminister så lenge velgerne vil ha ham.

Foreløpig sitter han på sitt åttende år. Og han sitter trygt.

– Det å sitte med den samme regjeringen i den tredje valgperioden, er meget sjeldent, sier han.

– Du er litt stolt over det?

– Ja, det er klart. Man har sett statsministere sitte i tre perioder før, men det har alltid vært med skiftende regjeringer.

Åkrene på farsgården på Jylland er blitt pløyd mange ganger siden Fogh første gang ble utnevnt til statsminister for 44 år siden. Selve valget var uddramatisk. I sin egen modifiserte variant av Monopol hadde unge Anders blant annet tilført spillet politiske partier.

Han var selv partileder for alle sammen.

De to brødrene måtte nøye seg med å være bønder og alminnelige velgere.

– Spillet ga meg faktisk en nyttig leksjon. For dersom jeg skrev ut for store skatter som statsminister, fikk de ikke noe ut av landbrukene sine. Da sa de bare at nå vil vi ikke leke mer, og så forlot de stuen.

Det var meget lærerikt å se at det finnes grenser for hvor mye man kan beskutte folk.

Fogh smiler bredt og lener seg bakover i den rødbrune sofaen. Design: Børge Mogens. Kontoret er innredet i konservativ, dansk designstil. Det er litt gamle penger over det hele. TV og stereo er fra Bang & Olufsen, modellene fra 90-tallet.

STØTTESPILLER: Anders og Anne-Mette Fogh Rasmussen har snart vært gift i 31 år. – Vi kjenner hverandre ut og inn, sier statsministeren som her er fotografert sammen med sin kone under European Film Awards i desember.

Foto: AFP

– Jeg er sterkt mot doping, men jeg mener ikke man kan frata Bjarne Riis noe.

Å komme inn på kontoret hans, føles som å komme hjem til noen. Noen som har bodd der lenge. Som trives i sitt eget hus.

Foghs langvarige suksess forklares ofte med den tøffe lederstilen han har ført internt.

Utad har han fremstått som ryddig, effektiv og ambisiøs.

Nesten i for stor grad, har enkelte ment.

Men i det siste har han løsnet på slipset. Godt hjulpet av kona Anne-Mette, som i fjor skapte dansfeber med sin deltagelse i «Vild med Dans», det danske svaret på «Skal vi danse?».

– Det var faktisk en meget spennende opplevelse. Og det har muligens også påvirket meg litt. Sånn mot en anelse mer avslappet forhold til tilværelsen. Statsministeren innrømmer at de gikk noen runder på kammerset før kona ble påmeldt.

– Det var jo ikke uten risiko. Det kunne veldig lett ha blitt misforstått og tolket i feil retning, sier han.

Men det ble stor suksess. Anne-Mette Rasmussen ble nummer fire – og Fogh kunne puste ut for en stakket stund.

Rundt ham hadde det lenge stormet på flere fronter.

Først gjennom truslene mot Danmark i etterkant av Muhammed-tegningene, som ble publisert i Jyllands-Posten i 2005. Danske ambassader ble satt i brann, flagg ble brent og det ble skutt på bilder av statsministeren. Fogh ble mektig upopulær i den muslimske verden gjennom å kjøre ytringsfrihetens linje.

– For mange dansker så var det veldig ubehagelig. Men jeg følte meg aldri personlig truet, sier han i dag.

Fjoråret var også det verste for de danske styrkene i Afghanistan. Danmark har rundt 700 soldater i Nato-tjeneste der, de fleste i den urolige Helmand-provinsen. Norge har til sammenligning 490 soldater i Afghanistan. I fjor kom 12 danske soldater hjem i kiste.

– Det er en høy pris dere betaler?

– Ja, det er det. Og hvert eneste liv som går tapt, er selvsagt et for mye. Det er selvsagt noe som påvirker oss alle sammen. Men jeg er veldig glad for å se at det på tross av tapene er en veldig sterk oppslutning om vår tilstedeværelse i Afghanistan også i det danske Folketinget, og også forholdsvis bred støtte i den danske befolkningen, dersom man sammenligner seg med andre land.

– Dere har bidratt mer enn Norge og Sverige. Syns du at dere har tatt et for stort lass i forhold til de andre nordiske landene?

– Jeg vil ikke blande meg i andre lands beslutninger om hvor sterkt de vil involvere seg. Men det er selvfølgelig klart at det for Danmark er viktig at det er en solidaritet innenfor Nato, sier han diplomatisk.

De siste årene har vært fulle av opptøy-er, sammenstøt mellom unge autonome og politi, først og fremst i København. Mange av dem som har deltatt på opprørssiden har vært innvandrere.

Når vi nevner at bildet av det åpne og joviale Danmark har forandret seg de siste 10-15 årene, er Fogh på vakt. Lynraskt er han i gang med et forsvar for sin omstridte utlendingspolitikk.

– Det kommer i dag flere utlendinger til Danmark enn i 2001. Men det er en annen type som kommer.

Fram til 2001 kom et meget stort antall som følge av asyl- eller familiegjengenforening. Og det er riktig, der har vi strammet inn. Antallet som kommer som en følge av dette, er i dag en tredel av før vi overtok.

Men til gjengjeld har vi tredoblet antall mennesker som kommer til Danmark for å studere eller arbeide.

Jeg må derfor avvise påstanden om at vi skal ha blitt et mer lukket samfunn. Tvert imot! Vi er blitt et mer åpent samfunn. Rasmussen legger med ettertrykk i stemmen:

– Innvandringspolitikken vi har ført, har vært en kanonsuksess!

– I både Danmark og Norge har partier med en mer restriktiv holdning til asylpolitikken blitt store og fått betydning.

STOLT: Godt inne i sin tredje periode som statsminister sier Anders Fogh Rasmussen at han føler han har holdt alle sine løfter overfor velgerne: – Derfor føler jeg meg også mer trygg og rolig i situasjonen. Det påvirker meg kanskje i retning av en litt mer åpen og avslappet stil, sier han.

– Jeg tror historien vil dømme Bush-perioden mer rettferdig enn nåtiden har gjort.

PORTRETTE

Hvorfor har ikke det samme skjedd i Sverige?

– Hmmm. Man kan si at hele det svenske politiske miljøet er annerledes enn det norske og det danske. Norge og Danmark ligner veldig på hverandre. Og nordmenn og dansker ligner veldig på hverandre. Vi liker også hverandre. Det vet alle, fordi mentaliteten i høy grad er den samme. Både nordmenn og dansker er veldig antiautoritære.

I Sverige har man en meget politisk korrekt debatt, der det ikke er pent å reise kritisk debatt rundt innvandringspolitikk, sier han.

Både Norge og Sverige har nå forbud mot kjøp av seksuelle tjenester. På dette området er det nå Danmark som skiller seg fra naboene. Intet sexkjøp-forbud så lenge Fogh sitter med makten.

– Jeg tror personlig at det er feil vei å gå. Jeg tror at når man lager forbud og påbud og restriksjoner, blir de tingene lett mer interessante for mange. Men enda verre; ved å kriminalisere slik atferd, vil det til syvende og sist ramme de prostituerte i form av dårligere sikkerhet. Jeg tror det er en riktig dårlig idé, det må jeg si.

– Mens Danmark har satt opp renten for å holde sin krone sterk mot euro, har både norske og svenske kroner falt kraftig. Det er ikke lenger deilig å være norsk i Danmark, det er dyrt?!

– Jeg er helt sikker på at det på lang sikt er den riktige politikken. Du har naturligvis

SPREK: Den danske statsministeren sier at han trener hver eneste dag. Og han er allsidig. Her på er nødt til å være disiplinert med hensyn til fysisk aktivitet. Ellers er det veldig vanskelig å holde seg

rett i at dersom man ser det her og nå, så er det billig for dansker å reise til Sverige eller Norge for å handle, og det er dyrt for dere. Men man skal hele tiden huske at det er en stor pris å betale for å la sin valuta falle. Og den prisen kommer både nordmenn og svensker til å betale i form av høyere priser i de kommende år.

Fogh har signalisert at det kan komme en ny folkeavstemning om euroen i Danmark i løpet av mandatperioden.

– Politisk er det en omkostning, fordi

euro-gruppen av EU-land samarbeider mer og mer, og tar avgjørelser som også får konsekvenser for oss, uten at vi er med på å diskutere dem.

Det samme gjelder i stor grad for Norge – og vårt forhold til EU.

– Økonomisk er jo Norge i stand til å klare seg selv. Men politisk må det da være en overveieelse at man til den grad er avhengig av de avgjørelser som tas i EU.

Jeg kan jo si at statistikken viser at Norge, som er et EØS-land, faktisk er det flittigste

What's your reason to do Tex Mex tonight?

Våre smakfulle tacosauer behøver ikke tilsetning av sukker!

Sett pris på hverdagsøyeblikkene! Alt du trenger for å lage en liten feststund er litt meksikansk mat. Ja, og at de du er glad i er samlet rundt bordet. Kom igjen! Det finnes alltid en grunn til å spise Tex Mex på en tirsdag!

TEX MEX
Santa Maria
Yours truly

GET INSPIRED AT WWW.SANTAMARIA.NO

ski under et besøk i slovakiske Jasna i 2003. – Det er min erfaring at man i ordentlig form, sier han.

Foto: REUTERS

land i Europa til å gjennomføre EU-direktiver. Norge er flittigere enn EU-landene selv! Og det gjør Norge, og det er fint.

Men dere gjør det uten selv å ha innvirkning på det. Og det synes jo jeg politisk er tap av innflytelse, sier han.

Fogh trener hver eneste dag. I fjor sommer syklet han de siste 14 beinharde kilometerne opp til Alpe d'Huez, den tøffeste etappen i Tour de France, på en time og 15 minutter. Det var kun dobbelt så lang tid som fjorårets sammenlagtvinner Carlos Sastre brukte. Statsministeren er like hektet på Tour de France som de fleste andre dansker har vært siden Bjarne Riis ble folkehelt, i Bjørn Dæhlie-klassen, da han vant rittet i 1996.

Hva tenkte Fogh den dagen Riis gikk ut og innrømmet at han dopet seg i Touren han vant? – Jo, altså... Jeg synes det var godt og riktig at han gjorde det. Det kan kanskje være med på å forsterke kampen mot doping.

– Du følte deg ikke lurt?

– Nei, egentlig ikke. Doping eller ikke doping, jeg mener at det under alle omstendigheter er en stor prestasjon å vinne Tour de France. Og så sitter vi alle med en fornemmelse av at det nok er andre som har vært dopet også. Fogh skynder seg å legge til:

– Jeg er sterkt mot doping, men jeg

mener ikke man kan frata Bjarne Riis noe. Og nå har han som direktør for sitt sykkel-lag vært en drivende kraft for å skape et dopingfritt lag.

– Men kan man tro på det?

– Jeg har iallfall tillit til at han gjør hva han kan.

epost: jacob.lund@vg.no
jan.johannessen@vg.no

Fakta

ANDERS FOGH RASMUSSEN (56)

● Statsminister i Danmark siden 2001.

Aktuell: Nevnes stadig oftere som het kandidat til internasjonale toppjobber som ny Nato-generalsekretær og den eventuelle posisjonen som EUs første permanente president.

Bakgrunn: Født og oppvokst i Jylland, der han allerede som barn måtte bidra mye til gårdsdriften. Ble den første i sin familie som tok en akademisk utdanning. Fikk sin Cand. oec. fra Århus Universitet i 1978, samme år som han ble valgt inn på Folketinget.

Familie: Gift i over 30 år med Anne-Mette Rasmussen. Paret har tre barn, Henrik, Maria og Christina.

Sist leste bok: «Merkedager» av Jens Smærup Sørensen.

Sist sette film: «Da Vinci-Koden». – Den likte jeg godt.

Lytter til: Pop og rock som Springsteen først på dagen, klassisk mot ettermiddag og kveld.

Nå legger
vi ut
25 000
billetter

til **299,-** én vei

Salgsperiode 17.03.09-25.03.09

norwegian.no
Den enkle veien ut

Prisen er inkl. skatter og avgifter. På enkelte avganger kan det være få eller ingen ledige plasser till annonsert pris. Sjekk vår lavpriskalender. Ved bestilling på 815 21 815 eller hos ditt reisebyrå, tilkommer et servicehonorar. Spesielle betingelser gjelder. Det gis ikke barnerabatt. Forbehold om endringer.

VG: – Hva med litt **erotisk** stemning i bildet, Gro?

Uvitende om at hun på dette tidspunkt har en levende mus i gummi-støvelen, legger landsmoderen hånden på ektemannens lår, og slipper latteren løs:

– **Erotisk**, du?

Nå må du gi deg, vi er **70 år!**

70 ÅR OG LIKE

GRAND

– Når jeg ser Julies ansikt, ser jeg Jørgen

Av EIRIK MOSVEEN,
MARIANNE JOHANSEN
og MARTE VIKE ARNESEN (foto)

– Det går ikke an å si at Julie er viktigere enn de andre barnebarna, for det er hun ikke. Vi har ni flotte barnebarn. Men når Jørgen ikke er der, så står Julie i en linje som er både Jørgen og Julie på et vis. Det er noe rart med det.

Gro Harlem Brundtlands stemme er blitt annerledes.

Hun har snakket i timer om pensjonisttilværelsen, samlivet med Arne Olav etter hjerneslaget, årene som statsminister, frykten for å ta ordet i forsamlinger, påstander om pensjonsuregelmessigheter og morens mange spontanaborter før søsteren Hanne ble født.

Men når Julie (16) er tema, blir toneleiet lysere.

– Julie var jo seks måneder gammel i mors liv da Jørgen døde. Det var veldig spesielt da hun ble født tre måneder senere.

Jørgen dominerte veldig mine tanker og følelser i mange, mange år.

Men så var i hvert fall Julie der, det var noe etter ham, sier hun.

24. september 1992 er den svarteste dagen i Gro Harlem Brundtlands liv. Da begikk Jørgen selvmord, 25 år gammel.

MYLLA-MORGEN:

For Gro er hytta i Nordmarka favorittstedet over alle favorittsteder. Her leser hun for barnebarnet Julie, som nå har blitt 16 år.

Gro Harlem Brundtland (70) om:

- Sønnens selvmord
- Barnebarnet Julie
- Livet med Arne Olav etter hjerneslaget
- Morens spontanaborter

– Julie er det eneste som er igjen rent konkret etter Jørgen. Alle våre minner er jo der, men Julie er Jørgens datter. Så det betyr noe spesielt, sier hun.

Gro sitter ved kjøkkenbordet på Mylla sammen med ektemannen Arne Olav, her hun har feriert siden hun var 13 år.

Hun har tatt Norges-ferie fra arbeidet med klimasaken for FNs generalsekretær og fra «Elders» der hun arbeider med globale humanitære spørsmål, klima, helse og konflikt sammen med blant andre Nelson Mandela, Desmond Tutu, Lakhdar Brahimi, Kofi Annan, Muhammed Yunus, Jimmy Carter, Mary Robinson og Ela Bhatt.

– Det er spennende å arbeide med så erfarne og engasjerte kolleger. Ideen bak var at de eldste i en landsby blir lyttet til. Vi forsøker å bidra til færre konflikter og en bedre verden, ut fra en slik rolle.

Gro har også tatt ferie fra den internasjonale atomkommisjonen og Arktiskommisjonen, de to kommisjonene hun egentlig skulle si nei til.

Inntil hun fikk henvendelsen direkte fra sin tidligere stabssjef i Verdens helseorganisasjon (WHO), utenriksminister Jonas Gahr Støre.

– Noen har vært smarte nok til å gå via Jonas for å få ham til å øve press på meg, sier hun.

Så bestemmer VG seg for å finne ut hvor letturt og naiv vår tidligere statsminister egentlig er:

– Apropos Jonas. Det går rykter om at du mener at Jonas ikke er kvalifisert til å ta over som statsminister dersom Jens Stoltenberg mot formodning skulle gå av?

– Nei! Du har jo ikke hørt sånne rykter? Har du hørt sånne rykter, så er det latterlig!

– Så du mener han er kvalifisert?

– Klart han er kvalifisert, jeg er ikke i tvil om det i det hele tatt, slår Gro fast.

Så smiler hun.

– Aaa, du har kanskje en smart innfallsvinkel til dette, du! Jeg synes ikke temaet er naturlig, for det er så åpenbart at Jens står midt i sitt politiske liv, han har akkurat fylt 50, så for meg er det helt meningsløst.

– Se for deg at Jens Stoltenberg etter høstens valg må gi fra seg nøklene til Siv Jensen?

– Utenkelig. Jeg tror det ikke. Men litt av en sak, hvis noe sånt skulle skje. Lenger vil jeg ikke gå, forresten, for dette kommer ikke til å skje. Det er i mitt hode utenkelig.

– Du tror ikke at det norske folk vil ha Fremskrittspartiet inn på Statsministerens kontor?

– Nei, jeg tror ikke det. Du spurte om Frp er det nye Ap og alt det der, men det er altså med respekt å melde bare tøv. Det er ikke fellesskap og det som er nødvendig for å bringe samfunnet fremover, hvor alle er

ÅPENHJERTIG: Gro har følt sjenanse, og sier hun ikke liker å stikke seg frem. Men hun er åpenhjertig i intervjuet med VG, og snakker så mye at hun får hostekule.

BÅTSOMMER: Gro og hennes yngste sønn Jørgen, sommeren 1992, i Hellekilen i Østfold.

SØSTEREN: Gro og hennes søster, Hanne Harlem. På fanget sitter Hannes datter Ingrid og barnebarnet Julie.

med, som er drivkraften i det jeg hører og ser derfra.

– **Mylla**, sier Gro.

Det er som om selve ordet smelter som smør i munnen hennes, som om Mylla er det geografiske punktet resten av livet hennes hele tiden har kretset rundt, en drøy skitur gjennom Nordmarka fra Oslo sentrum.

20. april fyller Gro 70 år. Da er det bare 33 år igjen til hun er like gammel som Haa-kon Lie.

Tømmerhoggerskjorten hun har iført seg i dag er så grov at man kan mistenke henne for å ha bestemt seg for å gå i partilegendenes fotspor.

Det var også til Mylla Gro og Arne Olavs bryllupsreise gikk i desember 1960. På den tiden strevde moren hennes, Inga Harlem, med å få barn.

– Jeg sa til pappa: «Nå må mamma få hjelp, sånn at hun har sjanse til å bære frem et barn».

– Jeg opplevde at min mor hadde en serie med spontane aborter. Hun og pappa ville gjerne ha et fjerde barn, og det gikk galt gang, på gang, på gang. Mamma var langt oppi 40-årene. Jeg opponerte, og begynte å si at «mamma, vi må gjøre noe. Det kan hende det kan hjelpe med hormonbehandling».

Jeg sa til pappa: «Nå må mamma få hjelp sånn at hun har sjanse til å bære frem et barn».

Og det ble min søster Hanne, sier hun.

Samtidig bestemte Gro seg for at hun selv skulle ha fire barn. Ikke tre, ikke fem – fire.

– Du får skrekken når du ser en mor stadig gråte fordi hun mister et nytt svangerskap. Jeg var veldig preget av tanken: Jeg håper ikke jeg er sånn at jeg ikke kan få barn. Så jeg bestemte meg for at, nei, jeg skal ha fire barn.

FAMILIEFEST:

Foto av storfamilien fra 2005. Fra venstre foran: Hanne Harlem (Gros svigerinne gift med Erik), Gros mann Arne Olav med to barn på fanget, Anders (barnebarn på krakk foran), Gro med barnebarnet Frida. Mellom Arne Olav og Gro står til venstre Stig Harlem Harris (sønn av Hanne Harlem) og barnebarnet Oscar. Til høyre for Gro står barnebarnet Thomas, og foran til høyre sitter Gros bror Erik med sitt barnebarn på fanget.

Midterste rekke fra venstre, Gros søster Hanne Harlem, Trygve (sønn av Hanne), barnebarna Arne, Oda, Snorre og Anna, Ingerid (datter av Hanne), Cathrine (datter av Gros bror Erik), Gros sønn Knut, og kona hans Cecilie. Bakkerste rekke fra venstre: Mads, Sam Harris, Micke Edren (gift med Gros datter Kaja), Ivars eks-kjæreste, Ivar (sønn av Gro), Christian Harlem (sønn av Lars), kona hans, kona til Gudmund Harlem (Ylva), Gudmund Harlem (sønn av Erik) og Christopher (sønn av Erik).

På toget gjennom Nordmarka, slapp Gro bomben.

– **Olav fikk jo sjokk!**

– Olav, se på meg nå, sier Gro, og legger hånden på skulderen til Arne Olav.

– Det var det jeg sa til deg på vår bryllupsreise. På toget sa jeg til deg: Vi skal ha fire barn. Husker du det nå, eller har du glemt det?

– Jeg har vel hørt det en eller annen gang, sier Arne Olav.

– **Men jeg har hørt det der så mye, at jeg vet ikke når jeg hørte det første gang. Høm, høm, tenkte jeg, vi får vel ta en av gangen, smiler han.**

I 2006 ble han rammet av hjerneslag. Han mistet taleevnen, og måtte lære seg alfabetet på nytt.

Neste år har de to vært gift i 50 år.

– Det med Olavs hjerneslag har forandret litt av innholdet og karakteren i hverdagslivet vi har. Alt går langsommere, og jeg må hjelpe Olav med å avtale ting, forstå en tekst, ikke ta feil av tall og mange ting som i løpet av en dag krever en god del av min tid og oppmerksomhet.

Det har også påvirket summen av det jeg kan påta meg av oppdrag, sier hun.

Da Arne Olav fylte 70 år i 2006, ville han ikke ha noen feiring.

– Da var hans problemer med hjerneslaget sterkere og mer fremtredende enn nå. Olav sa fra: Nei, vet du hva Gro, jeg vil ikke ha noen markering. Han ville kunne tale til sine barn og barnebarn hvis det var han som skulle være festens midtpunkt.

Så vi utsatte det, forteller Gro.

Heller ikke året etterpå syntes han at han var frisk nok.

– Olavs hjerne- slag har forandret litt av kvaliteten og karakteren i hverdagslivet vi har.

Men i fjor inviterte Gro og Arne Olav hele familien med barn og barnebarn på en to uker lang familietur til Kenya, som en feiring av både Gros og Arne Olavs 70-årsdager.

– Olavs problem er først og fremst det språklige, mens han er ganske god fysisk, han kan gå og har ikke problemer med det.

Så han ble med Cecilie (eldstesønn Knuts kone) og flere andre og de overnattet i telt på bakken, virkelig skikkelig safari!

Mens resten av det politiske Norge blir alvorlige i ansiktet når finanskrisen er tema, virker Gro avslappet.

– Jeg har stor tro på Jens og Kristin. De har lagt fram viktige tiltakspakker. Jeg var partileder og statsminister i den verste peri-

oden i norsk økonomi fra etterkrigstiden og frem til nå. I 1987, -88 og -89 hadde vi fall i bruttonasjonalproduktet på flere prosent hvert år. Det er mye.

Nå har du bare hatt et kvartal hvor det nærmest er litt stillstand, sier Gro.

– Det var ikke enkelt den gangen, for da hadde vi ikke oljeformuen. Det ble boligkrise, gjeldskrise, bankkrise og nulloppgjør. Vi gjennomførte viktige reformer selv i den vanskelige tiden, men da brukte vi offentlige midler til tross for en strammere totaløkonomi.

Nå har man kunnet gjøre reformer og tiltak samtidig som renten er satt kraftig ned. Det letter situasjonen for mange. Men, arbeidsledigheten blir den store bøygen, sier Gro.

– **Du er litt misunnelig på Jens og Kristin, altså?**

– Nei, vet du hva jeg føler? Jeg fikk mulighet til å påta meg ansvar i en kre-

GIR ORDRE: – Olav, gi meg litt vann, sier Gro, og gir ektemannen det tomme vannglasset sitt.

vende tid. Jeg gjorde det beste jeg kunne, og jeg tror vi gjorde det ganske bra. Og det er jeg glad for.

Hun ser ikke frem til feiringen på selve 70-årsdagen 20. april.

– Jeg har aldri vært noe glad i å bli feiret i det hele tatt. Jeg syns i grunnen det er tungt, og vil helst slippe.

– **Hvorfor liker du ikke å bli feiret?**

– Jeg har aldri vært opptatt av å være i sentrum.

– **Du er klar over at det høres veldig rart ut?**

– Ja, jeg skjønner jo det på en måte, men jeg har ikke likt å markere meg. Jeg tror

– Olavs
problem er
først og
fremst det
språklige,
mens han er
ganske god
fysisk.

Fakta

- Gro Harlem Brundtland er født 20. april 1939 og utdannet lege.
- Hun ble miljøvernminister i 1974.
- I 1981 ble hun Norges første kvinnelige statsminister da Odvar Nordli (Ap) gikk av. Hun var statsminister i tre perioder:
 - 1) Februar-oktober 1981, da hun måtte gå av etter valgnederlag.
 - 2) 1986-1989, ledet hun verdens første «kvinneregjering», der åtte av 19 statsråder var kvinner.
 - 3) 1990-1996, da hun bl.a. led nederlag i EU-saken i forbindelse med folkeavstemningen i 1994.
- Hun var innvalgt som stortingsrepresentant for Oslo Ap i 1977 – 1997. Hun var parlamentarisk leder i Ap fra 1981–86 og fra 1989–90. Hun var nestleder i Ap fra 1975-81, og leder fra 1981–92.
- I 1983 ble hun leder av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling.
- I 1998–2003 var hun generaldirektør i Verdens helseorganisasjon (WHO).

Han er fysisk sprekere enn henne, men har vanskeligere for å snakke etter hjerneslaget.

første gang jeg frivillig tok ordet i en forsamling, var jeg nesten 30 år, sier Gro.

– **Du har følt sjenanse?**

– Ja. En slags tilbakeholdenhet mot å stikke seg frem, er kanskje en bedre måte å si det på.

– **Mange vil nok tenke at man ikke kommer så langt som deg, uten å albue seg frem?**

– Jeg tror det har lange røtter i min personlighet å ikke gjøre det. Jeg lurte på om det har sammenheng med at jeg var den første kvinne som ble statsminister og partileder i et stort parti.

En kvinne ble ønsket av engasjerte mennesker, og på en måte båret litt frem. Jeg har

erfart å bli plukket ut av andre, og så tenke: Kan jeg greie det? Da bør jeg gjøre det, for det går ikke an at jenter sier nei, heller.

– **Du har hatt en følelse av å bli båret frem?**

– Litte grann, ja. Men mange tøffe kamper har det vært! Jeg har også hatt motstand fordi jeg har vært kvinne, det er det ikke tvil om.

– **Olav, gi meg litt vann!**

Olav henter vann.

Gro har vært opptatt av å holde seg unna norsk partipolitikk. Hun vil ikke være en gammel partileder som «sitter og hoster oppi hornet», som hun sier.

Men Julie (16) fikk henne likevel til å gjøre det.

– Hun er nå aktiv i Oslo AUF, var på Utøya i fjor og nå er hun veldig opptatt av integrering og innvandrerspørsmål. Hun fikk meg med på en aksjon som Oslo AUF har hatt sammen med Antirasistisk Senter. Hun ba meg stille opp på et bilde med en T-skjorte hvor det står: «Jeg er også norsk», sier hun.

Gro greide ikke si nei.

– Julie engasjerte seg og fikk sin farmor til å stille opp på dette. Ellers prøver jeg å unngå ting som drar meg inn i norsk politisk debatt.

Jeg synes det er veldig greit å ha en mer internasjonal rolle, så får Jens & Co, Jonas og alle andre slippe å ha noen sanne konkur-

HØL I HUET: Gro Harlem Brundtland rekonstruerer det mest berømte bildet som ble tatt av henne: En sen vårkveld i Stortings-salen for 23 år siden, kort tid før Gro Harlem Brundtland dannet sin andre regjering i 1986, la hun ikke skjul på hva hun syns om en uttalelse fra Høyre-leder Jan P. Syse. Foto: OLAV HASSELKNIPPE

rerende partiledere på sidelinjen. Men jeg hadde ikke hjerte til å ikke være med å støtte opp om AUF og Julie der, smiler Gro.

– **Ligner hun på Jørgen?**

– Ja, hun ligner. Etter hvert som hun vokste, så jeg at hun lignet. Når jeg ser Julies ansikt, ser jeg Jørgen, men også Knut og Kaja, som er onkel og tante. To av våre barn var mer lik Jørgen enn det fjerde. Familielikheten er slående.

– **Mens alle våre andre flotte barnebarna har søsken, er Julie alene.**

Gro innrømmer at hun har vært en teknologisk analfabet.

– Det var først etter at jeg var ferdig i WHO, i 2004 og 2005, at jeg begynte å lære meg å bruke pc på egen hånd. Olav kunne det. Det gikk treigt med meg, men nå kan jeg skrive e-mail, jeg kan greie å hente opp attachment, jeg kan skrive foredrag og rette dem, men jeg kan ikke det mest avanserte, sier hun.

– **Hva med å surfe på nettet?**

– Det er det siste jeg har lært, det har jeg bare kunnet det siste halvannet året. Før det, skjønte jeg ikke hvordan det der var. Jeg kunne ikke bruke Google for eksempel. Men nå kan jeg det. Jeg kan finne et kart og lese om ting. Og det er jo helt utrolig!

– **Det mest berømte bildet av deg er når du tar fingeren i tinningen for å markere hvor dum daværende Høyre-leder Jan P. Syse er?**

– Ja, da satt jeg i Stortinget og glemte at fotografene var der. Men det ble utlagt som noe annet enn det var, for det var bare en spøk. Det var sent på natta. Jan Syse hadde misforstått noe som ble sagt. Da satt flere og lo, og jeg gjorde sånn (Gro demonstrerer) Dermed ble det: «Hun hoverer og oppfører seg ikke anstendig mot en politisk motstander».

– **Det var en klassiker.**

– Det var fryktelig! Og det var ikke lett å forklare etterpå.

Ved spisebordet på Mylla går timene fort. Det spises og det drikkes kaffe, men det blir ikke tid til pause. Gro er intens i dag, men mild.

Utenfor titter sola stadig oftere frem, granbuskene er dynket med fersk snø, hele Mylla

– Etter hvert ble jeg gradvis plassert på en pdestall.

SNART PÅSKESOL: Gro beskytter seg mot vær og vind før hun skal ut

funkler. Og inne har den rene idyllen oppstått mellom Gro og VG.

Det hele er naturligvis for godt til å vare, for nå bryter helvete løs.

– **Unnskyld meg, dette er interessant! Hvorfor sier du Pepsi? Vet du hvorfor jeg sier det?**

VG har kommet i skade for å nevne stikkordet «Pepsi», som betalte Gro for å sitte i et ernæringsutvalg i konsernet etter at hun hadde gått av som WHO-sjef.

Det lyner i Gros øyne, så blir de svarte. Volumet på stemmen skrus opp.

– Dere journalister har skapt dere bilder i hodene som er gjerne. Jeg kan ikke gjøre noe med det, jeg, altså.

– **Du kan jo gjøre noe med det i dette intervjuet?**

– Jo, men jeg vil ikke! Fordi hver gang du begynner å korrigere, så blir det en ny runde.

for å bli fotografert. Men hun har glemt å beskytte støvlene sine mot mus!

Men så vil hun likevel.

– Pepsi var det selskapet som var villig til å samarbeide. Jeg har alltid ment at man må jobbe mot privat sektor for å forandre produktene. Selvsagt må det lovgivning til, det har jeg kjempet for når det gjelder tobakk og andre ting.

Men du må også samarbeide med industrien for å få dem til å medvirke. Det går mye fortere enn å endre lovgivningen i alle land.

– Helt uavhengig av realiteten i de konkrete sakene, hvilke refleksjoner gjør du deg rundt at ditt navn knyttes til forhold som kan få mange til å tenke: Gro, er ikke hun litt grisk?

– Det er helt forferdelig! Det er en fryktelig opplevelse å komme opp i noe sånt. Jeg hadde jo ikke noen peiling, jeg, i juni 2003, på at det var noe uklart med Stortingets

forvaltning av sin pensjonsordning. Det kunne jeg ikke drømme om. Det var jo det siste jeg hadde trodd. I min tid sto hele Regjeringen stille i årevis lønnsmessig. Jeg sørget selv for at det var sånn. Da jeg gikk av, lå statsministerens lønn på 460.000 kroner.

Den måneden Thorbjørn Jagland tok over, var beløpet oppe i 650 000 kroner. Altså 200 000 kroner opp, en økning på rundt 40 prosent.

Jeg har alltid vært nøktern, ja, en puritaner, på dette området.

– Du hadde en unik posisjon da du gikk av som statsminister i 1996. Ble du en slags nasjonaleiendom?

– Du gjør en jobb så godt du klarer over mange år. Etter hvert ble jeg gradvis plassert på en pedestall. Den hadde ikke jeg bedt om å bli plassert opp på.

Da skal det ikke mye til av kritikk før

denne pedestallen blir et problem. Da kan du fort bli revet ned, og kanskje rives du ned enda lenger enn det som rimelig er.

Etter fotografering i hytteveggen tar Gro av seg gummistøvlene i gangen.

Den tidligere statsministeren vekker til. Et dyr piler ut av den ene støvelen, bortover gulvet, så er det borte.

Den rasjonelle Gro kan nesten ikke tro det hun akkurat har sett.

– Hvordan kan den ha overlevd inne i støvelen? I så lang tid? Nei, det skjønner jeg ingenting av!

– Det må da ha vært en mus?

– Jeg vet ikke. For meg virket den mindre enn en mus, men større enn en edderkopp.

epost: eirik.mosveen@vg.no
marianne.johansen@vg.no
marte.vike.arnesen@vg.no

PORTRETET

STOLT OG

Denne helgen velges han til
en av de mektigste jobbene
i norsk politikk. Så nå må
Raymond Johansen (48)
slutte å gå i butikken i slag-
støvler og joggebukse.

YDNYK

ØNSKES VELKOMMEN:

Rett før påske holdt Raymond Johansen en flam-mende tale for representantskapet i Oslo Arbeiderparti. Der ble han hilst hjertelig velkom-men av partiets leder i Oslo, Jan Böhler (t.h.).

Har dårlig samvittighet for familien

Tekst: TORE ULABRAND JOHANSEN
Foto: ESPEN SJØLINGSTAD HOEN

TRYSIL (VG) Det er i skogen Raymond Johansen slapper av. Henter styrke. Til endeløse møter, timelange flyreiser.

Opplagnæring til stressende dager, der han flyr fra land til land og fra kontinent til kontinent i et eneste kjø.

Når han kommer hjem til Lindeberg, til huset i kanten av Oslo-marka, er det på med treningsklærne og ut i skogen, gjerne med engelsksetteren Jeppe som selskap.

– Skauen, jeg bruker skauen veldig ofte, sier Raymond.

Dialekten fra oppveksten i Groruddalen er ikke til å ta feil av – selv etter mange år i landets øverste maktelite.

I snart fire år har han vært statssekretær og høyre hånd for utenriksminister Jonas Gahr Støre – og reist verden rundt fra konflikt til katastrofe, fra hungersnød til FN-salonger. Før det var han leder av Flyktningshjelpen, informasjonsdirektør i NORAD, byråd i Oslo. For å nevne noe.

Men denne vinteren har noen snakket sammen, som det heter i Arbeiderpartiet. Og vips, så skifter Raymond arena og tittel. Nå skal han bytte ut Pakistan, Midtøsten og New York med Brumunddal, Nesseby og Sauda.

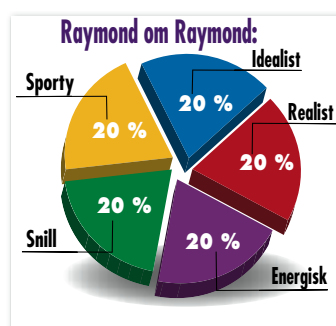
Det gjør ikke noe at han i årevis var en høyt profilert SV-politiker. Når Arbeiderpartiets øverste organ kommer sammen denne helgen, er det én ting som er praktisk talt bombesikkert:

Raymond Johansen blir ny partisekretær etter Martin Kolberg.

– Jeg er ganske ydmyk i forhold til at jeg er enstemmig innstilt av valgkomiteen. Jeg føler at jeg blir vist stor tillit, og det er jeg både stolt og glad over, sier Raymond og stryker seg gjennom den viltre og krøllete luggen – ennå fuktig etter formiddagens turer i alpinbakken.

Ikke ett sekund hadde han sett seg selv som den heteste kandidaten til jobben, bedyrer han, da det ble klart at Kolberg siktet mot stortingsplassen som ble ledig da Thorbjørn Jagland rettet blikket ut i Europa.

– Til å begynne med registrerte jeg spekula-

Fakta

Raymond Johansen (48)

● Født 14. februar 1961. Bor på Øvre Lindeberg i Groruddalen.

● Gift med journalist Carolina Maira Johansen, tvilling-sønner på 17 år.

● Utdannet rørlegger, har jobbet som lastebilsjåfør og pleiemedhjelper på syke- og aldershjem.

● Har blant annet vært leder av Sosialistisk ungdom, leder i Oslo SV, miljøbyråd i Oslo, leder av Flyktningshjelpen, informasjonsdirektør i Norad.

● Er nå statssekretær i Utenriksdepartementet. Har verv som leder av sportslig utvalg i Vålerenga Fotball.

● Er nå enstemmig innstilt til jobben som partisekretær i Arbeiderpartiet.

sjonene, at mitt navn ble nevnt. Men jeg tenkte ikke mye over det, ikke før henvendelsen fra valgkomiteen kom. Da måtte jeg jo ta noen runder, snakke med en del folk.

Raymond sier det ikke rett ut, meningen er tydelig nok likevel:

Man sier ikke nei til å bli administrativ toppsjef i landets statsbærende parti. Særlig ikke når man er nærmest håndplukket av den eneste levende legenden i partiets historie, den 103 år gamle kjempen og mangeårige partisekretæren Haakon Lie.

– Det er selvsagt kjempemoro at han synes jeg er rett mann til en slik jobb. Jeg var og besøkte ham i fjor, og det å sitte og snakke med Haakon, det er som å ha historien foran seg. Å få lov til å prate med ham og stille ham spørsmål om alt som skjedde, hvordan de tenkte, for eksempel etter krigen – han selv, Tranmæl, Gerhardsen og de som kom etter, sier Raymond.

– De la en plan for hvordan Norge skulle gjenreises. Det var en langsiktig plan, og de hadde tenkt gjennom så mange ting. De tenkte ikke frem til neste uke. De hadde virkelig et langsiktig perspektiv, og det kan vi lære mye av i dag også.

Han har invitert oss med på hyttetur – alpin-helg med gode venner i Trysil.

Egentlig skulle han vært i Sør-Afrika, på fredskonferanse i Johannesburg – og landskamp med Drilllos. Men Dalai Lama ble nektet innreise, og hele opplegget avlyst.

Det var da Raymond hev seg på telefonen til barndomsvennen Vidar Aarnes: «Jeg blir med på guttetur til Trysil likevel».

– **Så du tar godt vare på vennene dine?**

– Ne-he-he-hei! De er de som tar godt vare på meg.

Raymond ler rungende. Det gjør han ofte. Det er bare så sjelden du kan se det. Når han er på TV, et 45 sekunders intervju om nøden på Gaza-stripen, eller sultende innbyggere i Zimbabwe, det er ikke egnet til å påkalle smil og latter.

Men sett ham i en stol på ei hytte i Trysil, med fem-seks av hans beste venner benket rundt bordet, så får du se en annen Raymond. Da kommer Tveita-gutten frem. Han som river av en fresk vits, eller en fleip. Som slår opp latterdøren på vidt gap, så lyden smeller i veggene.

– Jeg synes det er kjempeflott at de gidder å ha med en som sier nei til rundt regnet 90

MEKTIG MANN:

Han kan gjerne smile, Raymond Johansen. Som statssekretær har hatt norsk ansvar for noen av de mest sentrale utenrikspolitiske oppgavene. Nå blir han partisekretær for Arbeiderpartiet, og har som sitt første mål å sikre valgseier til høsten.

BLANT GODE VENNER: Raymond har ikke alltid kunnet stille opp når vennene inviterer på tur, men han koser seg desto mer når han først har tid. Fra høyre: Raymond, Harald Huysman og Vidar Aames. Med ryggen til sitter Kjell Are Bakke (t.h.) og Jan Henning Rogstad.

prosent av alle invitasjonene fordi jeg er et helt annet sted. Jeg håper jeg skal bli flinkere til å bli med heretter, sier Raymond og kikker rundt på kameratene – Kjell Are, Jan Henning, Dag, Tom Rune, Vidar og Harald.

De fleste av dem er karer han ble kjent med mens de gikk i barneskolen på Tveita for mer enn 35 år siden. Et par har kommet til senere, men nesten alle er venner han har hatt i flere år.

– Raymond er slik, sier en som kjenner ham godt.

– Har du først fått ham som venn, så er det for livet.

Raymond håper det skal bli mer tid til familien også, når han nå skifter jobb fra stats- til partisekretær. Tid til kona Carolina og tvillingsønnene Sebastian og Mikael på 17 år.

Han har hatt ganske dårlig samvittighet for alt fraværet de siste årene. Han har veldig lyst til å se dem mer.

– Jeg håper at jeg er en ålreit far. Det har i alle fall vært veldig viktig for meg å være sammen med guttene, følge dem opp. Jeg tror vel ikke at jeg i alle sammenhenger har vært verdens mest spennende ektemann, men jeg håper det skal bedre seg også, sier han.

– De mannfolkene som flyr rundt og snakker om kvalitetstid med familien i stedet for kvantitet, der er ikke jeg, altså. Jeg har i perioder vært altfor lite hjemme. Jeg har prøvd å være hjemme når jeg har vært hjemme. Men det lykkes ikke alltid det heller, for telefonen ringer og det er ting som skjer, arbeid som må gjøres, fortsetter Raymond.

– Det er klart det er spesielt når jeg får tekstmeldinger fra sønnene i naborommet, fordi de mener det er den eneste måten å få kontakt på. Da er nok blitt nok, på en måte.

Han ser frem til å få mer tid med sine nærmeste. Men han vet ikke helt hvordan det vil gå.

– Dette blir jo en knalltøff jobb, som også kommer til å kreve mye. Partisekretærjobben er jo viktigere for partiet enn det å være statssekretær. Men jeg blir jo nødvendigvis mer i Norge, og dermed mer tilgjengelig. Så vi får se.

Han har elsket jobben som statssekretær. Han har fått massevis av spillerom hos Jonas Gahr Støre – «en fabelaktig sjef, vi har hatt veldig god kjemi, selv om vi er forskjellige» – og han har fått brukt hele seg:

Organisasjonstalentet som viste seg allerede da han var tenåring, all kunnskapen

han har tilegnet seg – gjennom år med lesing av tusenvis av dokumenter, og i møter.

Ufattelig mange møter.

– Det har vært jævlig mye hardt arbeid. Mange helger. Mye reising. Møter over alt i alle de årene. Og det å sitte med dokumenter, hver eneste kveld, for å kunne leksa si til neste møte, neste dag. Fy f...., det er et hardt liv, sier han.

– Livet mitt har vært en klassereise. Jeg er jo stolt over det jeg har oppnådd, men det er ikke slik at jeg har sittet og planlagt fremtiden steg for steg. Det ber jeg om å bli trodd på. Veien har jo i stor grad blitt til underveis.

Biografien hans er ganske kjent. Raymond er nevø av Ap-veteranen Thorbjørn Berntsen. Som 14-åring ble han med i AUF, senere skiftet han til SV på grunn av utenrikspolitikken, men vendte tilbake igjen til AP på 90-tallet.

Han er gift med journalist Carolina Maira Johansen, som er datteren til Reiulf Steens kone Inez Vargas. Paret møttes i Jerusalem da Carolina var på studietur med skolen, mens Raymond var der med Sosialistisk Ungdom (SU). De giftet seg i Ines og Reiulfs hage på Nesodden i 1989.

Etter videregående skole begynte Raymond som pleiemedhjelper på sykehjem, senere kjørte han lastebil på Fellesmeieriet før han begynte i rørleggerlære, og jobbet for firmaet Eide&Hauge.

– Men bransjen har ikke tapt mye på at jeg ikke ble rørlegger, sier han tørt i dag.

Rørleggerkarrieren ble parkert da Kristin Halvorsen ringte og foreslo at han burde bli hennes etterfølger som SU-leder. Det var starten på et gradvis farvel med vanlig yrkesliv. Og etter at han ble leder av Oslo SV og byråd, har politikken holdt ham i et fast grep.

Mye har endret seg i livet til Raymond Johansen siden han var guttunge på Tveita på 60-tallet. Men én ting har han holdt fast ved, han har alltid vært bofast i Groruddalen.

I dag bor han og familien på Øvre Lindeberg. Familien Johansen startet i terrasseblokkene nederst, så ble det rekkehus noe høyere opp, og i dag bor de i enebolig aller øverst i Lindebergåsen – «Dollaråsen», som vittige tunger kaller området.

– Det har vært naturlig å bli boende der. Vi har hatt våre diskusjoner, men har valgt å bli værende. Guttene har trivdes godt, og det er blitt avgjørende.

At han kan være seg selv i nærmiljøet, er

UT PÅ TUR: Den påtroppende parti-
– Jeg er helt avhengig av å holde meg i

– Det er klart det er spesielt når jeg får tekstmeldinger fra sønnene i naborommet, fordi de mener det er den eneste måten å få kontakt på.

sekretæren elsker å bruke naturen, enten han løper, går tur med bikkja, eller som her – tar på alpinskiene og setter utfor bratte bakker. form, blant annet på grunn av at jeg har astma, sier Raymond Johansen.

også viktig for Raymond, og en årsak til at han aldri har flyttet fra dalen. Han kjenner folk, og folket kjenner ham.

Men nå er han blitt kjendis, og det krever sitt.

– Ifølge kona er jeg nok litt uforsiktig fra tid til annen. Jeg kan gå ut på butikken i slagstøvler og joggebukse, jeg tenker ikke på det, at jeg er en ganske offentlig person. Jeg må kanskje tenke litt mer over det iblant, sier han.

Så ler han igjen.

Og så er det altså marka, nærheten til naturen.

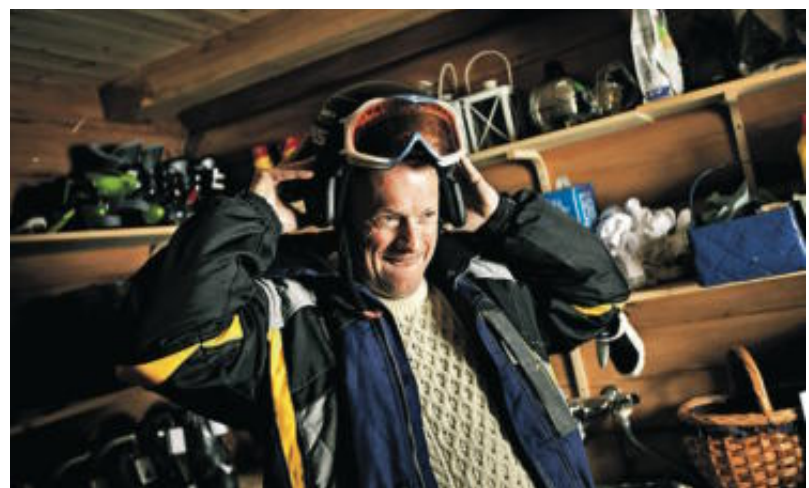
– Jeg bruker marka veldig mye. Det er helt avgjørende for meg å holde meg i form. Jeg har litt astma, og jeg merker at hvis jeg ikke får trent regelmessig, så blir jeg fort mye dårligere.

Astmaen har ikke bare vært til besvær. Det var den som gjorde at den kommende partisekretæren slapp å dra i militæret, mens mange av kameratene måtte trekke i uniformen.

– Da jeg skulle inn, så var jeg veldig i tvil, jeg hadde legeattest på at jeg hadde astma. Den kunne jeg la være å levere, eller

KLAR TIL INNSATS:

Det er ikke bare rent konkret Raymond Johansen tar på hjelm og briller og gjør seg klar til innsats. Som partisekretær for Arbeiderpartiet må han også være forberedt på tøffe tak, der verneutstyr kan komme godt med.

jeg kunne levere den. Så var det noe med en kjæreste og litt sårne ting, militæret fristet ikke akkurat da, så det endte med at jeg leverte den, forteller han.

– Det har jeg i grunnen angret litt på, men det er nå en annen skål.

– **Du har brukt mange år av ditt liv i arbeid på å hjelpe folk som mangler det mest grunnleggende i livet. Nå skal du jobbe for at vi i rike Norge får det enda litt bedre. Blir ikke det litt rart?**

– Jeg er veldig for solidaritet på all mulige måter. Og jeg ser poenget ditt. Men samtidig må vi jo være klar over at selv om folk har det veldig bra i Norge, så kan det jo være mange måter å ha problemer på, svarer Raymond Johansen.

– Mange føler nok en større tomhet i sjela enn de gjør i lommeboka. Jeg vil gjerne bidra til å endre det.

epost: tore.johansen@vg.no
espen.sjolingstad.hoen@vg.no

PORTRETET

SYLVIS VANSKELIGE

– Gården skal ikke ut av familien vår, fastslår **Sylvi Listhaug** (31). Likevel dro odelsjenta fra Sunnmøre til Oslo – for å bli Siv Jensens heteste **kronprinsesse**.

VALG

PENDLER: Signe (11 mnd) skal leveres fra byrådskontoret til mor til stortingskontoret til far, Espen Espeseth. Om noen uker begynner hun hos dagmamma, noe som vil gjøre hverdagen litt lettere.

Tekst: SYNNØVE ÅSEBØ
Foto: MARTE VIKE ARNESEN

Det var uhyre nervepirrende for Sylvi Listhaug.

Partiets 19 utvalgte kandidater sto side om side og ventet på svaret. I tre lange dager hadde de blitt knallhardt testet på debatt, intervjuer, taler og kunnskap. Nå skulle de få vite hvem som hadde vunnet Fremskrittspartiets eliteskole 2002.

– Da Espen ble ropt opp som nummer to, visste jeg at jeg hadde vunnet. Det sto mellom oss to. Det var helt soleklart.

Sylvi Listhaug (31) snakker om partikollega Espen Espeseth.

– Men jeg tenkte ikke over at han var så kjekk egentlig. Jeg var bare helt besatt på å vinne, jeg!

Syv år senere er de godt gift. Og fortsatt stormende forelsket.

Listhaug ønsker oss velkommen korrekt antrukket i drakt og høye hæler.

Odelsjenta fra den lille sunnmørsbygda Sjøholt regnes i dag som FrPs politiske kronprinsesse – og som sikker kandidat til en tung post i en Siv Jensen-regjering.

Men inntil videre er hun «bare» byråd for velferd og sosiale tjenester i Oslo.

– Jeg bruker å si at Espen like gjerne kunne vunnet. Han er min beste rådgiver.

Hun retter på noen papirer og unnskylder rotet på byrådskontoret.

– Jeg er skikkelig nyforelsket ennå jeg, kniser hun.

Det skulle likevel ta noen år før Sylvi og Espen ble et par.

Men at hun skulle finne kjærligheten i partiet, var nesten en selvfølge – historien tatt i betraktning.

Og historien, den startet på Sunnmøre, i 1998, da Sylvi vinket farvel til mamma på rutebilstasjonen i Ålesund – og reiste på sin aller første politiske samling.

Møtet med Fremskrittspartiets Ungdom skulle forandre livet hennes.

– **FpU** var noe helt annet den gang enn hva det er nå. Det var en helt ny verden, forklarer hun.

For 10–11 år siden var FpU fortsatt preget av få jenter – og mye utagerende festing.

– Ja, det var heftig! Men det mest fantastiske var politikken og stemningen.

– Da Espen ble ropt opp som nummer to, visste jeg at jeg hadde vunnet.

FAKTA

Sylvi Listhaug (31)

Født: 25. desember 1977

Oppvokst: Sjøholt på Sunnmøre.

Familie: Gift med Espen Espeseth (34), som er rådgiver i Frp. Mamma til Signe (11 mnd).

Aktuell: Som byråd for velferd og sosiale tjenester i Oslo. Listhaug omtales som kronprinsesse i Frp, og kan om få uker bli statsråd og stortingsrepresentant.

Utdanning: Adjunkt. Studerte ved lærerskolen i Volda.

Karriere: Bakgrunn som sentralstyremedlem i Fremskrittspartiets Ungdom, rådgiver for Fremskrittspartiets stortingsgruppe og sitter nå i partiets sentralstyre. Høsten 2006 var hun fire måneder i Washington, DC for å studere amerikansk politikk.

Sylvi ler høyt. Som hun gjør til stadighet.

– Mange var der bare for å feste, så det var jo veldig fornuftig å stramme inn på alkoholen i organisasjonen. Det har jo forandret seg veldig, vet du. Nå er det seriøse politikere i FpU, og ikke minst mange flere jenter.

Selv har hun festet ekstremt lite de siste årene. Først og fremst fordi hun har blitt mamma til Signe (11 mnd).

Men også fordi hun har jobbet. Jobbet, jobbet og jobbet.

Sylvi omtales gjerne som én som kan bli nestleder ganske snart. Og som på sikt kanskje kan ta over etter Siv.

Selv hevder hun at hun ikke tenker så langt fram. Ikke engang på at hun om få uker kan være statsråd og stortingsrepresentant.

Men hun bekrefter at hun er ambisiøs.

– **Jeg har ekstremt høye forventninger til meg selv. Det er ingen som er så knallhard mot meg som jeg er selv.**

Listhaug er av typen som kan se opptak av debatter der hun selv har medvirket igjen og igjen.

Hun pusser og flikker, vil lære, bli bedre. Hele tiden.

– **Hvordan forholder du deg til forventningene fra andre om at du skal helt til topps?**

– Jeg har et veldig rolig forhold til det der. Vi har ingen behov for en slik debatt, fordi vi har en veldig dyktig leder.

Det går ikke an å melde seg inn i FpU, og ha som eneste mål å bli partileder.

Sylvi puster, tenker, lever og drømmer Frp. Natten før vi møter henne har hun nesten ikke fått sove.

– **Jeg lå våken lenge, og tenkte på hvor utrolig bra Siv Jensen gjorde det i statsministerduellen. Jeg tror folk endelig skjønner at hun er et reelt alternativ.**

Telefonen ringer, og det kommer et kjapt «denne må jeg bare ta, for det er barnevakt».

I påvente av at Signe skal begynne hos dagmamma, må det ringes og organiseres. Bestemødrene stiller opp.

Moren til Sylvi har lagt ferien sin til Oslo, for å passe barnebarnet, mens Sylvi skal drive valgkamp.

– **Jeg er en mye mer egoistisk mor for Signe enn hva min egen mor var for meg.**

LYKKELIG: Rollen som småbarnsmor har gjort Sylvi Listhaug godt, og for første gang på mange år er ikke Frp det viktigste i livet hennes. Hun ønsker seg mange flere barn.

OMSORG:
– Jeg føler meg hjemme blant eldre mennesker, sier Sylvi. På Fagerborg-hjemmet hjelper hun Ingeborg Arentz (102) med maten.

– Jeg er en mye mer egoistisk mor for Signe enn hva min egen mor var for meg.

Et snev av dårlig samvittighet er der, men hun er likevel sikker på at hun gjør det rette.

Selv har Sylvi vokst opp på bondegård. – **Og den gården skal ikke ut av familien vår!**

Her er hun helt bestemt. Som odelsjente har hun også et stort ansvar for å holde gården i familien, men det ser hun på som et privilegium, ikke en byrde.

Og hun er ikke fremmed for å flytte tilbake til Sunnmøre.

– Jeg skulle på mange måter ønske at Signe kunne få vokse opp i like idylliske omgivelser som meg, men vi prøver å erstatte det med andre ting, forklarer hun.

Og én ting skal datteren arve uansett:

– Signe skal lære å greie seg selv. Hun skal måtte stå på, og lære seg at «de ikkje e' alt så kjem rekande på ei fjøl». Det er et viktig prinsipp for en sunnmøring, sier Sylvi – på klingende sunnmørsk.

Enn så lenge må familien på tre finne sin egen idyll, hjemme på Røa. Skjønt, hjemmekos er det lite av for tiden.

– **Det blir hektisk nå fremover. Men vi må prøve at en av oss er hjemme før hun legger seg, sier Sylvi.**

Listhaug mener hun har hatt «utrolig godt» av å bli mamma.

– Det har tvunget meg til å prioritere annerledes i livet. Og så er det jo en enorm glede. Jeg vil ha mange babyer jeg.

Men omstillingen var likevel tøff.

– Perioden fra jeg gikk ut i fødselspermisjon til jeg fikk Signe, to dager over termin, var helt grusom, og jeg hadde store problemer med å holde meg i ro.

Men når Signe endelig kom, så gikk jeg helt inn i mammaboblen.

Jeg tror knapt jeg leste aviser de neste fem månedene.

I vår var hun tilbake i politikken for fullt. Og det gikk ikke lenge før hun satte sinnene i kok.

Sist var det homsene som fikk gjennomgå.

– Det jeg mente var at nakne, dansende menn gjennom Oslos gater ikke er med på å skape mer forståelse for homofili, sier Sylvi forklarende.

– Og det er jo ikke det! Det mener jeg fremdeles.

Hun tenker seg om.

– Poenget mitt er at dersom en ønsker toleranse, så må en selv være tolerant, og det føler jeg at enkelte ikke er.

– **Men det er vel særs politisk ukorrekt å komme med et slikt utspill?**

– Ja, men jeg er litt politisk ukorrekt.

Latter igjen.

– **Jeg snakker rett fra levra, og er ikke redd for å si høyt og tydelig hva jeg mener.**

Jeg vil likevel være klar på at jeg ikke mener at det er noe galt med homofili.

Men Sylvi vil heller ikke at homofile skal få inngå ekteskap.

– Bak det ligger en tanke om at samfunnet må ha enkelte faste prinsipper. Staten kan ikke være delaktig i at barn skal vokse opp uten far.

– **Har du mange homofile venner?**

– Nei, jeg har vel egentlig ikke det. Jeg har venner i politikken som er homofile, men ikke utenom.

– **Hvem er vennene dine da?**

– Vi omgås egentlig mest med folk i partiet, svarer Sylvi.

– Det er nok naturlig det, så mye som vi har jobbet begge to. Og utenom Frp, så er det familien.

– **Det kan vel bli litt snevert?**

– Ja, huff. Jeg bør egentlig skjerpe meg.

I oppveksten var det en gammel dame som var Sylvis beste venn. Hun het Signe, hun også, og var Sylvis bestemor.

– **Da jeg var tre og et halvt år, fikk jeg tvillingbrødre. Derfor ble det mye meg og bestemor da jeg var liten, forklarer hun.**

– Vi hadde et utrolig nært og varmt forhold, og det å miste henne er noe av det vanskeligste jeg har opplevd. Det tok veldig lang tid før jeg kunne snakke om henne uten å gråte.

På dødsleiet sa jeg til henne at «dersom jeg får en jente en gang, så skal hun hete Signe». Og sånn måtte det bli.

HØYT TEMPO: – Jeg var svært aktiv som

Eldreomsorgen er Sylvis hjertebarn.

Hun har oss med til Fagerborghjemmet i Oslo. Det betyr noe spesielt for henne, sier hun.

– **Sist jeg var her var på 100-årsdagen din, husker du det?**

Sylvi klapper Gudrun Granberg (101) på hånden og peker på brevet som Gudrun fikk av Kongen på hennes forrige fødselsdag.

– Ja, det husker jeg. Jeg har jo hatt bare hygge siden sist, jeg, sier Gudrun smilende og fornøyd.

– Og så holder du deg så godt, sier Sylvi. Listhaug har selv jobbet flere år på sykehjem – hjemme på Sjøholt.

– **Jeg føler meg veldig tilpass blant eldre mennesker. Det er noe med tempoet og roen. Jeg føler meg hjemme.**

Fortsatt tar hun en vakt i ny og ne. For å kjenne litt på godfølelsen.

– **Men det er fremdeles mange eldre som venter på boplass i kommunen som du har ansvar for?**

– Ja, det er det.

– **Og det er færre plasser nå enn da Frp fikk byrådsposten?**

– Det er 188 færre plasser i Oslo fordi vi har redusert antall dobbeltrom.

barn, og det er Signe også, sier Sylvi, mens datteren suser rundt i gåstolen sin på kontoret hennes.

– Og syke, eldre står fremdeles i kø. Tror du ikke noen av dem ville godtatt dobbeltrom for å i det minste å få plass?

– Jeg er selvfølgelig ikke fornøyd med at eldre står i kø. Men vi vet at enkelte takker nei dersom de ikke får enkeltrom. Det er ikke bare-bare å flytte inn på rom med et ukjent menneske når du er i livets siste fase.

Men jeg erkjenner jo at vi har et problem så lenge det ikke er nok plasser.

Sylvi kysser, klapper og klemmer adjø til beboerne. Så er det tilbake i bilen, for å hente lille Signe, som skal leveres fra mamma til pappa sitt kontor på Stortinget.

– **Hva skjer dersom Signe velger å melde seg inn i SV?**

Sylvi ler, en litt forskrekket latter.

– Nei, måtte Gud forby!

Hun samler seg.

– Altså. Vi måtte jo ha støttet henne uansett. Og hun skal få vokse opp til å bli akkurat den hun vil bli.

Men da ville det nok blitt slutt på de politiske debattene hjemme.

ODELSJENTE: Sylvi Listhaug er nesten på gamle trakter, i grisebingen på Lindeberg gård i Oslo. Kanskje bytter hun ut høye hæler med støvler en gang i fremtiden.

epost: vg-helg@vg.no
marte.vike.arnesen@vg.no

PORTRETTE

Han blåser en lang marsj i stempelet
som partyminister og premiereløve.
Nå går deltids pappa **Trond Giske (43)** nye
veier – på pilegrimstur i Spania.

HÅPER Å FINNE EN

TVILLIN

IGSJEL

PUST I BAKKEN: Vel framme i Santiago de Compostela er det godt å hvile bena.

Har blitt mer privat de siste årene

Tekst: SYNNØVE ÅSEBØ
Foto: JØRGEN BRAASTAD
i SPANIA

SANTIAGO DE COMPOSTELA (VG) – The «mæss» is a mess!

Kirke- og kulturminister Trond Giske er nær latterkrampe. I to dager har han vandret gjennom nord-spansk landskap, der millioner har vandret før ham, mot det verdensberømte pilegrimsålet Santiago de Compostela.

Vel framme er det imidlertid problemer. Messen i katedralen vil muligens gå av stabelen én time senere enn planlagt. Programmet er stramt, og fly skal rekkes. Men på pilegrimstur er det selvsagt lov med litt pilegrimshumor.

Kulturministeren har invitert med seg en bråte fylkes- og kommuneordførere, samt biskopen i Hamar til Spania. Målet med tredagers-turen er å få inspirasjon til norske pilegrimsprosjekter.

For turistnæringen er det gull verdt om Trondheim og Nidaros kan oppleve en folkestrøm på lik linje med den som beveger seg mot Santiago de Compostela.

«Buen Camino». Kulturministeren hilser og ønsker andre pilgrimer god tur på reisen. Organiserer lunsjer og snakker med forbi-passerende nordmenn.

– Jeg har faktisk slått av telefonen min. Men jeg må sjekke den av og til, innrømmer Giske noen timer senere.

– Det blir jo jobb selv om dette også er en fantastisk opplevelse. Jeg klarer ikke å slappe helt av og nyte det som en ekte pilegrim, ettersom jeg er verten her.

Men han får stort sett være seg selv, her på *caminoen* – stien. I turbukse og fleece-genser er det få av de passerende som vet at det er den norske kirke- og kulturministeren som er på tur.

– Det er jo Trond fra Trondheim jeg egentlig er, sier Giske.

– For meg er det viktig å skille mellom hvem jeg er privat, og politikeren Trond Giske.

Og hadde han kunnet, så hadde han nok flyttet hele kulturdepartementet til bartebyen. Trondheimspatriot på sin hals, som han er.

– Nå har jeg snart bodd lenger i Oslo enn

– Jeg håper inderlig at jeg får fortsette etter valget til høsten.

FAKTA

Trond Giske

Aktuell: Forbereder seg til valgkamp-innsjutt for Arbeiderpartiet.

Bakgrunn: Kirke- og kulturministeren har en lang politisk karriere bak seg. Han var leder i AUF fra 1992-96, og ble i 1997 valgt inn på Stortinget for første gang. Giske er utdannet cand.mag. med mellomfag i sosialøkonomi ved NTNU, og har også mellomfag i statsvitenskap og første avdeling jus fra Universitetet i Oslo.

Bor: På Frogner i Oslo, men kommer opprinnelig fra Trondheim.

Familie: Singel. Pappa til Una (6)

i Trondheim, men det er fremdeles Trondheim som er hjemme. Jeg hadde muligens levd ti år lenger om jeg hadde bodd der. Det er noe med luften som er friskere og tempoet som er roligere.

Trond Giske kan snakke i det uendelige om Trondheim, og sin store kjærlighet, Rosenborg ballklubb. Han har prøvd i det lengste å få datteren Una (6) til å bli Rosenborg-supporter.

– Men jeg har innsett at det trolig blir Vålerenga, sier han småtrist.

Og sukker. Og fortsetter. Han snakker om studentbyen Trondheim, som han selv er et resultat av.

– De har kjærestegaranti på NTNU, vet du. Ganske bra i grunn, og jeg kjenner meg jo igjen i den der. Min far traff min mor under studietiden i Trondheim. Han skulle bli ingeniør, og hun var musikk lærer.

Han fortsetter om naturen i Trøndelag, og snakker selvfølgelig litt om Nidarosdomen – dit han nå håper at norske pilegrimer skal valfarte.

– Du vet, det er utrolig flott her i Santiago de Compostela, men naturen slår de oss ikke på. Der er vi jo i særklasse!

Giske går på, og det er høyt tempo. Han er helt om dagen, helt om natten. En tre-fire timers søvn holder godt, og bena er friske dagen derpå.

– I forhold til en tur i den norske fjellheimen er dette ingenting å snakke om. Jeg skulle jammen ønske jeg kunne gått mer i fjellet.

Slikt blir det imidlertid lite tid til. Giske er overalt, og tror selv han er den ministeren som reiser mest.

Han blir sett, også. På godt og vondt.

Det er nesten blitt en norsk folkesport å snakke om partyløven Giske, som reiser på festivaler landet rundt, bærer popstjerner på skuldrene og mingler i kongelige kretser.

Selv bryr han seg nevneverdig lite om snakket.

– Folk får si og skrive hva de vil om akkurat de tingene der, sier Giske.

– Det jeg er mest opptatt av er politiken, og det viktige arbeidet Kirke- og kulturdepartementet gjør hver eneste dag.

– Så det preller bare av når du får karakteristikk som premiereløve?

– Ja.

– **Hvorfor?**

TURMINISTEREN: *Trond Giske trives særdeles godt med ryggsekken på, men vedgår at det blir for lite tid til turer i den norske fjellheimen.*

VIKTIG GJEST:

Pilegrimskontoret i Santiago de Compostela får nyss om at en norsk biskop og minister er i byen, og reisefølget får seter på første rad under pilegrismessen i katedralen.

– Jeg klarer ikke å slappe helt av og nyte det som en ekte pilegrim, ettersom jeg er verten her.

– Det offentligheten ser av meg utgjør en veldig liten del av livet mitt. Da blir slike ting ganske uvesentlige. Jeg må holde fokus på alt det positive vi gjør.

Giske lar likevel aldri sjansen for et politisk spark gå fra seg.

– Eller vent litt, sier han og stopper opp.

– Det plager meg når opposisjonen bruker festivalene mot meg.

Den evige politikeren. Giske bruker enhver anledning til å snakke sak.

– **Festivalkritikken** vitner om en sjangersjåvinisme. Jeg har for eksempel hatt mange flere besøk i teateret og operaen enn på festivaler, men det får langt fra like mye oppmerksomhet i pressen og hos opposisjonen, fordi det fortsatt er uvant at festivaler behandles likeverdig med øvrige kulturlivet.

– **Men det har jo vært mindre festivalskriverier i år, hvorfor det?**

– Tja. Kanskje jeg har nådd målet mitt. Jeg har prøvd å skape blest rundt den enorme frivillige innsatsen som skjer på festivaler rundt om i landet. Kanskje det nå har begynt å synke inn at dette er en viktig del av norsk kulturliv.

– **Så du prøver ikke å forandre image?**

– Overhodet ikke.

Likevel. Giske føler seg tross alt bra behandlet av pressen. Det har aldri gått på helsa løs, som det har for noen av hans nærmeste venner og politikerkolleger.

Til pilegrimsvandringen kom Giske direkte fra feriehuset i Portugal, som han på tredje året har leid sammen med sin gode venn, justisminister Knut Storberget.

De har hatt gode dager her. Sol, varme og gode politiske diskusjoner er en sikker

vinner for ministre på tur. Og så har han vært mye under vann.

– Una har lært seg å svømme! Jeg vet ikke hvor mange timer hun har vært i bassenget jeg, men det er blitt en del.

Han er en svært stolt pappa, av typen som gjerne viser fram bilder av datteren på mobilen.

– Tenk at de lærer så fort! Selv tror jeg ikke at jeg kunne svømme før mye senere. Men Una har blitt kjempeflink.

Og Giske klarer ikke si nei, heller, når Una vil ha pappaen sin med på bading.

– **De vokser opp så fort. Det skremmer meg litt, hvordan tiden flyr. Så jeg må jo bare glede meg over det så lenge hun gjerne vil svømme og leke sammen med meg.**

I vinter kollapset Knut Storberget etter et enormt arbeidspress. Det hadde stormet lenge. Alle aviser skrev om «vingleministeren», «hopp- og sprettministeren» og «regjeringens svakeste ledd».

Giske ble satt inn som settestatsråd for sin venn justisministeren, og jobbet 180 timer på to uker. En beintøff periode, kaller han det.

– Ja da, jeg kan bli sliten jeg også, og jeg var sliten da, innrømmer Giske.

Å se kollegaer bli satt under den type press gjør inntrykk.

– Det er jo ikke greit heller, sier Giske.

– Alle politikere er vant til at det stormer rundt dem. Det må en også være forberedt på når en velger denne veien. Men når presset blir så kraftig at det går ut over familien og de nærmeste, så blir det problematisk å forholde seg til.

Slike tanker gjør han seg stadig oftere. Datteren Una (6) blir skolejente til høsten.

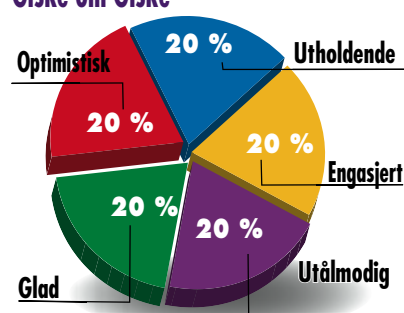
– Det er klart, jeg tenker jo på hvordan det blir når hun blir eldre, og kan lese om pappaen sin i avisen.

Han vet at det vil komme nye bekymringer, jo eldre Una blir.

– Men slik er det vel for alle foreldre? Jeg er en person som i utgangspunktet stoler på andre mennesker, også journalister. Men jeg har blitt mer privat de siste årene, og særlig overfor pressen. For meg har det vært en naturlig del av å bli far. Una har ikke valgt dette politikerlivet.

– **Det er vel en naturlig del av det å bli eldre, også?**

Giske om Giske

TURKAMERATER: Det er rom for gode Sør-Trøndelag.

Giske smiler litt vemodig.

– Ja, du har vel rett i det.

Han har snakket mye om en god oppvekst. I trygge Trondheim. Nå er det han selv som har ansvaret.

– **Hva gjør du for å gi Una en beskyttet oppvekst, hun vil jo alltid være datteren til en høyprofilert politiker?**

– Det er et veldig godt spørsmål.

Trond Giske blir helt stille, for det som føles ut som første gang på flere dager. Han tenker seg godt om før han svarer, og får kanskje en liten bekymringsrynke eller to.

– Det jeg kan gjøre er å gi henne trygghet og kjærlighet. Jeg har stor tro på disse kjerneverdiene i det norske samfunnet. Tiden der alle barna er ute og leker i gata er nok forbi i store deler av landet, samtidig som det er viktig at barna får leke fritt.

Vi vandrer videre.

– **Det er nesten så jeg må klype meg i armen. Dette er helt utrolig flott, og jeg må jo bare si at jeg følger meg vanvittig privilegert som har denne jobben.**

Giske har hatt tid til å reflektere, mens vi har passert både fjell og skog, små landsbyer og løshunder.

– **Kan en pilegrimsreise sammenlignes med valgkampen?**

– Ja og nei, svarer Giske.

– Pilegrimsreisen handler vel så mye om hver eneste dag underveis som om selve

samtaler på pilegrimsvandring. Kulturministeren benytter muligheten til å gå sammen med sin gode venn, Tore O. Sandvik, som er fylkesordfører i

målet. Og det er klart, valgkampen vil alltid handle først og fremst om valget. Men jeg må jo innrømme at jeg gleder meg enormt til valgkampen, sier han.

– Jeg har fremdeles veldig mye ugjort, og et sterkt ønske om å bidra til at samfunnet vårt er et bedre sted når jeg forlater verden enn da jeg kom inn i den. Jeg håper inderlig at jeg får fortsette etter valget til høsten.

– Hva gjør Trond fra Trondheim lykkelig da?

– Helt og uforbeholdent Una. Når hun har det bra, så har jeg det bra. Og så er det selvfølgelig andre ting. Jeg har det veldig bra jeg.

– Og kjærligheten?

Kulturministeren skvetter litt, og smårødmer. Trond Giske og hans tidligere samboer Anne Grethe Moe flyttet fra hverandre da Una var to år. I dag bor han alene, i leiligheten sin på Frogner. Men om han har funnet kjærligheten på nytt, vil han ikke avsløre.

– Kjærligheten ja. Vi får se. Vi vet jo aldri hvordan livet vil bli, men det finnes nok en tvillingsjel der ute.

– Du ble hemmelighetsfull nå?

Giske smiler. Han henter seg inn, og tar igjen på seg politikerkappen.

– Jeg er ikke hemmelighetsfull. Jeg er bare litt privat.

epost: synnove.asebo@vg.no
jorgen.braastad@vg.no

FOREVIGES: Det er mye å se, både av natur og monumenter, på camino français, som er den mest kjente pilegrimsveien til Santiago de Compostela.

MATSTOPP: Her er det langt mellom de svette matpakkene. Reisefølget fråtser i spanske skinker og oster, på veien mot pilegrimsmålet.